

**ÚRAD VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
SPLNOMOCNENEC VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY PRE NÁRODNOSTNÉ
MENŠINY**

**Správa o postavení a práвах
príslušníkov národnostných menšín
za obdobie rokov 2023 – 2024**

Bratislava november 2025

Obsah

Zoznam skratiek.....	2
Úvod.....	5
I. Vnútroštátne a medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti práv príslušníkov národnostných menšín.....	7
1.1 Vnútroštátna legislatíva v oblasti práv príslušníkov národnostných menšín.....	7
1.2 Vnútroštátne nelegislatívne materiály v oblasti práv príslušníkov národnostných menšín.....	10
1.3 Medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín.....	12
II. Práva príslušníkov národnostných menšín v oblasti participácie na riešení vecí, ktoré sa ich týkajú.....	18
2.1 Legislatívne, koncepčné a inštitucionálne rámce.....	18
2.2 Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky v roku 2023.....	19
2.3 Prezidentské voľby v roku 2024.....	23
2.4 Voľby do Európskeho parlamentu v roku 2024.....	23
2.5 Konzultačné mechanizmy.....	23
2.6 Splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny.....	27
III. Kultúra národnostných menšín.....	30
3.1 Inštitúcie patriace do pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.....	30
3.2 Kultúrne organizácie v pôsobnosti vyšších územných celkov.....	48
3.3 Iné menšinové médiá.....	72
3.4 Veda a výskum.....	74
IV. Práva príslušníkov národnostných menšín v oblasti výchovy a vzdelávania.....	78
4.1 Legislatívne a koncepčné rámce.....	78
4.2 Príprava rámcových učebných plánov a štátnych vzdelávacích programov a technická a materiálna vybavenosť národnostných škôl.....	79
4.3 Vývoj siete škôl a školských zariadení s výchovným a vyučovacím jazykom národnostných menšín a vyučovaním jazyka národnostných menšín v SR.....	80
4.4 Výučba slovenského jazyka pre príslušníkov národnostných menšín.....	86
4.5 Možnosti ďalšieho vzdelávania budúcich pedagógov v jazykoch národnostných menšín.....	87
4.6 Ďalšie relevantné informácie a aktivity v oblasti výchovy a vzdelávania.....	88
V. Opatrenia ústredných orgánov štátnej správy na dodržiavanie práv príslušníkov národnostných menšín.....	92
5.1 Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky.....	92
5.2 Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky.....	94
5.3 Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky.....	97
5.4 Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.....	97
5.5 Ministerstvo dopravy Slovenskej republiky.....	98
5.6 Ministerstvo financií Slovenskej republiky.....	100
5.7 Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky.....	101
5.8 Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity.....	103
Záver a odporúčania.....	106
Príloha – Vybrané ukazovatele počtu a územného rozloženia niektorých národnostných menšín podľa výsledkov sčítaní obyvateľstva.....	108

Zoznam skratiek

Akčný plán	Akčný plán ochrany osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025
APZ	Asistent/ka podpory zdravia v národnom projekte Zdravé komunity
BBSK	Banskobystrický samosprávny kraj
CDR	Centrum pre deti a rodiny
DAB	Divadlo Andreja Bagara v Nitre
DICRK	Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry
DJGT	Divadlo Jozefa Gregora Tajovského
DSH	Dokumentačné stredisko holokaustu
ECRI	Európska komisia proti rasizmu a intolerancii Rady Európy
EÚ	Európska únia
FPKNM	Fond na podporu kultúry národnostných menšín
Charta	Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov
IHRA	Medzinárodnej aliancie pre pripomínanie holokaustu
Inštitút JDK	Fórum inštitút pre výskum menšín Jókaiho divadlo v Komárne – Komáromi Jókai Színház
KGTSÚ	kancelária generálneho tajomníka služobného úradu
Kompetenčný zákon	Zákon č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov
KSK	Košický samosprávny kraj
Lundské odporúčania	Odporúčania z Lundu o efektívnej účasti národnostných menšín vo verejnom živote
Medzivládna komisia	Medzivládna slovensko-ukrajinská komisia pre národnostné menšiny, školstvo, kultúru a vedecké styky
MD SR	Ministerstvo dopravy Slovenskej republiky
MF SR	Ministerstvo financií Slovenskej republiky
MIRRI SR	Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
MK SR	Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
MPSVR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
MRK	marginalizované rómske komunity
MS SR	Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky
MŠVVaM SR	Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky

MZ SR	Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky
MZVEZ SR	Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky
Nariadenie	Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 35/2023 Z. z., ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 15 % obyvateľstva
NR SR	Národná rada Slovenskej republiky
NSK	Nitriansky samosprávny kraj
NIVaM	Národný inštitút vzdelávania a mládeže
OSN	Organizácia Spojených národov
Poradný výbor	Poradný výbor pre Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín
PSK	Prešovský samosprávny kraj
PULS	Poddukelský umelecký ľudový súbor
PZ	Policajný zbor
Rámcový dohovor	Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín
RTVS	Rozhlas a televízia Slovenska
RVLP	Rada vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť
RVNM	Rada vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny
SNM	Slovenské národné múzeum
SNSLP	Slovenské národné stredisko pre ľudské práva
SODB 2021	Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021
Splnomocnenec	splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny
Správa	Správa o postavení a právach príslušníkov národnostných menšín
SR	Slovenská republika
SSC	Slovenská správa ciest
STVR	Slovenská televízia a rozhlas
Školský zákon	Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
Štatút splnomocnenca	Štatút splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny
ŠVP	Štátny vzdelávací program
TDISZ	Tanečné divadlo Ifjú Szivek
TTSK	Trnavský samosprávny kraj
UPH	Univerzálne periodické hodnotenie Rady OSN pre ľudské práva a implementáciu univerzálnych ľudskoprávných dohovorov

ÚPVS	Ústredný portál verejnej správy
Ústava SR	Ústava Slovenskej republiky
Ústredie PSVR	Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
ÚSVNM	Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny
ÚSVRK	Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity
ÚV SR	Úrad vlády Slovenskej republiky
ÚZZNO	Ústredný zväz židovských náboženských obcí v Slovenskej republiky
Vláda SR	Vláda Slovenskej republiky
VNMES	Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny
Vysoký komisár OBSE	Vysoký komisár Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe pre otázky národnostných menšín
Výbor expertov	Výbor expertov Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov
Výbor ministrov	Výbor ministrov Rady Európy
VÚC	vyšší územný celok
Zákon č. 138/2017 Z. z.	Zákon č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
Zákon č. 157/2024 Z. z.	Zákon č. 157/2024 Z. z. o Slovenskej televízii a rozhlase a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
Zákon č. 184/1999 Z. z.	Zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov
Zákon č. 270/1995 Z. z.	Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov
Zákon o e-Governmente	Zákon č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o e-Governmente) v znení neskorších predpisov
Zákon o mediálnych službách	Zákon č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
Zmiešaná komisia	Zmiešaná slovensko-maďarská komisia pre záležitosti menšín
ŽSR	Železnice Slovenskej republiky

Úvod

Podľa čl. 4 ods. 1 písm. b) štatútu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny (ďalej len „štatút splnomocnenca“) splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny (ďalej len „splnomocnenec“) monitoruje, analyzuje a vyhodnocuje dodržiavanie práv príslušníkov národnostných menšín orgánmi štátnej správy, orgánmi územnej samosprávy a inými príslušnými subjektmi a každoročne predkladá vláde Slovenskej republiky (ďalej len „vláda SR“) správu o postavení a právach príslušníkov národnostných menšín (ďalej len „správa“) najneskôr do 31. mája príslušného kalendárneho roka. Správa o postavení a právach príslušníkov národnostných menšín musí byť pred jej predložením vláde schválená Radou vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny (ďalej len „RVNM“). Splnomocnenec pôsobí ako stály poradný orgán vlády SR v oblasti národnostných menšín, pričom jeho činnosť zabezpečuje Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny (ďalej aj ako „ÚSVNM“), ktorý je organizačne začlenený do štruktúry Úradu vlády Slovenskej republiky (ďalej len „ÚV SR“),

Predkladaná deviata správa mapuje situáciu týkajúcu sa postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín na území Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) za obdobie rokov 2023 – 2024. Jej cieľom je poskytnúť aktuálny prehľad vývoja jednotlivých oblastí práv príslušníkov národnostných menšín. Obsah správy bol vypracovaný okrem iného na základe podkladov, ktoré boli úradu splnomocnenca poskytnuté zo strany vecne príslušných orgánov štátnej správy a dotknutých inštitúcií.

Správa pozostáva z piatich kapitol, ktoré sa zaoberajú uplatňovaním práv príslušníkov národnostných menšín, ktoré im garantuje Ústava Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava SR“), medzinárodné dohovory, ktorými je SR viazaná, ako aj vnútroštátnym právnym poriadkom, ochranou kultúry a jazyka národnostných menšín, výchovou a vzdelávaním príslušníkov národnostných menšín, ako aj ich účasťou na riešení vecí verejných. Tam, kde si to kontext vyžaduje, sa uvádzajú informácie aj mimo sledovaného obdobia.

Splnomocnenec prostredníctvom tejto správy predkladá vláde SR odporúčania do nasledujúceho obdobia, slúžiace na riešenie otázok súvisiacich s postavením a právami príslušníkov národnostných menšín.

Prvá kapitola správy mapuje vnútroštátne a medzinárodné záväzky SR v oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín s dôrazom na prijaté legislatívne a nelegislatívne zmeny v predmetnej oblasti, dodržiavanie medzinárodných záväzkov SR v oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín vyplývajúcich z členstva SR v multilaterálnych organizáciách – Organizácii Spojených národov (ďalej len „OSN“) a Rade Európy, pričom poukazuje najmä na aktuálne situácie súvisiace s úrovňou implementácie záväzkov SR vyplývajúcich z Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín (ďalej len „Rámcový dohovor“) a Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov (ďalej len „Charta“).

Druhá kapitola správy sumarizuje práva príslušníkov národnostných menšín v oblasti účasti na riešení vecí, ktoré sa ich týkajú, a to predovšetkým z hľadiska legislatívnych, koncepčných a inštitucionálnych rámcov participácie. Zároveň analyzuje účasť reprezentantov národnostných menšín na rozhodovacích procesoch a vo volených orgánoch na štátnej a miestnej úrovni. Záver kapitoly je venovaný otázkam v súvislosti s poskytovaním odbornej a metodologickej pomoci pri používaní menšinových jazykov a dodržiavania povinností vyplývajúcich zo zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 184/1999 Z. z.“) zo strany povinných subjektov.

Tretia kapitola sa zaoberá prioritne právami príslušníkov národnostných menšín v oblasti kultúry, pričom ponúka prehľad aktivít vybraných kultúrnych inštitúcií a Fondu na podporu kultúry národnostných menšín (ďalej len „FPKNM“) a taktiež ponúka náhľad rôznych

spôsobov poskytovania finančnej podpory kultúry národnostných menšín v sledovanom období.

Štvrtá kapitola správy sa venuje právam príslušníkov národnostných menšín v oblasti výchovy a vzdelávania, pričom analyzuje konkrétne údaje o školstve s dôrazom na vyučovanie jazykov národnostných menšín, ako aj na vyučovacie jazyky národnostných menšín.

Piata kapitola sumarizuje poskytnuté odpočty a ponúka komplexný náhľad na opatrenia ústredných orgánov štátnej správy v oblasti dodržiavania práv príslušníkov národnostných menšín.

Správa zároveň obsahuje závery a odporúčania, ktoré v nadväznosti na zistenia týkajúce sa jej jednotlivých častí uvádzajú hodnotenie aktuálneho stavu a návrhy na jeho zlepšenie.

Správa obsahuje aj prílohu s názvom „Vybrané ukazovatele počtu a územného rozloženia niektorých národnostných menšín podľa výsledkov sčítaní obyvateľstva“, ktorá prináša stručnú vizuálnu a dátovú analýzu vývoja počtu obyvateľov hlásiacich sa k vybraným národnostným menšinám a ich územného rozloženia v obciach SR. Príloha vychádza z údajov zo sčítaní obyvateľstva a poskytuje dôležitý podklad pre hodnotenie uplatňovania práv príslušníkov národnostných menšín a pre plánovanie verejných politík v oblasti ich ochrany.

I. Vnútroštátne a medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti práv príslušníkov národnostných menšín

1.1 Vnútroštátna legislatíva v oblasti práv príslušníkov národnostných menšín

Základom pre vnútroštátny legislatívny rámec práv príslušníkov národnostných menšín je štvrtý oddiel Ústavy SR, konkrétne články 33 a 34. V článku 33 sa zaručuje, že príslušnosť ku ktorejkoľvek národnostnej menšine alebo etnickej skupine nesmie byť nikomu na ujmu. V článku 34 sa občanom tvoriacim národnostné menšiny alebo etnické skupiny zaručuje právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Článok 34 tiež zaručuje právo občanov patriacich k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám na osvojenie si štátneho jazyka, vzdelanie v ich jazyku, používanie ich jazyka v úradnom styku a účasť na riešení záležitostí, ktoré sa ich týkajú, a to za podmienok ustanoveným zákonom.

Na ústavnú úpravu nadväzuje niekoľko právnych predpisov upravujúcich oblasť práv národnostných menšín. Tieto im poskytujú priamu alebo nepriamu ochranu práv a právom chránených záujmov. Zákonná úprava niektorých práv príslušníkov národnostných menšín, na ktorú odkazuje aj čl. 34 ods. 1 a 2 Ústavy SR, však doposiaľ nebola prijatá, prípadne je realizovaná len v obmedzenom rozsahu. Najznámejšou z existujúcich čiastkových právnych úprav je zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín, ktorý sa zameriava predovšetkým na oblasť jazykových práv. Zoznam právnych predpisov, ktoré sa týkajú oblasti práv národnostných menšín je dostupný na webovom sídle splnomocnenca¹.

V sledovanom období boli prijaté a novelizované viaceré právne predpisy, ktoré sa týkali postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín. Ide predovšetkým o nasledujúce zmeny

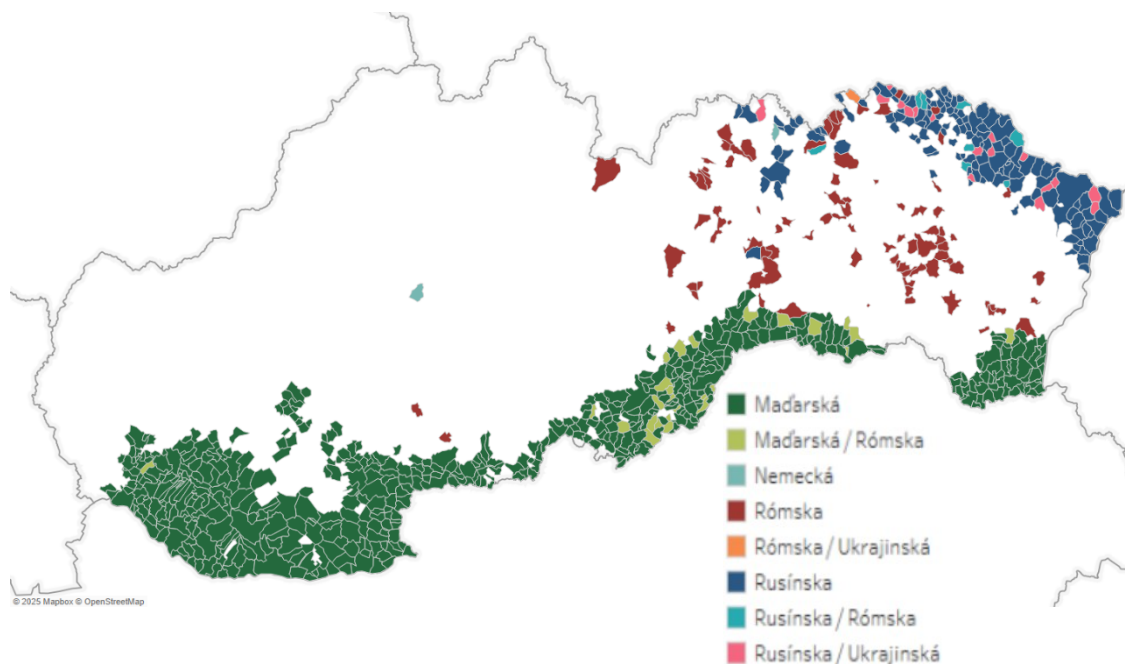
- Na 132. zasadnutí dňa 25. januára 2023 schválila vláda SR nový vykonávací predpis k zákonu č. 184/1999 Z. z. Ide o nariadenie vlády SR č. 35/2023 Z. z., ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 15 % obyvateľstva (ďalej len „nariadenie vlády SR č. 35/2023 Z. z.“). Nariadenie vlády SR č. 35/2023 Z. z., ktoré nahradilo predchádzajúce nariadenie vlády SR č. 221/1999 Z. z., bolo prijaté v navrhovanej podobe schválenej členmi Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny (ďalej len „VNMES“) s účinnosťou posunutou z 1. januára 2023 na 1. marec 2023. Nariadenie vlády SR č. 35/2023 Z. z. bolo vypracované v súlade s § 2 ods. 2 a § 7c ods. 1 a 2 zákona č. 184/1999 Z. z. a zohľadňuje tiež výsledky Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2021 (ďalej len „SODB 2021“), v rámci ktorého sa po prvýkrát získavali údaje o multietnickej príslušnosti obyvateľov na území SR.

Na základe výsledkov SODB 2021 a ich interpretácie schválenej uznesením vlády SR č. 412 z 22. júna 2022, podľa ktorej sa počty uvedených národností a ďalších národností sčítavajú, sa zoznam obcí, v ktorých občania SR patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 15 % obyvateľstva, rozšíril o 125 obcí na celkovo 763 obcí. Z týchto 125 nových obcí dosiahli v 4 obciach zákonom vyžadovaných 15 % hneď dve národnostné menšiny. V 28 obciach, ktoré už v zozname obcí figurovali aj predtým, pribudla ešte 1 národnostná menšina, ktorej príslušníci v danej obci tvoria najmenej 15 % obyvateľstva. Celkovo pribudlo 88 obcí s rusínskym obyvateľstvom, 64 obcí s rómskym obyvateľstvom, 5 obcí s maďarským obyvateľstvom a 1 obec s nemeckým

¹ <https://www.narodnostnemensiny.vlada.gov.sk/legislativa-metodicka-a-odborna-pomoc/legislativa/>

obyvateľstvom². V 50 obciach dosahujú 15 % obyvateľstva dve rôzne národnostné menšiny. Prijatie nového nariadenia teda významne rozširuje územný rozsah uplatniteľnosti práva príslušníkov národnostných menšín na používanie jazyka menšiny v súlade s ustanoveniami zákona č. 184/1999 Z. z. Okrem zoznamu obcí obsahuje Nariadenie vlády SR č. 35/2023 Z. z. aj označenie 347 častí obcí³ v jazykoch národnostných menšín, čo vyplýva z novely zákona č. 184/1999 Z. z. zákonom č. 417/2021 Z. z.. V priebehu februára 2023 inicioval splnomocnenec viacero stretnutí k otázke prijatia nového nariadenia. Pribudnutým obciam boli zaslané listy s informáciami o nových povinnostiach vyplývajúcich zo zákona č. 184/1999 Z. z. Súčasne boli kontaktované ústredné orgány štátnej správy (ďalej len „ÚOŠS“), ktoré boli zmenou zoznamu dotknuté (keďže na zoznam pribudlo aj okresné mesto Svidník). Splnomocnenec následne zahájil výjazdy do príslušných regiónov. ÚV SR a ÚSVNM poskytujú novým obciam a orgánom verejnej správy odbornú a metodickú pomoc s cieľom efektívneho nastavenia aplikačnej praxe.

Obrázok č. 1: Mapa zobrazujúca obce podľa Nariadenia vlády SR č. 35/2023 Z. z. a jazyky národnostných menšín, v súvislosti s ktorými sa uplatňujú príslušné ustanovenia zákona č. 184/1999 Z. z. na ich území

Zdroj: PRO CIVIS, o. z., Hranice územno-správneho usporiadania ©ÚGKK SR, 2022

- 20. júna 2024 bol Národnou radou Slovenskej republiky (ďalej len „NR SR“) schválený zákon č. 157/2024 Z. z. o Slovenskej televízii a rozhlase a o zmene niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 157/2024 Z. z.“), ktorým bol zrušený zákon č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska. Na jeho základe bola zriadená Slovenská televízia a rozhlas (ďalej len „STVR“) ako právny nástupca doterajšieho verejnoprávneho vysielateľa. Podľa § 2 ods. 1 zákona je STVR verejnoprávna, národná, nezávislá, informačná, kultúrna a vzdelávacia inštitúcia, ktorej úlohou je poskytovať služby

² Niektoré obce pribudli na zoznam odčlenením od existujúcich obcí v období medzi dvoma poslednými sčítaniami.

³ Označenia častí obcí v rómskom jazyku nie sú uvedené v zozname.

verejnosti v oblasti rozhlasového a televízneho vysielania, ako aj v ďalších oblastiach súvisiacich s jej hlavnou činnosťou, ktoré sú vymenované v § 5 ods. 1 zákona.

Zákon č. 157/2024 Z. z. prevzal existujúcu právnu úpravu v oblasti národnostného vysielania zo zákona o Rozhlase a televízii Slovenska. Medzi hlavné činnosti STVR patrí podľa § 5 odseku 1 písmena h) STVR vysielanie obsahovo a regionálne vyvážených programov pre národnostné menšiny a etnické skupiny žijúce na území SR v ich jazykoch, a to v časovom rozsahu zodpovedajúcom oficiálnemu národnostnému a etnickému zloženiu obyvateľstva SR. Na zabezpečenie takéhoto vysielania STVR zriaďuje samostatné organizačné útvary. § 6 zákona stanovuje presné požiadavky na rozsah vysielania programov v jazykoch národnostných menšín. V televíznom vysielaní je STVR povinná zabezpečiť priemerný denný vysielací čas najmenej 120 minút počas pracovných dní, pričom celkový ročný rozsah vysielania musí dosiahnuť aspoň 500 hodín v rámci všetkých televíznych programových služieb. V oblasti rozhlasového vysielania sa programy pre národnostné menšiny a etnické skupiny zabezpečujú prostredníctvom samostatnej rozhlasovej programovej služby, ktorá je určená výlučne na tento účel.

- 27. júna 2024 bol NR SR schválený zákon č. 201/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov, a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „novela kompetenčného zákona“). Novela kompetenčného zákona priniesla niekoľko zmien, ktoré mali významný dopad na oblasť práv národnostných menšín, najmä na inštitucionálne zabezpečenie ich ochrany. Jednou z nich bolo ustanovenie splnomocnenca a splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity ako stálych splnomocnencov vlády SR. Úprava zabezpečila kontinuitu a stabilitu pri plnení úloh splnomocnencov, vyplývajúcich z ich poradných aj výkonných funkcií. Trvalé postavenie reflektuje potrebu systematického plnenia medzinárodných záväzkov a posilňuje schopnosť vlády dlhodobo a efektívne presadzovať práva národnostných menšín.

Novela kompetenčného zákona taktiež vytvorila právny základ pre zriadenie RVNM ako stáleho poradného orgánu vlády SR pre otázky národnostných menšín. RVNM vznikla transformáciou VNMES. Jej štatút bol prijatý uznesením vlády SR č. 660 zo dňa 30. októbra 2024. Tento krok bol motivovaný snahou posilniť agendu národnostných menšín jej vyčlenením zo širokej problematiky Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť (ďalej len „RVLP“).

Medzi ďalšie významné zmeny, ktoré novela kompetenčného zákona zaviedla, patrilo určenie ÚV SR ako ústredného orgánu štátnej správy pre tvorbu a uskutočňovanie politiky v oblasti práv národnostných menšín, ktorá mala za cieľ odstrániť dlhodobé kompetenčné spory medzi jednotlivými ústrednými orgánmi štátnej správy, ktoré komplikovali realizáciu politik na podporu národnostných menšín. Kompetencia Ministerstva kultúry Slovenskej republiky (ďalej len „MK SR“) v oblasti podpory kultúry menšín ostala zachovaná, čím sa zabezpečilo jasné rozdelenie úloh medzi týmito orgánmi. V nadväznosti na spomínané zmeny došlo aj k legislatívno-technickej úprave ustanovenia § 7a ods. 2 zákona č. 184/1999 Z. z., kde bol odkaz na RVLP nahradený odkazom na RVNM.

- 17. septembra 2024 bol NR SR schválený zákon č. 252/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 138/2017 Z. z.“). Novela zákona č. 138/2017 Z. z. priniesla viacero zmien, predovšetkým v súvislosti s uznaním vietnamskej komunity za národnostnú menšinu uznesením vlády SR č. 287 zo 7. júna 2023. V dôsledku tohto kroku sa do zákona č. 138/2017 Z. z. doplnili

odborné rady pre kultúru vietnamskej národnostnej menšiny, ktorým sa budú po novom pridelať finančné prostriedky z FPKNM. Tento krok si vyžiadala zvýšenie príspevku zo štátneho rozpočtu do FPKNM na minimálne 8,8 milióna eur za rozpočtové obdobie, aby boli zachované existujúce podiely pre ostatné národnostné menšiny. Ďalšou zmenou bolo zvýšenie percenta z príjmov FPKNM, ktoré môže byť použité na jeho prevádzku, zo 6 % na 7 %. Okrem toho bola upravená podmienka pre žiadateľov o finančné prostriedky, ktorí nemohli byť v posledných troch rokoch sankcionovaní za nelegálne zamestnávanie. Pre odborné rady kultúry vietnamskej národnostnej menšiny sa v roku 2024 finančné prostriedky ešte nerozdeľovali, keďže prípravné procesy na umožnenie čerpania prostriedkov budú dokončené až v roku 2025. Treba však pripomenúť, že zákon č. 184/1999 Z. z. nebol spomínaným uznaním vietnamskej komunity za národnostnú menšinu dotknutý, keďže vietnamský jazyk nebol zaradený do zoznamu jazykov národnostných menšín uvedeného v § 1 odseku 2 tohto zákona. Uznanie vietnamskej komunity ako národnostnej menšiny sa teda neprejavilo v priznaní ochrany vietnamskému jazyku podľa zákona č. 184/1999 Z. z.

- 30. októbra 2024 bol NR SR prijatý zákon č. 290/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov, a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Novela sa dotkla aj niektorých ustanovení zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (ďalej len „školský zákon“), čím upravila legislatívu týkajúcu sa národnostného školstva. Hlavnou zmenou bolo presnejšie vymedzenie pojmov „národnostné školstvo“, „škola s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny“, „trieda s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny“ a zavedenie nového pojmu „škola s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny“. Tieto definície zohľadňujú Chartu a posilňujú právny rámec pre zachovanie a rozvoj jazykovej a kultúrnej identity detí a žiakov patriacich k národnostným menšinám. Úprava má reflektovať osobitosti národnostného školstva, ktoré vyplývajú z ústavného práva detí a žiakov na vzdelávanie v ich jazyku, pričom sa zameriava na zabezpečenie podpory výchovno-vzdelávacieho procesu prispôbeného kultúrnym a jazykovým potrebám národnostných menšín. Novela priniesla aj ďalšie zmeny posilňujúce právne garancie v oblasti národnostného školstva. Spresnila sa definícia toho, čo sa nepovažuje za segregáciu vo vzdelávaní, čím sa tiež zohľadnili medzinárodné záväzky. Do cieľov výchovy a vzdelávania sa doplnila kompetencia žiakov komunikovať aj v jazyku národnostnej menšiny. Štátny vzdelávací program bol rozšírený o osobitosti výchovy a vzdelávania detí a žiakov v národnostnom školstve. Posilnila sa aj garancia práva na vzdelávanie v jazyku národnostnej menšiny, pričom sa precizovali podmienky výučby slovenského jazyka. Novela tiež zaviedla možnosť zriadenia adaptačných tried pre žiakov s nedostatočnou znalosťou vyučovacieho jazyka a zdôraznila potrebu poskytovania podporných opatrení v materinskom jazyku detí a žiakov národnostných menšín. Tieto úpravy majú za cieľ posilniť dostupnosť vzdelávania pre deti z menšinového prostredia a prispieť k lepšej realizácii ich jazykových práv.

1.2 Vnútroštátne nelegislatívne materiály v oblasti práv príslušníkov národnostných menšín

1.2.1 Akčný plán ochrany osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025

Spplnomocnenec v zmysle svojho štatútu pripravuje, navrhuje a realizuje v spolupráci s ÚV SR, ministerstvami a ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy strednodobé a dlhodobé

opatrenia v oblasti zachovania, rozvoja a podpory práv príslušníkov národnostných menšín. Jedným z najdôležitejších dokumentov nelegislatívnej povahy týkajúcich sa postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín je Akčný plán ochrany osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2021 – 2025 (ďalej len „akčný plán“). Akčný plán bol schválený uznesením vlády SR č. 461 z 25. augusta 2021.

Akčný plán stanovuje podmienky na plnenie nových úloh vyplývajúcich z existujúcich priorít a inovatívnych návrhov, pričom zohľadňuje skúsenosti z predchádzajúceho obdobia a potreby národnostných menšín. Obsahuje 6 operačných cieľov a zahŕňa 34 opatrení v oblastiach legislatívy, participácie menšín, analýzy údajov, používania menšinových jazykov, kultúry, médií a školstva. V porovnaní s predchádzajúcim plánom zaväzuje širší okruh subjektov, vrátane takmer všetkých ministerstiev. Na jeho realizáciu bola zriadená Koordinačná rada, ktorá združuje zástupcov relevantných inštitúcií a zabezpečuje spoluprácu pri plnení úloh.

1.2.2 Štatút splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny

V sledovanom období došlo k prijatiu ďalšieho dôležitého nelegislatívneho materiálu v tejto oblasti, a to nového štatútu splnomocnenca, ktorý bol schválený uznesením vlády SR č. 180 z 27. marca 2024 a priniesol niekoľko podstatných zmien v postavení a pôsobnosti splnomocnenca.

Jednou z najvýraznejších zmien bolo rozšírenie jeho pôsobnosti v kontexte systémových opatrení na zlepšenie postavenia národnostných menšín, kde sa po novom osobitne zdôrazňuje aj podpora hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti a podpora porozumenia a tolerance medzi všetkými obyvateľmi SR. Táto zmena reflektuje komplexnejší prístup k zlepšeniu postavenia príslušníkov národnostných menšín, ktorý prekračuje rámec právnych opatrení a zameriava sa aj na praktické aspekty ich integrácie do hospodárskeho a sociálneho života spoločnosti.

Okrem uvedenej koncepcnej zmeny priniesol nový štatút splnomocnenca aj rozšírenie konkrétnych kompetencií splnomocnenca. Takýmito kompetenciami sú napríklad vedenie zoznamu vžitých a zaužívaných geografických názvov v jazykoch národnostných menšín, ktorý má zvláštny význam z pohľadu zachovania jazykovej rozmanitosti, kultúrnej identity a historického povedomia národnostných menšín. Nový štatút splnomocnenca ustanovuje aj možnosť zriadenia poradných jazykových skupín splnomocnencom, ktoré majú na starosti terminológiu v jazykoch národnostných menšín pre úradný styk.

Dôležitou novinkou je aj formulácia v čl. 3 ods. 2 písm. b) štatútu splnomocnenca, ktorá explicitne vymedzuje potrebu posilnenia právneho vedomia príslušníkov národnostných menšín a ich vzťahu k štátnemu občianstvu SR. Okrem toho sa v rámci ustanovenia zdôrazňuje aj zvyšovanie hospodárskej, sociálnej a teritoriálnej integrácie národnostne zmiešaných území. Táto zmena tiež reflektuje zvýšenú pozornosť venovanú skutočnej integrácii menšín nielen z právneho hľadiska, ale aj z pohľadu ich aktívnej participácie na spoločenskom a ekonomickom živote v súlade so záväzkami vyplývajúcimi SR z čl. 15 Rámcového dohovoru. Nový štatút splnomocnenca predstavuje celkový posun smerom k systematickejšiemu a komplexnejšiemu prístupu k riešeniu otázok národnostných menšín. Jeho ustanovenia nielenže posilňujú existujúce mechanizmy ochrany práv menšín, ale zavádzajú aj nové nástroje na podporu ich postavenia v spoločnosti.

Štatút splnomocnenca bol zmenený a doplnený uznesením vlády SR č. 636 z 23. októbra 2024. Táto zmena reagovala na vyššie spomínané prijatie novely kompetenčného zákona, ktorou bol ÚV SR určený ako ústredný orgán štátnej správy pre tvorbu a uskutočňovanie politiky v oblasti práv národnostných menšín. V reakcii na túto zmenu bol do štatútu splnomocnenca doplnený ods. 1 čl. 4, podľa ktorého je jednou z hlavných úloh splnomocnenca koordinácia tvorby a uskutočňovania štátnej politiky a plnenie úloh v oblasti práv

národnostných menšín. Týmto sa zdôraznila úloha splnomocnenca v rámci ÚV SR pre oblasť práv národnostných menšín, pričom jeho pôsobenie zostáva vymedzené v rámci širšej inštitucionálnej spolupráce so štátnymi orgánmi a ďalšími relevantnými aktérmi v oblasti.

S postavením a právami osôb patriacich k národnostným menšinám taktiež súvisia viaceré nelegislatívne materiály z dielne ministerstiev, ktoré sa vzťahujú na sledované obdobie. Ide napríklad o: Koncepciu boja proti radikalizácii a extrémizmu do roku 2024⁴; Víziu a stratégiu rozvoja Slovenska do roku 2030 – dlhodobá stratégia udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030⁵; Stratégiu rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030; Víziu rozvoja rómskej kultúry, jazyka a podpory identity a akčný plán na roky 2022 – 2024⁶; Stratégiu inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní⁷; Prvý akčný plán plnenia Stratégie inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní na roky 2022-2024⁸.

1.3 Medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín

Slovenská republika je zmluvnou stranou niekoľkých medzinárodných dohovorov týkajúcich sa postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín. Tieto dohovory majú podľa čl. 7 ods. 5 Ústavy SR prednosť pred vnútroštátnymi zákonmi. V spomínanej oblasti majú zásadný význam najmä Rámcový dohovor a Charta. Slovenská republika sa podieľa na monitorovacích procesoch posudzujúcich mieru implementácie Charty a Rámcového dohovoru, ako aj na univerzálnom periodickom hodnotení Rady OSN pre ľudské práva. Súčasne plní bilaterálne zmluvné záväzky v oblasti práv národnostných menšín voči Maďarsku a Ukrajine. Splnomocnenec sa podľa svojho štatútu spolupodieľa na tvorbe správ o plnení spomínaných medzinárodných zmlúv.

1.3.1 Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín

Rámcový dohovor je prvým právne záväzným multilaterálnym dokumentom venovaným ochrane národnostných menšín, ktorý pre SR nadobudol platnosť 1. februára 1998. Jeho hlavným cieľom je vymedziť základné princípy, ktoré sa štáty zaviazali dodržiavať na zabezpečenie účinnej ochrany národnostných menšín a práv osôb patriacich k týmto menšinám. Prijatím Rámcového dohovoru realizovala Rada Európy výzvu Viedenskej deklarácie, aby sa politické záväzky prijaté Konferenciou o bezpečnosti a spolupráci v Európe transformovali v čo najväčšom rozsahu na právne záväzky⁹. Garantom aktivít spojených s monitoringom implementácie záväzkov z Rámcového dohovoru je Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky (ďalej len „MZVEZ SR“). Odborným participatívnym orgánom podľa čl. 15 Rámcového dohovoru bol do konca októbra 2024 VNMES pri RVLP. Po transformácii VNMES je týmto orgánom RVNM.

SR každých päť rokov predkladá periodickú správu o prijatých opatreniach na plnenie záväzkov vyplývajúcich z Rámcového dohovoru, ktorú posudzuje Poradný výbor pre Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín (ďalej len „Poradný výbor“) ako expertný orgán

⁴ Materiál je dostupný na nasledujúcom odkaze: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/25631/1>

⁵ Materiál je dostupný na nasledujúcom odkaze: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/25655/1>

⁶ Materiál je dostupný na nasledujúcom odkaze: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/27460/1>

⁷ Materiál je dostupný na nasledujúcom odkaze: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/26706/1>

⁸ Materiál je dostupný na nasledujúcom odkaze: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/27294/1>

⁹ Výkladová správa Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín, str. 2. Dostupná na odkaze: https://www.narodnostnemensiny.vlada.gov.sk/site/assets/files/3583/vykladova_sprava_k_ramcoveho_dohovoru_na_ochranu_narodnostnych_mensin.pdf

poskytujúci nezávislé analýzy, odporúčania a hodnotenia pre Výbor ministrov Rady Európy (ďalej len „Výbor ministrov“).

Vláda SR schválila uznesením č. 243 z 24. mája 2023 Správu o priebehu a výsledkoch piateho kola monitorovania implementácie Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín v Slovenskej republike. Vláda SR uložila príslušným ministrom, vedúcemu ÚV SR, splnomocnencovi a splnomocnencovi vlády SR pre rómske komunity oboznámiť sa s výsledkami piateho kola monitorovania implementácie Rámcového dohovoru v SR a s odporúčaniami Výboru ministrov, posúdiť možnosť ich realizácie a v rámci prípravy šiestej implementačnej správy informovať o prijatých opatreniach.

Follow-up seminár k implementácii Rámcového dohovoru SR sa konal v Bratislave 28. júna 2023 ako forma pokračovania dialógu s Radou Európy. Na podujatí sa zúčastnili experti Poradného výboru, zástupcovia Sekretariátu Rámcového dohovoru, národnostných menšín, štátnych orgánov, verejný ochranca práv a odborníci z akademickej obce. Uskutočnením seminára sa uzatvoril 5. monitorovací cyklus Rámcového dohovoru v SR¹⁰.

Šiesty monitorovací cyklus započal predložením Šiestej správy o implementácii Rámcového dohovoru o ochrane národnostných menšín v Slovenskej republike¹¹ Rade Európy, ktorá správu obdržala 11. januára 2024. Správa bola prijatá vládou SR uznesením č. 734 z 20. decembra 2023. Správa sa zameriavala na prijaté opatrenia v oblasti inštitucionálnej podpory a legislatívnych a ďalších krokov podporujúcich oblasť kultúry a vzdelávania národnostných menšín, používania menšinových jazykov a aktivitách v boji proti diskriminácii menšín. V rámci šiesteho monitorovacieho cyklu bude nasledovať návšteva delegácie Poradného výboru na Slovensko, kde sa stretne so zástupcami štátnych orgánov, mimovládnych organizácií, samospráv a národnostných menšín. Na základe týchto stretnutí a ďalších informácií vypracuje Poradný výbor hodnotiacu správu, ku ktorej bude mať SR možnosť zaslať svoje stanovisko. Proces sa uzatvára rezolúciou Výboru ministrov, ktorá obsahuje odporúčania na zlepšenie implementácie dohovoru.

1.3.2 Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov

Charta je rámcovou mnohostrannou zmluvou kultúrnej povahy, ktorou je SR viazaná od 1. januára 2002. Ako zmluvná strana Charty sa SR zaviazala podporovať zachovanie, rozvoj a používanie regionálnych alebo menšinových jazykov¹² ako prejavu kultúrneho bohatstva štátu. Namiesto priznávania práv jednotlivcom sa Charta zameriava na ukladanie povinností zmluvným štátom týkajúcich sa ochrany a podpory regionálnych alebo menšinových jazykov.

¹⁰ Správa o priebehu a výsledkoch piateho kola monitorovania implementácie Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín v Slovenskej republike je dostupná na nasledujúcom odkaze:

<https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/28228/1>

¹¹ Šiesta správa o implementácii Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín v Slovenskej republike je dostupná na nasledujúcom odkaze: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/29122/1>

¹² Charta sa v SR vzťahuje na tieto jazyky: bulharčina, chorvátčina, čeština, nemčina, maďarčina, poľština, rómčina, rusínčina, ukrajinčina (časť II a časť III), ruština, srbčina (časť II). V časti II Charty jazykov sú určené ciele a zásady vo vzťahu k regionálnym alebo menšinovým jazykom, na základe ktorých zmluvné strany založia svoju politiku, legislatívu a prax. Každá zmluvná strana sa zaväzuje dodržiavať ustanovenia v časti II vo vzťahu ku všetkým regionálnym alebo menšinovým jazykom, ktorými sa hovorí na jej území, a ktoré vyhovujú pojmu regionálne alebo menšinové jazyky. Ruský jazyk a srbský jazyk boli uznané za menšinové jazyky v Slovenskej republike v zmysle časti II Charty jazykov. Časť III Charty jazykov pomenúva jednotlivé opatrenia na podporu používania regionálnych alebo menšinových jazykov vo verejnom živote (vzdelávanie; súdnictvo; správne orgány a verejné služby; médiá; kultúrna činnosť a kultúrne zariadenia; ekonomický a sociálny život a cezhraničná spolupráca). Predmetná časť sa vzťahuje na deväť jazykov: bulharský, český, chorvátsky, maďarský, nemecký, poľský, rómsky, rusínsky a ukrajinský. Uvedené jazyky sú z hľadiska vybraných ustanovení rozdelené do troch skupín: 1) maďarský, 2) rusínsky a ukrajinský, 3) ostatné jazyky: bulharský jazyk, český jazyk, chorvátsky jazyk, nemecký jazyk, poľský jazyk a rómsky jazyk.

MZVEZ SR je garantom aktivít spojených s monitorovaním implementácie Charty. Stálym odborným orgánom RVLP pre oblasť implementácie Charty v zmysle jej čl. 7 ods. 4. písm. b. bol VNMES. Ten sa 30. októbra 2024 transformoval na RVNM, ktorá bude plniť úlohu stáleho odborného orgánu pre oblasť implementácie Charty namiesto VNMES.

SR pravidelne predkladá správy o plnení záväzkov vyplývajúcich z Charty generálnemu tajomníkovi Rady Európy, ktoré posudzuje Výbor expertov Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov (ďalej len „Výbor expertov“) ako nezávislý odborný orgán, ktorý pomáha Výboru ministrov pri hodnotení implementácie Charty zmluvnými štátmi.

V poradí 6. monitorovací cyklus implementácie Charty sa začal predložením Šiestej správy o implementácii Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov v Slovenskej republike¹³ Rade Európy 28. februára 2024. Správa bola prijatá vládou SR uznesením č. 106 z 21. februára 2024. Správa mapovala vývoj v oblasti zachovania a rozvoja regionálnych alebo menšinových jazykov v SR v oblastiach vzdelávania, súdnictva, štátnej a verejnej správy, médií, kultúry, hospodárskeho a spoločenského života a cezhraničnej spolupráce. Monitorovacia návšteva SR Výborom expertov sa uskutočnila začiatkom apríla 2025. Následne pripraví Výbor expertov hodnotiacu správu o stave implementácie Charty v SR. Na toto hodnotenie potom nadväzuje odporúčanie Výboru ministrov, ktorým sa zavŕši monitorovací proces posudzovania stavu implementácie Charty v SR v sledovanom monitorovacom období.

1.3.3 Ďalšie medzinárodné mechanizmy kontroly dodržiavania práv príslušníkov národnostných menšín

Vysoký komisár Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe pre otázky národnostných menšín

Vysoký komisár Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe pre otázky národnostných menšín (ďalej len „Vysoký komisár OBSE“) sa angažuje v situácii, ak podľa jeho úsudku existuje napätie týkajúce sa národnostných menšín, ktoré by sa mohlo rozvinúť do konfliktu. Vysoký komisár sa zaoberá krátkodobými spúšťačmi medzietnického napätia alebo konfliktu a dlhodobými štrukturálnymi problémami. Jednou z dôležitých aktivít Vysokého komisára OBSE je vydávanie tematických odporúčaní pre rôzne oblasti práv národnostných menšín. Doposiaľ bolo vydaných spolu desať takýchto dokumentov, ktoré nemajú právne záväzný charakter, poskytujú však dôležitý medzinárodný rámec určený nielen vládam, ale aj samotným národnostným menšinám. Medzi najvýznamnejšie z nich patria Odporúčania z Osla o jazykových právach národnostných menšín (1998), ktoré sa venujú právu používať materinský jazyk v rôznych oblastiach verejného a súkromného života, ako aj Odporúčania z Haagu o vzdelávacích právach národnostných menšín (1996), ktoré kladú dôraz na zabezpečenie kvalitného vzdelávania v jazykoch menšín. Dôležitým dokumentom sú aj Odporúčania z Lundu o efektívnej účasti národnostných menšín vo verejnom živote (1999) (ďalej len „Lundské odporúčania“), ktoré upriamujú pozornosť na politickú a inštitucionálnu reprezentáciu menšín, či Odporúčania z Bolzana/Bozenu o národnostných menšinách v medzištátnych vzťahoch (2008), ktoré sa venujú napríklad cezhraničnej spolupráci alebo zabráneniu politizácie menšinových otázok.

Európska komisia proti rasizmu a intolerancii Rady Európy

¹³ Šiesta správa o implementácii Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov v Slovenskej republike je k dispozícii na tomto linku: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/29276/1>

Európska komisia proti rasizmu a intolerancii Rady Európy (ďalej len „ECRI“) je nezávislým orgánom Rady Európy na monitorovanie ľudských práv, ktorý sa špecializuje na otázky súvisiace s bojom proti rasizmu, diskriminácii (na základe „rasy“, etnického/národnostného pôvodu, farby pleti, občianstva, náboženského vyznania, jazyka, sexuálnej orientácie atď.), xenofóbii, antisemitizmu a intolerancii. V roku 2023 ECRI skonštatovala, že jej odporúčanie zo 6. kola monitoringu,¹⁴ týkajúce sa oblasti predškolského vzdelávania rómskych detí a zabezpečenia odbornej prípravy a náboru pedagogických zamestnancov (pokiaľ ide o výučbu slovenčiny pre deti, ktoré týmto jazykom v rodine nehovoria), bolo zo strany SR čiastočne implementované. ECRI vyzvala slovenské orgány na ďalšie kroky a opatrenia v tejto oblasti. V máji 2025 sa uskutočnila 7. monitorovacia návšteva ECRI v SR. Výsledkom návštevy bude monitorovacia správa, ktorá bude obsahovať prioritné a ďalšie odporúčania. Publikovanie správy sa predpokladá v júni 2026.

Komisár Rady Európy pre ľudské práva

Komisár Rady Európy pre ľudské práva je nezávislá a nestranná mimosúdna inštitúcia Rady Európy, ktorá bola založená s cieľom podporovať povedomie o ľudských právach a ich rešpektovanie v 46 členských štátoch Rady Európy. V dňoch 8. – 12. júla 2024 sa uskutočnila návšteva SR komisárom Michaelom O’Flahertym, ktorá sa zamerala najmä na dodržiavanie ľudských práv vo vzťahu k rómskej menšine (práva rómskych dievčat a žien v oblasti reprodukčného zdravia, životné podmienky, zabezpečenie bývania, inkluzívne vzdelávanie a zaobchádzanie zo strany orgánov činných v trestnom konaní).¹⁵ Počas svojej návštevy absolvoval terénny výskum na rôznych miestach na východe SR a následne uskutočnil stretnutia so zástupcami vecne príslušných ministerstiev, príspevkovou organizáciou MZ SR Zdravé regióny, splnomocnencom vlády SR pre rómske komunity, verejným ochrancom práv a predstaviteľmi občianskej spoločnosti.

Univerzálne periodické hodnotenie Rady OSN pre ľudské práva a implementácia univerzálnych ľudskoprávných dohovorov

Univerzálne periodické hodnotenie Rady OSN pre ľudské práva a implementácia univerzálnych ľudskoprávných dohovorov (ďalej len „UPH“) je mechanizmom slúžiacim na komplexné a univerzálne posúdenie stavu ochrany ľudských práv vo všetkých členských štátoch OSN od roku 2008. Jeho vznik súvisí so založením Rady OSN pre ľudské práva v roku 2006, ktorá priniesla významné inštitucionálne posilnenie globálneho úsilia o ochranu ľudských práv. V rámci procesu UPH je stav ľudských práv v dotknutom štáte hodnotený inými členskými štátmi OSN. Hlavným cieľom je poskytnúť ucelený a nestranný pohľad na situáciu ľudských práv vo všetkých členských krajinách OSN. Periodicita hodnotenia je stanovená na 4,5-ročné cykly a z hľadiska ľudskoprávnej agendy na národnej úrovni predstavujú kľúčovú udalosť.

SR bola v rámci UPH predmetom štvrtého kola hodnotenia 6. mája 2024. V rámci tohto hodnotenia bolo SR adresovaných 242 odporúčaní na zlepšenie ochrany a podpory ľudských práv. V diskusii vystúpilo 88 krajín, z toho 20 členských krajín Európskej únie (ďalej len „EÚ“). Odporúčania sa najčastejšie týkali problematiky postavenia rómskej komunity a odstránenia jej diskriminácie, osobitne zlepšenia prístupu k vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti a bývaniu; práv osôb patriacich k národnostným menšinám; uplatňovania princípu rodovej

¹⁴ Správa ECRI je dostupná na webovej stránke Rady Európy: <https://rm.coe.int/ecri-6th-report-on-the-slovak-republic/1680a0a08a>

¹⁵ Správa z návštevy komisára je dostupná na tejto webovej stránke: <https://www.coe.int/sk/web/commissioner/-/slovak-republic-urgent-need-to-address-human-rights-of-roma-and-adopt-an-intergenerational-approach>

rovnosti; boja proti násiliu na ženách; súdnictva, spravodlivosti a boja proti korupcii; boja proti extrémizmu; slobody médií a bezpečnosti novinárov.¹⁶

Členské štáty ocenili pokrok SR pri budovaní a posilňovaní legislatívneho a inštitucionálneho rámca, osobitne ratifikáciu Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu a tiež početné akčné plány zamerané na zlepšenie postavenia Rómov v SR. Hodnotenie SR však poukázalo aj na oblasti, v ktorých je potrebné dosiahnuť ďalší pokrok z hľadiska zvyšovania ľudskoprávných štandardov v SR.

Dňa 28. augusta 2024 bol materiál schválený vládou SR s pripomienkou. Po zapracovaní pripomienky SR akceptovala 192 odporúčaní, čiastočne akceptovala 10 odporúčaní a neakceptovala 40 odporúčaní. Materiál UPH SR bol schválený počas 57. zasadnutia Rady v Ženeve dňa 30. 9. 2024 v zmysle „ITEM 6“.

Bilaterálna spolupráca pre záležitosti menšín

Bilaterálna spolupráca pre záležitosti menšín v Slovenskej republike je zarámcovaná Ústavou Slovenskej republiky a medzinárodnými záväzkami SR a je inštitucionalizovaná do dvoch komisií – Zmiešanej slovensko-maďarskej komisie pre záležitosti menšín a Medzivládnej slovensko-ukrajinskej komisie pre národnostné menšiny, školstvo a kultúru.

Zmiešaná slovensko-maďarská komisia pre záležitosti menšín

Bilaterálna spolupráca s Maďarskom sa realizuje na základe Zmluvy o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci podpísanej 19. marca 1995 v Paríži. V súlade s čl. 20 tejto zmluvy došlo k zriadeniu 12 expertných komisií za účelom podpory realizácie jej ustanovení. Jednou z týchto komisií je aj Zmiešaná slovensko-maďarská komisia pre záležitosti menšín (ďalej len „zmiešaná komisia“),

Podľa čl. 15 ods. 6 Zmluvy o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci má zmiešaná komisia právo predkladať odporúčania vládam oboch krajín. Odporúčania majú krátkodobý aj dlhodobý charakter so zameraním na zlepšenie kvality, rozvoj a zabezpečenie ochrany práv občanov patriacich k slovenskej národnostnej menšine v Maďarsku a maďarskej národnostnej menšine v SR. Na zasadnutiach sa pravidelne vyhodnocuje plnenie odporúčaní prijatých na predchádzajúcich stretnutiach, pričom strany zvyčajne prijímajú aj nové odporúčania. Od piateho zasadnutia komisia tiež monitoruje plnenie Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry, ktorá bola uzatvorená 12. decembra 2003. Zmiešaná komisia má prierezové zloženie, sústreďuje odborníkov z rôznych štátnych orgánov a inštitúcií a veľmi dôležitú úlohu v nej zohrávajú priami reprezentanti oboch menšín.

V sledovanom období sa uskutočnilo podpísanie zápisnice z 15. zasadnutia zmiešanej komisie (10. apríla 2024 v Budapešti)¹⁷. Vláda SR schválila správu o priebehu a výsledkoch 15. zasadnutia zmiešanej komisie 21. augusta 2024. Vláda Maďarska schválila odporúčania obsiahnuté v zápisnici z 15. zasadnutia zmiešanej komisie uznesením č. 1389/2024 z 12. decembra 2024 a rozhodla o spôsobe ich realizácie. Predmetom 15. zasadnutia zmiešanej komisie boli opatrenia a odporúčania pomáhajúce zachovať a rozvíjať kultúrnu i jazykovú identitu príslušníkov národnostných menšín. Na 15. zasadnutí bolo prijatých 19 nových

¹⁶ Dokumenty k univerzálnemu periodickému hodnoteniu SR sú k dispozícii na tejto webovej stránke: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/sk-index>

¹⁷ Správa o priebehu a výsledkoch 15. zasadnutia Zmiešanej slovensko-maďarskej komisie pre záležitosti menšín je dostupná na tomto odkaze: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/29832/1>

odporúčaní, z toho 9 odporúčaní pre obidve strany, 7 pre slovenskú stranu a 3 pre maďarskú stranu.

Slovenská a maďarská strana sa okrem iného spoločne dohodli na obojstrannej podpore vzdelávania v materinskom jazyku menšín. Tiež podporili ďalšie odporúčania týkajúce sa rozvoja kultúry, cestovného ruchu, školstva a vzdelávania, podpory národnostných, kultúrnych, vedeckých a vzdelávacích inštitúcií. Obe strany okrem iného ocenili prijatie zákona o finančnej podpore pre Maďarský spoločenský a kultúrny zväz na Slovensku – Csemadok¹⁸, zriadenie a navýšenie finančných prostriedkov FPKNM alebo odkúpenie budovy a začatie rekonštrukcie bývalého slovenského evanjelického kostola v Budapešti.

Slovenskej strane bolo odporúčené preskúmať možnosť vytvorenia komplexného menšinového zákona, ktorý by zabezpečil zachovanie a rozvoj národnostných menšín na Slovensku v spolupráci s ÚSVNM, aby bola zaistená efektívna realizácia práv príslušníkov národnostných menšín v praxi (odporúčanie 15/SK/1/2024). Slovenská strana tiež prijala odporúčanie týkajúce sa ďalšieho rozpracovania špecifik národnostného školstva po legislatívnom zakotvení definície národnostného školstva. Okrem bolo slovenskej strane odporúčané zvýšiť podporu a rozvoj vzdelávania detí a žiakov patriacich k národnostným menšinám v ich materinskom jazyku (odporúčanie 15/SK/2/2024).

V neposlednom rade bolo slovenskej strane odporúčané zabezpečiť, aby Ministerstvo dopravy SR (ďalej len „MD SR“) upravilo svoj interný predpis týkajúci sa vzorov dvojazyčných dopravných značiek, v súlade s platnou legislatívou. Týmto opatrením sa má umožniť umiestnenie takýchto značiek (odporúčanie 15/SK/7/2024).

Medzivládna slovensko-ukrajinská komisia pre národnostné menšiny, školstvo a kultúru

Bilaterálna spolupráca medzi SR a Ukrajinou na základe Zmluvy o dobrom susedstve, priateľských vzťahoch a spolupráci z roku 1993 sa realizuje prostredníctvom Medzivládnej slovensko-ukrajinskej komisie pre národnostné menšiny, školstvo a kultúru (ďalej len „medzivládna komisia“).

Ostatné, 14. zasadnutie medzivládnej komisie sa uskutočnilo 23. marca 2017 v Bratislave. Rokovanie potvrdilo dobrú úroveň slovensko-ukrajinského dialógu a obojstranný záujem na riešení vzdelávacích, kultúrnych a informačných potrieb národnostných menšín. 15. zasadnutie komisie ukrajinská strana viackrát termínovo odložila, najprv z dôvodu pandémie spôsobenou šírením ochorenia COVID-19 a neskôr pretrvávajúcim vojnovým konfliktom na Ukrajine.

¹⁸ Zákon č. 182/2022 Z. z. zabezpečuje Maďarskému spoločenskému a kultúrnemu zväzu na Slovensku – Csemadok každoročný príspevok vo výške 300 000 eur zo štátneho rozpočtu, ktorý nie je viazaný na konkrétne projekty, ale slúži na financovanie celkovej činnosti zväzu podľa § 3, najmä v oblasti kultúrnej, osvetovej, vzdelávacej a spoločenskej činnosti maďarskej národnostnej menšiny.

II. Práva príslušníkov národnostných menšín v oblasti participácie na riešení vecí, ktoré sa ich týkajú

2.1 Legislatívne, koncepčné a inštitucionálne rámce

Právo zúčastňovať sa na riešení vecí, ktoré sa ich týkajú, príslušníkom národnostných menšín garantuje na vnútroštátnej úrovni predovšetkým Ústava SR v čl. 34 ods. 2 písm. c.), čím zároveň rozvíja všeobecné právo všetkých občanov podieľať sa na správe vecí verejných podľa čl. 30 ods. 1. Ústava SR týmto spôsobom osobitne zdôrazňuje význam zabezpečenia účasti menšín v rozhodovacích procesoch, ktoré sa ich bezprostredne dotýkajú. Právo na účinnú účasť je zaručené aj na medzinárodnej úrovni. Rámcový dohovor, ktorým je SR viazaná, a ktorý má ako medzinárodná zmluva o ľudských právach a základných slobodách podľa čl. 7 ods. 5 Ústavy SR prednosť pred zákonmi, toto právo výslovne upravuje v článku 15. Podľa spomínaného ustanovenia vytvárajú zmluvné strany potrebné podmienky pre efektívnu účasť osôb patriacich k národnostným menšinám na kultúrnom, spoločenskom a ekonomickom živote, ako aj na verejných záležitostiach, najmä pokiaľ sa ich týkajú. Poradný výbor sa v otázke participácie zameriava aj na interpretáciu účinnej resp. efektívnej účasti príslušníkov národnostných menšín, pričom dôraz sa kladie práve na slovo „efektívna“ účasť alebo participácia, čo v praxi znamená, že štát má zabezpečovať využívanie participatívnych mechanizmov nielen formálne, ale aj materiálne s dôrazom na ich účel. Významný dokument v tejto oblasti predstavujú aj Lundské odporúčania vysokého komisára OBSE. Vo všeobecných zásadách dokument konštatuje, že účinná účasť národnostných menšín na spoločenskom živote je jednou zo základných súčastí mierovej a demokratickej spoločnosti, preto musia vlády prijať vo vzťahu k národnostným menšinám špecifické opatrenia, aby im umožnili zachovať vlastnú identitu.

Účasť príslušníkov národnostných menšín na riešení vecí verejných môže mať viac rovín. Najvýznamnejšou oblasťou participácie je účasť osôb patriacich k národnostným menšinám na rozhodovacích procesoch a vo volených orgánoch na štátnej a miestnej úrovni. Všetky formy politickej participácie, či už na zákonodarnej moci, výkonnej moci, alebo na regionálnej (vyššie územné celky) a miestnej (mestá a obce) úrovni sú realizovateľné priamo aj nepriamo výlučne prostredníctvom volebného systému, politických strán a politických hnutí. Účasť príslušníkov národnostných menšín na politickom živote žiadny vnútroštátny právny predpis výslovne neupravuje, s výnimkou ústavnej úpravy uvedenej vyššie. Právny poriadok SR však nevyklučuje existenciu tzv. etnických politických strán, ktoré sú zamerané na zastupovanie záujmov určitej národnostnej menšiny alebo viacerých národnostných menšín. Príslušníci národnostných menšín sa stávajú poslancami buď ako kandidáti etnických strán alebo strán vyslovene zameraných na zastupovanie záujmov národnostných menšín, alebo ako kandidáti iných politických strán. Všetky právne predpisy upravujúce volebné právo rešpektujú v plnom rozsahu ustanovenie čl. 30 Ústavy SR, ktorý okrem vyššie uvedeného ustanovuje, že všetci občania majú prístup k voleným a iným verejným funkciám za rovnakých podmienok, pričom volebné právo je všeobecné, rovné a priame a vykonáva sa tajným hlasovaním.

Absencia špecifickej úpravy mechanizmov na podporu participácie národnostných menšín však vytvára výzvy pri zabezpečení ich účinnej účasti na zákonodarnej moci. Skutočnosť, že súčasná legislatíva umožňuje získať mandát v NR SR len politickým stranám, ktoré vo voľbách získajú viac ako 5 % hlasov, limituje možnosti menších strán, ktorých agendu by tvorilo najmä zastupovanie práv príslušníkov národnostných menšín. Vzhľadom na to, že volebný systém do NR SR je čisto pomerný, menšinové strany nemajú možnosť získať mandáty ani prostredníctvom osobitných volebných obvodov. Od výsledkov volieb do NR SR sa spravidla odvíja aj účasť národnostných menšín na výkonnej moci, čo je dané systémom uplatneným v SR, kde parlament zohráva rozhodujúcu úlohu pri určovaní zloženia výkonnej

moci. Na úrovni vlády SR nie je v súčasnosti ustanovený člen vlády, ktorý by bol osobitne zodpovedný za ochranu a podporu postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín; od roku 2024 však určitú zodpovednosť za túto oblasť nesie predseda vlády ako predseda RVNM (pozri nižšie). V rámci ÚV SR pôsobia stáli splnomocnenci ako poradné orgány vlády SR, pre oblasť národnostných menšín a rómskych komunít. Vzhľadom na charakter ich právomocí pôsobia splnomocnenci sčasti ako konzultačné mechanizmy, sčasti ako zložky výkonnej moci.

Účasť národnostných menšín na úrovni územných samospráv je založená na inom princípe než pri voľbách do NR SR. V prípade regionálnych volieb je v rámci každého samosprávneho kraja utvorených niekoľko jednomandátových alebo viacmandátových volebných obvodov, pričom kandidovať môžu aj občania, ktorí neboli nominovaní prostredníctvom kandidátnej listiny niektorej politickej strany alebo hnutia, tzv. nezávislí kandidáti. Obdobne je upravený aj systém komunálnych volieb, t. j. volieb do orgánov samosprávy miest a obcí.

Orgány územných samospráv zohrávajú v oblasti podpory identity a kultúry národnostných menšín najdôležitejšiu rolu (sú zriaďovateľmi školských a kultúrnych zariadení, podporujú miestnu kultúru a používanie menšinových jazykov). Z tohto hľadiska sú vo výhodnejšom postavení tie obce a vyššie územné celky (ďalej len „VÚC“), v ktorých významnú časť obyvateľstva tvoria príslušníci národnostných menšín. Ak však v daných obciach a VÚC tvoria menší podiel, ich záujmy dostávajú aj menší akcent. Pokiaľ ide o VÚC, na tejto úrovni úplne abscentuje existencia základných mechanizmov konzultačných procesov v otázkach týkajúcich sa národnostných menšín. Keďže neexistujú špeciálne poradné alebo konzultatívne orgány, ktoré by riešili otázky vzdelávania, jazyka a kultúry národnostných menšín, na území krajov sú možnosti participácie národnostných menšín značne limitované. V porovnaní s celoštátnou úrovňou politickej participácie majú národnostné menšiny silnejšie zastúpenie na úrovni obcí. To sa týka najmä maďarskej, rusínskej, ukrajinskej a rómskej národnostnej menšiny.

Právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa príslušníkov národnostných menšín je v súčasnosti realizované najmä prostredníctvom poradných orgánov na úrovni centrálnych orgánov zákonodarnej a výkonnej moci. Donedávna plnil úlohu reprezentatívnej a konzultačnej inštitúcie venujúcej sa záujmom príslušníkov národnostných menšín VNMES, ktorý bol odborným orgánom Rady vlády SR pre ľudské práva. Ako už bolo spomenuté v predchádzajúcej kapitole, VNMES sa na jeseň roku 2024 transformoval na RVNM, ktorá sa stala samostatným stálym poradným orgánom vlády SR pre túto oblasť. Podrobnejšie informácie o VNMES a RVNM sú uvedené v kapitole 2.4.

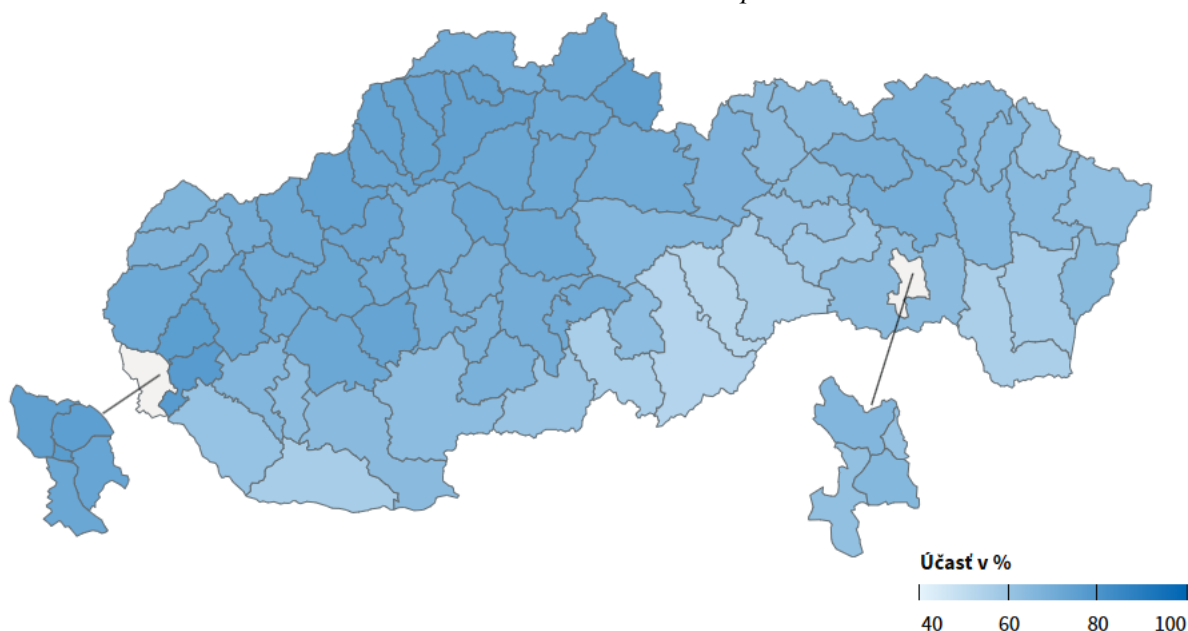
2.2 Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky v roku 2023

Posledné voľby do NR SR sa konali 30. septembra 2023. Vo voľbách kandidovalo niekoľko politických subjektov, ktoré sa otvorene hlásili k ochrane práv príslušníkov národnostných menšín. Jedným z nich bola aj „SZÖVETSÉG - Magyarok. Nemzetiségek. Régiók. ALIANCIA - Maďari. Národnosti. Régiók“ (ďalej len „Szövetség – Aliancia“), v rámci ktorej pred voľbami došlo k štiepeniu. Odídenci zo strany pristúpili k založeniu strany „Most – Híd 2023“, ktorá však nekandidovala samostatne, ale spoločne so stranou „Modrí – Európske Slovensko“. Strana Szövetség – Aliancia získala vo voľbách 4,38%, kým Modrí spolu s Most – Híd 0,26 %. Ďalší subjekt, ktorý združoval strany hlásiace sa k zastupovaniu záujmov národnostných menšín, tvorila koalícia „Maďarské fórum, Občianski demokrati Slovenska, Za regióny, Rómska koalícia, Demokratická strana“, ktorá získala 0,11 % hlasov. Strana Princíp, ktorá sa tiež profilovala ako subjekt zameraný na ochranu práv príslušníkov národnostných menšín, predovšetkým Rómov, získala 0,06 % platných hlasov.

Okrem spomínaných politických subjektov mali aj ďalšie politické zoskupenia na kandidátnych listinách zástupcov národnostných menšín. Niektoré strany vytvárali aj samostatné platformy s menšinovým zameraním. „Progresívne Slovensko“ sa snažilo osloviť maďarského voliča cez svoju Maďarskú platformu a „OLANO A PRIATELIA“ pred voľbami vytvorili platformy „Pačivale roma“ a „Magyar szívek“.

Tak ako vo voľbách v roku 2020, ani vo voľbách v roku 2023 sa do NR SR nedostala žiadna politická strana, ktorá by sa explicitne hlásila k ochrane záujmov a potrieb príslušníkov národnostných menšín. Na týchto výsledkoch sa okrem iného podieľala aj nižšia volebná účasť v regiónoch s početnejším zastúpením menšinového obyvateľstva (južné a severovýchodné okresy); pozri Obrázok č. 2, ktorý zobrazuje volebnú účasť vo voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky v roku 2023 podľa okresov.

Obrázok č. 2: Účasť voličov vo voľbách do NR SR v roku 2023 podľa okresov

Zdroj: Štatistický úrad SR

Dôsledkom neúspechu menšinových politických strán je, že počet poslancov NR SR, ktorí sa hlásia k inej než slovenskej národnosti, je výrazne nižší, než by zodpovedalo národnostnému zloženiu obyvateľstva Slovenskej republiky. Navyše, národnostné podiely poslancov nie sú len celkovo podpriemerné, ale ani približne neodzrkadľujú skutočnú etnickú štruktúru populácie. V súčasnom zložení NR SR (stav po voľbách v roku 2023) uvádza inú než slovenskú národnosť iba 7 z 150 poslancov. Najviac – traja poslanci – sa hlásia k rómskej národnosti, po jednom poslancovi potom k maďarskej, nemeckej, poľskej a ukrajinskej národnosti.

Za posledné dve desaťročia došlo k výraznému poklesu počtu poslancov hlásiacich sa k národnostným menšinám. V rokoch 2002 až 2010 deklarovalo inú než slovenskú národnosť až 25 poslancov, čo predstavovalo takmer 19 % všetkých poslancov. Od roku 2020 (t. j. v posledných dvoch volebných obdobiach) tento podiel klesol pod 5 %. Najvýraznejší pokles sa týka maďarskej národnosti – kým vo volebnom období 2006 – 2010 pôsobilo v parlamente 25 poslancov hlásiacich sa k tejto národnosti, v súčasnom volebnom období je to len jeden poslanec. V súčasnosti nie je v parlamente zastúpená ani rusínska menšina, hoci v niektorých predchádzajúcich obdobiach mala až dvoch zástupcov. Naopak, zastúpenie rómskej menšiny zaznamenáva postupný nárast: z 0 poslancov v období 2006 – 2010 na 3 poslancov v aktuálnom

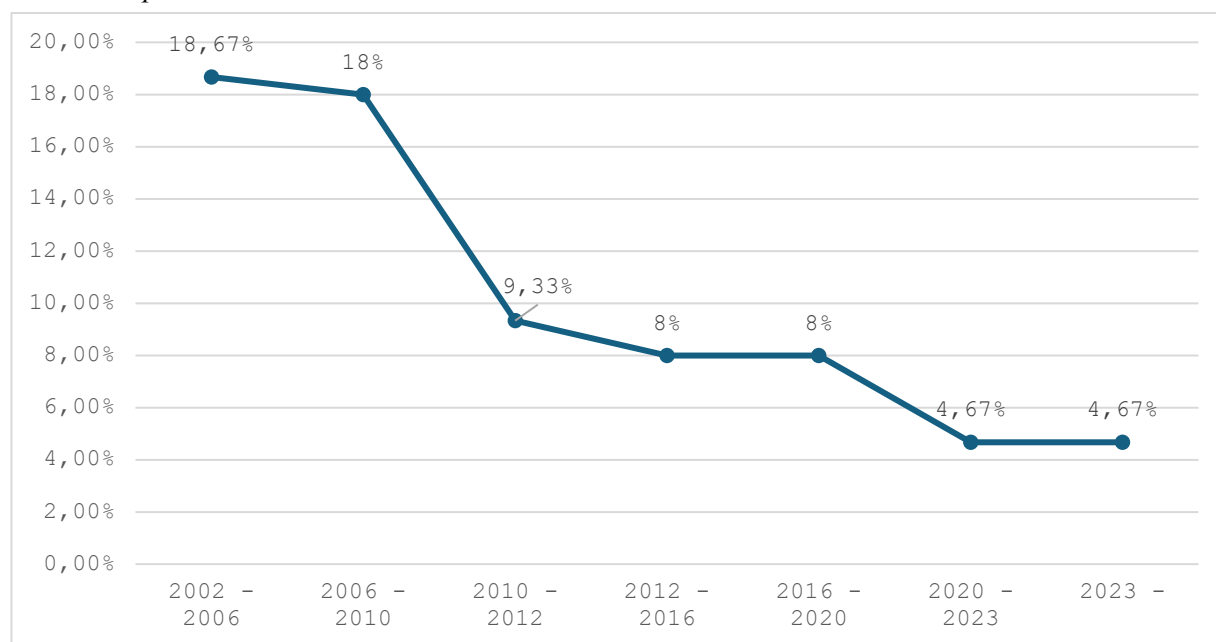
volebnom období. Presné počty poslancov podľa národnosti vo volebných obdobiach od roku 2002 znázorňuje Tabuľka č. 1. Grafický prehľad vývoja poskytujú Obrázky č. 3 a 4.

Tabuľka č. 1: Prehľad počtu príslušníkov národnostných menšín v NR SR

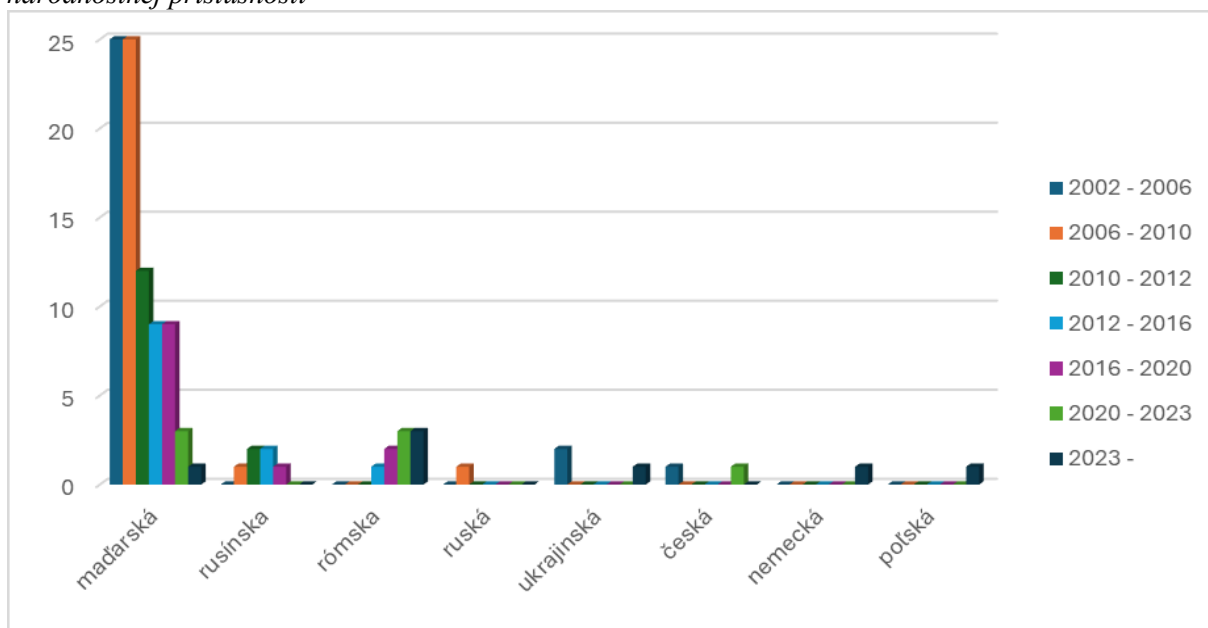
Národnostná príslušnosť	Volebné obdobie/počet poslancov						
	2002 - 2006	2006 - 2010	2010 - 2012	2012 - 2016	2016 - 2020	2020 - 2023	2023 -
maďarská	25	25	12	9	9	3	1
rusínska	0	1	2	2	1	0	0
rómska	0	0	0	1	2	3	3
ruská	0	1	0	0	0	0	0
ukrajinská	2	0	0	0	0	0	1
česká	1	0	0	0	0	1	0
nemecká	0	0	0	0	0	0	1
poľská	0	0	0	0	0	0	1
poslancov celkovo	150	150	150	150	150	150	150
percentuálny podiel	18,67 %	18 %	9,33 %	8 %	8 %	4,67 %	4,67 %

Zdroj: <https://www.nrsr.sk/web/>

Obrázok č. 3: Grafické znázornenie celkového počtu poslancov NR SR hlásiacich sa k inej než slovenskej národnosti podľa volebného obdobia

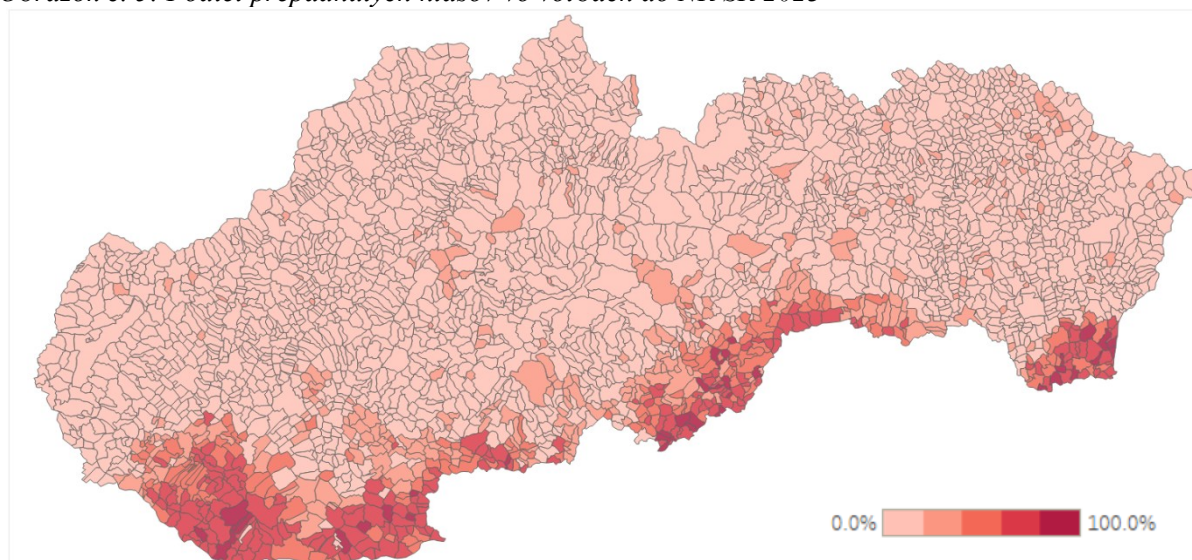
Obrázok č. 4: Grafické znázornenie počtu poslancov NR SR v rôznych volebných obdobiach podľa národnostnej príslušnosti

Z výsledkov parlamentných volieb v roku 2023 zároveň vyplýva, že regióny s výrazným zastúpením menšinového obyvateľstva, najmä na južnom Slovensku, sa vyznačujú mimoriadne vysokým podielom prepadnutých hlasov v porovnaní so zvyškom krajiny (pozri Obrázok č. 5). Tento trend neznamena len to, že niektoré národnostné menšiny sú v parlamente nedostatočne, zastúpené (príp. vôbec nezastúpené), ale že o zastúpenie prichádzajú celé regióny. Skutočnosť, že v niektorých oblastiach Slovenska prepadá dramaticky vysoký podiel hlasov voličov, má závažné dôsledky nielen z hľadiska participácie národnostných menšín, ale aj z hľadiska správneho fungovania zastupiteľskej demokracie.

Uvedené trendy poukazujú na potrebu zavedenia podporných mechanizmov, ktoré by umožnili efektívnejšiu účasť príslušníkov národnostných menšín na zákonodarnej úrovni. V súčasnosti totiž takéto opatrenia úplne absentujú a všeobecne uplatňované 5 % kvórum de facto znemožňuje menšinovým komunitám dosiahnuť primerané zastúpenie v zákonodarnom zbore.

Obrázok č. 5: Podiel prepadnutých hlasov vo voľbách do NR SR 2023

Zdroj: PRO CIVIS, o. z.

2.3 Prezidentské voľby v roku 2024

Voľby prezidenta Slovenskej republiky (ďalej len „prezident SR“) v roku 2024 vyhlásil predseda NR SR svojím rozhodnutím č. 1/2024 Z. z. zo dňa 8. januára 2024. Za deň konania volieb určil na sobotu 23. marca 2024. Deň konania druhého kola volieb prezidenta SR bol stanovený na sobotu 6. apríla 2024.

Spomedzi kandidátov na prezidenta SR, ktorí splnili podmienky a ich kandidatúry boli prijaté predsedom NR SR, sa k národnostnej menšine otvorene hlásil len Krisztián Forró, vtedajší predseda strany Szövetség – Aliancia, ktorý svoju kandidatúru tradične odôvodnil snahou o zviditeľnenie a zastúpenie menšinových tém v predvolebnej kampani. V prvom kole volieb získal prezidentský kandidát Krisztián Forró 65 588 (2,90 %) hlasov a nepostúpil do druhého kola. Počas volebnej kampane sa dvaja najsilnejší kandidáti, Peter Pellegrini a Ivan Korčok, zamerali aj na voličov z radov maďarskej národnostnej menšiny, tieto odkazy boli však doplnkové a nepredstavovali dominantné prvky kampane ani medzi voličmi maďarskej národnosti. Avšak v závere kampane pred druhým kolom volieb sa posolstvá pre maďarských voličov zosilneli. Z vyjadrení politológov a analýzy volebnej mapy je možné predpokladať, že maďarskí voliči viac pomohli kandidátovi Petrovi Pellegrinimu. Z tohto pohľadu je relevantné, že pred druhým kolom volieb Krisztián Forró otvorene podporil Petra Pellegriniho. Volebné preferencie príslušníkov ostatných národnostných menšín sa z dostupných databáz určujú ťažko.

2.4 Voľby do Európskeho parlamentu v roku 2024

V roku 2024 sa konali aj voľby do Európskeho parlamentu. Vo voľbách kandidovala aj politická strana „Magyar Szövetség – Maďarská aliancia“¹⁹ ako predstaviteľka národnostnej politickej scény. Získala 57 350 hlasov, čo predstavovalo 3,88 % z celkového počtu, a podobne ako vo voľbách v roku 2019 – opäť neprekročila zákonom stanovený päťpercentný prah pre vstup do Európskeho parlamentu. Napriek tomu, že strana zvíťazila v 371 obciach a 3 okresoch v južných regiónoch s výraznejším zastúpením príslušníkov maďarskej menšiny, práve tieto oblasti sa vyznačovali nízkou volebnou účasťou, ktorá významne prispela k nízkemu celkovému výsledku strany na celoštátnej úrovni. Výsledok znamená, že do Európskeho parlamentu sa už druhé volebné obdobie po sebe nedostal kandidát národnostnej politickej strany. Vo voľbách v roku 2024 – podobne ako vo voľbách v roku 2019 – bol do Európskeho parlamentu zvolený jeden príslušník národnostnej menšiny, znovu kandidát za nenárodnostnú, tzv. „mainstreamovú“ politickú stranu, ktorej cieľová voličská základňa nebola špecificky menšinová.

2.5 Konzultačné mechanizmy

Konzultačné mechanizmy sú nenahraditeľným nástrojom pri zabezpečovaní účasti národnostných menšín na riešení vecí verejných. V tejto súvislosti je však potrebné poznamenať, že samotné konzultačné mechanizmy nemôžu nahradiť iné, účinnejšie formy participácie²⁰. Podľa vyššie spomínaných Lundských odporúčaní aj záverov Poradného výboru by mali jednotlivé štáty v zodpovedajúcom inštitucionálnom rámci ustanoviť poradné a konzultatívne orgány, ktoré majú slúžiť ako kanály pre dialóg medzi vládnymi orgánmi a

¹⁹ Ide o tú istú stranu, ktorá je v podkapitole 2.2. spomínaná ako „Szövetség – Aliancia“.

²⁰ Commentary on the Effective Participation of Persons Belonging to National Minorities in Cultural, Social and Economic Life and in Public Affairs, dostupné na odkaze: <https://rm.coe.int/16800bc7e8>, str. 7, 28.

národnostnými menšinami²¹. Konzultatívne orgány by mali mať možnosť predkladať otázky orgánom s rozhodovacími právomocami, pripravovať odporúčania, formulovať legislatívne návrhy a vyjadrovať sa k vládnym rozhodnutiam, ktoré sa ich priamo týkajú. V SR až donedávna čiastočne plnil úlohu konzultatívneho a poradného orgánu VNMES, ktorý bol stálym odborným orgánom RVLP pre otázky týkajúce sa národnostných menšín a etnických skupín a pre oblasť implementácie Charty v zmysle jej čl. 7 ods. 4 a Rámcového dohovoru v zmysle jeho čl. 15. VNMES sa na jeseň roku 2024 transformoval na Radu vlády SR pre národnostné menšiny, ktorá sa stala samostatným stálym poradným orgánom vlády SR pre oblasť práv národnostných menšín a spomínané úlohy prevzala.

2.5.1 Rada vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť

Do októbra 2024 bola RVLP stálym odborným, poradným, koordinačným a konzultatívnym orgánom vlády SR v oblasti ochrany základných ľudských práv a slobôd, politických a občianskych práv, práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám, hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv, práv na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva, v oblasti práv dieťaťa a presadzovania najlepšieho záujmu dieťaťa, v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím a práv seniorov, práv gejev, lesbičiek, bisexuálnych, transrodových a intersexuálnych osôb, pri presadzovaní zásady rovnakého zaobchádzania, rovnosti príležitostí a rodovej rovnosti.

V sledovanom období boli záujmy národnostných menšín v RVLP zastúpené splnomocnencom, predsedom VNMES ako aj podpredsedom VNMES, ktorý bol na túto funkciu zvolený členmi komory národnostných menšín VNMES. RVLP bola tak prostredníctvom zástupcov VNMES pravidelne informovaná o jeho činnosti, ako aj VNMES o činnosti RVLP. Informácie o zasadnutiach oboch orgánov, ako aj o prijatých uzneseniach, sú súčasťou pravidelnej správy o zasadnutiach RVLP, ktorá je následne predkladaná vláde SR.

V sledovanom období RVLP okrem iného zobrala na vedomie žiadosť Združenia Goralov Slovenska o udelenie štatútu národnostnej menšiny Goralom, s právami a povinnosťami, aké majú ostatné uznané národnostné menšiny na Slovensku. RVLP zároveň požiadala Slovenskú akadémiu vied, aby vypracovala a predsedovi RVLP predložila stanovisko o postavení Goralov žijúcich na Slovensku, najmä s ohľadom na to, či táto komunita vykazuje znaky národnostnej menšiny. RVLP tiež vyzvala MK SR, aby prehodnotilo zámer zlúčenia Fondu na podporu umenia a FPKNM, a odporučila prizvať zástupcov národnostných menšín k participácii na legislatívnych zmenách týkajúcich sa FPKNM.

2.5.2 Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny

VNMES bol do októbra 2024 stálym odborným orgánom RVLP a zároveň najvyšším orgánom participácie príslušníkov národnostných menšín na rozhodovaní o veciach, ktoré sa ich týkajú.

Komora VNMES za národnostné menšiny bola počas sledovaného obdobia zložená z 23 volených členov zastupujúcich 13 národnostných menšín. Po doplňujúcich voľbách za vietnamskú a rusínsku národnostnú menšinu sa rady VNMES od decembra 2023 rozšírili na 25 volených členov zastupujúcich 14 národnostných menšín. Komora členov za ústredné orgány štátnej správy, ktoré majú v pôsobnosti oblasti týkajúce sa práv príslušníkov národnostných

²¹ The Lund Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Public Life & Explanatory Note, dostupné na odkaze: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/7/30325.pdf>, str. 10.; Commentary on the Effective Participation of Persons Belonging to National Minorities in Cultural, Social and Economic Life and in Public Affairs, dostupné na odkaze: <https://rm.coe.int/16800bc7e8>, str. 28-31.

menšín, pozostávala z 9 členov. Členovia oboch komôr a predseda VNMES disponovali hlasovacím právom. Vo VNMES bolo zároveň 10 stále prizývaných členov bez hlasovacieho práva. Predsedom VNMES bol splnomocnenec, podpredsedom bol člen komory za národnostné menšiny, ktorého si spomedzi seba zvolila komora za národnostné menšiny.

VNMES sa v rámci svojej činnosti zaoberal opatreniami týkajúcimi sa práv príslušníkov národnostných menšín, a to prostredníctvom predkladania stanovísk, návrhov či vyjadrení. Predstavoval konzultatívny a poradný orgán národnostných menšín, najmä vďaka priamej voľbe členov komory za národnostné menšiny národnostnými organizáciami, čím zvolení členovia získali legitimitu na zastupovanie záujmov jednotlivých národnostných menšín.

VNMES v súlade s plánom činnosti prerokúval a bral na vedomie Správu o činnosti FPKNM na každom plánovanom zasadnutí v sledovanom období. Raz ročne VNMES prerokúval a bral na vedomie aj Informáciu o výročných správach o činnosti národnostných múzeí na Slovensku, Správu o aktuálnom stave národnostného vysielania RTVS (súčasný STVR) a Informáciu o stave národnostného školstva. V súlade so stanovenými kompetenciami sa VNMES v rámci svojej činnosti zaoberal aj ďalšími dôležitými otázkami.

VNMES v sledovanom období vyzval MD SR, aby pri príprave technických podmienok upravujúcich vyobrazenie dopravných značiek dodržiavalo zákon č. 184/1999 Z. z., a to bez obmedzenia práv garantovaných touto normou. VNMES ďalej poveril splnomocnenca zriadením pracovnej skupiny pre analýzu problémov súvisiacich s poskytovaním dotácií na podporu kultúry národnostných menšín zo strany FPKNM, s cieľom zefektívniť aplikačnú prax k zákonu č. 138/2017 Z. z. VNMES taktiež schválil Správu o priebehu a výsledkoch piateho kola monitorovania implementácie Rámcového dohovoru v Slovenskej republike, ako aj Hodnotiacu správu VNMES podľa čl. 3 písm. f) štatútu VNMES o podpore kultúry národnostných menšín, stave národnostného školstva a používaní jazykov národnostných menšín za roky 2021 – 2022. Vzhľadom na transformáciu VNMES na RVNM sa v druhej polovici roka 2024 zasadnutia VNMES neuskutočnili.

2.5.3 Rada vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny

Schválením novely kompetenčného zákona došlo k transformácii VNMES na RVNM, ktorej štatút schválila vláda SR uznesením č. 660 zo dňa 30. októbra 2024. Transformácia VNMES na RVNM a jej vyčlenenie z RVLP posilnila postavenie agendy práv príslušníkov národnostných menšín.

Predsedom RVNM je predseda vlády SR a podpredsedom je splnomocnenec. V rámci RVNM tvoria zástupcovia národnostných menšín, volení národnostnými organizáciami, početnú väčšinu členstva s hlasovacím právom združenú v samostatnej komore národnostných menšín. RVNM sa skladá z komory národnostných menšín, ktorú tvoria 27 volení zástupcovia 14 národnostných menšín a z 14 členov, ktorí reprezentujú jednotlivé ústredné orgány štátnej správy. Členovia komory národnostných menšín, reprezentanti ústredných orgánov štátnej správy, predseda RVNM a podpredseda RVNM disponujú hlasovacím právom. Na činnosti RVNM sa ďalej zúčastňuje 11 stále prizývaných členov bez hlasovacieho práva. Oproti VNMES došlo aj k zvýšeniu počtu členov komory národnostných menšín, aby sa lepšie zabezpečilo ich zastúpenie aj s ohľadom na rozmanitosť najpočetnejšej národnostnej menšiny.

Tabuľka č. 2: Porovnanie výsledkov SODB 2021 a zloženia Komory národnostných menšín RVNM

	Národnostná menšina	Počet a percentuálny podiel národnosti v rámci národnostných menšín		Počet a percentuálny podiel národnosti a ďalšej národnosti spolu v rámci národnostných menšín		Počet a percentuálny podiel členov v Komore národnostných menšín	
1.	Maďarská	422 065	74,12 %	456 154	59,46 %	7	25,93 %
2.	Rómska	67 179	11,80 %	156 164	20,36 %	4	14,81 %
3.	Rusínska	23 746	4,17 %	63 556	8,28 %	3	11,11 %
4.	Česká	28 996	5,10 %	45 711	5,96 %	2	7,41 %
5.	Ukrajinská	9 451	1,66 %	11 037	1,44 %	2	7,41 %
6.	Poľská	3 771	0,66 %	5 282	0,69 %	1	3,70 %
7.	Nemecká	3 318	0,58 %	8 573	1,12 %	1	3,70 %
8.	Ruská	3 245	0,57 %	8 116	1,06 %	1	3,70 %
9.	Vietnamská	2 793	0,49 %	3 282	0,43 %	1	3,70 %
10.	Bulharská	1 106	0,20 %	1 552	0,20 %	1	3,70 %
11.	Moravská	1 098	0,19 %	2 049	0,26 %	1	3,70 %
12.	Srbská	1 084	0,19 %	1 876	0,24 %	1	3,70 %
13.	Chorvátska	967	0,17 %	2 001	0,26 %	1	3,70 %
14.	Židovská	596	0,10 %	1 838	0,24 %	1	3,70 %
	Spolu	569 415	100 %	767 191	100 %	27	100 %

Zdroj: Štatistický úrad SR a ÚSVNM

Zástupcovia národnostných menšín sú pravidelne informovaní a monitorujú implementáciu akčných plánov. ÚSVNM taktiež považuje za dôležité a nabáda zástupcov národnostných menšín, aby boli v tomto procese aktívnejší a iniciatívnejší. Vytvorenie RVNM a posilnenie jej kompetencií môže prispieť k väčšej angažovanosti národnostných menšín v tomto smere. RVNM na základe svojho štatútu plní koordinačné, poradné a monitorovacie úlohy v oblasti práv národnostných menšín, pričom sa zameriava najmä na plnenie medzinárodných záväzkov SR vyplývajúcich z Rámcového dohovoru a Charty. Aktívne spolupracuje s ÚOŠS, samosprávami, mimovládny sektorom a odbornou verejnosťou, predkladá vláde návrhy stratégií a opatrení a prijíma stanoviská k legislatívnym aj nelegislatívnym iniciatívam v relevantnej oblasti. Jej cieľom je aj významnou mierou prispieť k zvyšovaniu právneho vedomia, podpore občianskej integrácie príslušníkov národnostných menšín a zabezpečeniu ich rovného postavenia v spoločnosti. Prvé zasadnutie RVNM bolo

pôvodne plánované na november 2024, z procesných dôvodov sa však zasadnutie presunulo na január 2025.

2.6 Splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny

Splnomocnenec na základe štatútu splnomocnenca koordinuje tvorbu a uskutočňovanie štátnej politiky v oblasti práv národnostných menšín, plní úlohy v oblasti zachovania, rozvoja a podpory týchto práv a realizuje systémové opatrenia na zlepšenie postavenia národnostných menšín. Činnosť splnomocnenca zabezpečuje ÚSVNM, ktorý je organizačne začlenený do štruktúry ÚV SR. ÚSVNM plní úlohy v oblasti implementácie štátnej politiky v oblasti práv národnostných menšín v súlade s právnym rámcem ochrany týchto práv, ako aj s programovým vyhlásením vlády. Tieto úlohy plní v súčinnosti s kanceláriou generálneho tajomníka služobného úradu ÚV SR (ďalej len „KGTSÚ“), ako aj ďalšími spolupracujúcimi organizačnými útvarmi ÚV SR.

Jednou z hlavných úloh splnomocnenca je zabezpečovanie a podpora participácie príslušníkov národnostných menšín na riešení vecí, ktoré sa ich týkajú. V tejto súvislosti splnomocnenec najmä zastáva funkciu podpredsedu RVNM (v sledovanom období ešte zastával funkciu predsedu VNMES), vedie pravidelné konzultácie s príslušníkmi národnostných menšín a s organizáciami národnostných menšín a presadzuje posilnenie účasti príslušníkov národnostných menšín na riešení vecí verejných. Splnomocnenec a ÚSVNM v sledovanom období zabezpečovali prípravu zasadnutí VNMES, v rámci ktorých splnomocnenec otváral zásadné témy týkajúce sa postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín. Túto úlohu splnomocnenec s ÚSVNM naďalej plní aj v kontexte novovzniknutej RVNM. Členovia VNMES za národnostné menšiny mali zároveň možnosť iniciovať diskusiu k vybraným témam v rámci zasadnutí VNMES. Táto možnosť zostane zachovaná aj v RVNM.

Splnomocnenec ďalej uskutočnil viacero pracovných stretnutí so zástupcami orgánov štátnej správy, štátnych inštitúcií, relevantných zastupiteľských úradov v SR, ako aj medzinárodných organizácií, ktoré boli zamerané na výmenu informácií a konzultovanie návrhov na zlepšenie postavenia národnostných menšín a podpory práv príslušníkov národnostných menšín. V rámci týchto stretnutí sa venoval otázkam rozšírenia dvojjazyčnosti v oblasti verejnej správy, vrátane označovania úradov a dopravných značiek, a diskutoval o možnostiach financovania opatrení na podporu jazykových práv menšín.

Osobitnú pozornosť venoval splnomocnenec v sledovanom období rokovaniam s MD SR, kde sa usiloval o zmenu technického predpisu, ktorý obmedzuje osádzanie dvojjazyčných dodatkových tabúl ako to umožňuje zákon č. 184/1999 Z. z. Splnomocnenec v tejto súvislosti opakovane zdôrazňuje, že obmedzenia nemožno zavádzať technickým predpisom v rozpore so zákonom, a že právo na používanie menšinových jazykov musí byť v tejto oblasti plne rešpektované. Diskusie sa týkali aj praxe Slovenskej správy ciest (ďalej len „SSC“) v oblasti osádzania dvojjazyčných tabúl.

Významnou súčasťou aktivít splnomocnenca boli v sledovanom období aj rokovania o zákone č. 138/2017 Z. z., kde sa sústredil na zabezpečenie efektívneho fungovania fondu a zohľadnenie potrieb národnostných menšín. V tejto súvislosti sa diskutovalo okrem iného aj o spôsoboch financovania menšinovej kultúry a možnostiach zvyšovania objemu dostupných prostriedkov. Splnomocnenec sa tiež zúčastnil v sledovanom období na dialógu s MK SR o pripravovaných legislatívnych zmenách v oblasti regulácie používania štátneho jazyka, pričom sa snažil presadzovať riešenia zohľadňujúce práva príslušníkov národnostných menšín. Upozornil na riziká návrhov noviel týkajúcich sa sprísnenia povinnosti používať štátny jazyk, hrozby neprimeraných pokút a snažil sa presadiť úpravy rešpektujúce jazykovú rozmanitosť v menšinových komunitách.

V rámci svojej činnosti splnomocnenec pravidelne komunikoval aj s diplomatickými zástupcami a zahraničnými partnermi, pričom predmetom diskusií boli medzinárodné záväzky v oblasti práv národnostných menšín a výmena skúseností v tejto oblasti. Osobitnú pozornosť venoval aj otázkam verejného používania menšinových jazykov, jazykových práv v oblasti školstva a dodržiavania legislatívnych predpisov v oblasti ochrany práv menšín. V rámci stretnutí s verejným ochrancom práv a ďalšími relevantnými aktérmi sa tiež venoval otázke právnych prekážok pri uplatňovaní menšinových práv a možným riešeniam týchto problémov.

Na mnohých z týchto stretnutí sa okrem splnomocnenca zúčastnili aj zástupcovia národnostných menšín na základe ich nominácie členmi VNMEŠ. Splnomocnenec naďalej pokračuje v aktivitách s cieľom zabezpečiť udržateľnosť a rozvoj menšinových práv v súlade s právnym rámcom a medzinárodnými záväzkami SR.

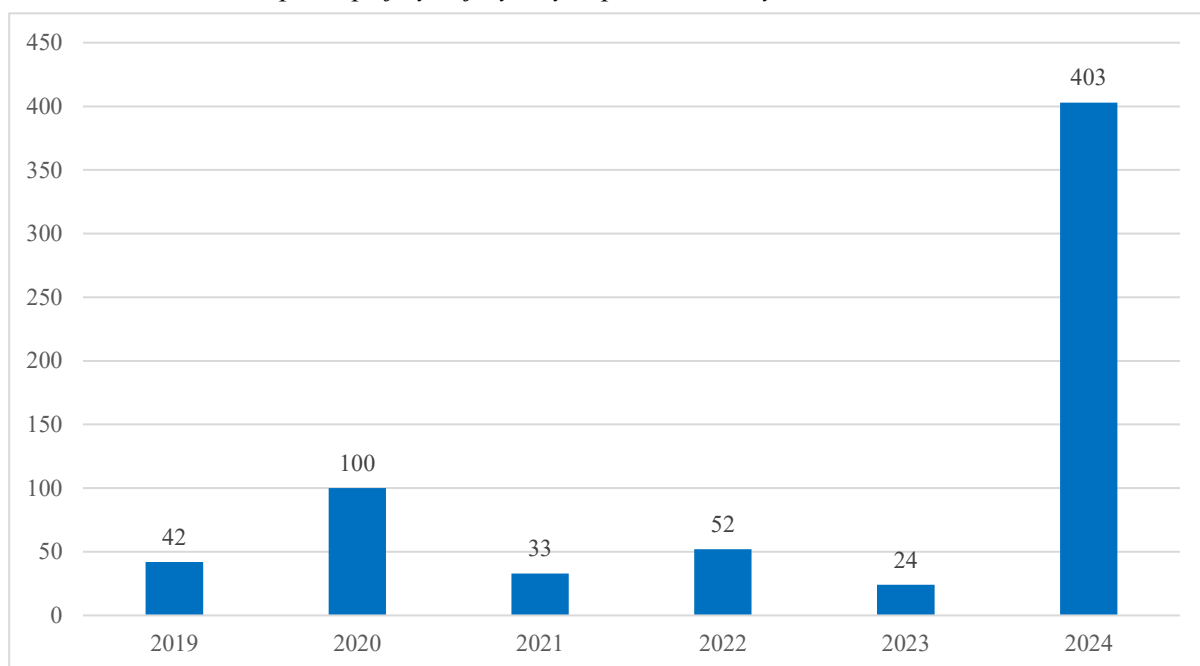
2.6.1 Odborná a metodická pomoc ÚSVNM pri používaní jazykov národnostných menšín

ÚV SR poskytuje v zmysle § 7a ods. 1 zákona č. 184/1999 Z. z. odbornú a metodickú pomoc orgánom verejnej správy, ako aj organizačným zložkám bezpečnostných a záchranných zborov a v zmysle § 7b ods. 3 zákona č. 184/1999 Z. z. prerokúva správne delikty na úseku používania jazykov národnostných menšín. Poskytovanie odbornej a metodickej pomoci sa v praxi ukázalo ako účinný nástroj zvyšovania úrovne aplikácie jednotlivých ustanovení uvedeného zákona. Splnomocnenec pri vybavovaní podaní podľa zákona č. 184/1999 Z. z. a pri poskytovaní odbornej a metodickej pomoci orgánom verejnej správy a organizačným zložkám bezpečnostných a záchranných zborov pri vykonávaní ustanovení tohto zákona spolupracuje s KGTSÚ.

V sledovanom období 2023 – 2024 KGTSÚ, v spolupráci s ÚSVNM, prijal celkovo 427 jazykových podaní týkajúcich sa možného porušenia ustanovení zákona č. 184/1999 Z. z. Z celkového počtu podaní bolo 69 podaní doručených od právnickej osoby a 360 od fyzických osôb. Väčšina týchto podaní odkazovala predovšetkým na možné porušenie § 4 ods. 7 zákona č. 184/1999 Z. z., ktorý ukladá povinnosť uvádzať informácie týkajúce sa ohrozenia života, zdravia, bezpečnosti alebo majetku občanov SR na miestach prístupných pre verejnosť popri štátnom jazyku aj v jazyku menšiny. KGTSÚ v spolupráci s ÚSVNM v období rokov 2023 a 2024 vybavil 65 jazykových podaní, pričom v ďalších 268 prípadoch prebieha proces riešenia. V prípadoch týkajúcich sa ochrany spotrebiteľov spolupracuje ÚSVNM so Slovenskou obchodnou inšpekciou na základe memoranda z roku 2019.

Niekoľkonásobné navýšenie počtu prijatých podaní týkajúcich sa možného porušenia ustanovení zákona č. 184/1999 Z. z. v roku 2024 bolo pravdepodobne spôsobené aj zavedením novej možnosti podávania podaní prostredníctvom online formulára, ktorý ÚSVNM zaviedol v roku 2024. Zároveň, v súvislosti s veľkým nárastom počtu podaní, ÚSVNM na konci sledovaného obdobia stále vyhodnocoval podania z druhej polovice roka 2024, následkom čoho je vykázaná miera uzatvorených podaní nižšia vzhľadom na predchádzajúce obdobie.

Obrázok č. 6: Prehľad počtu prijatých jazykových podaní za roky 2019 – 2024

Zdroj: ÚV SR

III. Kultúra národnostných menšín

Inštitucionálne zabezpečuje rozvoj kultúry národnostných menšín štát, regionálne samosprávy, obce, národnostné organizácie, zväzy a pod. Z hľadiska pôsobnosti MK SR sa napĺňanie tohto záväzku realizuje prostredníctvom referátu kultúry národnostných menšín. Kapitola bola vypracovaná na základe podkladov zaslaných od MK SR, VÚC a od kultúrnych a vedeckých inštitúcií, ktoré ÚSVNM požiadal o súčinnosť pri vypracovaní Správy o postavení a právach príslušníkov národnostných menšín za obdobie rokov 2023 – 2024.

3.1 Inštitúcie patriace do pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

3.1.1 Fond na podporu kultúry národnostných menšín

Hlavnou činnosťou FPKNM boli aktivity zamerané na zachovanie, vyjadrenie, ochranu a rozvoj identity a kultúrnych hodnôt národnostných menšín, výchovu a vzdelávanie k právam osôb patriacich k národnostným menšinám, zabezpečenie interkultúrneho dialógu a porozumenia medzi občanmi slovenskej národnosti a občanmi patriacimi k národnostným menšinám a etnickým skupinám.

Uznesením č. 287 zo 7. júna 2023 vláda SR uznala vietnamskú komunitu žijúcu v SR za národnostnú menšinu a novelu zákona č. 138/2017 Z. z. účinnou od 8. októbra 2024 bola umožnená podpora kultúry vietnamskej národnostnej menšiny FPKNM, pričom boli schválené aj ďalšie zmeny, ktoré prispievajú k zníženiu administratívnej náročnosti a zvyšujú kapacity FPKNM s cieľom zefektívniť plnenie jeho základných úloh. Novelou sa taktiež zvýšil celkový objem príspevku zo štátneho rozpočtu na 8 800 000 eur a opäť sa zvýšilo percento určené na prevádzku FPKNM zo 6 % na 7 %. Uvedená skutočnosť umožní posilniť personálne kapacity FPKNM.

Rok 2023

FPKNM bolo v roku 2023 doručených na základe 2 329 žiadostí v celkovej požadovanej sume 25 180 247 eur. Odborné rady celkovo odporučili na podporu 1 643 projektov, ktorých požadovaná suma spolu predstavovala čiastku 16 698 788 eur. Odborné rady odporučili podporiť projekty v sume 8 485 209 eur. Počet uzatvorených zmlúv k výzvam za rok 2023 bol 1 583. Celkovo FPKNM v roku 2023 vyplatil 1 715 zmlúv (z toho bolo 1 576 zmlúv k výzvam z roku 2023, 138 z roku 2022 a jedna z roku 2021) v celkovej výške 8 885 033 eur.

Tabuľka č. 3: Prehľad počtu projektov a vyplatených súm v členení podľa národnostných menšín za rok 2023

Národnostná menšina	Počet hodnotených projektov k výzvam 2023	Počet podporených projektov k výzvam 2023	Počet odstúpení od realizácie k výzvam 2023	Počet uzatvorených zmlúv k výzvam 2023	Počet zmlúv nepodpísaných FPKNM k výzvam 2023	Počet vyplatených projektov za rok 2023	Celkovo vyplatená suma v roku 2023 v eur	Celkový počet vyplatených zmlúv 2023
bulharská	16	14	0	12	2	12	87 449	13
Česká	67	51	0	51	0	51	342 785	52
chorvátska	12	11	1	10	0	10	83 722	10
maďarská	1195	977	11	944	17	941	4 736 432	1036
moravská	15	12	0	12	0	12	129 702	12
nemecká	21	13	0	13	0	13	165 730	13
Poľská	41	30	0	30	0	30	129 702	31
rómska	458	280	5	262	8	261	1 942 871	288
rusínska	162	144	1	142	1	140	584 455	147
Ruská	15	14	0	14	0	14	101 909	14
Srbská	7	6	0	5	1	5	32 365	8
ukrajinská	47	33	0	33	0	33	185 289	33
židovská	27	20	0	18	2	18	93 188	18
interkultúrny dialóg a porozumenie	85	38	0	37	1	36	269 434	40
SPOLU	2 168	1 643	18	1 583	32	1 576	8 885 033	1 715

Zdroj: FPKNM

Z regionálneho hľadiska bolo najviac podporených žiadostí v roku 2023 v Nitrianskom samosprávnom kraji (ďalej len „NSK“) a Trnavskom samosprávnom kraji (ďalej len „TTSK“). Najmenej žiadostí bolo podporených v Trenčianskom samosprávnom kraji a v Žilinskom samosprávnom kraji, čo korešponduje s národnostnou štruktúrou jednotlivých regiónov.

Tabuľka č. 4: Regionálne rozloženie podporených a nepodporených žiadostí v roku 2023

Celkový počet podporených/nepodporených žiadostí z regionálneho hľadiska									
Žiadosti	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA	SPOLU
podporené	212	248	256	366	197	20	317	27	1643
nepodporené	83	96	106	75	46	6	96	17	525

Zdroj: FPKNM

Rok 2024

FPKNM bolo v roku 2024 doručených na základe celkom 2 206 žiadostí o poskytnutie finančných prostriedkov v celkovej požadovanej sume 23 472 864 eur. Odborné rady celkovo odporučili na podporu 1 604 projektov, ktorých požadovaná suma spolu predstavovala čiastku 17 188 498 eur. Odborné rady odporučili podporiť projekty v sume 8 803 714 eur. Počet uzatvorených zmlúv k výzvam 2024 bol 1 565. Celkovo FPKNM v roku 2024 vyplatil 1 567 zmlúv (z toho bolo 1 553 zmlúv k výzvam z roku 2024, 14 z roku 2023) v celkovej výške 8 837 507 eur.

Tabuľka č. 5: Prehľad počtu projektov a vyplatených súm v členení podľa národnostných menšín za rok 2024

Národnostná menšina	Počet hodnotených projektov k výzvam 2024	Počet podporených projektov k výzvam 2024	Počet odstúpení od realizácie k výzvam 2024	Počet uzatvorených zmlúv k výzvam 2024	Počet zmlúv nepodpísaných FPKNM k výzvam 2024	Počet vyplatených projektov za rok 2024	Celkovo vyplatená suma v roku 2024 v eur	Celkový počet vyplatených zmlúv 2024
bulharská	18	13	0	13	0	13	91 295	13
česká	69	51	0	50	1	50	330 990	50
chorvátska	10	9	0	9	0	9	80 545	9
maďarská	1165	916	13	892	16	884	4 699 311	892
moravská	15	13	0	13	0	13	127 813	13
nemecká	23	17	0	17	0	17	164 330	17
poľská	32	27	0	27	0	27	127 538	27
rómska	388	276	5	268	3	268	1 951 473	273
rusínska	193	164	1	162	1	158	564 786	158
ruská	17	13	0	13	0	13	100 424	13
srbská	18	10	0	10	0	10	63 906	10
ukrajinská	49	32	0	32	0	32	182 589	32
židovská	35	24	2	21	1	21	87 924	21
interkultúrny dialóg a porozumenie	70	39	0	38	1	38	264 583	39

SPOLU	2 102	1 604	21	1 565	23	1 553	8 837 507	1 567
--------------	--------------	--------------	-----------	--------------	-----------	--------------	------------------	--------------

Zdroj: FPKNM

Z regionálneho hľadiska bolo najviac podporených žiadostí v NSK a TTSK. Najmenej žiadostí bolo podporených v Trenčianskom samosprávnom kraji a v Žilinskom samosprávnom kraji.

Tabuľka č. 6: Regionálne rozloženie podporených a nepodporených žiadostí v roku 2024

Počet podporených/nepodporených žiadostí z regionálneho hľadiska									
Žiadosti	BB	BA	KE	NR	PO	TN	TT	ZA	SPOLU
podporené	199	268	261	316	204	22	303	31	1604
nepodporené	68	109	79	88	59	4	78	13	498

Zdroj: FPKNM

3.1.2 Rozhlas a televízia Slovenska (do 30.6.2024) – Slovenská televízia a rozhlas (od 1.7.2024)

V sledovanom období nastali vo vysielaní v službách verejnosti zásadné zmeny ako v legislatíve, tak aj inštitucionálnom zázemí. Samostatná sekcia národnostného vysielania v sledovanom období napĺňala požiadavky zákona č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska a to najmä ustanovenia § 5 ods. 2 písm. b) a g), ktoré určovali vysielanie v jazykoch národnostných menšín, žijúcich na území SR všeobecným formulovaním časovej dotácie a ustanovením o samostatných organizačných zložkách pre potreby národnostného vysielania.

Od roku 2023 sekcia národnostného vysielania tiež napĺňala ustanovenia zákona č. 532/2010 Z. z., ktoré boli doplnené zákonom č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o mediálnych službách) v znení neskorších predpisov. Po rokoch rozličných výkladov o časových dotáciách bola zavedená pre televízne vysielanie povinnosť odvysielať v roku 2023 celkovo 360 hodín a od roku 2024 celkovo 500 hodín televízneho programu v jazykoch národnostných menšín, žijúcich na území SR. Od 1.7. 2024 napĺňa sekcia národnostného vysielania ustanovenia § 6 zákona č. 157/2024 Z. z.

Vyššie zmienený zákon zrušil aj predchádzajúce ustanovenia o povinnosti hudobných kvót na domáce diela pre národnostné vysielanie. Ďalšia zmena nastala rozhodnutím ÚV SR prijať medzi oficiálne národnostné menšiny na území SR aj vietnamskú národnostnú menšinu, čím sa rozšírili aj povinnosti verejnoprávneho vysielateľa o jeden menšinový jazyk.

Zákon o mediálnych službách umožňuje prideliť novú licenciu na akúkoľvek analógovú frekvenciu verejnoprávnemu vysielateľovi len v prípade, že tri krát po sebe prebehlo licenčné konanie na frekvenciu v komerčnom prostredí bezvýsledne. V praxi to znamená, že rozšírenie analógového rozhlasového vysielania v jazykoch národnostných menšín je prakticky nemožné.

Ďalšou zásadnou zmenou v živote verejnoprávneho vysielateľa, a teda aj národnostného vysielania, je zmena jeho financovania. Zákonodarca v roku 2023 zrušil tzv. „koncesionárske poplatky“ (úhrady za služby verejnosti poskytované Rozhlasom a televíziou Slovenska v oblasti rozhlasového vysielania a televízneho vysielania) a nahradil ich priamym financovaním zo štátneho rozpočtu. Pôvodný zákon počítal s financovaním vo výške 0,17 % hrubého domáceho produktu predchádzajúceho roku, k tejto sume vtedy ešte Rozhlas a televízia Slovenska (ďalej len „RTVS“) prispôsobila aj financovanie programov v jazykoch národnostných menšín, čo v praxi malo znamenať 250 hodinovú ročnú pôvodnú tvorbu v televíznom vysielaní. Po zmene vo výške alokovaných finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu a následne aj prijatím

zákona č. 157/2024 Z. z. sa suma nárokovateľného príspevku zo štátneho rozpočtu znížila na 0,12 % hrubého domáceho produktu za kalendárny rok, ktorý dva roky predchádza kalendárnemu roku, na ktorý sa nárokovateľný príspevok poskytuje. Ak je nárokovateľný príspevok na príslušný kalendárny rok určený podľa prvej vety nižší ako nárokovateľný príspevok poskytnutý za predchádzajúci kalendárny rok, poskytne sa nárokovateľný príspevok najmenej v sume nárokovateľného príspevku za tento predchádzajúci kalendárny rok. Toto v praxi znamená výrobu pôvodnej tvorby v jazykoch národnostných menšín v rozsahu cca 180 hodín (čím sa televízne vysielanie v rozsahu 500 hodín dá naplniť výlučne reprízami programov).

Televízne vysielanie

Výrobu a vysielanie televízneho programu zabezpečuje sekcia národnostného vysielania vo dvoch redakciách, a to v redakcii národnostného vysielania sekcie národnostného vysielania v Bratislave, ktorá zastrešuje výrobu a vysielanie maďarských a rómskych programov, a v redakcii národnostného vysielania štúdia STVR v Košiciach, ktorá zastrešuje výrobu v ostatných jazykoch.

Program v jazykoch národnostných menšín má cyklické a publicistické relácie.

Cyklické relácie

- *Hírek* – 6 minútový denný spravodajský formát v maďarskom jazyku,
- *Magazín* – 26 minútový publicistický formát vo všetkých jazykoch,
- *Dobrý deň, Patria* – 52 minútový publicistický formát v maďarskom jazyku,
- *Fórum* – 52 minútový diskusný formát v maďarskom jazyku,
- *Ahoj, Romale* – 52 minútový diskusný formát v rómskom jazyku,
- *Česká beseda* - 52 minútový diskusný formát v českom jazyku,
- *Rusínska beseda* - 52 minútový diskusný formát v rusínskom jazyku.
-

Publicistické relácie

- *Od prameňa* – 26 minútová regionálna publicistika v jazykoch okrem maďarského,
- *Vnímanie* – 26 minútový dokumentárny formát v rómskom jazyku,
- *Na káve s Barborou* – 26 minútová diskusná relácia v rómskom a slovenskom jazyku,
- *Arcélek* – profily – 52 minútová profilová relácia o významných osobnostiach v maďarskom jazyku,
- *Porta* – 26 minútový dokumentárny regionálny formát v maďarskom jazyku.

Okrem cyklických a publicistických formátov sa pripravujú mimoriadne relácie podľa možností a námetov sekcie národnostného vysielania. V sledovanom období bol dokončený dokument *Gabčíkovo 30 rokov po...* a bola započatá výroba 52 minútového maďarsko-slovenského dokumentu *Laban*; odvysielané boli aj mimoriadne dokumenty *Utečenci na Ipli* a *Ukradli mi rodnú viesku*. Úspešným formátom je kratučká miestna publicistika *Práve tu* (maď.), *Laboda* (maď.), *Romano Hero* (róm.). Odvysielali sa novoročné národnostné koncerty z Košíc, zároveň košická redakcia vyrobila a odvysielala židovský slávnostný koncert. Síce nie v gescii sekcie národnostného vysielania, ale v dramaturgii Dvojky bol ukončený a aj úspešne odvysielaný slovensko-maďarský dramedy formát (seriál) *Pressburg*.

Televízia v roku 2023 odvysielala 360 hodín a v roku 2024 celkovo 512 hodín programov v jazykoch národnostných menšín žijúcich na území Slovenskej republiky.

Rozhlasové vysielanie

Výrobu a vysielanie v jazykoch národnostných menšín zabezpečuje organizačná zložka a tiež programová služba *Rádio Patria*. Má dve redakcie – *Redakciu maďarského vysielania Rádio Patria* v Bratislave a *Redakciu národnostno-etnického vysielania Rádio Patria* v Košiciach.

Vysielanie v maďarskom (čiastočne rómskom) jazyku prebieha na samostatnom okruhu frekvencií na južnom Slovensku 12 hodín denne, vysielanie v ostatných jazykoch je realizovaná čiastočne na celoštátnom okruhu, čiastočne na východnom okruhu programovej služby *Rádio Regina*.

Rádio Patria je programované v štruktúre slotov, v ktorých sú sloty v živom vysielaní

- *Raňajky (maď.)* – spravodajstvo – spoločenský prúd,
- *Obývačka (maď.)* – publicistický prúd,
- *Hudobné prúdy (maď.)*,
- *Rádionoviny (ukr. a rusínsky)* – spravodajský formát,
- *Rómske slovo (róms.)* – spravodajský formát.

Ostatné relácie sú vysielané ako blokové programy – publicistické, umelecké, literárno-dramatické, hudobné multižánrové, reportážne a diskusné.

Všetky programy Rádio Patria sú šírené aj v sieti DAB+, sú dostupné v real-time v aplikácii STVR, na webovej stránke STVR a väčšina relácií je dostupných na webovom archíve STVR.

V oboch rokoch sledovaného obdobia bolo odvysielaných za rok 5146 hodín programov v jazykoch národnostných menšín, žijúcich na území SR.

Okrem dostupnosti programov v jazykoch národnostných menšín na webovom rozhraní pripravujú redakcie národnostného vysielania aj obsahy vo forme podcastov, podcast je vysielaný (uverejnený) raz denne.

Na základe Konceptie národnostného vysielania (z roku 2020) bol v roku 2022 spozojdný spravodajský portál *patria24.rtvs.sk*, ktorý bol stabilizovaný a je prevádzkovaný dodnes v maďarskom jazyku. Konceptiou definovaný rómsky spravodajský web je po zmenách financovania verejného vysielania naďalej vo fáze prípravy.

Všetky programy národnostného vysielania sú promované na sociálnych sieťach. Rádio Patria má samostatný profil na službe Facebook a Instagram, v prípravnej fáze je zverejňovanie národnostných audiovizuálnych diel na službe Youtube.

Periodická tlač

V zmysle zákona č. 265/2022 Z. z. o vydavateľoch publikácií a o registri v oblasti médií a audiovizie a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o publikáciách) v znení zákona č. 189/2025 Z. z. vedie MK SR evidenciu periodických publikácií, ktorými sa okrem periodickej tlače rozumejú aj elektronické periodické publikácie a spravodajské webové portály.

Tabuľka č. 7: Prehľad periodickej tlače vydávanej aspoň v jednom z jazykov národnostných menšín (stav k 31.12.2024)

Jazyk vydávania	Počet
slovenský/maďarský	55

slovenský/český	26
slovenský/anglický/český	36
maďarský	35
poľský	1
rusínsky	2
ukrajinský	3
český	6
nemecký	1
bulharský	1
ruský	1
anglický/nemecký	1
chorvátsky	1
slovenský a iný/iné, z ktorých aspoň jeden je jazykom národnostnej menšiny	37

Zdroj: MK SR

Oproti predchádzajúcemu obdobiu (správa za roky 2021-2022) došlo k poklesu celkového počtu periodík vydávaných aspoň v jednom z jazykov národnostných menšín. Výrazný úbytok možno pozorovať pri periodikách v slovensko-maďarskej jazykovej mutácii, ktorých počet klesol z celkového počtu 61 na 55, čo predstavuje pokles približne o 10 %. Maďarskojazyčné periodiká zaznamenali pokles z 37 na 35 titulov (t. j. pokles o 5,4 %). Najvýraznejší úbytok nastal v prípade rusínskojazyčných (z 3 na 2 tituly, t. j. o 33,3 %) a nemeckojazyčných (z 2 na 1, t. j. 50 %) periodík. Počet periodík, ktoré vychádzajú v slovenskom jazyku a inom, prípadne iných jazykoch, z ktorých aspoň jeden je menšinový, klesol z celkovo 43 na 37 titulov (pokles o 14 %).

Naopak, minimálny nárast bol zaznamenaný pri periodikách v slovensko-českej jazykovej mutácii (z 25 na 26 titulov, nárast o 4 %). Periodiká v ostatných jazykoch (poľský, ukrajinský, český, ruský, chorvátsky) si v porovnaní s predchádzajúcim obdobím udržali stabilný počet. Celkový trend poukazuje na významný pokles počtu periodík, najmä v prípade jazykov početnejších národnostných menšín, čo môže signalizovať potrebu zvýšenej podpory vydavateľskej činnosti v menšinových jazykoch, v ktorých klesajúci trend nie je vyvažovaný napr. spravodajskými portálmi v menšinových jazykoch.

Tabuľka č. 8: Prehľad spravodajských portálov aspoň v jednom z jazykov národnostných menšín

Jazyk vydávania	Počet
slovenský/maďarský/ruský/ukrajinský	1
maďarský	10
slovenský/maďarský	3

Zdroj: MK SR

3.1.3 Rozpočtové organizácie Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

Slovenská národná knižnica

Slovenská národná knižnica v rokoch 2023 – 2024 rozšírila knižničný fond o 1149 periodických a neperiodických knižničných jednotiek so zameraním na národnostné menšiny a etnické skupiny. Odbor Národná bibliografia na kooperatívnej databáze pokračoval v tvorbe článkovej bibliografie z periodík národnostných menšín v SR. Časť získaných knižničných jednotiek bola voľne sprístupnená používateľom v priestoroch Univerzálnej študovne, ostatné tituly bolo možné požičiavať absenčne. K uvedenej problematike bolo v sledovanom období vypracovaných na základe žiadostí používateľov 6 rešerší: *Diskriminácia a zlé zaobchádzanie s Rómami v SR, Obraz inakosti vo vybraných súčasných poviedkových textoch, Obraz Rómov v národopisnej a cestopisnej literatúre 19. a začiatku 20. stor., Porušovanie práv národnostných menšín na Slovensku po roku 1989, Rómovia v meste Martin, Vplyv energetickej krízy na kriminalitu marginalizovaných skupín*.

Štátna vedecká knižnica v Košiciach

V apríli 2024 zorganizovala knižnica besedu pre žiakov stredných škôl *Hlasy v spomienkach: Holokaust*. Cieľom podujatia bolo vysvetliť historické súvislosti prostredníctvom príbehov hostí a ich rodín. Podujatie bolo pripravené v spolupráci s Gymnáziom sv. Edity Steinovej a zúčastnilo sa ho 50 účastníkov.

V auguste 2024 zorganizovala knižnica výlet do Kasigardy – Múzea vyst'ahovalectva z územia Slovenska do Severnej Ameriky, ktorého cieľom bolo preskúmať význam migrácie, emigrácie a dôvody, prečo ľudia hľadajú lepšie príležitosti v zahraničí. Podujatie sa uskutočnilo v spolupráci s občianskym združením Ďakujem-Paľikerav prostredníctvom grantu Amerického centra Košice a zúčastnilo sa ho 40 rómskych žiakov.

V sledovanom období knižnica rozšírila knižničný fond o 10 titulov k téme národnostných menšín.

Štátna vedecká knižnica v Prešove

Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry

Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry (ďalej len „DICRK“) je odborným pracoviskom Štátnej vedeckej knižnice v Prešove. Opis činnosti DICRK je uvedený v podkapitole 3.4. (Veda a výskum).

Univerzitná knižnica v Bratislave

V októbri 2023 prebehlo v Lisztovom pavilóne školenie dobrovoľníkov s názvom *Monitorovanie protirómskych nenávisťných prejavov na internete*. Na podujatí, ktoré knižnica pripravila v spolupráci s Fórum pre ľudské práva, sa prítomní dobrovoľníci naučili monitorovať a dokumentovať nenávisťné prejavy proti rómskej komunite na sociálnych sieťach. Školenie bolo súčasťou dvojročného európskeho projektu, ktorý mobilizoval dobrovoľníkov a členov rómskej komunity, aby bojovali proti diskriminácii a nenávisťným prejavom na internete, ako aj v bežnom živote.

V januári 2024 sa v knižnici uskutočnila prednáška *Príbeh Leopolda "Jima" Šťastného* určená pre žiakov stredných škôl, v rámci ktorej riaditeľ Slovenského národného múzea – Múzea židovskej kultúry v Bratislave Michal Vaněk priblížil životný príbeh Leopolda „Jima“

Šťastného a dopady protižidovských opatrení počas druhej svetovej vojny na ľudí židovského pôvodu žijúcich na Slovensku.

V júni a júli 2024 sa v priestoroch knižnice konala výstava úspešných výtvarných prác 16. ročníka celoštátnej výtvarnej súťaže *Farebný svet – Coloriskeri luma* organizovanej občianskym združením Romano Kher – Rómsky dom. Témou súťaže boli rómske osobnosti, umelecký portrét historickej alebo žijúcej osobnosti, ktorá sa narodila, žila, žije alebo zomrela v SR republike. Súťaže sa zúčastnili žiaci a žiačky základných škôl, špeciálnych základných škôl, základných umeleckých škôl a deti z centier pre deti a rodiny.

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici

V roku 2023 Americké centrum realizovalo v priestoroch knižnice viacero aktivít pre Komunitné centrum Sásová. Na základe predošlej spolupráce a finančnej podpory Veľvyslanectva USA v Bratislave sa počas jarných prázdnin uskutočnil *STEM týždeň*. Aktivity ďalej pokračovali počas letných prázdnin. Cieľovou skupinou boli rómske deti zo znevýhodnených rodín vo veku 9 – 14 rokov. Počas aktivít pracovali s rôznymi verziami robotov a zároveň absolvovali programovanie na platforme *Scratch JUNIOR*.

V roku 2024 sa knižnica zameriavala na spoluprácu s občianskymi združeniami, spolkami a komunitnými centrami. V spolupráci s občianskym združením Nádej deťom bol v júli 2024 zorganizovaný letný tábor zameraný na prácu s robotmi, umelou inteligenciou a programovateľnými hračkami pre deti, ktoré nemajú bežný prístup k takýmto technológiám v domácom prostredí, či v škole.

Knižničný fond bol v sledovanom období doplnený dokumentmi týkajúcimi sa národnostných menšín, sprístupňovali sa neperiodické publikácie v jazykoch národnostných menšín v tlačenej alebo elektronickej podobe, sprístupňovali sa periodické publikácie v jazykoch národnostných menšín, ktoré vydávajú národnostné menšiny alebo sú v jazyku národnostnej menšiny. Sprístupnené boli periodiká v maďarskom, nemeckom, rusínskom, ukrajinskom, ruskom, poľskom, českom a rómskom jazyku.

3.1.4 Príspevkové organizácie Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

Národné osvetové centrum

V sledovanom období Národné osvetové centrum spolupracovalo so Štátnou vedeckou knižnicou v Prešove a jej dokumentačno-informačným centrom rómskej kultúry na spracovávaní a zverejňovaní digitálneho materiálu s obsahom živých prejavov rómskej kultúry na portáli *Slovakiana*. Celkovo bolo spracovaných 247 digitálnych objektov dokumentujúcich rómsku kultúru v oblastiach orálnej histórie, hudobného dedičstva a rómskych remesiel.

V októbri 2024 boli na výstave *IN SITU VIII.* predstavené diela vytvorené počas 8. sympózia rovnomennej umeleckej skupiny zastrešujúcej umelcov a umelkyne s maďarsko-slovenskými koreňmi, ktorí sú každoročne združení okolo sympózia konajúceho sa pri Dunaji. V roku 2024 bolo sympóziu zorganizované v obci Chľaba a jej okolí. Výstava bola súčasťou programu maďarského festivalu *BÁZIS* a vznikla v jeho spolupráci.

Vo V-klube, kultúrnom priestore Národného osvetového centra, sa uskutočnili nasledovné podujatia (organizované inými subjektami)

- *Tanečný dom* – výučba rómskych tancov,
- *Opustený západ* – divadelné predstavenie v maďarskom jazyku,
- *Gitano records* – prezentácia umelcov rómskej funkovej komunity,
- *Pressburger Klezmer Band* – koncert židovskej kapely,
- *O Gadže Bašaven* – prezentácia rómskej kultúry,

- *Barbora Botošová & Friends* – koncert skupiny,
- *Menej známe židovské pamiatky v Bratislave* – prednáška,
- *Kováts Speneder Fanny* – prezentácia knihy Anikó N. Tóth,
- 23. Medzinárodný filmový festival Etnofilm.

Slovenské národné múzeum

V oblasti ochrany kultúry národnostných menšín a etnických skupín, ktorá predstavuje hmotné a nehmotné kultúrne dedičstvo národností žijúcich v SR, zohrávajú dôležitú úlohu múzeá vykonávajúce systematickú vedecko-výskumnú, dokumentačnú, zbierkotvornú a prezentačnú činnosť. Súčasťou Slovenského národného múzea (ďalej len „SNM“) sú aj múzeá národnostných a etnických menšín ako samostatné špecializované organizačné zložky

- Múzeum židovskej kultúry (v Bratislave);
- Múzeum kultúry karpatských Nemcov (v Bratislave);
- Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku (v Bratislave);
- Múzeum kultúry Chorvátov na Slovensku (v Bratislave);
- Múzeum ukrajinskej kultúry (vo Svidníku);
- Múzeum rusínskej kultúry (v Prešove);
- Múzeum kultúry Rómov na Slovensku (súčasť Slovenského národného múzea v Martine);
- Múzeum kultúry Čechov na Slovensku (súčasť Slovenského národného múzea v Martine).

Podrobný prehľad aktivít múzeí národnostných menšín a etnických skupín (akvizičná činnosť, vedecko-výskumná činnosť, stále expozície, dočasné výstavy, edičná činnosť, kultúrno-vzdelávacia činnosť a návštevnosť) poskytujú výročné správy týchto múzeí.

Tabuľka č. 9: Prehľad výstavnej činnosti múzeí národnostných menšín v roku 2023

Múzeum	Počet výstav
Múzeum kultúry Chorvátov na Slovensku	9
Múzeum kultúry karpatských Nemcov	5
Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku	7
Múzeum kultúry Čechov na Slovensku a Múzeum kultúry Rómov na Slovensku	5
Múzeum rusínskej kultúry	8
Múzeum ukrajinskej kultúry	7
Múzeum židovskej kultúry	10
Spolu	51

Zdroj: MK SR

Slovenské národné múzeum – Múzeum kultúry Chorvátov na Slovensku

V roku 2023 organizovalo múzeum v období Veľkej noci a Vianoc tematické vzdelávacie programy pre základné školy v niekoľkých opakovaníach. Medzi uskutočnené podujatia sa zaradili aj vernisáže výstav: *Letné impresie – Tučepi*, *Ferdinand Takáč – kňaz, spisovateľ*, *politický väzeň*, *100 rokov Tamburice na našom území*, *Fotofórum 2023*, *Tišiny*.

V roku 2024 múzeum sprístupnilo výstavu *Starí Bozić*, ktorá bola výstupom rovnomenného filmu. Súčasne s výstavou prebiehal vzdelávací program pre základné školy o vianočných zvykoch v chorvátskych rodinách.

Slovenské národné múzeum – Múzeum kultúry karpatských Nemcov

V sledovanom období SNM Múzeum kultúry karpatských Nemcov pokračovalo v úzkej spolupráci s Karpatskonemeckým spolkom a Karpatskonemeckým kultúrnym združením. Múzeum bolo aj naďalej kontaktným miestom pre kultúrneho manažéra a asistenta vyslaného Ústavom pre zahraničné vzťahy na podporu nemeckej národnostnej menšiny v SR. Na múzeum sa v sledovanom období taktiež obracali nemecké a rakúske zastupiteľstvá, pracovníci slovenských vysokých škôl, akadémie vied a študenti. V týchto súvislostiach múzeum poskytovalo konzultácie, expertízy a posudky.

V roku 2023 sa múzeum opäť podieľalo na programe *Sviatku kultúry a vzájomnosti* v Kežmarku a pripravilo výstavu výtvarných prác karpatskonemeckého umelca Helmuta Bistiku. V záujme zlepšovania podmienok rozvoja kultúry a života nemeckej národnostnej menšiny v regiónoch múzeum tiež organizovalo dni otvorených dverí v expozíciách múzea, podujatie *Noc múzeí a galérií 2023*, prednášky a workshopy lektorov z Nemeckej spolkovej republiky.

V roku 2024 múzeum v spolupráci s Múzeom Spiša v Spišskej Novej Vsi realizovalo pri príležitosti podujatia *Sviatok kultúry a vzájomnosti* v Kežmarku výstavu *Nemci na Spiši*. Múzeum tiež poskytlo priestor na prezentáciu výstavy žiakov základnej školy Deutsche Schule z Medzeva zameranú na ochranu životného prostredia. V Bratislave múzeum pripravilo prednášku o Nemcoch žijúcich na Zakarpatskej Ukrajine. Veľký ohlas mal aj koncert *Spišské piesne* v Pálffyho paláci na Zámockej ulici. V spolupráci s bratislavskými školami sa rozvinul on-line projekt zameraný na karpatských Nemcov a Bratislavu.

Slovenské národné múzeum – Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku

V rámci svojej metodickej činnosti v sledovanom období múzeum poskytovalo súčinnosť vo forme konzultácií pre správcov miestnych zbierok na južnom území SR. Múzeum tiež pokračovalo v spolupráci s Muzeologickou spoločnosťou na Matúšovej zemi, Občianskym združením Tradície a hodnoty, ako aj s Občianskym združením Grendel Lajos na projektoch súvisiacich s osobnosťou a pozostalosťou spisovateľa Lajosa Grendela. V roku 2023 múzeum samostatne alebo v spolupráci s inými inštitúciami pripravilo viac ako 200 podujatí: 38 v Brämerovej kúrii v Bratislave, 56 v kaštieli Imre Madácha v Dolnej Strehovej, 66 v Pamätnom dome Kálmána Mikszátha v Sklabinej, 48 v Pamätnej výstave Sándora Máraia v Košiciach. V rámci *Pamätného roku Imre Madácha* pri príležitosti 200. výročia jeho narodenia bolo v januári 2023 v Dolnej Strehovej spisovateľovi udelené čestné občianstvo *in memoriam*. V Bratislave a Dolnej Strehovej boli usporiadané besedy a prednášky, v historickom parku kaštieľa bol pripravený pamätník *Pantheon* pripomínajúci osobnosti, ktoré sa spolupodieľali na vydaní Madáchovho diela *Tragédia človeka*. V marci 2023 bola sprístupnená putovná výstava s názvom *Madách 200*, ktorá bola prezentovaná na 19 miestach, najmä na základných a stredných školách, ako aj v Jókaiho divadle v Komárne. V sídelnej budove SNM bola v spolupráci s maďarskými odborníkmi otvorená výstava o živote Imre Madácha a jeho diele *Tragédia človeka* s názvom „...zložil som báseň...“.

Podujatie *Noc múzeí a galérií 2023* bolo úspešné vo všetkých pobočkách múzea. V Košiciach sa uskutočnili *Spomienkové slávnosti* pri príležitosti výročia narodenia Sándora Máraia. V spolupráci s múzeom v maďarskom Kiskőrösi a Inštitútom Liszt – Maďarským kultúrnym inštitútom v Bratislave bola pripravená výstava o Sándorovi Petőfim. V Pamätnom

dome Kálmána Mikszátha prebiehali lektoráty, prednášky a bábkové predstavenia pre deti a školopovinnú mládež. V spolupráci so Zväzom maďarských pedagógov na Slovensku múzeum zrealizovalo *XV. Celoštátnu súťaž výtvarných umení Károlya Harmosa*. Z ocenených detských prác vznikla výstava v Brämerovej kúrii.

Z dôvodu dôležitosti historických udalostí v rokoch 1945 – 1948 sa výstava *Vymenené domovy* z roku 2016 stala súčasťou historickej časti expozície *Tradície a hodnoty – Maďari na Slovensku*. V súvislosti s násilným presídlením rôznych skupín obyvateľstva v dôsledku politických rozhodnutí a deportáciou 40 000 Maďarov žijúcich na Slovensku, ktorých zbavili občianstva a deportovali na nútené práce do Čiech bolo zorganizované stretnutie prezidentky SR Zuzany Čaputovej s účastníkmi deportácie.

V roku 2024 múzeum zrealizovalo 194 kultúrnych aktivít a podujatí. Z príležitosti 75. výročia narodenia Lajosa Grendela bola v januári 2024 otvorená výstava *Grendel '75*. V priebehu roka sa následne uskutočnilo viacero besied, prednášok a premietanie filmu o tvorbe Lajosa Grendela, prezentácia odbornej publikácie *Grendel '75*, ako aj prezentácia knihy Lajosa Grendela *Naplók könyve*. V máji 2024 bola sprístupnená výstava *Július Andrássy st., výnimočný politik*, ktorej základ tvorila výstava *In Effigie: Rozprávanie o živote Júliusa Andrássyho st., najväčšieho uhorského Európana*, ktorá sa uskutočnila v roku 2023 v SNM – Múzeu Betliar. V rámci cyklu podujatí *Viac ako sused – Týždeň maďarskej kultúry* sa v spolupráci s Inštitútom Liszta – Maďarským kultúrnym centrom v Bratislave v júni 2024 uskutočnilo sympóziu o Júliusovi Andrássy, st. Spolupráca s inštitútom pokračovala aj pri usporiadaní podujatia *Máraiho deň* v Bratislave.

V spolupráci so Zväzom maďarských pedagógov na Slovensku usporiadalo múzeum *XVI. Celoštátnu súťaž výtvarných umení Károlya Harmosa*. Z ocenených detských prác vznikla výstava v Brämerovej kúrii. V Pamätnom dome Kálmána Mikszátha prebiehali v roku 2024 lektoráty, prednášky a bábkové predstavenia pre deti a mládež. Na dvore pamätného domu si deti mohli vyskúšať hru s dobovými hračkami. V kaštieli Imre Madácha v Dolnej Strehovej sa opäť uskutočnili podujatia viažuce sa ku kalendárnym a náboženským sviatkom a ľudovým tradíciám.

Slovenské národné múzeum – Múzeá v Martine – Múzeum kultúry Čechov na Slovensku

V roku 2023 múzeum spolupracovalo so subjektmi združujúcimi príslušníkov českej národnostnej menšiny v SR a uskutočnilo

- *Pod krídlami sokola* – výstava a jej komentované prehliadky pre rôzne subjekty,
- *Noc múzeí a galérií 2023*,
- *Odkazy IV* - koncert venovaný českým typografom,
- *Kvarteto Martinů: Tri storočia v českej hudbe* – koncert v Turčianskej galérii v Martine,
- program venovaný Alici Masarykovej a Slovensku v Knižnici J. Bocatia v Košiciach,
- koncert venovaný Márii Jeršovej v rámci projektu *Odkazy IV*,
- *Jan Amos Komenský chcel zmeniť svet* – výstava a komentovaná prehliadka,
- *Alfred Piffel: Z mého deníku* – prednáška spojená s projekciou.

V roku 2024 múzeum realizovalo a podieľalo sa na organizovaní kultúrnych aktivít a neformálnych vzdelávacích podujatí v oblasti kultúrneho dedičstva českej národnostnej menšiny, ktorými prispelo k posilneniu povedomia príslušnosti k tejto národnostnej menšine a k prezentácii hodnôt českého kultúrneho dedičstva majorite. Realizovalo výstavy a prezentačné podujatia, ktoré boli prioritne zamerané na kontext českej histórie a kultúry, čím splnilo

požiadavku neformálneho vzdelávania nielen príslušníkov českej národnostnej menšiny, ale aj príslušníkov majority.

Vybrané aktivity

- *Noc múzeí – Návšteva u Horákovcov*,
- *100 rokov rozhlasového vysielania v Československu* – výstava a komentovaná prehliadka,
- *Odkazy V* – séria koncertov,
- *Krása českej hudby* – koncert,
- *Tatranský sen Otakara Štáfľa* – výstava,
- *Masarykovci a Turiec* – projekcia dokumentárneho filmu,
- *Dějiny Slovenska* – prezentácie publikácie J. Rychlíka,
- *České Vánoce 2024 v Martině*.

Slovenské národné múzeum — Múzeum kultúry Rómov na Slovensku

V sledovanom období múzeum kontinuálne poskytovalo metodickú pomoc organizáciám združujúcim príslušníkov rómskej národnostnej menšiny pri rozvoji kultúrnoosvetovej činnosti a prezentácii nehmotného kultúrneho dedičstva rómskej národnostnej menšiny v SR. Múzeum v roku 2023 pripravilo

- *Romano drom – Cesta Rómov* - prehliadky stálej expozície,
- *Etniká na Slovensku a Rómovia na Slovensku* – edukačné aktivity a tvorivé dielne,
- *Miri luma/Môj svet* – výstava a kurátorské sprevádzanie v rámci *Noci múzeí a galérií*,
- *Te prindžaras amen/Spoznajme sa* – podujatie,
- *Medzi riadkami. Rómski spisovatelia v tvorbe Šarloty Bottovej* – výstava.

V roku 2024 múzeum realizovalo výstavy a vzdelávacie podujatia v spolupráci so strednými odbornými školami, ktoré boli zamerané na potrebu a možnosti výučby vybraných tém z oblasti kultúrneho dedičstva Rómov a ich uplatnenie v praxi: *Te prindžaras amen/Spoznajme sa*, *Kultúrne dedičstvo Rómov na Slovensku a možnosti jeho využitia v rámci edukačných procesov*, *Príbeh detí vetra*, *Rómovia v umení*, *Hin amen muzeum! Máme múzeum! 20 rokov Múzea kultúry Rómov na Slovensku*.

Slovenské národné múzeum – Múzeum rusínskej kultúry

V januári 2023 sa uskutočnilo podujatie podľa juliánskeho kalendára *Starý Nový rok 2023*. O novoročných zvykoch a tradíciách rozprávali šéfkuchár Vladimír Morochovič a choreograf Miroslav Morochovič. V rámci programu vystúpili ľudové speváčky Dominika Šuťáková a Blažena Šuťáková a tanečníci z Podduklianskeho ľudového umeleckého súboru.

Vo februári 2023 múzeum pripravilo *Medailón k 100. výročiu narodenia Anny Halgašovej*, spisovateľky a zberateľky ľudovej slovesnosti, ako aj besedu o revitalizácii menšinových kultúr v Poľsku, v SR a vo svete vrátane rusínskej kultúry v Poľsku a v SR s Helenou Duć-Fajfer a Ewou Michna z Jagelovskej univerzity v Krakove a Tomášom Wicherkiewiczom z Univerzity v Poznani.

Vybrané aktivity múzea v roku 2023:

- *Rusínsky knižný festival* spojený s predajom rusínskych kníh a autorským čítaním literárnych diel Ľudmily Šandalovej, Márie Šmajdovej, Mikuláša Konevala a Miroslava Žolobaniča,

- *Stena a priestor* – výstava olejomalieb Miroslava Capovčáka a plastík Vladimíra Rožkanina,
- *Noc múzeí a galérií 2023*,
- *V osídlach veľmoci a Podkarpatská realistická rusínska maliarska škola* – premietanie filmov,
- *Kolo vody blyže a I doma je Ameryka* – hudobno-slovesné pásma zo života Rusínov,
- *Karpatská Rus – historický atlas* – prezentácia knižnej publikácie Paula Roberta Magocsi,
- *EXPRESION 70:70* – výstava venovaná tvorbe Alexandra Zozuláka, rusínskeho aktivistu po roku 1989, jedného zo zakladajúcich členov Rusínskej obrody na Slovensku, šéfredaktora dvojtyždenníka *Ľudové noviny*, časopisu *Rusín* a vydavateľa rusínskej literatúry,
- *ART STATION* – výstava prezentujúca mladých umelcov Daniela Morochoviča a Viktórie Surovej v rámci cyklu *Konáre koreňov*,
- *DAD a Poddukelského umeleckého ľudového súboru (ďalej len „PULS“) v premenách času* - stála fotografická výstava prezentuje dejiny oboch súborov a ich významné osobnosti z oblasti herectva, ľudového spevu a tanca. Výstava sa stala súčasťou expozície *Z dejín Rusínov*,
- *Od Andreja Varcholu po Andyho Warhola a späť* – výstava v spolupráci s Múzeom moderného umenia Andyho Warhola v Medzilaborciach. K výstave múzeum zrealizovalo besedy pre žiakov a študentov stredných a vysokých škôl s riaditeľom Múzea moderného umenia Andyho Warhola v Medzilaborciach Martinom Cubjakom, ktorých cieľom bolo vzdelávanie a zvyšovanie povedomia mládeže o Rusínoch a významných osobnostiach pochádzajúcich z rusínskeho prostredia.

Vybrané aktivity múzea v roku 2024

- *Juliánsky nový rok 2024*,
- *Čaro depozitu* – výstava,
- *Modrou krajinou* – prezentácia básnickej zbierky Petra Medviďa,
- *Krajinská hranica medzi Slovenskom a Podkarpatskou Rusou (1919 – 1939)* – prezentácia publikácie Petra Švorca,
- *Útek z raja* – spomienkový večer potomkov optantov,
- *Noc múzeí a galérií 2024*,
- *Dve jubileá* – medailón venovaný životným jubileám rusínskych lingvistiek Anne Pliškovej a Kvetoslave Koporovej,
- *Východ v kroji* – krojovaná prehliadka a krst knihy Eleny Sotákovej,
- *Oslava fantázie* – jubilejná výstava Anny Gajovej,
- *Krvavé ráno* – spomienkový večer k 80. výročiu tokajickej tragédie,
- *tvorivé dielne: Andy Warhol – inšpirácia serigrafiami – Flowers, Veľkonočné vajíčko – drôt, Výroba korýtok + srdiečka, práca s hlinou, Monotypie, Tkanie, výroba holubíc a pišťaliek z dreva – 3. remeselníci z Kolonice, Výroba náramkov, prsteňov z drôtu a drevených korálikov, Dielnička Ovečka – ovčie rúno a jeho využitie, Ľudový tanec, Stromčeky šťastia, Fantázia – maľba.*

Slovenské národné múzeum – Múzeum ukrajinskej kultúry

V sledovanom období múzeum spolupracovalo s Podduklianským osvetovým strediskom a poskytovalo metodickú pomoc predstaviteľom folklórnych súborov v oblasti hudobného a slovesného folklóru, Zväzu Rusínov-Ukrajincov na Slovensku v súvislosti s

literárnymi predstaviteľmi ukrajinskej národnostnej menšiny a projektovému tímu Univerzity Komenského v Bratislave zaoberajúcemu sa cyrilskými rukopisnými pamiatkami.

V roku 2023 múzeum realizovalo

- *Rozmanitosť ukrajinskej duše* – výstava zaslúžilej umelkyne Ukrajiny Tatiany Didenko,
- *Umením proti vojne* – medzinárodná výstava maliarov z Ukrajiny, Poľska, Slovenskej republiky, Rumunska, Slovinska a Nemecka,
- *Žijú, kým si ich pamätáme* – výstava plagátov Mykolu Kovalenka a fotografií Hanny Kovalčuk,
- *Kraslice 2023* – výstava veľkonočných kraslíc,
- *Daj mi Janičku jablčko dam ti svoje srdečko* – výstava vyšívaných nápisových násteniek
- *69. slávností rusínsko-ukrajinskej kultúry* – výstava a životné jubileum akademického maliara Pavla Michaliča MALBA 90-23,
- *Z krosna do Krosna* – medzinárodná výstava 11. bienále umeleckej ľanovej tkaniny.

V roku 2024 múzeum realizovalo

- *Maľujeme kraslice!*, *Aktivity v skanzene*, *Ikonopisecká dielňa*, *Tvorivo-hravé soboty*, *Voskové sviece*, *Písmo starých Slovanov* – kultúrno-vzdelávacie programy pre školské skupiny,
- *Peter Gula. O sebe...*, *70-ročná cesta našej kultúry*, *Kraslice 2024*, *60 rokov SNM – MUK vo Svidníku*, *Z drevenej truhlice*, *Regina v regióne*, *Poklady ľudu – Krajanský dvor*, *Deň ľudových tradícií*, *Pirohy 2024*, *Chodníčkami A. Pavloviča*, *Burza kníh*, *Pytačky na Hončarovke* – výstavy a aktivity neformálneho vzdelávania,
- *Makovická struna* – regionálna súťaž ľudových piesní,
- ďalšie aktivity: *Otvorenie letnej turistickej sezóny v skanzene*, *Noc múzeí a galérií 2024 – Športu zdar!*, *Huncútsky deň v skanzene*, *Divadielko v záhrade*.

Slovenské národné múzeum – Múzeum židovskej kultúry

V spolupráci s partnermi múzeum pripravilo pri príležitosti *Medzinárodného dňa pamiatky obetí holokaustu* a 78. výročia oslobodenia koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau v roku 2023 vernisáž výstavy *My, deti dneška o časoch vojny* (práce žiakov a študentov), spomienkový koncert a podujatie vo Dvorane MK SR. Po vypredaní prvého vydania publikácie *Nariadenie o právnom postavení Židov*, ktoré múzeum prvýkrát vydalo v roku 2000, sa múzeum rozhodlo pripraviť a publikovať druhé, upravené vydanie, ako aj anglický preklad tejto publikácie. Rovnako sa múzeum podieľalo na pietnej spomienke na prvý transport židovských dievčat a mladých žien, ktorá sa každoročne uskutočňuje v Poprade, ako aj pietnej spomienke na obete holokaustu a rasového násillia pri príležitosti *Pamätného dňa obetí holokaustu a rasového násillia*. Múzeum sa zapojilo do osláv *Európskeho dňa židovskej kultúry*, *Festivalu židovskej kultúry* v Novom Meste nad Váhom aj do malého izraelského festivalu *Mlieko&Med*, ktorý sa konal v Bratislave pri príležitosti 75. výročia nezávislosti štátu Izrael. S prednáškou o Imim Lichtenfeldovi vystúpil v rámci programu festivalu riaditeľ múzea Michal Vaněk. Dôležitou udalosťou bolo aj zaradenie Zsigrayovej kúrie, sídelnej budovy múzea, do *Slovenskej cesty židovského kultúrneho dedičstva*. Slávnostným odhalením pamätnej tabule tejto kultúrnej cesty sa zároveň stala *Slovenská cesta židovského kultúrneho dedičstva* súčasťou siete. Múzeum v sledovanom období pravidelne usporadúvalo vlastné kultúrne podujatia, prostredníctvom ktorých približovalo kultúru židovskej národnostnej menšiny.

Vybrané podujatia

- *Kóšer Expres(so)* – koncert Mojše Band,
- *Cigánsky boxer* – divadelné predstavenie,
- *Lichtenfeld – Jedno meno, dva osudy* – predstavenie knihy Petra Chorváta s besedou,
- *Židovské sviatky a kolobeh života* – predstavenie knihy Viery Kamenickej s besedou,
- *Tajuplné stretnutie s rabínom* – divadelné vystúpenie žiakov 1. slovenského gymnázia v Bratislave,
- *Maďarskí Rómovia v období 2. svetovej vojny* – prezentácia projektu,
- *Prenasledovanie Rómov počas holokaustu* – uvedenie publikácie.

V prvom polroku 2023 múzeum opäť realizovalo komentované vychádzky ulicami bratislavského Starého Mesta za účelom oboznámenia účastníkov s tvorbou architektov židovského pôvodu. V súvislosti s novým konceptom vzdelávacích programov mimo múrov inštitúcie zaradilo múzeum do ponuky vzdelávacích programov pre školské kolektívy prechádzku Židovskou ulicou v Bratislave. Špeciálnym programom bola aj spolupráca so Slovenským národným múzeom – Archeologickým múzeom na spoločnom podujatí *Most SNP*, ktoré prebiehalo od jesene 2022 do leta 2023. V rámci tohto projektu múzeum prezentovalo *in situ* miesta bratislavského Starého Mesta, kde kedysi žila početná židovská komunita. V roku 2023 bola predstavená kniha Mateja Beránka *Prenasledovanie Rómov počas holokaustu*, ktorá má slúžiť pedagógom v procese výučby. Taktiež bola vypracovaná rovnomenná putovná výstava.

Slovenské národné múzeum – Múzeum židovskej kultúry – Múzeum holokaustu v Seredi

Múzeum v roku 2023 participovalo aj na výstave *Pamäť mesta a miesta* v rámci projektu *Art&Holocaust*, ktorá bola inštalovaná v Tatranskej galérii v Poprade. Pre túto výstavu zapožičalo múzeum takmer 30 umeleckých diel židovských autorov. Zároveň zapožičalo múzeum panelovú verziu výstavy *Imi Lichtenfeld – Krav Maga a jej tvorca* do priestorov Divadla Pavla Országha Hviezdoslava pri príležitosti uvedenia divadelnej inscenácie *Pressburger Fight Club*. Významným počínom bolo otvorenie výstavy *Ženy – príbehy žien, ktoré ovplyvnili svet* v priestoroch Slovenského inštitútu v Jeruzaleme.

V roku 2024 sa pri príležitosti *Medzinárodného dňa pamiatky obetí holokaustu* a 79. výročia oslobodenia koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau múzeum zapojilo do viacerých aktivít. V Slovenskom národnom múzeu – Múzeu židovskej kultúry – Múzeu holokaustu v Seredi sa uskutočnila vernisáž výstavy *Svedectvá preživších*, ktorá predstavila fotografie a svedectvá preživších holokaustu. Ďalšou bola prednáška riaditeľa múzea Michala Vaněka o šampiónovi v zápase Davidovi Unreichovi, ktorá prebehla v Tatranskej galérii v Poprade v rámci projektu *Art&Holocaust*. Pri príležitosti pamätného dňa zorganizovalo múzeum v spolupráci s Talianskym veľvyslanectvom v Bratislave prednášku stážistu Enrica Trombu zameranú na príbeh lode *Pentcho* a slovenských Židov internovaných v koncentračných táboroch v Taliansku. Poslednou zo vzdelávacích aktivít bola prednáška v Univerzitnej knižnici v Bratislave o futbalovej legende Leopoldovi „Jimovi“ Šťastnom, o ktorom rozprával Michal Vaněk a autor knihy o tomto výnimočnom futbalistovi zo série *Belasé legendy* Tomáš Černák.

V marci 2024 bolo múzeum opäť spoluorganizátorom pietnej spomienky na prvý transport židovských dievčat a mladých žien, ktorá sa uskutočňuje v Poprade. Rovnako sa múzeum podieľalo na pietnej spomienke na obete holokaustu a rasového násillia pri príležitosti *Pamätného dňa obetí holokaustu a rasového násillia*. Pri príležitosti pripomienky *Dňa víťazstva nad fašizmom* vystúpila Katarína Mešková Hradská s prednáškou *Trauma holokaustu po holokauste*. Počas *Noci múzeí a galérií 2024* mali návštevníci možnosť zúčastniť sa prednášky

historika Juraja Červenku zameranej na pôsobenie židovských dôstojníkov v americkej občianskej vojne. V rámci programu festivalu *Mazel Tov* vystúpil v múzeu Tomáš Stern s prednáškami o náleze náhrobkov na Staronovom židovskom cintoríne v Bratislave a židovských vojakoch a dôstojníkoch v rakúsko-uhorskej armáde.

Pri príležitosti 80. výročia vypuknutia Slovenského národného povstania zorganizovalo múzeum prednášku historičky Kataríny Meškovej Hradskej *Židia v povstaní a druhá vlna deportácií*. V rámci neformálneho vzdelávania sa múzeum v auguste 2024 zapojilo aj do projektu *Learning from the Past, Acting for the Future*. Projekt organizoval The Olga Lengyel Institute for Holocaust Studies and Human Rights v spolupráci s Dokumentačným strediskom holokaustu v Bratislave.

V rámci osláv *Európskeho dňa židovskej kultúry* múzeum v roku 2024 predstavilo výstavný cyklus *Different Trains – Feldov vlak* autora Dušana Scholza a zorganizovalo koncert kapely Ostrava Klezmer Band. V novembri 2024 múzeum spolupracovalo s Veľvyslanectvom Švédskeho kráľovstva vo Viedni na spomienkovom podujatí pri príležitosti 20. výročia osadenia pamätníka Raoulovi Wallenbergovi na Zámočkej ulici v Bratislave. Okrem pietneho aktu kladenia vencov sa pri tejto príležitosti v priestoroch múzea uskutočnili príhovory preživších a potomkov preživších, ktorých zachránil Raoul Wallenberg.

Ďalšie vybrané aktivity múzea v sledovanom období

- *Židovská škola* – predstavenie knihy Kataríny Meškovej Hradskej,
- *Slovenské synagógy na starých pohľadniciach* – predstavenie knihy Jozefa Dukesa a Eugena Slutskeho,
- *Židovské melódie svetových skladateľov* – koncert dua Jana&Dada,
- predstavenie pamätnej mince pri príležitosti 80. výročia podania správy o nacistických vyhladzovacích táboroch Auschwitz-Birkenau Alfrédom Wetzlerom a Rudolfom Vrbom.

SNM – Múzeum židovskej kultúry – Múzeum holokaustu v Seredi sa v sledovanom období svojim pôsobením aktívne zasadzovalo o dôležitosť menšinových tém, pričom vzdelávanie o ľudských právach tvorilo kľúčovú súčasť jeho činnosti. Múzeum predovšetkým poskytovalo vzdelávacie programy a workshopy základným, stredným a vysokým školám v Slovenskej republike. Múzeum poskytlo 345 vzdelávacích programov pre 13 193 žiakov a študentov. Z toho bolo poskytnutých 36 externých prednášok a v múzeu sa zrealizovalo 10 workshopov. V septembri 2024 sa v priestoroch múzea uskutočnil seminár Medzinárodnej aliancie pre pripomínanie holokaustu (ďalej len „IHRA“) *Školenie IHRA-UNESCO na budovanie kapacít proti skresľovaniu holokaustu pre pedagógov a tvorcov politik*, ktorý bol určený predstaviteľom ústrednej štátnej správy, štátnej správy, miestnej samosprávy a pedagógom.

Tabuľka č. 10: Prehľad návštevnosti múzeí národnostných menšín v roku 2023

Múzeum	Návštevníci			
	celkom	zahraníční	neplatiaci	do 18 rokov
Múzeum kultúry Chorvátov na Slovensku	1 024	88	631	243
Múzeum kultúry karpatských Nemcov	4 406	0	1 269	0
Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku	32 732	8 222	10 987	6 481
Múzeum kultúry Čechov na Slovensku	1 060	21	850	69

Múzeum kultúry Rómov na Slovensku	6 392	17	78	133
Múzeum rusínskej kultúry	2 506	248	1 108	686
Múzeum ukrajinskej kultúry	15 596	2 226	6 211	3 548
Múzeum židovskej kultúry	48 613	790	7 162	18 029
Spolu	112 329	11 612	28 296	29 189

Zdroj: MK SR

Divadlá

Tanečné divadlo Ifjú Szívek

V roku 2023 plnilo Tanečné divadlo Ifjú Szívek (ďalej len „TDISZ“) svoje poslanie a ciele vo všetkých oblastiach úspešne a opäť sa posunulo o krok bližšie k svojim strednodobým cieľom. V rámci vykonávania hlavnej scénickej činnosti sa uskutočnilo 90 podujatí, z toho 61 celovečerných tanečných a tanečno-divadelných predstavení, 17 predstavení pre deti a mládež v SR, 2 hudobné koncerty, 6 divadelných predstavení vo vlastnej produkcii a 4 hosťujúce predstavenia na vlastnej scéne kolektívu. Na území SR sa uskutočnilo 68 predstavení, 22 predstavení sa uviedlo v zahraničí, Maďarsku a Česku a vo Francúzsku. Predstavenia TDISZ si v roku 2023 pozrelo 10 954 divákov, z toho 700 divákov v Českej republike, 218 v Maďarsku a 565 vo Francúzsku. Priemerná obsadenosť divadelných sál na predstaveniach bola 75 %.

Pri všetkých činnostiach kládlo TDISZ výnimočný dôraz na zviditeľnenie činnosti kolektívu a nepretržitú prítomnosť v online priestore.

V prvom polroku pokračovala rekonštrukcia sídelnej budovy tanečného divadla na Mostovej 8 v Bratislave, v druhom polroku sa stavebné práce ukončili a divadlo začalo plnohodnotne používať svoje staro-nové sídlo. Do konca roka sa na vlastnej scéne uskutočnilo 20 podujatí, z toho 16 vo vlastnej réžii a 4 hosťujúce predstavenia.

Popri celoštátnej pôsobnosti a hosťovaní mimo Bratislavy a v zahraničí plánuje TDISZ v budúcnosti posilniť až zintenzívniť svoju umeleckú činnosť na vlastnej scéne v Bratislave. Rok 2023 bol úspešným začiatkom realizácie strednodobých plánov v tejto oblasti.

Repertoár TDISZ v roku 2023: *Kukučie vajíčko 2, Autentika – Vlastný materiál, Povinné odporúčanie, Folklorne predstavenie, Vyvlastenie, Barbaro, Pressburger Akzent, Profesorka.*

V roku 2024 rámci vykonávania hlavnej scénickej činnosti sa uskutočnilo 97 podujatí, z toho 31 celovečerných tanečných a tanečno-divadelných predstavení, 30 predstavení pre deti a mládež v SR, 13 divadelných predstavení vo vlastnej produkcii a 27 hosťujúce predstavenia na vlastnej scéne kolektívu. Na území SR sa uskutočnilo 59 predstavení TDISZ, 9 predstavení sa uviedlo v zahraničí: v Maďarsku, Česku, Rumunsku, Belgicku a v Indii. V máji mala v Slovenskom národnom divadle premiéru nová inscenácia *Last Words of Martin György*, ktorá bola následne uvedená na javiskách aj v Budapešti v MÜPA a v Opere v Kluži v Rumunsku Celkový počet divákov v roku 2024 bol 17 625, z toho 2829 žiakov (deti a mládež). Výnimočne vysokú návštevnosť dosiahli vďaka reprezentačnej ceste do Indie, kde odohrali 4 vystúpenia *Central Europe*. V troch veľkomestách - Lucknow, Kalkata, Bhubaneshwar naše predstavenie videlo odhadom vyše 6000 divákov. Priemerná obsadenosť sály bola 81 %.

Repertoár TDISZ v roku 2024: *Last words of Martin György (Martin György utolsó szavai), Profesorka, Adamove jablká, Slobodný, Kukučie vajíčko 2, Autentika - Vlastný materiál, Finetuning, Central Europe.*

3.1.5 Príspevkové organizácie štátu v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

Slovenský filmový ústav

Výber maďarských filmov v pôvodnom znení s titulkami, ktorých premietanie realizoval Slovenský filmový ústav v Kine Lumière: *Agent šťastia* (Arun Bhattarai, 2024), *Bez vzduchu* (Katalin Moldovai, 2023), *Cestička k šťastiu* (Kata Oláh, 2023), *Čas sa zastaví* (Péter Gothár, 1982), *Iný pohľad* (Károly Makk, 1982), *Kálmánov deň* (Szabolcs Hajdu, 2023), *Katalin Varga* (Peter Strickland, 2009), *Klavír vo vzduchu* (Péter Bacsó, 1976), *Mačací vesmír* (Rozália Szeleczi, 2023), *Mefisto* (István Szabó, 1981), *Moc* (Mátyás Prikler, 2023), *Na návšteve u Šťasteny* (Mátyás Kálmán, 2022), *Posledný rukopis* (Károly Makk, 1987), *Trezor* (Péter Bergendy, 2018), *Umelohmotné nebo* (Tibor Bánóczki, 2023), *Vysvetlenie na všetko* (Gábor Reisz, 2023), *Život agenta* (Gábor Zsigmond Papp, 2004).

Výber ukrajinských filmov v pôvodnom znení s titulkami, filmov s ukrajinskými titulkami, resp. ukrajinským dabingom, ktorých premietanie realizoval Slovenský filmový ústav v Kine Lumière: *20 dní v Mariupole* (Mstyslav Chernov, 2023), *Čerkasy* (Tymur Yashchenko, 2019), *Da Vinci* (Volodymyr Sydko, 2024), *Dovbuš* (Oles Sanin, 2023), *Kráčaj za mnou* (Lubomir Levitski, 2022), *Kraj hrdinov* (Artur Lerman, 2022), *Kyslíková stanica* (Ivan Tymchenko, 2023), *La Palisiada* (Filip Sotnyčenko, 2023), *Mavka: Strážkyňa lesa* (Oleg Malamuzh, 2023), *Myrniy-21* (Achtem Seitablaev, 2023), *Navždy navždy* (Anna Buryachkova, 2023), *Nice Ladies* (Marija Ponomariova, 2024), *Nosorožec* (Oleh Sencov, 2021), *Ostreľovač. Biely havran* (Maryan Bushan, 2021), *Pamfir* (Dmytro Sucholytkyj-Sobčuk, 2022), *Pohľad motýľa* (Maxym Nakonečnyj, 2022), *Predtuchy* (Vjačeslav Krištofovič, 2020), *Redakcia* (Roman Bondarčuk, 2024), *Stepne* (Maryna Vroda, 2023), *Svetloplachosť* (Ivan Ostrochovský, 2023), *Umenie znovuzrodenia* (Vincent Lefebvre, 2022), *V spätnom zrkadle* (Maciek Hamela, 2023), *Východný front* (Vitalij Manskij, 2023).

Predstavenia filmov približujúcich život, kultúru a problémy rómskej národnostnej menšiny v SR, ktoré realizoval Slovenský filmový ústav v Kine Lumière: *Ako som sa stala partizánkou* (Vera Lacková, 2021), *Cestička k šťastiu* (Kata Oláh, 2023), *Diera v hlave* (Robert Kirchhoff, 2016), *Vedenie domácnosti pre začiatočníkov* (Goran Stolevski, 2023).

3.2 Kultúrne organizácie v pôsobnosti vyšších územných celkov

3.2.1 Trnavský samosprávny kraj

TTSK aj v rokoch 2023 – 2024 zverejnil výzvy na predkladanie žiadostí o dotáciu v rámci programov, ktoré podporujú aktivity organizácií, združení a obcí v oblasti kultúry a športu na území kraja. V rokoch 2023 – 2024 bola vyhlásená

- Výzva TTSK na predkladanie žiadostí o dotáciu v rámci programu Podpora aktivít organizácií na území Trnavskej župy
- Výzva TTSK na predkladanie žiadostí o dotáciu v rámci programu Podpora aktivít obcí na území Trnavskej župy
- Fond na rozvoj Trnavského kraja
- V rámci podpory aktivít regionálneho a nadregionálneho významu boli v roku 2023 poskytované dotácie na činnosť národnostných divadiel.

V sledovanom období boli vybraným typom organizácií s národnostným zameraním poskytnuté TTSK nasledovné finančné prostriedky

Tabuľka č. 11: Finančné prostriedky poskytnuté TTSK v období 2023 – 2024

Rok 2023		
Subjekt	Počet projektov	Pridelená suma v eur
Csemadok	21	21 650,00
OZ národnostných menšín	8	9 150,00
Iné (ZŠ, cirkev, n.f., n.o.)	36	34 950,00
SPOLU	65	65 750,00
Rok 2024		
Subjekt	Počet projektov	Pridelená suma v eur
Csemadok	14	8 100,00
OZ národnostných menšín	7	5 450,00
Iné (ZŠ, cirkev, n.f., n.o.)	41	42 020,00
SPOLU	62	55 570,00

Zdroj: TTSK

Múzeá a galérie

Múzeá a galérie majú vo svojej programovej ponuke aj aktivity pre národnostne menšiny. Žitnoostrovské múzeum v Dunajskej Strede sa v rámci výskumnej činnosti zaoberá dokumentáciou života maďarskej menšiny na Slovensku, Záhorské múzeum v Skalici a Záhorská galéria J. Mudrocha v Senici ponúkajú vo výstavnej a výskumnej činnosti programy a materiál venovaný českej menšine žijúcej na Slovensku. Vlastivedné múzeum v Galante v roku 2023 prevzalo do správy v rámci projektu cezhraničnej spolupráce jedinečnú zbierku kníh, periodík a rukopisov z pôvodnej súkromnej zbierky Lászlóa Orosa. Ide o najkomplexnejšiu zbierku zameranú na menšinovú kultúru Maďarov žijúcich na juhu Slovenska v oblasti literatúry vydanej v maďarskom jazyku na území Československej republiky od roku 1919 do roku 2023. Od roku 2024 prebieha prevzatie fondu, základná odborná evidencia a dočasné uloženie.

Knižnice

Knižnice zohľadňujú pri poskytovaní metodickéj pomoci a poradenských služieb obecným a mestským knižniciam požiadavky občanov s príslušnosťou k národnostnej menšine alebo etnickej skupine. Pri profilovaní knižničného fondu berú do úvahy geografické a jazykové aspekty svojej lokality a svojich používateľov.

Galantská knižnica

Knižnica vydáva v rámci podpory literárnej tvorby žiakov už 16 rokov slovensko-maďarský časopis *Pod lupou/Nagyító alatt*, organizuje cyklus literárnych podujatí v maďarskom jazyku *Noémi a jej hostia*, pre najmenšie deti prebieha čítanie rozprávok v maďarskom jazyku. Knižnica vydáva dvojjazyčné propagačné materiály a dvojjazyčne sú

vedené aj informačné tabule pre verejnosť. Pre žiakov a študentov škôl s vyučovacím jazykom maďarským prebiehajú hodiny informačnej prípravy.

Žitnoostrovská knižnica v Dunajskej Strede

Knižnica poskytuje informácie dvojjazyčne, webová stránka knižnice má maďarský ekvivalent a na sociálnych sieťach sú aktuálne programy dvojjazyčné. Z publikácií je vydávaný *Žitnoostrovský knihovník/Csallóközi Könyvtáros, Výchova k čitateľskej gramotnosti od skorého veku?/Olvasóvá nevelés újszülött kortól?.* Ako regionálna knižnica s mestskou pôsobnosťou prispôsobila svoju prácu podmienkam v národnostne zmiešanom prostredí a dvojjazyčne sú organizované aj kultúrne a vzdelávacie podujatia pre širokú verejnosť.

Osvetové strediská

Osvetové strediská v zriaďovateľskej pôsobnosti TTSK, ktoré pôsobia v národnostne zmiešaných regiónoch zameriavajú svoju činnosť na metodicko – poradenskú, vzdelávaciu a tvorivú prácu so zreteľom na špecifiká národnostne zmiešaného územia.

Žitnoostrovské osvetové stredisko v Dunajskej Strede

Osvetové stredisko bolo v roku 2024 spoluorganizátorom Dunajskostredského divadelného festivalu, spolupracuje s Inštitútom pre romologický výskum, metodiku a praktickú aplikáciu pri pripomienkach významných výročí a osobností, spolupracuje s Komunitným centrom v Dunajskej Strede pre marginalizované rómske skupiny, spolupracuje s Etnografickým múzeom v Dunajskej Strede a s občianskym združením Dunajskostredských rómskych muzikantov pri organizovaní odborných seminárov pre rómskych muzikantov. Pri príležitosti Medzinárodného dňa Rómov organizuje osveta pre širokú verejnosť prednášky o histórii a symboloch Rómov. Od roku 2006 pripravuje: *Prehliadku rómskych talentov*, súťaž *Výtvarné spektrum*, súťaž neprofesionálnych fotografov *AMFO* a výtvarnú súťažnú prehliadku *Farebný svet Rómov*.

Galantské osvetové stredisko

Osvetové stredisko organizuje už pravidelne festival rómskej kultúry *RomaFest*, podujatie pre širokú verejnosť *Kultúra bez bariér*, prehliadku neprofesionálnej fotografickej tvorby *Digitfoto* a výtvarnú súťažnú prehliadku prác detí a mládeže rómskej národnosti *Farebný svet Rómov*. Osvetové stredisko spolupracuje s občianskymi združeniami a organizáciami, činnosť ktorých je zameraná na prácu s marginalizovanými rómskymi skupinami.

3.2.2 Nitriansky samosprávny kraj

NSK podľa vlastného vyjadrenia rešpektuje multietnický a multikultúrny charakter regiónu a podporuje kultúrne aktivity národnostných menšín ako významného prvku Európskeho kultúrneho dedičstva. Ich prioritou je predchádzať všetkým formám diskriminácie a intolerancie, ako rasizmus, xenofóbia, antisemitizmus, všetkým občanom sú zaručené ich základné práva a slobody.

V súlade s vyššie uvedenými boli v rokoch 2023 a 2024 poskytnuté nasledovné finančné prostriedky

Tabuľka č. 12: Finančné prostriedky poskytnuté NSK v období 2023 – 2024

Rok 2023		
Subjekt	Počet projektov	Pridelená suma v eur
Csemadok	17	7486
OZ národnostných menšín	24	14488
OZ rómskej komunity	0	0
Iné (ZŠ, cirkev, n.f., n.o.)	12	6269
SPOLU	53	28243
Rok 2024		
Csemadok	39	40479
OZ národnostných menšín	65	57704
OZ rómskej komunity	1	2077
Iné (ZŠ, cirkev, n.f., n.o.)	26	28971,70
SPOLU	120	129231,70

Zdroj: NSK

NSK má vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti dvadsaťjeden regionálnych kultúrnych organizácií: 5 knižníc, 5 múzeí, 3 divadiel, 2 galérie, 5 osvetových zariadení a 1 hvezdáreň.

Uvedené kultúrne organizácie pri zabezpečovaní kultúrnych služieb pre obyvateľov v plnej miere rešpektujú záujmy a potreby príslušníkov národnostných menšín. Kultúrne podujatia pre národnostné menšiny realizujú jednotlivé kultúrne inštitúcie formami, ktoré sú blízke špecifickej práci daného pracoviska.

Múzeá a galérie

Galérie ponúkajú návštevníkom prehliadky krátkodobých výstav výtvarného umenia, stálych expozícií, koncerty, prednášky o umení, besedy s autormi a celú škálu sprievodných podujatí. Dôraz kladú aj na umenovednú, vedecko-výskumnú, akvizičnú a edukačnú činnosť.

Galéria umenia Ernesta Zmetáka v Nových Zámkoch

Galéria realizovala široké spektrum podujatí pre rôzne skupiny návštevníkov, ktoré boli určené všetkým vekovým a národnostným skupinám. Dôraz kládli na tematické vzdelávacie aktivity *Máme radi umenie 8* – pre deti základných škôl s vyučovacím jazykom maďarským, *Dni európskeho kultúrneho dedičstva*, letné tábory v maďarskom jazyku, tvorivé dielne a lektorské výklady k výstavám aj pre školské skupiny s vyučovacím jazykom maďarským. Temer všetky expozície a publikácie realizujú v dvoch, príp. troch jazykových mutáciách: slovenský – maďarský – anglický jazyk.

Tekovské múzeum v Leviciach

Múzeum podporilo rozvoj kultúry príslušníkov národnostných menšín za sledované obdobie v spolupráci s Obchodnou akadémiou a Informačnou službou OSN vo Viedni

podujatím venovaným Medzinárodnému dňu pamiatky obetiam holokaustu, v spolupráci s miestnou organizáciou Csemadok v Leviciach boli spoluorganizátormi 11. a 12. ročníka letného festivalu v areáli Levického hradu. Majú tiež dlhodobú, aktívnu spoluprácu so Združením Reviczky Levice a so ZŠ Gyulu Juhásza s vyučovacím jazykom maďarským. V rámci prezentácie stálej expozície poskytuje výklad aj v jazyku národnostných menšín, k dispozícii je aj trojjazyčný výklad k expozíciám.

Tribečské múzeum v Topoľčanoch

V múzeu sa uskutočnila výstava *Po páde slovenskej Tróje* zo zbierok Múzea Jána Thaina v Nových Zámkoch, doplnenú o sprievodné panely v slovenskom a maďarskom jazyku.

Múzeum Jána Thaina v Nových Zámkoch – Thain János Múzeum, Érsekújvár

Múzeum má ku všetkým výstavám, expozíciám, prednáškam k dispozícii preklady v dvoch jazykových mutáciách. Súčasťou múzea je vysunuté pracovisko vo Svodíne. Múzeum v roku 2023 zrealizovalo 11 verejne prístupných expozícií – napríklad *Gergely Czuczor - Život a dielo*, *Život a dielo Jána Thaina*, *Dom ľudových tradícií Svodín*, 14 výstav (vlastných a zapožičaných). Svoj podiel majú na výstavách v rámci SR formou zapožičania vlastných výstav - *Ponitrianskemu múzeu v Nitre*, *Tribečskému múzeu v Topoľčanoch*, *SNM – Múzeu kultúry Maďarov na Slovensku*. V priestoroch Židovskej náboženskej obce v Nových Zámkoch sa nachádza panelová výstava „*Stratení Novozámčania*“. V roku 2024 Múzeum opäť zrealizovalo 11 expozícií, 9 výstav, realizovali tiež tvorivé dielne a ďalšie kultúrno-spoločenské a kultúrno-výchovné aktivity, najmä prednášky na rôzne témy.

Ponitrianske múzeum v Nitre

Múzeum systematicky skúma a prezentuje kultúrne dedičstvo aj národnostných menšín formou výstav a prednášok. V roku 2023 Ponitrianskom múzeu v Nitre v expozitúre v Zlatých Moravciach realizovalo prednášky s názvom *Židovská komunita v Zlatých Moravciach po roku 1938 a Počiatky Maďarov v Európe (nielen) z pohľadu archeológie – príbeh hrobov*. V roku 2024 pracovalo múzeum so židovskou problematikou, realizovalo výstavu *Nechajte ma byť takou, aká som – Príbeh Anny Frankovej*, ktorá sprostredkovala životný príbeh nemeckého dievčaťa židovského pôvodu, ďalej putovnú výstavu *Medzi životom a smrťou*, ktorá priblížila návštevníkom osudy židovskej komunity v období druhej svetovej vojny. Gestorom výstavy bol Ústav pamäti národa.

Podunajské múzeum v Komárne

Múzeum svoju činnosť realizuje na úseku vedecko-výskumnej činnosti, kultúrno-výchovnej, publikačnej a výstavnej činnosti. V roku 2023 uskutočnili výstavu na počesť Erzsébet Házy s názvom *Manon storočia*, ďalej pamätnú výstavu pri príležitosti 100. výročia založenia Výtvarného odboru Jókaiho spolku v Komárne pod názvom *100 rokov „LESZO“*, okresnú prehliadku amatérskych výtvarníkov pod názvom *Komárňanské „ArtSpektrum“*, pamätnú výstavu archeológa Dr. M. Dušeka pri príležitosti 110. výročia jeho narodenia s názvom *Minulosť skrytá v zemi*. V roku 2024 popri iných aktivitách realizovali aj krátkodobé výstavy *Komárňanské osudy a príbehy z čias holokaustu*, jubilejná výstava archeologičky Pirošky Ratimorskej *Piroska – Môj život s archeológiou*. Všetky aktivity realizujú dvojjazyčne. Spolupracujú aj s múzeami v zahraničí, najmä v Maďarsku, organizujú prednášky, konferencie

(*Milníky*), zapožičiavajú zbierkové predmety, poskytujú odborné preklady textov. Pri múzeu pracuje aj občianske združenie *Klub priateľov Podunajského múzea v Komárne*.

Knižnice

Tekovská knižnica v Leviciach

Knižnica podporuje rozvoj kultúry národnostných menšín v oblasti budovania knižničného fondu, zabezpečuje komplexný knižnično-informačný servis. Knižnica ponúka svojim čitateľom množstvo zážitkov v rámci kultúrno-spoločenských a kultúrno-vzdelávacích aktivít (*Kreatívne tvorenie* s lektorkami Danou Kováčovou a Lilian Berkesi). Projekt knižnice *Umením k porozumeniu* v roku 2024 podporil aj FPKNM, milovníci hudby mali príležitosť vypočuť si *Lutnový koncert renesančnej hudby* v podaní maďarského hudobníka Csabu Nagya. Knižnica spolupracuje tiež s kultúrnymi a spoločenskými organizáciami národnostných menšín, pôsobiacich na území mesta a nadviazala cezhraničnú spoluprácu s knižnicami v Maďarsku.

Knižnica Józsefa Szinnyeiho v Komárne

Knižnica zabezpečovala aktivity pre deti, dospelých aj pre seniorov. V rokoch 2023 a 2024 organizovali pravidelné, mesačné podujatia – literárne besedy *Szinnyeiho salón*, hudobné besedy – *Hudobný salón*, *Filmový klub* s mesačnou periodicitou pre maďarské obcenstvo. *Univerzita pre všetkých* vedecko - populárny program pre dospelých. Programy pre seniorov – spoločné čítanie, tréningy mozgu. Detské oddelenie zabezpečuje pravidelné aktivity pre základné školy s vyučovacím jazykom maďarským, v roku 2023 aj 2024 knižnica zorganizovala festival s názvom *Literatúra bez hraníc* v spolupráci s komáromskou knižnicou Jókai Mór Városi Könyvtár. Knižné oddelenie pre deti má sekciu kníh v maďarskom aj ukrajinskom jazyku.

Knižnica Antona Bernoláka v Nových Zámkoch

Svojimi aktivitami knižnica podporuje rozvoj kultúry národnostných menšín žijúcich v regióne s osobitným zreteľom na početnejšiu maďarskú menšinu. Štvrtinu knižničného fondu tvoria knihy v maďarskom jazyku. Knihy získavajú priamym nákupom jednak z vlastných zdrojov ako aj z finančných prostriedkov FPKNM. Knihy získali aj formou darov od partnerskej knižnice József Attila Megyei és Városi Könyvtár v Tatabányi a tiež od vydavateľov. Knižnica organizuje aj kultúrno – vzdelávacie podujatia pre všetky vekové kategórie. Na týchto podujatiach predstavuje regionálne osobnosti kultúrneho a spoločenského života reprezentujúce jednotlivé národnostné menšiny. V roku 2023 bolo pre maďarskú národnostnú menšinu zorganizovaných 48 podujatí, pre ukrajinskú 3 podujatia. Podobne v roku 2024 bolo pre maďarskú národnostnú menšinu zorganizovaných 55 podujatí. Knižnica spolupracuje, popri spomínanej partnerskej knižnici József Attila Megyei és Városi Könyvtár v Tatabányi (Maďarsko) aj so Spolkom Maďarských knihovníkov na Slovensku a tiež s občianskym združením KultúrKorzó a Csemadok.

Krajská knižnica Karola Kmet'a v Nitre

Knižnica každoročne organizuje deň niektorej z národnostných menšín. V 2023 to bol *Deň židovskej národnostnej menšiny*. Zrealizovali niekoľko prednášok – PhDr. M. Adamická, PhD. z Ústavu SJK UKF v Nitre o židovskej tematike v literatúre, o židovskej kultúre,

zvykoch, dejinách prednášala Katarína Potoková zo Židovskej náboženskej obce Nitra. Prednáškovú časť zakončila návšteva riaditeľa Múzeu židovskej kultúry M. A. Michala Vaněka. Sprievodnými akciami bola výstava kníh so židovskou tematikou a hudobné vystúpenie kapely LHP Muzika. Rok 2024 bol venovaný českej národnostnej menšine prostredníctvom projektu *Spoločná kultúra Čechov a Slovákov*, vďaka čomu rozšírili svoj knižný fond o knižné tituly v českom jazyku. *Deň poľskej kultúry v knižnici* – kultúrno-spoločensko-politickú situáciu v Poľsku v 70-tych rokoch 20. st. priblížila prednáška z oblasti poľského filmu a jeho vplyve na kinematografiu okolitých krajín (doc. Mgr. art. Š. Tomko, PhD.). Prednášky boli umocnené hudobným vystúpením poľskej speváčky Ewy Sípós a recitáciou Rozálie Buriovej výberom z poľskej literatúry.

Osvetové strediská

Krajské osvetové stredisko v Nitre

Osvetové stredisko spolupracuje s obcami, ktorých obyvatelia sa hlásia k maďarskej národnostnej menšine v okrese Nitra. Vo Veľkom Cetíne sa uskutočnil *Deň maďarskej ľudovej rozprávky*, program maďarských folklórnych skupín pod názvom *Fašiangy na Podzoborí*, v rámci cezhraničnej spolupráce - *Pieseň chrámu* (Bánhid, Sárísáp HU), *Slovenský Adventný večer* (Dorog HU), *Galaprogram pri príležitosti 15 ročnej spolupráce Komárňansko-ostrihomskej župnej slovenskej samosprávy a Krajského osvetového strediska v Nitre* (Bánhida HU).

Regionálne osvetové stredisko v Leviciach

Osvetové stredisko realizuje podujatia v rôznych obciach okresu Levice, kde sa stretávajú prevažne s maďarskou národnostnou menšinou. Podujatia sa realizujú s podporou FPKNM, ako napr. *Dni fotografie v Leviciach*, medzinárodný fotografický festival v Leviciach, ako aj medzinárodný folklórny festival *Takí sme*.

Regionálne osvetové stredisko v Nových Zámkoch

V rokoch 2023 – 2024 osvetové stredisko realizovalo niekoľko výstav, súťažných prehliadok *Výtvarné spektrum*, *AMFO*, *Tanečný kolotoč*, *výtvarné súťaže*, rozprávkový festival *Kde bolo, tam bolo .../Hol volt, hol nem volt ...* pre žiakov ZŠ s vyučovacím jazykom maďarským, výstavu fotografií spojenú s dvojjazyčnými prednáškami *Černobyl – Kde zastal čas*.

Regionálne osvetové stredisko v Komárne

Regionálne stredisko podporovalo rozvoj kultúry národnostných menšín formou súťažných prehliadok v recitovaní, formou výstav a voľnočasových aktivít. V rámci cezhraničnej spolupráce spolupracovali s kultúrnymi organizáciami v Maďarsku, najmä *Nemzeti Művelődési Intézet Komárom-Esztergom Vármegyei Igazgatóság*, *Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Vármegyei Igazgatóság*.

Divadlá

Jókaiho divadlo v Komárne

Jókaiho divadlo v Komárne – Komáromi Jókai Színház (ďalej len „JDK“) je profesionálne činoherné divadlo, hrajúce v maďarskom jazyku, ktoré má svoju stálu scénu v Komárne už od roku 1952. Jeho hlavným poslaním je šírenie divadelnej kultúry v maďarskom jazyku na miestach obývaných maďarsky hovoriacimi občanmi na Slovensku, z čoho vyplýva aj ich zájazdová činnosť na zájazdoch po SR a v Maďarsku.

V roku 2023 divadlo uviedlo celkový počet predstavení odohraných vlastným súborom v danom roku 133, z toho 20 uviedli v zahraničí. Hostujúce súbory odohrali v JDK 34 predstavení. V nasledujúcom roku 2024 hostujúce súbory odohrali v JDK 34 predstavení a umelecký súbor JDK odohral 80 predstavení na domácej pôde, hostovali s 21 predstaveniami v SR a s 22 v zahraničí.

Významná je aj jeho cezhraničná spolupráca s Örkény István Színház Budapest, Káva Kulturális Műhely, Orlai Produkció Budapest, Miskolci Nemzeti Színház, Vörösmarty Színház Székesfehérvár, Kárpátaljai MMD Színház (Ukrajina), Marosvásárhelyi Nemzeti Színház (Rumunsko) ako aj s Divadlom Alexandra Duchnoviča v Prešove, Divadlom Andreja Bagara v Nitre a Divadlom Thália v Košiciach.

Vlastné predstavenia JDK v roku 2023: *Tótovcí – Tóték, Rozprávajúci plášť – A beszélő köntös, Woyzeck, Gala večer – Hetvenkedünk!, Tichý dom – Csöndes ház, Chlapci z Pavlovskej ulice – A Pál utcai fiúk, Ételift, Burundanga, Smejúca sa kráľovná – A kacagó királykisasszony, Periféria – Külváros, Dedičstvo – Az örökség, Prah, Žobrácka opera – Koldusopera, Kráľ Hapci – Hapcikirály, Don Juan, Hodiny tanca – Táncórak.*

Vlastné predstavenia JDK v roku 2024: *Žobrácka opera – Koldusopera, Chlapci z Pavlovskej ulice – A Pál utcai fiúk, Kráľ Hapci – Hapcikirály, Mefisztó, Tichý dom – Csöndes ház, Smejúca sa kráľovná – A kacagó királykisasszony, Dedičstvo – Az örökség, Hodiny tanca – Táncórak, Burundanga, Prah, Tótovcí – Tóték, Tak sa pánstvo baví – Úri muri, Olovrant generálov – Tábornokok uzsonnája, Vzkriesenie – Föltámadás, Veselé panie z Windsoru – A windsori víg nők, Tündér Lala.*

Ostatné divadlá

Staré divadlo Karola Spišáka v Nitre sa cielene nezameriavalo na prácu s menšinami, avšak spolupracujú so zahraničnými režisérmi, vďaka čomu môžu aj menšinám prinášať ich národnú kultúru. Divadlo Andreja Bagara v Nitre (ďalej len „DAB“) na podporu menšín a v spolupráci s inštitúciami zastupujúcimi národnostné menšiny v rokoch 2023 – 2024 pripravilo viacero podujatí, ktoré oslovili aj národnostné menšiny - českú, židovskú, ukrajinskú a maďarskú. Z premiér to boli napríklad inscenácia *NEVESTA ALEBO ZDÁ SA, ŽE HRMÍ* autorov Ladislava Grosmana a Martiny Havierovej, ide o adaptáciu poviedky o židovskej neveste v období slovenského štátu, je odsúdením minulých aj súčasných podôb antisemitizmu, scénická esej autoriek Krčálová - Štorková Maliti – Jurčová – Cívánová pod názvom *POMLČKA* – esej o rozdelení a prebudení kolektívnej československej pamäte. Ďalšími významnými podujatiami, venovanými kultúre národnostných menšín sú výstavy – otvorenie stálej expozície *Židovská Nitra* (výstava dobových fotografií zo života židovskej komunity v Nitre od pol. 19. storočia po koniec 2. svetovej vojny) pripravená v spolupráci so Štátnym archívom v Nitre, Židovskou náboženskou obcou, Mestom Nitra. Premiéra kultového maďarského rozprávkového muzikálu *POVALA*. Prehliadka úspešných hudobných inscenácií českých a slovenských divadiel v DAB - komorný kabaret *Je naprosto nezbytné ...* ako pocta Hane Zagorovej z produkcie Horáckého divadla Jihlava, muzikál *Ne/normální* z Mestského divadla v Brne, *Špinarka* z produkcie Divadla Petra Bezruče Ostrava, *Rusalka nejen podle Dvořáka* z Divadla Ypsilon Praha - pod spoločným názvom *MADE IN CZECHOSLOVAKIA*.

Premiéra ukrajinskej hry *Scény z rodinného života*, ide o tragikomický príbeh jednej rodiny zo súčasnej Ukrajiny, zmietanej vojnou. Téma vojny je venovaná aj výstava *Scény vojny* - Výstava (proti)vojnového fotoreportéra Jána Husára, rodáka z Nitry, ktorý posledných pätnásť rokov dokumentuje život vo vojnu zasiahnutých oblastiach z Ukrajiny, Somálska, Sýrie, Iraku a pásma Gazy z rokov 2014 – 2023.

Hvezdárne

Tekovská hvezdáreň v Leviciach

V rámci svojej činnosti hvezdáreň sprístupňuje programy aj pre národnostné menšiny. Sú to najmä výtvarné a umelecké súťaže na tému „vesmír“, vzdelávacie programy, pri ktorých sa využívajú možnosti digitálneho planetária.

3.2.3 Banskobystrický samosprávny kraj

Na území Banskobystrického samosprávneho kraja (ďalej len „BBSK“) žije pomerne vysoký počet občanov rôznych národností, z ktorých je najviac zastúpená maďarská a rómska národnosť. BBSK podporuje a rozvíja kultúru národnostných menšín prostredníctvom 22 kultúrnych inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti BBSK. Na úrovni BBSK nie je vypracovaný samostatný koncepčný materiál vzťahujúci sa na kultúru národnostných menšín. Kultúrne inštitúcie v zriaďovateľskej pôsobnosti BBSK vykonávajú služby a organizujú podujatia pre občanov všetkých národností a taktiež niektoré aktivity špeciálne pre národnostné menšiny a iné znevýhodnené skupiny.

Múzeá a galérie

Na národnostne zmiešanom území ponúkajú vyváženú ponuku výstav a podujatí venovaných rôznym osobnostiam regiónu, v ktorom pôsobia. Gemersko-malohontské múzeum v Rimavskej Sobote je špecializovaným múzeom na dokumentáciu hmotnej a duchovnej rómskej kultúry v širšom regióne.

Novohradské múzeum a galéria, Lučenec

Okrem uvedených podujatí má stála expozícia Novohradské múzeum a galéria audio sprievodcu v tabletoch dostupných na zapožičanie na recepcii aj v maďarskom a anglickom jazyku. K realizovaným výstavám sú dostupné informácie v textovej podobe v maďarskom a anglickom jazyku. Lektoráty sú na požiadanie aj v maďarskom jazyku.

Aktivity venované národnostným menšinám: *Básnik s ohnivou dušou, Dobrodružný Petőfi/Kalandos Petőfi, Palócké poklady.*

Gemersko-malohontské múzeum, Rimavská Sobota

Gemersko-malohontské múzeum v Rimavskej Sobote v rokoch 2023 a 2024 pripravilo pre občanov rómskej a maďarskej národnostnej menšiny nasledovné múzejné aktivity: *Meyke – Gemerská tradícia v móde, Petőfi 200. Legendárne priateľstvá Petőfiho, Dress kód art nouveau: moderná žena a secesia, Sisi. Život vyrozprávaný v šatách, Sisi. Život a tajomstvá kráľovnej Alžbety, "Lásky, básnici, redaktori – gemerské a rimavskosobotské vzťahy básnika Sándora Petőfiho – szerelmek, költők, szerkesztők - Petőfi Sándor gömöri és rimaszombati kapcsolatai, Šarlota Bottová. Rómski spisovatelia ako ich vidím ja.*

Okrem uvedených podujatí poskytuje múzeum lektorované prehliadky všetkých výstav, ako aj stálej expozície v maďarskom jazyku.

Stredoslovenská galéria, Banská Bystrica

Stredoslovenská galéria v Banskej Bystrici v rokoch 2023 a 2024 pripravila pre občanov národnostných menšín nasledovné galerijné aktivity: *Umenie podkarpatskej Rusi – Československá stopa 1919 – 1938*, *Dlhé tiene pred súmrakom, len nejasné zvuky, šepot a ozveny miznúce v krajine*, *Mapa z knihy čiernej vody a nádeje*, *Holokaust a osudy detí Dominika Skuteckého* – vzdelávací program pre žiakov 9. ročníka základných a stredných škôl, *Dominik umelec – cestovateľ*, *Edukatívne výstavy a programy Stredoslovenskej galérie v Banskej Bystrici*.

Knižnice

Novohradská knižnica, Lučenec

Jednou z odborných činností Novohradskej knižnice sú aj aktivity pre príslušníkov národnostných menšín žijúcich v metodickej pôsobnosti knižnice. Knižnica podporuje kultúru národnostných menšín pripravovanými podujatiami pre širokú verejnosť. V rokoch 2023 – 2024 zrealizovala spolu 40 jedinečných podujatí, ktorých sa zúčastnili prevažne žiaci Základnej školy s vyučovacím jazykom maďarským, žiaci rómskeho pôvodu so Špeciálnej základnej školy v Lučenci aj z Centier pre deti a rodiny v Lučenci a v Panických Dravciach. Za sledované obdobie knižnica doplnila svoj knižničný fond o 437 knižničných jednotiek v maďarskom jazyku a 395 knižničných jednotiek v českom jazyku.

Vybrané podujatia

- *Zážitkové čítanie* – čítanie z rozprávkových kníh pre žiakov s vyučovacím jazykom maďarským, aj pre deti rómskeho pôvodu z Centier pre deti a rodiny v Lučenci a v Panických Dravciach,
- *Marec mesiac knihy* – aktivity zamerané na podporu čitateľskej gramotnosti: čítanie s porozumením z obľúbených kníh pre žiakov zo základnej školy s vyučovacím jazykom maďarským aj pre deti rómskeho pôvodu z Centier pre deti a rodiny v Lučenci a v Panických Dravciach,
- *Výročia spisovateľov* – čítanie z kníh spisovateľov pri príležitosti ich výročia v slovenskom jazyku, pre žiakov zo základnej školy s vyučovacím jazykom maďarským;
- *Pod'me spolu čítať* – zábavné čítanie na hodine slovenského jazyka pre žiakov s vyučovacím jazykom maďarským.

Knižnica Mateja Hrebendu, Rimavská Sobota

Knižnica Mateja Hrebendu realizuje svoju činnosť na národnostne zmiešanom území a preto každoročne zameriava svoje aktivity aj na príslušníkov národnostných menšín žijúcich v Rimavskej Sobote a priľahlom okolí. V rokoch 2023 – 2024 pribudlo do knižničného fondu knižnice spolu 1 374 knižničných jednotiek v maďarskom jazyku a 434 knižničných jednotiek v českom jazyku. Podujatia pre národnostné menšiny boli pripravované pre návštevníkov všetkých vekových kategórií, hlavne však pre deti materských, základných a stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským. V sledovanom období knižnica pripravila 45 jednorazových a 19 cyklických podujatí, napríklad: *Detský knižný maratón/Gyerekkönyv-maraton*, *Zlatá krajina/Aranyország*, *Adoptuj si okno v knižnici/Fogadj örökbe egy ablakot a könyvtárban*, *Noc*

s Andersenom/Andersen-éjszaka a könyvtárban, Čítajme si spolu/Olvassunk együtt, Košické balady/Kassai balladák, Noc v knižnici/Éjszaka a könyvtárban, Kronikár z Gemera/A gömöri krónikás.

Hontiansko-novohradská knižnica, Veľký Krtíš

Hontiansko-novohradská knižnica v sledovanom období doplnila knižničný fond o 40 knižničných jednotiek v maďarskom jazyku a o 2 knižničné jednotky v ukrajinskom jazyku.

Krajská knižnica Ľudovíta Štúra, Zvolen

V Krajskej knižnici Ľudovíta Štúra bolo v rokoch 2023 a 2024 zrealizovaných 64 podujatí pre dve národnostné menšiny - českú a rómsku, ktorých sa zúčastnilo spolu 1212 návštevníkov. Knižnica v sledovanom období doplnila knižničný fond o 1 099 knižničných jednotiek v českom jazyku, o 3 knižničné jednotky v ukrajinskom jazyku a o 1 knižničnú jednotku v maďarskom jazyku. V roku 2024 sa uskutočnil už 19. ročník Týždňa česko-slovenskej vzájomnosti. Nad podujatím prevzal záštitu veľvyslanec Českej republiky na Slovensku J.E. Rudolf Jindrák.

Vybrané podujatia: *Česká literatúra pre deti, Čo všetko je Česko, Symboly Českej republiky, Poznávame Česko, Zláskavenie/zláskavění, Výtvarný workshop so Šarlotou Bottovou, Rozprávajme sa o svojich koreňoch, Rozprávky sú pohádky, Fumasove knihy, Umenie bez hraníc.*

Knižnica Jána Kollára, Kremnica

Knižnica Jána Kollára v sledovanom období doplnila knižničný fond o 241 knižničných jednotiek v českom jazyku a o 49 knižničných jednotiek v ruskom a ukrajinskom jazyku. Knižnica realizovala podujatia pre rómsku komunitu, ktorú zastupujú žiaci navštevujúci Súkromnú základnú školu s materskou školou Kremnica.

Verejná knižnica Mikuláša Kováča, Banská Bystrica

Verejná knižnica Mikuláša Kováča v sledovanom období obohatila v rámci svojej akvizičnej činnosti fond o nákup kníh do knižničného fondu od rómskych autorov, či už v rómskom alebo slovenskom (prípadne českom) jazyku. Bolo zakúpených 328 knižničných jednotiek, z toho bolo 52 kníh vydaných dvojazyčne - jazyk slovenský/jazyk rómsky. 13 kníh rómskej autorky Zlaticy Rusovej a 10 kníh rómskej autorky Evy Pleškovej Gašparovej bolo získaných darom.

Vybrané podujatia: *Knižnica, ktorá vzdeláva, BBB – Bulhari v Banskej Bystrici.*

Osvetové strediská

Novohradské osvetové stredisko, Lučenec

Novohradské osvetové stredisko okrem podujatí, ktorých je hlavným organizátorom realizuje podujatia v spolupráci s organizáciou pre maďarskú národnostnú menšinu Csemadok, ktorý je hlavným usporiadateľom podujatí. V sledovanom období bolo zrealizovaných spolu 21 podujatí, z toho Novohradské osvetové stredisko bol hlavným organizátorom 3 podujatí.

Vybrané podujatia: *Poipeľský umelecký festival, Palócky ľudovoumelecký tábor, Kármánove dni, Súťaž Mihálya Tompu, Pamätné dni Lajosa Mocsáryho, Deň národnej spolupatričnosti Maďarov, Deň maďarskej kultúry.*

Gemersko-malohontské osvetové stredisko, Rimavská Sobota

Gemersko-malohontské osvetové stredisko sa ako ďalšie kultúrne inštitúcie v zriaďovateľskej pôsobnosti BBSK snaží napomáhať pri medzikultúrnom dialógu. Každoročne realizuje vlastné podujatia určené pre maďarskú národnostnú menšinu ako aj podujatia, na ktorých sa podieľa ako spoluorganizátor. Pri realizácii podujatí úzko spolupracuje s Oblastným výborom Csemadoku v Rimavskej Sobote. V rokoch 2023 – 2024 Gemersko-malohontské osvetové stredisko ako hlavný organizátor zrealizovalo 7 podujatí a participovalo na 8 podujatiach.

Výber zrealizovaných podujatí: *Výtvarná súťaž Istvána Ferenczyho, Súťaž Mihálya Tompu, Festival Czinka Panny, Kultúrne slávnosti gemerských Maďarov, Detský folklórny festival, Kultúrne dni Dezső Győryho.*

Hontiansko-ipeľské osvetové stredisko, Veľký Krtíš

V sledovanom období Hontiansko-ipeľské osvetové stredisko ako hlavný organizátor zrealizovalo 6 podujatí a podieľalo sa na príprave a realizácii 15 kultúrnych podujatí určených maďarskej národnostnej menšine. Ich hlavným organizátorom bol Oblastný výbor Csemadok Veľký Krtíš, pretože podujatia zabezpečoval po finančnej stránke. Hlavným organizátorom podujatia Pamätný deň Imre Madácha je SNM – Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku.

Vybrané podujatia: *Astra, Juniáles, Správa z minulosti, Festival mladých talentov, Po stopách literárnych tvorcov, Výstava pri príležitosti 200. výročia narodenia Sándora Petőfiho.*

Stredoslovenské osvetové stredisko, Banská Bystrica

Zrealizované podujatia: *Ráče vstúpiť, Prehliadka tradičných rómskych sláčikových zoskupení a sólistov spevákov.*

Podpolianske osvetové stredisko, Zvolen

Aktivity venované národnostným menšinám: *Cigánske tkanice, Dušan Oláh - Miri luma, Výstava rómskeho umenia.*

Divadlá

Divadlo Jozefa Gregora Tajovského, Zvolen

Divadlo Jozefa Gregora Tajovského (ďalej len „DJGT“) sa vo svojej tvorbe i celkovej činnosti sústavne zameriava na tvorbu a aktivity príslušníkov národnostných menšín, ktorí sú často aj inšpiráciou pre ucelený koncept festivalu *Zámocké hry zvolenské* a jednotlivých divadelných sezón. V najbližšom období v štúdiu DJGT bude premiéra inscenácie *Nahá* (ktorá v rámci festivalu *Dráma* získala aj Cenu DJGT) inšpirovanej fascinujúcim osudom herečky a vynálezkyne Hedy Lamar, ktorá mala rakúsko-židovský pôvod, prvého manžela Nemca (v období fašizmu), bola protagonistkou kultového českého filmu *Extáza* a zaznamenala úspešnú kariéru v americkom Hollywoode i na tamojšom patentovom úrade.

Vybrané podujatia

- *Hauerland*,
- *Festival Zámocké hry zvolenské* – festivalový workshop s Idou Kellarovou,
- *Inscenácie postaraj sa! A zázračná cesta kráľika Eduarda na festivale Petrovské dni divadelné v Srbsku*,
- *Inscenácia Whistle – moja matka bola Mengeleho sekretárka*,
- *Inscenácia tel3gram*,
- *Inscenácia Kebab Slovenského vojvodinského divadla*,
- *Horor vacui* – predstavenia sa zúčastnilo 30 rómskych detí,
- *Workshop* – tanečný workshop pre skupinu Romano Jilo.

Hvezdárne

Krajská hvezdáreň a planetárium v Žiari nad Hronom

V krajskej hvezdárni a planetáriu v Žiari nad Hronom sa v roku 2023 a 2024 uskutočnilo podujatie *Vesmír pre deti z rómskych komunít*.

Hvezdáreň v Rimavskej Sobote

Hvezdáreň v Rimavskej Sobote, ktorá je organizačnou súčasťou Krajskej hvezdárni a planetária v Žiari nad Hronom, má v ponuke kultúrnych služieb astronomické programy zamerané na žiakov základných a stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským. Prispôsobuje sa výberu témy na základe ponuky hvezdárne - prednášky, premietanie, denné alebo večerné pozorovanie oblohy. Súčasne spolupracuje na podujatiach, ktorých hlavných organizátorom sú iné subjekty (interaktívne prednášky v maďarskom jazyku). V sledovanom období hvezdáreň realizovala spolu 19 podujatí.

3.2.4 Košický samosprávny kraj

Múzeá a galérie

Múzeum Spiša

Múzeum pripravuje sériu múzejných aktivít spojených s výskumom, výstavnou prezentáciou a publikáciou zameraných na jednotlivé národnostné menšiny na Spiši. V sledovanom období to boli Nemci na Spiši.

Banické múzeum v Rožňave

Banické múzeum v Rožňave pripravuje Múzejno-pedagogické aktivity v maďarskom jazyku.

Knižnice

Zemplínska knižnica Gorazda Zvonického

Aktivity venované národnostným menšinám

- *Lubozvučná materčina* – literárna tvorivá dielňa literárna tvorivá dielňa v jazyku národnostných menšín,
- *slovo#jazyk#kniha* – výstava literárnych diel v jazyku národnostných menšín.

Verejná knižnica Jána Bocatia

Aktivity venované národnostným menšinám

- *Vianoce so susedmi* – cyklus 4 multižánrových podujatí o zvykoch národnostných menšín (Vietnamci, Španieli, Ukrajinci, Židia).

Gemerská knižnica Pavla Dobšinského

Aktivity venované národnostným menšinám

- *P. J. Šafárik a Štefan Tóvik* – prednáška na motívy života a diela,
- prezentácia kníh v slovenskom a maďarskom jazyku z knižničného fondu – k histórii školstva na Gemeri.

Osvetové strediská a kultúrne centrá

Kultúrne organizácie v pôsobnosti Košického samosprávneho kraja

Kultúrne organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti Košického samosprávneho kraja (ďalej len „KSK“) zrealizujú rôzne aktivity v oblasti podpory kultúry národnostných menšín aj vďaka získaným a poskytnutým dotáciám z FPKNM.

Tabuľka č. 13: Získané dotácie jednotlivých inštitúcií z FPKNM

	rok 2023		rok 2024	
Názov organizácie	FPKNM počet schválených projektov	FPKNM výška dotácie v eur	FPKNM počet schválených projektov	FPKNM výška dotácie v eur
Múzeum Spiša	1	16 000,00	0	0
Krajské divadlo Romathan	2	18 000,00	5	30 000,00
Thália Színház - krajské divadlo	2	51 000,00	3	55 100,00
Verejná knižnica Jána Bocatia v Košiciach	2	6 000,00	2	3 500,00
Kultúrne centrum Medzibodrožia a Použia	7	12 500,00	7	18 200,00
Spišské kultúrne centrum a knižnica	1	2 000,00	1	3 560,00
Centrum kultúry Košického kraja	6	10 300,00	5	8 000,00
Gemerské osvetové stredisko	3	2 500,00	0	0,00

SPOLU	24	118 300,00	15	33 260,00
-------	----	------------	----	-----------

Zdroj: KSK

Kultúrne centrum Medzibodrožia a Použia

Kultúrne centrum Medzibodrožia a Použia pripravilo niekoľko aktivít

- *Svetlo-Pohyb-Priestor. Fény-Mozgás-Tér* – vzdelávací workshop v oblasti divadelníctva a dramatickej výchovy ako podporná aktivita postupovej súťaže „Dunamenti Tavaszi- Podunajská jar“,
- *Tisza partján...Na brehu Tisy* – vzdelávací workshop v oblasti folklóru – ľudové piesne a gitarová hra, príprava na celoslovenskú súťaž „Bíborpiros szép rózsá – Purpurová ruža“,
- *Masterkurz. Tiszai Nagy Menyhért Mesterkurzus* – vzdelávací workshop v oblasti výtvarných umení v duchu rodáka z Medzibodrožia kňaza, maliara básnika Tiszai Nagy Menyhért-a pre talentovaných neprofesionálnych výtvarníkov,
- *Mulatos Romale* – Multižánrový rómsky festival.

Centrum kultúry Košického kraja

Centrum kultúry pripravilo nasledovné podujatia: *Krojový ples, Detský a mládežnícky tanečný tábor, V spoločnom objatí. Egymásba karolva, Ringató, Vászonra fel!*

Gemerské osvetové stredisko v Rožňave

Aktivity venované národnostným menšinám:

- interaktívne vzdelávacie programy so zameraním na tradičnú ľudovú kultúru,
- *Po stopách gemerských rozprávok a remesiel – A gömöri népmesék és kézművesség nyomában* – projekt určený pre deti predškolských zariadení a žiakov prvého stupňa ŽS so zameraním na spoznávanie gemerských ľudových rozprávok,
- *Farebný svet malých čiernych očí* – krajská súťaž výtvarnej tvorby rómskej kultúry.

Spišské kultúrne centrum a knižnica v Spišskej Novej Vsi

Aktivity venované národnostným menšinám:

- *Makovická struna* – regionálna súťažná prehliadka v speve rusínskych a ukrajinských piesní,
- *Hospodi pomiluj* – regionálna prehliadka speváckych zborov.

Podpora kultúry národnostných menšín sa odzrkadľuje aj v aktivitách ostatných kultúrnych organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti KSK. Knižnice na národnostne miešanom území pravidelne aktualizujú knižničný fond titulmi v jazyku národnostných menšín.

Divadlá

V zriaďovateľskej pôsobnosti KSK sú dve organizácie v rámci profesionálneho divadelníctva pre menšinovú kultúru – Thália Színház - krajské divadlo a Krajské divadlo Romathan.

Thália Színház - krajské divadlo

Thália Színház - krajské divadlo je príspevkovou organizáciou v zriaďovateľskej pôsobnosti KSK, zároveň je divadlom celoslovenského významu; tvorí a verejne predvádza divadelné predstavenia pre mládež a dospelého diváka v maďarskom jazyku na domácej scéne v rámci SR a v zahraničí s dôrazom na všetky formy a žánre klasického, moderného a alternatívneho umenia;

Tabuľka č. 14: Počet premiér, predstavení a návštevníkov

	Rok 2023	Rok 2024
Počet premiér	4	5
Celkový počet predstavení	117	122
Počet návštevníkov	21 423	23 968
Rozpočet	1 260 360 eur	1 001 460 eur

Zdroj: KSK

Krajské divadlo Romathan

Krajské divadlo Romathan divadlo je príspevková organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti KSK s ojedinelým poslaním celoslovenského významu; je jediným menšinovým divadlom svojho druhu nielen v národnom ale i v európskom meradle; väčšinu svojich aktivít orientuje na deti a mládež.

Tabuľka č. 15: Počet premiér, predstavení a návštevníkov

	Rok 2023	Rok 2024
Počet premiér	4	4
Celkový počet predstavení	80	80
Počet návštevníkov	8 662	9 289
Rozpočet	634 382 eur	679 103 eur

Zdroj: KSK

V oblasti koncepčných materiálov menšinovej národnostnej kultúry KSK je rozpracovaný rozvojový zámer Divadla Romathan s cieľom komplexného riešenia podmienok pre rozvoj a šírenie autentického rómskeho umenia (i mimodivadelného) tzv. „*Romano kher*.“

Iné organizácie pre kultúrno-osvetovú činnosť

Okrem týchto národnostných divadiel podporujú a rozvíjajú kultúru národnostných menšín najmä organizácie pre kultúrno-osvetovú činnosť, v sledovanom období to boli

- Centrum kultúry Košického kraja,
- Krajská hvezdáreň a Zemplínske kultúrne centrum,
- Gemerské osvetové stredisko,
- Spišské kultúrne centrum a knižnica,
- Kultúrne centrum Medzibodrožia a Použia.

Aktivity kultúrno-osvetových organizácií v oblasti podpory kultúry národnostných menšín sa sústreďujú na metodicko-poradenskú, vzdelávaciu a hlavne realizačnú činnosť, pričom vychádzajú zo špecifik národnostne zmiešaného územia. Najpočetnejšie zastúpenie pestrej škály podujatí je v kultúre maďarskej národnostnej menšiny, v rómskej kultúre a kultúre nemeckej, rusínskej i ukrajinskej národnostnej menšiny. Z uvedených organizácií najviac aktivít v oblasti menšinovej kultúry, predovšetkým maďarskej a rómskej, realizujú Centrum kultúry Košického kraja, Gemerské osvetové stredisko, Kultúrne centrum Medzibodrožia a Použia.

KSK prostredníctvom Všeobecne záväzného nariadenia č. 3/2006 o poskytovaní dotácií každoročne podporuje projekty orientované na rozvoj národnostnej kultúry miestneho a regionálneho významu pre rôzne subjekty v neziskovom sektore. V roku 2023 boli podporené projekty celkovou sumou 32 455 eur a v roku 2024 sumou 29 000 eur.

3.2.5 Prešovský samosprávny kraj

Kultúrne inštitúcie patriace do pôsobnosti Prešovského samosprávneho kraja (ďalej len „PSK“) v sledovanom období organizovali množstvo kultúrnych a vedeckých podujatí v spolupráci s medzinárodnými menšinovými inštitúciami. Niektoré z nich uvádzame, predovšetkým s ohľadom na rusínsku, rómsku a nemeckú národnostnú menšinu žijúcu v SR.

Múzeá a galérie

Šarišské múzeum v Bardejove

Aktivity venované národnostným menšinám: *Prehliadka rusínskeho a šarišského folklóru, Muzeum moja przestrzeń czasu/Múzeum, mój časopriestor, Karpatská trója – výstava, Prehliadka rusínskeho a šarišského folklóru.*

Vihorlatské múzeum v Humennom

Aktivity venované národnostným menšinám

- *Spoločný Svjatij večur,*
- *Vystúpenia v rámci 9. ročníka Rusínskeho festivalu,*
- *Výstavy Karpatská kraslica 2024, Medzinárodný deň múzeí, Tradičné karpatské remeslá, Festival národnostnej vzájomnosti, Rusínsky festival, Zemplín špiva,*
- *Snem Rady rusínskych regiónov Slovenska v Medzilaborciach,*
- *Zasadnutie výboru RRURS v Stakčíne,*
- *Príprava projektu Rusíni Humenné,*
- *výstava Genocída Rusínov počas 1. sv. vojny,*
- *Festival slovensko-rusínskej vzájomnosti,*
- *10. ročník Rusínskeho festivalu v Humennom.*

Lubovnianske múzeum – Hrad v Starej Lubovni

Aktivity venované národnostným menšinám

- *priebežná spolupráca s príslušníkmi národnostných menšín – organizátormi kultúrnych podujatí, zamestnancami kultúrnych inštitúcií a členmi združení z obcí obývaných rusínskym, goralským, nemeckým, židovským, rómskym obyvateľstvom,*

- realizácia prezentačných a vzdelávacích podujatí so zameraním na tradičnú ľudovú kultúru národnostne zmiešaných obcí.

Krajské múzeum v Prešove

Aktivity venované národnostným menšinám

- výstava panelov o živote a diele S. Petőfiho, graficky spracované zbierkové predmety, korešpondencia, fotografie a portréty,
- odborný lektoring a workshopy zamerané na priblíženie histórie, kultúry, tradície a zvykov rómskeho etnika.

Múzeum v Kežmarku

Aktivity venované národnostným menšinám:

- *Sviatok kultúry a vzájomnosti* – organizované Múzeom kultúry Karpatských Nemcov na Slovensku a Múzeom v Kežmarku,
- *Výstava Nemci na Spiši* – kultúrne tradície nemeckej menšiny na území Slovenska a v zahraničí.

Knižnice

Vihorlatská knižnica v Humennom

Samostatnú kapitolu v činnosti knižnice predstavuje práca s rómskou komunitou, ktorej sa venuje bibliografka knižnice. Každý mesiac sa s rómskymi deťmi stretáva v Komunitnom centre situovanom v lokalite Podskalka, kde s deťmi pracuje s knihami, spolu čítajú, rozvíjajú slovnú zásobu, ale aj jemnú motoriku, keďže súčasťou každého stretnutia sú aj tvorivé aktivity. Uskutočnilo sa 11 stretnutí (decembrové stretnutie zrušilo Komunitné centrum z dôvodu prípravy detí na rôzne hudobno-tanečné vystúpenia), na ktoré prišlo 176 detí.

Knižnica s maďarskou komunitou spolupracuje dlhodobo, obvykle má táto spolupráca podobu vzdelávacích prednášok s historickým presahom.

- *Môj jazyk, moje korene* – projekt pre rusínsku a ukrajinskú národnostnú menšinu,
- *Duchnovičov Prešov* – celoslovenská súťaž v recitácii rusínskej poézie,
- *Hryhorij Skovoroda – Drahý priateľ!* - bájky a miniatúry pre ukrajinskú národnostnú menšinu,
- aktivity pre rómsku národnostnú menšinu.

Eubovnianska knižnica v Starej Eubovni

Aktivity venované národnostným menšinám

- *Dni českej kultúry 2023,*
- *Komiksová výstava Spolkla mě knihovna,*
- *Miesto goralských nárečí v stratifikácii slovenského národného jazyka (slovensko-pol'ské prechodové nárečia)* – prednáška,
- výstava ilustrácií Andersenových rozprávok v rusínskom jazyku,
- *Galéria moravského ornamentu, Slávni českí skladatelé, Franz Kafka: Človek svojej i našej doby* – výstavy,
- *Rómsky holokaust* – výstava obrazov Jozefa Feča,

- *O uhorských Rusoch (Rusíni)* – beseda.

Podduklianska knižnica vo Svidníku

Okres a región Svidník je národnostne zmiešaným okresom. Knižnica má vybudovanú dobrú spoluprácu s Rusínskou obrodou vo Svidníku a so Zväzom Rusínov-Ukrajincov vo Svidníku a Mestom Svidník pri organizovaní kultúrnych a vzdelávacích podujatí pre verejnosť. V roku 2023 sa v knižnici v spolupráci s Rusínskou obrodou uskutočnila prednáška pod názvom *Dvojazyčnosť v mestách a obciach* a vyučovanie rusínskeho jazyka na školách a v spolupráci s Miestnou organizáciou Rusínskej obrody Svidník sa uskutočnilo okresné kolo v recitácii poézie, prózy a malých scénických foriem v rusínskom jazyku pod názvom *Duchnovičov Prešov*. V rámci 69. Slávností kultúry Rusínov-Ukrajincov Slovenska vo Svidníku sa v knižnici uskutočnila beseda s ukrajinskými spisovateľmi Slovenska a Ukrajiny nazvaná *Okrúhly stôl*. V rámci spolupráce s Mestom Svidník knižnica každoročne pripravuje pri príležitosti Medzinárodného dňa Rómov vedomostný kvíz pre rómsku komunitu žiakov základných škôl.

Aktivity venované národnostným menšinám

- *Medzinárodný deň Rómov* – vedomostná súťaž pre rómskych žiakov,
- *Pod'me spolu do rozprávky* – zážitkové čítanie pre marginalizovanú rómsku komunitu žiakov,
- *Dvojazyčnosť v mestách a obciach* a vyučovanie rusínskeho jazyka na školách – prednáška,
- *Duchnovičov Prešov* – okresné kolo celoslovenskej súťaže v recitácii rusínskej poézie, prózy a malých scénických foriem a ľudového rozprávania,
- beseda s ukrajinskými spisovateľmi,
- prednáška a beseda so Zdenkou Citriakovou o rusínskom jazyku a vyučovaní rusínskeho jazyka na školách,
- *Rusíni Svidníka* – beseda s regionálnymi autorkami Ľudmilou Šandalovou a Máriou Šmajdovou.

Hornozemplínska knižnica vo Vranove nad Topľou

V rámci spolupráce s národnostnými menšinami má vranovská knižnica schválený nórsky projekt Multifunkčné centrum 4.0., a pri jeho realizácii spolupracuje s viacerými rómskymi organizáciami pri zabezpečovaní podujatí hlavne pre deti, mládež, sekundárne aj ich rodičov. V roku 2023 uskutočnili 63 podujatí, z toho Rómsky literárny festival RomLIT 2023 si prišlo vypočuť a pozrieť celkovo 320 návštevníkov.

Počas roka organizácia realizovala integračné aktivity s ukrajinskou menšinou. Podujatí sa zúčastnili ukrajinské deti a slovenské deti, a tým sa prehĺbili vzťahy medzi jednotlivými národmi a bližšie sa spoznali.

Krajská knižnica P. O. Hviezdoslava v Prešove

Aktivity venované národnostným menšinám

- zážitkové a vzdelávacie podujatia pre rómske deti na rôzne témy (celoročná aktivita),
- *Šalom alejchem* – Rôzne formy podpory festivalu židovskej kultúry.

Osvetové strediská

Hornošarišské osvetové stredisko v Bardejove

Aktivity venované národnostným menšinám

- *Celoslovenská ústredná prehliadka rusínskych a ukrajinských ľudových piesní,*
- *Cyklus tvorivých dielní zameraný na výtvarné umenie pre rómske deti,*
- *Vianočná hviezdička – regionálna súťažná prehliadka vianočných piesní a kolied v rusínskom jazyku,*
- *Zrkadlo rusínskej duše,*
- *Pekovci – koncert rómskej ľudovej hudby,*
- *organizácia tanečných workshopov Rusínskych tancov,*
- *organizácia tanečných workshopov pre deti s tematikou rómskych tancov,*
- *tvorivé workshopy očami rómskych detí.*

Podtatranské osvetové stredisko v Poprade

Aktivity venované národnostným menšinám

- *Rómska paleta – súťaž a výstava ocenených výtvarných prác rómskych detí,*
- *Rómsky holokaust – výstava výtvarných diel rómskeho maliara Jozefa Feča,*
- *47. Zamagurské folklórne slávnosti.*

Lubovnianske osvetové stredisko v Starej Lubovni

Región Stará Ľubovňa je multikultúrnym regiónom, kde po stáročia vedľa seba žijú Slováci, Rusíni, Goralí, Karpatskí Nemci, Rómovia, Židia, Poliaci a mnohí ďalší. Ľubovnianske osvetové stredisko aktívne spolupracuje s mestami a obcami ľubovnianskeho regiónu, so súkromným i neziskovým sektorom a cirkvami. V rámci národnostných spolkov s Rusínskou obrodou na Slovensku, Zväzom Rusínov-Ukrajincov Slovenska, Karpatsko-Nemeckým spolkom v Chmeľnici, s predstaviteľmi združení Goralov, s rómskymi aktivistami a ďalšími. Výsledkom spolupráce sú najmä spoločné podujatia, vzájomná výmena kolektívov i jednotlivcov, spolupráca na projektoch, vydávanie publikácií a pod.

Vybrané aktivity venované národnostným menšinám

- *Festival folklóru Rusínov a Ukrajincov Slovenska v Kamienke,*
- *Slávnosti poľsko – goralskej kultúry v Starej Ľubovni,*
- *Súťaž a koncert spevákov ukrajinských a rusínskych ľudových piesní,*
- *Dni nemeckej kultúry – kultúry Spišských Nemcov,*
- *Rusínsky festival Na Švatoho Jana,*
- *Festival Lackovský košík – zamerané na prezentáciu goralskej kultúry z regiónu a slovensko – poľského pohraničia,*
- *Rusínsky Festival Slávnosti zvykov a tradícií,*
- *Odborná konferencia Goralí ako národnostná menšina,*
- *Svjata roždestva v ľubovňanskim regioňi*
- *Slávnosti poľsko – goralskej kultúry v Starej Ľubovni,*
- *Forbašský turoň – fašiangové zvyky Goralov,*
- *Podujatie Rómsky hlas,*
- *Odborná konferencia Efektívna inklúzia Rómov v najmenej rozvinutých okresoch,*

- *Ružbašské trhy folklóru* – podujatie venované tradičnej ľudovej kultúre Goralov.

Divadlá

Divadlo Alexandra Duchnoviča v Prešove

Premiéry: *Ivanov – rusínsky jazyk (2023)*, *Hlavný bubeník – rusínsky jazyk (2023)*, *Osem žien – rusínsky jazyk (2023)*, *Soľ nad zlato – rusínsky jazyk (2023)*, *Chráňte flóru – ukrajinský jazyk (2023)*, *Čakanie na Godota – rusínsky jazyk (2024)*, *Romulus Veľký – rusínsky jazyk (2024)*, *škodlivosti tabaku – rusínsky jazyk (2024)*, *Peniaze – rusínsky jazyk (2024)*, *Pytačky na Hončarovke – ukrajinský jazyk (2024)*.

Divadlo Jonáša Záborského v Prešove

Predstavenia venované národnostným menšinám

- *Makovická struna* – celoslovenská ústredná prehliadka rusínskych a ukrajinských piesní,
- *Spolupráca DJZ a PULS* – premiéry, večerné aj dopoludňajšie reprízy predstavení z aktuálneho repertoáru na Malej a Veľkej scéne,
- *Gorazdov literárny Prešov* – 29. ročník celoštátnej literárnej súťaže s medzinárodnou účasťou v tvorbe duchovnej poézie, prózy a drámy.

Poddukelský umelecký ľudový súbor

- *56. ročník – Reprezentační slezský ples* – predstavenie v Českej republike,
- *55. Slezské dny v Dolní Lomné* – predstavenie v Českej republike,
- spolupráca s obcami s rusínskym zložením obyvateľstva.

3.2.6 Trenčiansky samosprávny kraj

Múzeá a galérie

Hornonitrianske múzeum v Prievidzi

Aktivity venované národnostným menšinám

- *Vítání hostia* – podujatie venované histórii karpatských Nemcov v regióne hornej Nitry a pamiatok ich hmotnej kultúry.

Osvetové strediská a kultúrne centrá

Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi

Aktivity venované národnostným menšinám

- *Súzvuky* – podujatie zamerané na prezentáciu tradícií karpatských Nemcov žijúcich v pravnianskej oblasti; vystúpenia amatérskych speváckych skupín spolkov karpatských Nemcov pôsobiacich v obciach pravnianskej oblasti, ktoré uvádzajú piesne v tradičnom nemeckom nárečí,

- *Spoznaj, zaži, nauč sa* – vzdelávacie podujatie z cyklu Podajme tradíciu nasledovníkom určené folkloristom a širokej verejnosti zaujímajúcej sa o tradície hornej Nitry; v roku 2023 bolo podujatie venované karpatským Nemcom,
- *Pravnianska výšivka* – program a výstava venované karpatským Nemcom v rámci 37. ročníka Hornonitrianskych folklórnych slávností; cieľom podujatia, venovaného Karpatským Nemcom, bolo poskytnúť záujemcom informácie o technike výroby pravnianskeho a prievidského čepca, jeho históriu a väzbu na región hornej Nitry, odborné vedenie a praktickú tvorbu,
- *Kurz pravnianskej výšivky* – cyklus vzdelávacích podujatí Podajme tradíciu nasledovníkom, aktivita Zimné večery,
- *Skladáme úlomky nádeje* – multikultúrny festival zameraný na prepojenie ukrajinskej, rómskej a židovskej menšiny; zámerom projektu bolo otvoriť dialóg ukrajinskej, rómskej a židovskej menšiny s majoritnou skupinou obyvateľstva, poukázať na historické prepojenie týchto minorít,
- *Každý umí zpívat* – workshopu zameraný na prepojenie rómskej menšiny a majoritnej spoločnosti prostredníctvom spoločného spevu a životného príbehu rómskej hudobníčky speváčky Idy Kelarovej,
- *Rómovia – naši starovekí príbuzní* – podujatie venované téme tradičnej rómskej kultúry.

3.2.7 Žilinský samosprávny kraj

Múzeá a galérie

Považské múzeum v Žiline

V areáli Budatínskeho hradu sa v rokoch 2023 a 2024 konali podujatia

- *Deň poľskej kultúry* – podujatie zamerané na spoznávanie poľskej kultúry,
- *Odvážne ženy* – konferencia venovaná podpore podnikania žien ako súčasť rozvoja poľskej diaspóry Poľska prostredníctvom vytvárania sietí a vzdelania,
- *Festival poľskej hudby* – koncerty poľských kapiel.

Turčianska galéria v Martine

Galéria v spolupráci s o. z. FONÁRIK organizovala v decembri 2023 pre ukrajinské a ruské deti divadielko Slnečné prasiatko.

Liptovská galéria Petra Michala Bohúňa v Liptovskom Mikuláši

Galéria v roku 2024 spolupracovala so spojenou školou, ktorú navštevujú rómske deti.

Knižnice

Kysucká knižnica v Čadci

Knižnica realizovala projekty zamerané na prácu s deťmi, vrátane detí z rómskej komunity

- *Rozprávky večných detí* – projekt zameraný na prácu s hendikepovanými deťmi v špeciálnych školách a sociálnych zariadeniach, s účasťou detí z rómskej komunity,

- *Potulky s rozprávkami* – projekt zahŕňajúci tvorivé dielne s deťmi z rómskej komunity v špeciálnych školách,
- *Tematická knižná výstava* – prezentovanie kníh zameraných na rómsku kultúru,
- *Živá knižnica* – venované možnostiam uplatnenia sa rómskych žien v spoločnosti a vyrozprávanie osobných zážitkov a skúseností.

Liptovská knižnica G. F. Belopotockého v Liptovskom Mikuláši

Vybrané aktivity venované českej národnostnej menšine

- beseda so spisovateľkou Tatjanou Lehenovou o jej knihe *Nepoložená otázka*,
- prednášky s prezentáciami kníh – Milan Kundera,
- Franz Kafka – 100. výročie narodenia,
- *Psíček a mačička* – zážitkové čítania pre deti.

Pre českú národnostnú menšinu žijúcu v Liptovskom Mikuláši a okolí priebežne nakupujú knihy v českom jazyku. V rokoch 2023 a 2024 získali a sprístupnili 207 kníh v českom jazyku.

Aktivity venované poľskej národnostnej menšine

- *Prednáška spojená s besedou Povstanie vo Varšavskom gete.*

Liptovská knižnica G. F. Belopotockého má vyčlenený špeciálny knižný fond literatúry v poľskom jazyku Poľská knižnica, ktorá je pod patronátom honorárneho konzula Poľskej republiky na Slovensku p. Tadeusta Fraczewski. V rokoch 2023 a 2024 do fondu tejto knižnice získali 56 nových kníh.

Aktivity venované rómskej národnostnej menšine

- aktivity pre túto národnostnú menšinu sú zamerané prednostne na prácu s detským čitateľom v spolupráci so školami a Komunitným centrom Hlboké v Liptovskom Mikuláši: zážitkové čítania, rozprávkové popoludnia, exkurzie do knižnice, tvorivé dielničky,
- *Živá knižnica* – podujatie pre mládež venované možnostiam uplatnenia sa rómskych žien v spoločnosti a vyrozprávanie osobných zážitkov a skúseností.

Národnostným menšinám sprístupňujú dokumenty (knihy, periodiká, DVD, CD) v ich jazyku. Používatelia poľskej národnosti majú k dispozícii fond *Poľskej knižnice* zriadenej v roku 2008. Fond obsahuje viac ako 330 knižničných jednotiek. So zámerom združiť občanov poľskej národnosti žijúcich v oravskom regióne a priaznivcov poľskej literatúry a kultúry otvorili v Oravskej knižnici Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne *Poľský klub*, ktorého programová činnosť je závislá od záujmu jeho členov. Pre príslušníkov českej národnosti majú v knižničnom fonde bohaté zastúpenie kníh a časopisov v českom jazyku, ktoré pravidelne dopĺňujú. V českom jazyku bolo v roku 2023 zakúpených 304 nových kníh, v roku 2024 to bolo 344 kusov nových kníh. Časť tohto fondu zakúpili aj z projektu podporeného FPKNM (v roku 2023 podpora 1 000 eur, v roku 2024 podpora 1 000 eur).

Turčianska knižnica v Martine

Knižnica v rokoch 2023 a 2024 spolupracovala najmä s českou národnostnou menšinou, ktorá má v Martine najväčšie personálne zastúpenie. Podpora tejto národnostnej menšiny spočívala najmä v dopĺňovaní knižničného fondu literatúrou v českom jazyku a tiež nákupom českých novín a časopisov.

Do knižničného fondu Turčianskej knižnice v roku 2023 zaradili (kúpa, dar, náhrada) 415 knižničných jednotiek v českom jazyku. Používatelia mali zároveň k dispozícii 20 titulov českých periodík. V roku 2024 to bolo 371 knižničných jednotiek. Používatelia využívali aj časopisecký fond s 17 titulmi českých periodík.

Osvetové strediská a kultúrne centrá

Krajské kultúrne stredisko v Žiline

Kultúrne stredisko zorganizovalo nasledujúce podujatia týkajúce sa národnostných menšín v SR

- *Tragédia Židov neobišla ani Žilinu* – prednáška s Petrom Cabaďom,
- *Medzinárodný deň Rómov* – rozvoj talentu a všeobecná akceptácia rómskej komunity,
- *Svet očami odídenecov* – výstava prác Ukrajincov žijúcich v Žiline,
- *Holokaust na Slovensku* – séria prednášok.

Turčianske kultúrne stredisko v Martine

Kultúrne stredisko v rámci Festivalu Bez hraníc v roku 2024 zorganizovalo dve aktivity zamerané na vietnamskú menšinu v SR:

- *Leftover bodies/Zostávajúce telá* – fotografická výstava v Etnografickom múzeu SNM,
- *Všetko čo nás spája* – prezentácia.

Divadlá

Bábkové divadlo Žilina

Divadlo sa kultúre príslušníkov národnostných menšín za roky 2023 – 2024, konkrétne židovskej národnostnej menšine, venovalo v inscenácií *Súhvezdie* alebo *Sny Salomona Lénarda*, v réžii Mateja Trubana, ktorá mala premiéru 14. 6. 2024. Keďže sa daná inscenácia nachádza v repertoári Bábkového divadla Žilina, plánujú sa tejto téme venovať i v budúcnosti.

Slovenské komorné divadlo v Martine

Slovenské komorné divadlo v Martine venovalo českej menšine, ktorá má v Martine najväčšie zastúpenie, niekoľko predstavení

- *Všetci Holli* – venované nielen režisérovi a hercovi Martinovi Hollému st.,
- *Sežrals všechn utrejch z trámu. Zdechni!* – uvedenie hry Mariša v Slovenskom spevokole,
- *Naši Pražania nám rozumějí.* – družobné kontakty martinského divadla a pražského divadla E. F. Buriana,
- *Otec Dimitrij a sestra Muška* – venovaný československej herečke, niekdajšej členke Divadla SNP v Martine Barbare Plichtovej a jej príbuzným,
- *Hus, gajdoš, žena a čert* – uvedenie hier J. K. Tyla v martinskom divadle,

- *Neuč orla létat* – venovaný pôsobeniu režiséra Petra Scherhaufera v martinskom divadle,
- *Jánošík do každého počasia* – uvedenie hry Jiřího Mahena Jánošík na javisku Armádného divadla v Martine.

Divadlo realizovalo inscenáciu s názvom *Tajný lodný denník* v réžii Šimona Spišáka. Zámerom realizácie projektu bolo inscenovať prozaickú prvotinu českého básnika Ladislava Dvorského v netradičnom spracovaní.

3.2.8 Bratislavský samosprávny kraj

ÚSVNM nedisponuje relevantnými informáciami zo strany Bratislavského samosprávneho kraja k činnosti múzeí, osvetových stredísk, knižníc a iných kultúrnych organizácií v oblasti národnostných menšín v zriaďovateľskej pôsobnosti Bratislavského samosprávneho kraja. ÚSVNM v tejto súvislosti dopĺňa, že eviduje fungovanie Malokarpatskej knižnice v Pezinku, ktorá vykonáva činnosť v oblasti národnostných menšín, a to konkrétne pre rómsku a maďarskú národnostnú menšinu. ÚSVNM tiež víta obnovu Synagógy v Senci, ktorá je historickou a religióznou pamiatkou s regionálnym významom, ktorá pripravuje osvetové expozície s cieľom priblíženia židovských náboženských a kultúrnych tradícií väčšinovej populácii.

3.3 Iné menšinové médiá

Intenzitu dôležitosti na šírenie informácií naberajú webové spravodajské portály (bumm.sk, felvidek.ma, hirek.sk, korkep.sk, ma7.sk, Maďarská interaktívna televízia, napunk.sk, parameter.sk). Všetky denníky vrátane jediného printového denníka v SR vydávaného v jazyku národnostnej menšiny (Új Szó) majú webové portály, ktorých obsah prináša nové správy už aj vo forme podcastov, takisto aj týždenníky (Vasárnap, Magyar7), alebo mesačník (Új Nő).

3.3.1 Régió TV

Régió TV je prvá televízia v maďarskom jazyku, ktorá má dosah na celom Slovensku. Jej základnými cieľmi je zabezpečenie vysielania pre maďarskú národnostnú menšinu žijúcu v SR, pravidelné vysielanie o udalostiach zo života maďarskej národnostnej menšiny z Karpatskej kotliny a v neposlednom rade informovanie občanov maďarskej národnostnej menšiny v ich vlastnom jazyku o všetkých udalostiach a podujatiach, ktoré sa ich týkajú. Vysielanie Régió TV je dostupné približne pre 350 000 divákov.

3.3.2 Mária Rádío Mirjam

V súčasnosti je rádio jedinou samostatnou rozhlasovou stanicou v SR, ktorá vysiela 24 hodín denne v maďarskom jazyku a má vlastné FM frekvencie. Rádio je vo vlastníctve spoločnosti MIRJAM s r. o. a prvú frekvenciu získali v roku 2019 pre okolie Rožňavy (90,5 MHz).

Hlavným cieľom a činnosťou rádia je pripravovať a vysielať denné regionálne programy v maďarskom jazyku v oblastiach SR obývaných Maďarmi. Obsah a forma programov má charakter cirkevnej, kultúrnej, informačnej a verejnej služby. Rádio je založené na práci dobrovoľníkov. Primárnym cieľom, okrem vysielania a vydávania magazínu je budovanie a zachovanie komunity, ako aj ochrana a odovzdávanie maďarskej kultúry na

Slovensku. Ich cieľom je aj znižovanie sociálneho napätia v spoločnosti prostredníctvom programov a aktivít zameranej na budovanie komunity. Pripravujú mestské a regionálne programy, spravodajstvo a magazíny ktoré možno počúvať na frekvencii: FM 88,3 Komárno, FM 94,6 Nové Zámky, FM 100,6 Levice, FM 90,5 Rožňava, FM 102,4 Rimavská Sobota, FM 100,6 Telkibánya (RM - HU). Program je dostupný aj online.

Podiel programov v mesačnom prehľade je nasledovný: Spravodajstvo 11,88 % Politická publicistika 0,00 % Ostatná publicistika 15,56 % Detské programy 0,69 % Náboženské programy 48,89 % Literárno-dramatické programy 0,00 % Zábavné programy 0,00 % Vzdelávacie programy 4,03 % Hudobné programy 1,39 % Ostatný program 17,57 %.

3.3.3 Rádio rusyn FM

Rádio rusyn FM svoje vysielanie odštartovalo dňa 3. 12. 2012. Rádio začalo vysielat' s jedným, hodinovým blokom, ale v roku 2024 vysiela 24 hodín denne 7 dní v týždni. Rádio sa zameriava prevažne na rusínsky repertoár piesní od kapiel zo SR, ale aj zo zahraničia. Podľa žánru kapiel je vytvorených niekoľko hudobných blokov – s cimbalovými hudbami, modernými kapelami a alternatívnymi zoskupeniami. Okrem piesní tvoria programovú štruktúru zábavné, diskusné, kultúrno-spoločenské a spravodajské relácie. Čítanie poézie a prózy, rozprávky, záznamy z liturgie, či duchovné slovo dopĺňajú veľkú škálu relácií. Rádio každoročne zvyšuje pomer hovoreného slova oproti hudbe. Z pohľadu ich hesla „Rádio pre všetkých Rusínov sveta“, médium definujú ako rádio Rusínov, Rusínov všetkých vekových kategórií, Rusínov na celom svete. Hlavným cieľom rusyn FM je šíriť osvetu medzi Rusínmi a prebudiť v nich záujem o vlastnú kultúru i jazyk, príležitosť počuť svoj rodný jazyk.

Rádio má svoje vlastné webové stránky a je možné počúvať rádio zo streamu v dvoch kvalitách. Rádio má taktiež svoje vlastné aplikácie na iOS a Androide. Rádio od svojho vzniku čelí mnohým technickým, personálnym a finančným problémom. Aj napriek tomu, že existuje verejnoprávna televízia a rozhlas, v ktorých je priestor aj pre rusínske vysielanie, vysielanie internetového rádia má svoje miesto a opodstatnenie. Aj rádiu rusyn FM by pomohla aspoň čiastočná profesionalizácia. Aj v rokoch 2023 a 2024 pretrvával problém, že v rádiu nie je zamestnaný ani jeden človek na trvalý pracovný úväzok aj napriek tomu, že by o takéto miesto bol záujem a aj financie. Postupne zanikli vysielacie štúdiá v Prešove aj v Bratislave a nastal prechod na „home officové“ vysielanie, čo z dlhodobého hľadiska rádio považuje za neudržateľné.

Problémom ostáva nestálosť financovania spojená s každoročným písaním grantov, kde sú okrem iného priame mzdové náklady neoprávnenou položkou. Financie prichádzajú najskôr v druhej polovici roka, takže nie je možné týmto spôsobom zabezpečiť mzdové výdavky zamestnaného človeka. Stav sa z roka na rok skôr zhoršuje ako zlepšuje. Absencia štúdia sa nepriaznivo podpisuje pod možnosť živých vysielaní, čím rádio stráca interaktivitu. Aspoň čiastočne bol tento problém vyriešený napríklad novým formátom dennodennej relácie v ranných hodinách, kedy prebieha interakcia s poslucháčom. Väčšina premiérových programov je totiž v poobedňajších hodinách a doobeda idú reprízy z predchádzajúceho dňa.

3.3.4 TV Romana

TV Romana je jediná celoplošná televízia, ktorá sa venuje prevažne životu Rómov. Súčasťou vysielania je propagácia kultúrnych aktivít, pozvánky na akcie, aktivít miest a obcí, spravodajstvo, publicistika, besedy, hudobná produkcia. TV Romana prevádzkuje vlastnú webovú stránku, ktorá slúži ako platforma na spájanie sa a výmenu skúseností medzi Rómami. Webová stránka okrem živého televízneho vysielania ponúka propagáciu kultúrnych aktivít, ponuky práce a aktuálne informácie zo sveta Rómov.

3.4 Veda a výskum

V oblasti vedy a výskumu registrujeme tri inštitúcie, ktoré sa intenzívne venujú menšinovým témam. Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry v Prešove je súčasťou Štátnej vedeckej knižnice v Prešove, kým Fórum inštitút pre výskum menšín bol založený nadáciami Fórum a Katedra v roku 1996 v Dunajskej Strede. Občianske združenie Dokumentačné stredisko holokaustu je pridruženou organizáciou Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v SR.

3.4.1 Fórum inštitút pre výskum menšín

Fórum inštitút pre výskum menšín (ďalej len „inštitút“) bol založený nadáciami Fórum a Katedra v roku 1996 v Dunajskej Strede. Funguje ako verejná nezisková mimovládna a servisná organizácia v Šamoríne a Komárne. Cieľom a úlohou inštitútu je odborný výskum národnostných menšín žijúcich na Slovensku, dokumentácia ich dejín, kultúry, písomností a iných súvisiacich pamiatok.

Inštitút má 8 oddelení

Oddelenie sociológie a demografie: Cieľom oddelenia je výskum hodnotového systému, národnej identity, kultúrneho konzumu a kvality života maďarského obyvateľstva v SR pomocou kvantitatívnych a kvalitatívnych metód sociológie. Okrem toho pravidelne uskutočňuje prieskumy verejnej mienky na rôzne aktuálne témy.

Výskumné centrum európskej etnológie (Komárno): Zabezpečuje inštitucionálne zázemie etnologického výskumu Maďarov v SR. Jeho úlohou je skúmanie ľudovej/populárnej kultúry Maďarov žijúcich v SR na vedeckej úrovni, ako aj dokumentácia, analýza a publikácia výsledkov bádania.

Oddelenie historického výskumu: Jeho hlavnou úlohou je zabezpečenie inštitucionálneho výskumu dejín maďarskej komunity v SR. Oddelenie popri politicko-historickom výskume maďarskej komunity iniciuje a uskutočňuje aj výskum dejín spoločnosti, hospodárstva, vzdelávania a životného spôsobu. Okrem toho sa venuje aj historickému kontextu maďarsko-slovenských vzťahov.

Gramma: Hlavným poslaním jazykového oddelenia Gramma združujúceho časť maďarských jazykovedcov v SR, je organizovanie a realizácia výskumu v oblasti jazykovedy v SR, využívanie výsledkov výskumu na formovanie jazyka a vykonávanie ďalšej odbornej činnosti.

Bibliotheca Hungarica: Zberateľský okruh knižnice tvoria publikácie vydané v maďarčine v období od roku 1918 až po súčasnosť na území bývalého Československa, resp. dnešnej SR, ako aj publikácie vydané v maďarčine a iných jazykoch (slovenčina, čeština, angličtina atď.) venované dejinám a kultúrnemu, spoločenskému a politickému životu národnostných menšín žijúcich v SR.

Archív Maďarov na Slovensku: Je archívom inštitútu, nachádzajú sa v ňom archívne dokumenty zo života Maďarov na Slovensku, spisy maďarských politických strán na Slovensku, spisy spoločenských, kultúrnych a iných organizácií a inštitúcií, korešpondencia a pozostalosti osobností verejného života, spisovateľov a umelcov.

Centrum digitalizácie a internetových databáz: Centrum postupne digitalizuje dokumenty, fotografie, publikácie, pohľadnice, audio-nahrávky atď., ktoré sú zverejnené na webovej stránke Databanky Maďarov na Slovensku a inštitútu.

Oddelenie publikačnej činnosti: Úlohou oddelenia je publikovanie kníh a časopisov. V publikáciách inštitútu sú zverejnené výsledky odbornej činnosti inštitútu, najčastejšie ide o záverečné publikácie viacročnej výskumnej práce.

Štvrtročne publikovaný spoločenskovedný časopis Fórum Társadalomtudományi Szemle. V roku 2023 zamestnanci inštitútu realizovali 19 projektov a v roku 2024 celkovo 18 projektov, ktorých výstupy sú dostupné na webovej stránke inštitútu. Bohatá bola aj publikačná činnosť inštitútu. V roku 2023 bolo publikovaných 4 kníh a monografií, ročenka Acta Ethnologica Danubiana; 5 čísiel časopisu Fórum Társadalomtudományi Szemle. Fórum inštitút v roku 2023 organizoval konferencie: *Internationale Tagung für Klein- und Flurdenkmale* (25. Medzinárodná konferencia o drobných sakrálnych pamiatkach); *Dvojazyčnosť národnostných menšín v karpatskej kotline*; *Politická ponuka – očakávania voličov*; *Menšinové elity včera a dnes*; *Nútenosť a neistota zmeny/striedania – menšinové vzory v 20. storočí*; *Pamätný deň Zsigmonda Zalabaiho*.

V roku 2024 inštitút publikoval 5 kníh a monografií a opätovne vydal 5 čísiel časopisu Fórum Társadalomtudományi Szemle. V roku 2024 inštitút zorganizoval nasledujúce 4 konferencie: *Politické správanie Maďarov na Slovensku 2020–2023*; *Veda v maďarskom menšinovom prostredí*; *Vedľa seba alebo spolu? – výskum menšín v maďarskej, slovenskej a regionálnej etnológii*; *Hodnotový systém Maďarov na Slovensku a jeho zmeny*.

3.4.2 Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry

Ťažiskovou činnosťou Dokumentačno-informačného centra rómskej kultúry (ďalej len „DICRK“) je tvorba digitálneho obsahu a následná prezentácia s cieľom jeho využitia na rôzne účely a pre rôzne cieľové skupiny. Celý proces tvorby začína mapovaním a identifikáciou rôznorodých prejavov rómskej kultúry v troch oblastiach: orálna história a literatúra, hudobné dedičstvo Rómov, vrátane divadelnej činnosti, a Rómovia a remeslá vrátane výtvarného umenia. Po analýze a selekcii zmapovaných informácií sa realizuje nahrávanie kultúrnych prejavov v teréne, pokračuje spracovávaním nahrávok až do finálnej podoby (digitálne kultúrne objekty), vrátane popisných metadát, a ich sprístupnením na prezentačnom portáli knižnice. Hlavné typy objektov sú audio dokumenty, video dokumenty, skeny a fotografie. V roku 2023 bolo spracovaných 150 digitálnych kultúrnych objektov, ktoré boli zapísané do knižničného systému Virtua. V roku 2024 sa pokračovalo spracovaním 125 digitálnych kultúrnych objektov, ktoré boli zapísané do knižničného systému Virtua. Začiatkom roka 2023 DICRK spracoval a zverejnil 20 odborných príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, ktorá bola zrealizovaná v decembri 2022. Odborné príspevky z oblasti romistiky, rómskeho jazyka, kultúry a histórie v online podobe sú prínosom pre ďalší výskum v tejto oblasti či už pre študentov vysokých škôl, alebo pre vedeckých pracovníkov. V roku 2024 DICRK zverejnil 23 príspevkov z vedeckej konferencie.

V roku 2023 DICRK vytvorilo ďalšie dve audio dramatizácie v rómskom jazyku a taktiež zrealizovalo spomienkové rozhovory s 22 respondentmi, z toho 19 rozhovorov z oblasti hudby a umenia, 3 rozhovory z oblasti kultúrno-spoločenského života. Nosnou časťou aj v tomto roku bolo dokumentovanie rómskych cimbalových kapiel, ktoré majú rodinnú hudobnú tradíciu. Od roku 2015 sa realizuje audiovizuálny projekt *Živé knihy*, prostredníctvom ktorého verejnosti predstavujú zaujímavých Rómov a Rómky a ich životné príbehy. V roku 2024 rámci tohto formátu zrealizovali 4 podujatia.

V roku 2023 organizovalo vedeckú konferenciu s medzinárodnou účasťou pod názvom *Aktuálny stav rómskych štúdií IV*. Hlavnou programovou náplňou DICRK v rokoch 2023-2024 bola: tvorba nových digitálnych kultúrnych objektov; vytvoriť a cielene prezentovať špeciálne digitálne kultúrne objekty; zaznamenať minimálne 15 nových spomienkových rozprávání; vytvoriť 3 audiovizuálne diela v rámci formátu *Živé knihy*; zrealizovať špecifické odborné

podujatie v oblasti rómskeho jazyka; realizácia výstav; rozširovať špecializovanú študovňu romistiky; rozšírenie virtuálnej galérie; Kultúra pre školy- výchovné koncerty pre žiakov.

V sledovanom období DICRK realizovalo

- *Neznáme farby osobností a Holokaust Rómov v dielach Eleny Lackovej* – 6 výchovných koncertov,
- *Flamenco ako súčasť rómskej kultúry* – 6 výchovných koncertov na základných školách a stredných školách so zastúpením žiakov z marginalizovaných rómskych komunit,
- *Tradičná rómska cimbalová hudba* – 2 výchovné koncerty na základných školách so zastúpením žiakov z marginalizovaných rómskych komunit,
- *Aktuálny stav rómskych štúdií IV* – medzinárodná vedecká konferencia,
- rozšírenie virtuálnej galérie rómskych umelcov o miestnosti výtvarníkov Šarloty Bottovej a Miloša Ráca,
- *Vakeribena/Rozprávania, Aktuálny stav rómskych štúdií III a Aktuálny stav rómskych štúdií IV* – vydanie odbornej publikácie a zborníkov,
- vytvorenie 244 nových digitálnych kultúrnych objektov,
- *Lysistrata a Pani Rafiková* – audio dramatizácie diel slovenskej a svetovej literatúry prezentované rómskym žiakom základných a stredných škôl na podujatí v Národnom inštitúte vzdelávania a mládeže,
- *Gitana* – audiovizuálne dielo v rámci formátu živej knihy, ktoré vo februári 2023 odvysielal Rozhlas a televízia Slovenska,
- *Týždeň slovenských knižníc* – zabezpečenie rómskeho rozhlasového vysielania Rozhlasu a televízie Slovenska sériou relácií v spravodajsko-publicistickom prehľade udalostí v živote Rómov na Slovensku Rádia Patria *Rómske slovo – NEV*,
- 20 spomienkových rozhovorov z oblasti hudby, literatúry a kultúrno-spoločenských zmien.

3.4.3 Dokumentačné stredisko holokaustu v Bratislave

Občianske združenie Dokumentačné stredisko holokaustu (ďalej len „DSH“) je pridruženou organizáciou Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v SR (ďalej len „ÚŽŽNO“). Vo svojej súčasnej podobe vzniklo v roku 2005.

Prvý podnet pre vznik DSH dala ešte v roku 1992 pani Hilda Hrabovecká, žena, ktorá bola prvým transportom v marci 1942 deportovaná do Auschwitzu. Od podnetu k naplneniu cieľa však viedla dlhá cesta. V roku 1999 začal fungovať rovnomený spoločný projekt Židovskej náboženskej obce Bratislava a Nadácie Milana Šimečku. Časom sa ukázala potreba transformovať tento projekt na stabilnú inštitúciu. Aj v tomto smere sa prejavili zásluhy pani Hraboveckej. S príznačnou vytrvalosťou podnikala konkrétne kroky, aby získala potrebnú podporu a finančné prostriedky. Vo veľkej miere práve vďaka jej úsiliu a pochopeniu ÚŽŽNO začalo v roku 2005 pôsobiť DSH ako organizácia.

Práca DSH je zameraná na bádanie o holokauste, šírenie poznatkov o tomto historickom období, ako aj o židovskej minorite, jej mieste v spoločnosti Slovenska v 20. a 21. storočí, aj o javoch súvisiacich s touto problematikou (antisemitizmus, xenofóbia, intolerancia a rasizmus).

DSH v sledovanom období zorganizovalo 8. ročník študentskej súťaže *Susedia, na ktorých sme nezabudli*; vedecké konferencie pod názvami *Najnovší výskum o holokauste a antisemitizme na Slovensku* a taktiež *Záverečná fáza zločinu: Dlhá vlna deportácií židovského obyvateľstva a masové vraždy Židov na ľudáckej Slovenskej republiky*. Stredisko v roku 2023 vydalo jednu publikáciu pod názvom *Ulica pomenovaná po Jozefovi Tisovi? Vysporiadalo sa Slovensko s tragickou minulosťou?*.

Najvýznamnejšou aktivitou DSH je nepochybne zverejnenie *Databázy obetí holokaustu na Slovensku (1939 – 1945)*, ktorá je výsledkom dlhodobej výskumnej, dokumentačnej a expertíznej činnosti DSH. V databáze sú zhromaždené, spracované a zverejňované informácie o obetiach holokaustu z územia niekdajšej ľudáckej Slovenskej republiky rokov 1939–1945 a bude slúžiť ako dôležitý zdroj informácií pre vedcov, pedagógov, študentov, žurnalistov, ale aj širokú verejnosť.

IV. Práva príslušníkov národnostných menšín v oblasti výchovy a vzdelávania

4.1 Legislatívne a koncepcné rámce

Okrem práva na participáciu a taktiež práv kultúrnej povahy garantuje čl. 34 Ústavy SR príslušníkom národnostných menšín tiež právo na výchovu a vzdelávanie. Za podmienok ustanovených zákonom toto právo v sebe zahŕňa, okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka, aj právo na vzdelanie v jazyku menšiny. SR realizuje zabezpečovanie tohto práva taktiež na základe medzinárodného záväzku, ktorý prijala ratifikáciou Rámcového dohovoru a Charty. Školský systém v SR je prostredníctvom všeobecne záväzných právnych predpisov nastavený tak, že výchova a vzdelávanie príslušníkov národnostných menšín v jazyku národnostnej menšiny a výučba materinského jazyka, vrátane jej inštitucionálneho zabezpečenia školami a školskými zariadeniami s výchovným a vyučovacím jazykom národnostnej menšiny a s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny, sú rovnocennou a neoddeliteľnou súčasťou výchovno-vzdelávacej sústavy.

Právo na výchovu a vzdelanie príslušníkov národnostných menšín upravuje a konkretizuje predovšetkým školský zákon. Ďalšími zákonmi, upravujúcimi príslušnú oblasť, sú zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov, zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákon č. 465/2003 Z. z. o zriadení Univerzity J. Selyeho v Komárne a o doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

V sledovanom období boli v oblasti národnostného školstva prijaté viaceré legislatívne zmeny, spomedzi ktorých spomenieme najmä nasledujúce

- V súlade so zákonom č. 7/2024 Z. z. zo 16. januára 2024, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov, a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, sa od 1. februára 2024 názov „Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky“ zmenil na „Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky“ (ďalej len „MŠVVaM SR“). Došlo k rozšíreniu zamerania (dôraz na mládež, duševné zdravie a inovácie vo vzdelávaní) a cieľov ministerstva, v reakcii na čo bol vytvorený nový post tretieho štátneho tajomníka, ktorého agendu tvoria oblasti mládeže, inovácií a inklúzie, a do pôsobnosti ktorého patrí aj sekcia národnostného a inkluzívneho vzdelávania. Úlohy v oblasti národnostného školstva v sledovanom období plnil, v rámci sekcie národnostného a inkluzívneho vzdelávania, odbor rozvoja národnostného školstva.
- Zákomom č. 415/2021 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa školský zákon, a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, bol § 2 zákona doplnený o definície národnostného školstva, národnostnej školy, národnostnej triedy a národnostného školského zariadenia.
- V roku 2024 zákon č. 290/2024 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, zmenil a doplnil o. i. aj zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov, zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov a školský zákon.

4.2 Príprava rámcových učebných plánov a štátnych vzdelávacích programov a technická a materiálna vybavenosť národnostných škôl

4.2.1 Príprava rámcových učebných plánov a štátnych vzdelávacích programov

V roku 2023 MŠVVaM SR, v spolupráci s Národným inštitútom vzdelávania a mládeže²² (ďalej len „NIVaM“), pracovalo na realizácii úlohy Príprava a implementácia nového štátneho kurikula pre základné školy. Podarilo sa zrealizovať nasledujúce aktivity:

- V marci 2023 boli, vo vzdelávacej časti Jazyk a komunikácia, MŠVVaM SR, ako prílohy Štátneho vzdelávacieho programu (ďalej len „ŠVP“), schválené finálne verzie vzdelávacích štandardov pre jazyky národnostných menšín (maďarský jazyk a literatúra, nemecký jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra, ukrajinský jazyk a literatúra) a slovenský jazyk a slovenská literatúra. V marci 2023 bol MŠVVaM SR taktiež schválený, s platnosťou od 1. septembra 2023, dodatok k vzdelávacím štandardom - Vzdelávací štandard z dejepisu pre gymnáziá so štvorročným vzdelávacím programom s vyučovacím jazykom maďarským k štátnemu vzdelávaciemu programu.
- V auguste 2023 boli vypracované, pre vzdelávaciu časť Jazyk a komunikácia, podklady pre digitálnu platformu vzdelávacích štandardov pre jazyky národnostných menšín (maďarský jazyk a literatúra, nemecký jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra, ukrajinský jazyk a literatúra) a slovenský jazyk a slovenská literatúra, ako aj metodické usmernenia pre jazyky národnostných menšín (maďarský jazyk a literatúra, nemecký jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra, ukrajinský jazyk a literatúra) a slovenský jazyk a slovenská literatúra pre 1. cyklus na podporu škôlám v experimentálnom overovaní implementácie zmien v základnom vzdelávaní pri tvorbe školských vzdelávacích programov.
- Pre vzdelávaciu časť Jazyk a komunikácia boli v septembri 2023 vypracované a finalizované Minimálne učebné výstupy pre jazyky národnostných menšín (maďarský jazyk a literatúra, nemecký jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra, ukrajinský jazyk a literatúra) a slovenský jazyk a slovenská literatúra, ktoré boli následne MŠVVaM SR schválené v októbri 2023.
- Na základe záväzkov vyplývajúcich SR z Charty boli, v spolupráci s odborníkmi príslušnej národnostnej menšiny, vypracované vzdelávacie štandardy pre 2. stupeň základnej školy z bulharského jazyka a literatúry, českého jazyka a literatúry, z chorvátskeho jazyka a literatúry a poľského jazyka a literatúry.

V roku 2024 prebiehala adaptácia výkonových štandardov v rámci vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia v podoblasti vyučovanie prvého jazyka – jazyky národnostných menšín (maďarský jazyk a literatúra, nemecký jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra, ukrajinský jazyk a literatúra) a v podoblasti slovenský jazyk ako druhý jazyk – slovenský jazyk a slovenská literatúra.

Taktiež boli vytvorené videotutoriály vysvetľujúce princíp a proces tvorby učebných osnov

²² Národný inštitút vzdelávania a mládeže realizuje činnosti ako napríklad vzdelávanie a poradenstvo pedagogickým a nepedagogickým zamestnancom, metodické usmerňovanie škôl a školských zariadení, aplikovaný pedagogický výskum, organizovanie predmetových olympiád a súťaží, externé testovanie na školách, neformálne vzdelávanie mládeže či správa knižničného fondu.

- Videotutoriál Ako tvoriť učebné osnovy pre 1. cyklus – v rámci vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia v podoblasti vyučovanie prvého jazyka. Videotutoriál obsahuje informácie aj pre jazyky národnostných menšín (nemecký jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra, ukrajinský jazyk a literatúra).
- Ďalším bol videotutoriál Ako tvoriť učebné osnovy v základných školách s vyučovacím jazykom maďarským, opäť v rámci vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia (pre 1. cyklus), obsahujúci informácie pre maďarský jazyk a literatúru a pre slovenský jazyk a slovenskú literatúru.

V sledovanom období bola vydaná odborná publikácia venujúca sa implementovaniu rámcových učebných plánov v školách s vyučovacím jazykom maďarským. Ďalšími odbornými publikáciami, ktoré boli vypracované Štátnym inštitútom odborného vzdelávania a predložené do schvaľovacieho procesu, sú Štátne vzdelávacie programy s aktualizovanými rámcovými učebnými plánmi pre odbory vzdelávania s vyučovacím jazykom národnostných menšín na všetkých stupňoch vzdelania a kapitola „Osobitosti výchovy a vzdelávania žiakov v národnostnom školstve“.

4.2.2 *Technická a materiálna vybavenosť národnostných škôl, vrátane učebných pomôcok a zásobovania učebnicami*

MŠVVaM SR poskytuje všetkým školám, vrátane škôl s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, resp. vyučovaním jazyka národnostnej menšiny, finančné prostriedky formou príspevku na edukačné publikácie na zabezpečenie všetkých potrebných schválených edukačných publikácií (učebníc, pracovných zošitov a učebných textov).

V roku 2023 MŠVVaM SR poskytlo, zo štátneho rozpočtu na školský rok 2023/2024 pre všetky druhy škôl, cca 15,8 mil. eur formou príspevku na edukačné publikácie vo dvoch etapách.

V roku 2024 MŠVVaM SR poskytlo zo štátneho rozpočtu, na školský rok 2024/2025 pre všetky druhy škôl, príspevok na edukačné publikácie v sume cca 16 mil. eur.

4.3 Vývoj siete škôl a školských zariadení s výchovným a vyučovacím jazykom národnostných menšín a vyučovaním jazyka národnostných menšín v SR

Výchova a vzdelávanie sú základným pilierom fungujúcej spoločnosti – ovplyvňujú rozvoj osobnosti každého jedinca, a v konečnom dôsledku aj úroveň krajiny a jej postavenie vo vzťahu k iným štátom, nevynímajúc ani občanov SR hlásiacich sa k národnostným menšinám, pričom ich materinský jazyk vo výchovnovzdelávacom procese ovplyvňuje zachovanie ich kultúry a ďalší rozvoj SR. Materinský jazyk národnostných menšín vo výchovnovzdelávacom procese podporuje tiež zachovanie a rozvoj kultúrnej a národnostnej identity menšín. Navyše, vzdelávanie v materinskom jazyku zlepšuje tiež študijné výsledky a akademický výkon žiakov. Aby sa predišlo medzerám vo vedomostiach a zvýšila sa rýchlosť učenia a porozumenia, vzdelávanie sa v materinskom jazyku je rozhodujúce najmä na základnej škole.

Výchova a vzdelávanie príslušníkov národnostných menšín sa uskutočňuje v materských školách, základných školách, stredných školách, špeciálnych školách a školských zariadeniach s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny alebo vyučovaním jazyka bulharskej, nemeckej, maďarskej, rómskej, rusínskej, ruskej a ukrajinskej národnostnej menšiny. Zriaďovateľom škôl môže byť obec, samosprávny kraj, okresný úrad v sídle kraja, štátom uznaná cirkev alebo náboženská spoločnosť, prípadne iná právnická alebo fyzická osoba.

4.3.1 Školy a školské zariadenia s výchovným a vyučovacím jazykom národnostných menšín

Materské školy

V roku 2023 bolo do siete škôl a školských zariadení SR zaradených spolu 365 materských škôl s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, a to konkrétne s jazykom bulharským, nemeckým, maďarským, rusínskym a ukrajinským, s celkovým počtom žiakov, patriacich k jazykovej menšine, 10 249. V roku 2024 to bolo o jednu materskú školu menej – 364 – a síce o jednu materskú školu s vyučovacím jazykom maďarským menej, paradoxne s nárastom celkového počtu žiakov, patriacich k jazykovej menšine, na 10 251.²³ Údaje sú sprehládané v Tabuľke č. 16.

Tabuľka č. 16: Materské školy

Rok/jazyk	Počet materských škôl	Počet žiakov na škole	
		Celkový počet žiakov školy	Z toho počet žiakov v triedach s vyučovacím jazykom NM
2023	365	13328	10249
bulharský	1	52	52
nemecký	1	107	107
maďarský	358	13061	9982 ²⁴
rusínsky	4	68	68
ukrajinský	1	40	40
2024	364	13370	10251
bulharský	1	52	52
nemecký	1	108	108
maďarský	357	13105	10011
rusínsky	4	72	72
ukrajinský	1	33	8

Zdroj: MŠVVaM SR

Základné školy

V roku 2023 bolo do siete škôl a školských zariadení SR zaradených spolu 237 základných škôl s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, a to konkrétne s jazykom bulharským, nemeckým, maďarským, rusínskym a ukrajinským, s celkovým počtom žiakov, patriacich k jazykovej menšine, 29 949. V roku 2024 to bolo o 6 základných škôl menej, teda 231 základných škôl.²⁵ Úbytok sa, podobne ako pri materských školách, týka základných škôl

²³ V Bratislavskom kraji bolo v rokoch 2023 aj 2024 do siete škôl a školských zariadení SR zaradených 12 materských škôl s vyučovacím jazykom maďarským, jedna s vyučovacím jazykom nemeckým a jedna s vyučovacím jazykom bulharským. V Trnavskom kraji bolo v oboch rokoch zaradených do zoznamu 93 materských škôl s vyučovacím jazykom maďarským, v Nitrianskom kraji 116, v Banskobystrickom kraji 67 v roku 2023 a 68 v roku 2024. V Košickom kraji bolo zaradených do zoznamu 70 materských škôl s vyučovacím jazykom maďarským v roku 2023 a 68 v roku 2024. V Prešovskom kraji boli v oboch rokoch zaradené do zoznamu štyri materské školy s vyučovacím jazykom rómskym a jedna s vyučovacím jazykom ukrajinským.

²⁴ Niektoré materské školy poskytujú výchovu a vzdelávanie v slovenskom aj maďarskom jazyku, a to v samostatných triedach.

²⁵ V Bratislavskom kraji bolo v rokoch 2023 aj 2024 do siete škôl a školských zariadení SR zaradených 5 základných škôl s vyučovacím jazykom maďarským, jedna s vyučovacím jazykom nemeckým a jedna s vyučovacím jazykom bulharským. V Trnavskom kraji bolo v oboch rokoch zaradených do zoznamu 47 základných škôl s vyučovacím jazykom maďarským, v Nitrianskom kraji 74 v roku 2023 a 71 v roku 2024, v

s vyučovacím jazykom maďarským, pričom tento sa čiastočne odrazil i v celkovom počte žiakov, patriacich k jazykovej menšine. Tých bolo v roku 2024 spolu 29 886. Údaje sú sprehľadnené v Tabuľke č. 17.

Tabuľka č. 17: Základné školy

Rok/jazyk	Počet základných škôl	Počet žiakov na škole	
		Celkový počet žiakov školy	Z toho počet žiakov v triedach s vyučovacím jazykom NM
2023	237	31593	29949
bulharský	1	57	57
nemecký	2	191	191
maďarský	231	31077	29433 ²⁶
rusínsky	2	81	81
ukrajinský	1	187	187
2024	231	31487	29886
bulharský	1	66	66
nemecký	2	177	177
maďarský	225	31004	29403
rusínsky	2	71	71
ukrajinský	1	169	169

Zdroj: MŠVVaM SR

Stredné školy

V roku 2023 bolo do siete škôl a školských zariadení SR zaradených spolu 65 stredných škôl s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, a to konkrétne s jazykom bulharským, maďarským a ukrajinským, s celkovým počtom žiakov, patriacich k jazykovej menšine, 9 325. V roku 2024 to rovnako tak 65 stredných škôl, s nárastom celkového počtu žiakov patriacich k jazykovej menšine o 174 žiakov.²⁷ Údaje sú sprehľadnené v Tabuľke č. 18.

Tabuľka č. 18: Stredné školy

Rok/jazyk	Počet stredných škôl	Počet žiakov na škole
2023	65	9325
Bulharský	1	35
Maďarský	63	9148
Ukrajinský	1	142
2024	65	9499
Bulharský	1	36

Banskobystrickom kraji 60 v roku 2023 a 59 v roku 2024. V Košickom kraji bolo zaradených do zoznamu 45 základných škôl s vyučovacím jazykom maďarským v roku 2023 a 43 v roku 2024. V Prešovskom kraji boli v oboch rokoch zaradené do zoznamu dve základné školy s vyučovacím jazykom rusínskym, jedna s vyučovacím jazykom ukrajinským a jedna s vyučovacím jazykom nemeckým.

²⁶ Niektoré základné školy poskytujú vzdelávanie a výchovu v slovenskom aj maďarskom jazyku, a to v samostatných triedach.

²⁷ V Bratislavskom kraji boli v rokoch 2023 aj 2024 do siete škôl a školských zariadení SR zaradené dve stredné školy s vyučovacím jazykom maďarským a jedna s vyučovacím jazykom bulharským. V Trnavskom kraji bolo v oboch rokoch zaradených do siete 16 stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským, v Nitrianskom kraji 22, v Banskobystrickom kraji 10 a v Košickom kraji 13. V Prešovskom kraji bola v oboch rokoch zaradená jedna stredná škola s vyučovacím jazykom ukrajinským.

Maďarský	63	9301
Ukrajinský	1	162

Zdroj: MŠVVaM SR

Špeciálne materské školy a základné školy, vrátane samostatne zriadených špeciálnych tried pri zdravotníckych zariadeniach

Do siete škôl a školských zariadení SR sú zaradené aj špeciálne materské a základné školy, vrátane samostatne zriadených špeciálnych tried pri zdravotníckych zariadeniach. V roku 2023 bolo takýchto škôl resp. tried, a konkrétne len s vyučovacím jazykom maďarským, spolu 49. Celkový počet žiakov, patriacich k maďarskej menšine, bol 1 496.

V roku 2024 evidujeme nárast o jednu takúto školu resp. triedu na 50, pričom ide tiež o vyučovací jazyk maďarský.²⁸ Celkový počet žiakov, patriacich k maďarskej menšine, vzrástol tiež, a to na 1 547. Údaje sú sprehládnené v Tabuľke č. 19.

Tabuľka č. 19: Špeciálne materské a základné školy vrátane samostatne zriadených špeciálnych tried pri zdravotníckych zariadeniach

Rok/jazyk	Počet škôl	Počet žiakov na škole	
		Celkový počet žiakov školy	Z toho počet žiakov v triedach s vyučovacím jazykom NM ²⁹
2023	49	2192	1496
Maďarský	49	2192	1496
2024	50	2208	1547
Maďarský	50	2208	1547

Zdroj: MŠVVaM SR

V nasledujúcej Tabuľke č. 20 sú uvedené počty detí podľa národnosti a jednotlivých typov škôl za roky 2023 a 2024, pričom jednotlivými typmi škôl sú nasledujúce

- Materské školy (MŠ) a špeciálne materské školy vrátane špeciálnych tried (ŠMŠ-ŠT),
- Základné školy (ZŠ) a špeciálne základné školy vrátane špeciálnych tried (ŠZŠ-ŠT),
- Gymnaziá (G), stredné športové školy (SŠŠ), konzervatóriá (KON), stredné odborné školy (SOŠ) a špeciálne stredné školy (ŠSŠ).

Tabuľka č. 20: Počet žiakov podľa jazyka národnostnej menšiny, ku ktorej sa hlásia za roky 2023 – 2024

Rok/jazyk	MŠ	ŠMŠ-ŠT	ZŠ	ŠZŠ-ŠT	G a SŠŠ	KON	SOŠ	ŠSŠ	Celkový súčet
2023	178163	2154	486432	25189	73584	2943	134758	5647	908870
bulharský	5		37	1	16		7		66
český	207	1	759	27	93	15	274	11	1387
chorvátsky	19		26		7	1	1		54
maďarský	9808	54	32246	1602	3990	76	8560	267	56603
nemecký	63		161	3	76		32		335

²⁸ V Trnavskom kraji bolo do siete škôl a školských zariadení SR zaradených 8 špeciálnych škôl s vyučovacím jazykom maďarským v roku 2023 a 9 v roku 2024. V Nitrianskom kraji ich bolo 12 v roku 2023 a 13 v roku 2024, v Banskobystrickom kraji 15 v roku 2023 a 14 v roku 2024. V Košickom kraji bolo v oboch rokoch zaradených do zoznamu 14 špeciálnych škôl s vyučovacím jazykom maďarským.

²⁹ Niektoré špeciálne materské a základné školy poskytujú výchovu a vzdelávanie v slovenskom aj maďarskom jazyku, a to v samostatných triedach.

poľský	22		129	1	21		19		192
rómsky	84	21	930	254	6	71	140	45	1551
rusínsky	58		234	7	61	2	56	1	419
slovenský	165732	2042	442193	23197	68319	2643	123258	5307	832691
ukrajinský	2005	33	9191	96	917	134	2325	15	14716
vietnamský	160	3	526	1	78	1	86	1	856
2024	178088	2302	490881	25202	74926	2908	137303	5687	917297
bulharský	3		34	1	16		5		59
český	230	2	773	25	100	19	289	9	1447
chorvátsky	19		26	1	6	1	3		56
maďarský	9738	57	32029	1569	4023	80	8478	280	56254
nemecký	56		164	6	66		26		318
poľský	38		117	1	22		24		202
rómsky	68	1	912	123	6	41	158	8	1317
rusínsky	51		250	5	59	6	69		440
slovenský	165514	2211	446402	23333	69542	2622	125020	5366	840010
ukrajinský	2207	31	9528	134	1014	137	3124	24	16199
vietnamský	164		646	4	72	2	107		995

Zdroj: MŠVVaM SR

4.3.2 Školy a školské zariadenia s vyučovaním jazyka národnostných menšín

Počty žiakov na školách s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny za základné a stredné školy za roky 2023 a 2024 sú uvedené v Tabuľke č. 21.

Tabuľka č. 21: Počty žiakov podľa typu a miesta školy a jazyka národnostnej menšiny

Typ a jazyk školy	2023	2024
Základné školy	1928	2063
Nemecký jazyk	1047	1157
Bratislava - Staré Mesto, Hlboká cesta 4	267	297
Kežmarok, Hradné námestie 38	359	323
Medzev, Štóska 183	202	211
Nitrianske Pravno, Školská 370/19	219	326
Rusínsky jazyk	427	429
Medzilaborce, Duchnovičova 480/29	107	89
Medzilaborce, Komenského 135/6	131	139
Radvaň nad Laborcom, Radvaň nad Laborcom 278	67	61
Svidník, Centrálna 464/2	122	116
Svidník, Ul. Komenského 307/22		24
Rómsky jazyk	377	398
Košice - Nad jazerom, Galaktická 9	183	183
Kremnica, Angyalova ulica 417/31	45	62
Kružlová, Kružlová 103	72	64
Stropkov, Hrnčiarska 795/61	77	89
Ukrajinský jazyk	77	79
Jarabina, Jarabina 258	77	79
Stredné školy	843	745
Rómsky jazyk	843	745

Kežmarok, Nad traťou 1342/28	194	156
Košice - Dargovských hrdinov, Exnárova 8	41	22
Košice - Juh, Požiarnická 1	517	478
Kremnica, Dolná 48/19	31	23
Rimavská, Sobota Školská 31	60	66
Celkový súčet	2771	2808

Zdroj: MŠVVaM SR

4.3.3 Vysoké školy

Vysoké školy sa na základe zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov delia na verejné, štátne, súkromné a zahraničné. K 1. septembru 2023 bolo v evidencii 20 verejných vysokých škôl, 3 štátne vysoké školy, 10 súkromných vysokých škôl a 6 zahraničných vysokých škôl.

Na katedrách, inštitútoch a ústavoch vysokých škôl je možné absolvovať vysokoškolské predmety, v rámci ktorých prebieha výučba viacerých jazykov národnostných menšín, konkrétne maďarského, nemeckého, ruského, ukrajinského, rusínskeho, rómskeho, chorvátskeho, bulharského a poľského jazyka

- Univerzita Komenského v Bratislave (v rámci Filozofickej fakulty je to na Katedre maďarského jazyka a literatúry, Katedre germanistiky, nederlandistiky a škandinavistiky, Katedre rusistiky a východoeurópskych štúdií a Katedre slovanských filológií, v rámci Pedagogickej fakulty na Katedre nemeckého jazyka, literatúry a didaktiky);
- Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach (v rámci Filozofickej fakulty – na Katedre germanistiky);
- Prešovská univerzita v Prešove (v rámci Filozofickej fakulty je to na Inštitúte rusistiky, Inštitúte ukrajinistiky a Inštitúte germanistiky, a v rámci Centra jazykov a kultúr národnostných menšín je to na Ústave rusínskeho jazyka a kultúry, Ústave rómskych štúdií a Ústave maďarského jazyka a kultúry);
- Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave (v rámci Filozofickej Fakulty na Katedre rusistiky a Katedre germanistiky);
- Trnavská univerzita v Trnave (na Katedre nemeckého jazyka a literatúry v rámci Pedagogickej fakulty)
- Katolícka univerzita v Ružomberku (na Katedre cudzích jazykov v rámci Pedagogickej fakulty);
- Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre (na Filozofickej fakulte je to Katedra romanistiky a germanistiky a na Fakulte stredoeurópskych štúdií sú to Ústav maďarskej jazykovedy a literárnej vedy a Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr);
- Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici (v rámci Filozofickej fakulty je to na Katedre germanistiky a na Katedre slovanských jazykov).

Na Slovensku zostáva jedinou samostatnou verejnou vysokou školou, na ktorej prebieha výučba primárne v jazyku národnostnej menšiny – v maďarskom jazyku – Univerzita J. Selyeho v Komárne. Táto inštitúcia zároveň ako jediná vysoká škola završuje kontinuitu vzdelávania v maďarskom jazyku od materskej školy až po terciárne vzdelanie. Univerzita ponúka študijné programy na troch fakultách – Fakulte ekonómie a informatiky, Reformovanej teologickej fakulte a Pedagogickej fakulte. Univerzita J. Selyeho mala k 31.10.2023 1.669 študentov.

V roku 2023 mala univerzita v piatich študijných odboroch³⁰ akreditovaných 18 študijných programov (ŠP) na I. stupni; 14 ŠP na II. stupni; 1 ŠP na spojenej I. a II. stupni a 6 ŠP na III. stupni. Riadne skončili štúdium v roku 2023 457 študenti (311 na I. stupni, 131 na II. stupni, 5 na spojenej I. a II. stupni a 10 na III. stupni). Kvalifikačná štruktúra vysokoškolských učiteľov ku dňu 31.10.2023 bola nasledovná: 24 profesori, 35 docenti, 51 odborný asistenti, 10 asistenti. Celkové náklady univerzity v roku 2023 boli vo výške 9 071 041,08 eur.

V roku 2024 bol počet študentov 1.636. Študijné odbory a študijné programy neboli oproti roku 2023 zmenené. Počet absolventov bol 415 (299 na I. stupni, 103 na II. stupni, 1 na spojenej I. a II. stupni a 12 na III. stupni). Kvalifikačná štruktúra vysokoškolských učiteľov ku dňu 31.10.2024 bola nasledovná: 22 profesori, 36 docenti, 49 odborný asistenti, 9 asistenti. Celkové náklady univerzity v roku 2024 boli vo výške 9 559 097 eur.³¹ Univerzita podľa vlastných slov registruje mierny pokles počtu študentov.

4.4 Výučba slovenského jazyka pre príslušníkov národnostných menšín

Príslušníci národnostných menšín sa môžu vzdelávať

1. v školách s vyučovacím jazykom slovenským,
2. v školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny,
3. v školách s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny.

Edukačný proces v základnom vzdelávaní v SR prebieha vo všetkých troch typoch škôl, ku ktorým sú v rámci štátneho vzdelávacieho programu vypracované záväzné rámcové učebné plány, na základe ktorých si školy vypracujú vlastný školský vzdelávací program.

V školách s vyučovacím jazykom maďarským sa vyučuje vyučovací predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra. Slovenský jazyk sa v týchto školách vyučuje metódami a technikami vyučovania cudzích jazykov. Slovenský jazyk má postavenie druhého jazyka. V ostatných školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny sa vyučuje vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúra. V školách s vyučovacím jazykom slovenským a v školách s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny sa vyučuje vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúra.

V rámci kurikulárnej reformy a v rámci systému podporných opatrení MŠVVaM SR podporuje metódy, formy a stratégie vyučovania slovenského jazyka ako druhého jazyka na školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny. Na podporu zvýšenia kvality prípravy budúcich učiteľov, ktorí budú v národnostných školách viesť žiakov k osvojovaniu si základov slovenského jazyka, a ktorí budú vyučovať predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra, MŠVVaM SR vyhlásilo výzvu z finančných prostriedkov Plánu obnovy a odolnosti SR vo výške 468 180 eur pre univerzity, ktoré realizujú pregraduálnu prípravu učiteľov pre materské, základné a stredné školy s vyučovacím jazykom maďarským. Cieľom výzvy je prispieť k naplneniu hlavného cieľa Reformy 2 Komponentu 6 Plánu obnovy a odolnosti „umožniť všetkým deťom a žiakom, aby v maximálnej možnej miere rozvíjali svoj plný vzdelávací potenciál“. Podporené boli dve univerzity – Univerzita J. Selyeho a Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, ktoré realizujú svoje projekty od októbra 2024. Hlavným cieľom projektov je, cestou analýzy sociolingvistických, sociálno-psychologických a pedagogicko-didaktických faktorov, ktoré je pri správnom nastavení stratégie prípravy učiteľov potrebné zohľadniť, pilotne overiť nové alebo inovovať aktuálne vysokoškolské predmety, zamerané na metódy a stratégie vyučovania slovenského jazyka ako druhého jazyka so zámerom zlepšiť prípravu budúcich učiteľov, ktorí budú v národnostných školách viesť žiakov k osvojovaniu si základov

³⁰ Študijné odbory: 8. Ekonómia a manažment; 18. Informatika; 38. Učiteľstvo a pedagogické vedy; 37. Teológia; 22. Matematika.

³¹ Výročné správy univerzity za rok 2023 a 2024. Dostupné: <https://www.ujs.sk/sk/univerzita/vyroczne-spravy.html>

slovenského jazyka a/alebo ktorí budú vyučovať predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra.

4.5 Možnosti ďalšieho vzdelávania budúcich pedagógov v jazykoch národnostných menšín

Pracovisko NIVaM v Komárne sa aktívne zapája do zlepšovania podmienok používania jazykov národnostných menšín a etnických skupín v praxi. Cieľom NIVaM je, okrem iného, posilňovať povedomie majority o menšinách, dostupnosť kultúry pre príslušníkov národnostných menšín, odbúravať predsudky a stereotypy a podporovať proces inklúzie v rámci vzdelávania. Za týmto účelom organizuje NIVaM neformálne vzdelávacie a kultúrno-spoločenské aktivity, ktoré prispievajú k predchádzaniu diskriminácie a sociálneho vylúčenia detí, žiakov a adolescentov žijúcich v marginalizovaných rómskych komunitách (ďalej len „MRK“). NIVaM taktiež poskytuje školenia pedagogickým a odborným zamestnancom škôl a školských zariadení, aby dokázali aktívne zapájať žiakov zo znevýhodnených skupín do školských a kultúrnych aktivít.

- V rámci programu inovačného vzdelávania *Poskytovanie podporných opatrení deťom a žiakom v mladšom a staršom školskom veku* organizuje NIVaM v Komárne školenia aj pre základné školy a špeciálne základné školy s vyučovacím jazykom maďarským. Pedagogickí a odborní zamestnanci sú pripravovaní na to, aby sa žiaci z prostredia národnostnej menšiny a z marginalizovaných komunít mohli plne vzdelávať v bežných školách. Nakoľko regióny južného Slovenska sú väčšinou národnostne zmiešané, je obzvlášť dôležité upriamiť pozornosť na túto problematiku.
- Projekt *„Inovatívne vzdelávanie učiteľov s cieľom zvýšiť ich interkultúrne kompetencie vo vzdelávacom procese rómskych žiakov*, pripravený Oddelením vzdelávania národnostných menšín, Odborom podpory formálneho vzdelávania, NIVaM Bratislava. V rámci tohto projektu boli vytvorené učebné materiály so zameraním na rómsky jazyk, rómsku kultúru a rómsku históriu. Boli organizované vzdelávacie tréningy pre pedagogických zamestnancov a odborných pracovníkov so zameraním na rómsky jazyk, rómsku kultúru, rómsku históriu, interkultúrnú výchovu, ľudské práva a demokratické občianstvo.
- Projekt *„Inovácie v odbornej príprave pedagogických a odborných zamestnancov v kontexte inkluzívneho vzdelávania v školách so žiakmi z rómskych komunít“* so sloganom *InklúRoma* má za cieľ, prostredníctvom tvorby publikácií so zameraním na rómsky jazyk a budovania inkluzívneho vzdelávacieho prostredia a školení pedagogických a odborných zamestnancov, prispieť k uplatňovaniu práva Rómiok a Rómov vzdelávať sa vo svojom materinskom jazyku a zabezpečiť tak kvalitné vzdelávanie a väčšiu podporu rozmanitosti v školách. Projekt je tiež pripravený Oddelením vzdelávania národnostných menšín, Odborom podpory formálneho vzdelávania, NIVaM Bratislava.
- NIVaM prostredníctvom pracoviska v Komárne poskytuje vzdelávanie pre pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov, ktorí pracujú v školách a školských zariadeniach s vyučovacím jazykom maďarským. V roku 2023 zabezpečovalo pracovisko NIVaM Komárno profesijný rozvoj 1 309 pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov.

V roku 2024 NIVaM realizovalo nasledovné podujatia, ktoré sa uskutočnili v maďarskom jazyku pre školy s vyučovacím jazykom maďarským

- *Informačné semináre* – na tému *Poskytovanie podporných opatrení* v počte 7, celkovo zúčastnených pedagógov bolo 108,

- *Metodické podpory* v materských, základných, stredných a špeciálnych školách v počte 61. Náplňou bolo prevažne usmerňovanie vedúcich pracovníkov škôl ohľadom podporných opatrení a ich aplikácie do praxe,
- *Programy inovačného vzdelávania* – diagnostika detí predškolského veku v systéme podporných opatrení, Poskytovanie podporných opatrení deťom v predškolskom veku, Diagnostika žiakov v mladšom a staršom školskom veku, Poskytovanie podporných opatrení žiakom v mladšom a staršom školskom veku. Nové vedomosti získalo 326 pedagogických a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení s vyučovacím jazykom maďarským,
- *Odborné podujatia* – na tému Ako zaviesť podporné opatrenie v materských, základných a stredných školách boli zorganizované pre celkový počet 365 pedagogických a odborných zamestnancov škôl južného Slovenska,
- *Webináre* – na tému Inklúzia, prevencia a podporné opatrenia v počte 3 webináre pre spolu 133 poslucháčov.

4.6 Ďalšie relevantné informácie a aktivity v oblasti výchovy a vzdelávania

V oblasti výchovy a vzdelávania príslušníkov národnostných menšín MŠVVaM SR na pravidelnej báze usporadúva odborné fóra s aktérmi činnými v oblasti národnostného školstva, ako napr., v roku 2023, konferencia *Zmeny vo vyučovaní v národnostných školách – národnostné jazyky vo vzdelávaní*, alebo *Odborné kolokvium k otázkam rozvoja národnostného školstva*, alebo, v roku 2024, seminár *Aktuálne otázky národnostného školstva – stredoškolské vzdelávanie*, alebo *Odborné fórum k aktuálnym otázkam národnostného školstva*. Cieľom týchto odborných stretnutí je informovať odborníkov z akademickej a neziskovej sféry, externých spolupracovníkov a zástupcov občianskej spoločnosti o aktivitách ministerstva v oblasti národnostného školstva, získať od účastníkov spätnú väzbu, diskutovať o možnostiach vytvorenia udržateľného systému národnostného školstva, či poskytnúť priestor spolupracujúcim subjektom v procese udržania práva o vzdelávanie sa v materinskom jazyku. Zároveň MŠVVaM SR aj mimo týchto odborných stretnutí priebežne komunikuje s riaditeľmi a zástupcami národnostných škôl (maďarskými, nemeckými, rusínskymi, rómskymi, ukrajinskými a i.).

S účinnosťou od 1. septembra 2023 MŠVVaM SR schválilo dokument³² „Rámcové učebné plány a vzdelávacie štandardy vzdelávania na získanie nižšieho stredného vzdelania“, ktorý určuje obsah a rozsah vzdelávania aj pre školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny. Tento dokument je významným krokom k zabezpečeniu rovnakého prístupu k vzdelávaniu aj pre žiakov z prostredia národnostných menšín, ktorí si chcú doplniť nižšie stredné vzdelanie po ukončení povinnej školskej dochádzky. V praxi sa uplatňuje v týchto prípadoch:

- základné školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, ktoré v dennej forme štúdiá poskytujú vzdelávanie osobám, ktoré ukončili povinnú školskú dochádzku bez získania nižšieho stredného vzdelania a chcú si ho doplniť podľa § 31a školského zákona,
- stredné odborné školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, ktoré v rámci nižšieho odborného vzdelávania umožňujú jeho získanie formou komisionálnej skúšky. Schválenie a sprístupnenie tohto rámcového dokumentu je dôležitým systémovým krokom smerom k podpore vzdelávacích príležitostí pre príslušníkov národnostných menšín, ktorí z rôznych dôvodov nezískali základné vzdelanie v riadnom čase.

Oblasť rozvoja národnostného školstva je pokrytá v mnohých projektoch vyplývajúcich z programového vyhlásenia vlády SR a vo viacerých projektoch sú

³² Dokument je dostupný na: <https://www.minedu.sk/data/att/187/27302.caec38.pdf>

spolupracujúcimi externými partnermi aj organizácie a odborníci z menšinového prostredia, napr. Zväz maďarských pedagógov na Slovensku, Pedagogický Inštitút Comenius, či občianske združenia zaoberajúce sa rómskymi komunitami. V týchto projektových skupinách sa zástupcovia menšinových organizácií môžu podieľať na vypracúvaní politík v oblasti vzdelávania alebo hodnotení ich implementácie.

MŠVVaM SR vyčlenilo účelové finančné prostriedky na financovanie rozvojových projektov v rámci výzvy „Podpora výučby materinského jazyka národnostnej menšiny“ vo výške 10 600 eur na rok 2023 a vo výške 10 000 eur na rok 2024. Oblasťou zamerania výzvy sú aktivity určené na podporu vzdelávania detí a žiakov patriacich k národnostným menšinám v ich materinskom jazyku podľa plnenia záväzkov obsiahnutých v Charte. Projekt má za cieľ podporiť prípravné aktivity na realizáciu výučby jazyka národnostnej menšiny (chorvátsky, poľský, rusínsky, rómsky, ukrajinský, nemecký, český alebo bulharský jazyk) a na samotnú realizáciu výučby jazyka národnostnej menšiny.

MŠVVaM SR v sledovanom období tiež vyčlenilo účelové finančné prostriedky na financovanie rozvojových projektov „Podpora regionálnej a multikultúrnej výchovy žiakov patriacich k národnostným menšinám“ vo výške 50 000 eur v roku 2023 aj v roku 2024. Oblasťou podpory sú aktivity formujúce vzťah k histórii, kultúre, tradíciám, historickým faktom vlastného regiónu, zamerané na spolužitie národnostných menšín, ako aj aktivity prispievajúce k spolunažívaniu detí rôznych národnostných menšín a majority, či aktivity zamerané na podporu národnostnej identity, spoznávanie a zachovanie tradičnej kultúry s dôrazom na ich miestny a regionálny charakter (hudobné, tanečné, divadelné, výtvarné, ako aj remeselnícke aktivity).

MŠVVaM SR, obec Rakúsy, Prešovská univerzita v Prešove a Asociácia škôl s vyučovaním rómskeho jazyka podpísali v roku 2024 *Memorandum o spolupráci na vytvorení pilotnej rómskej národnostnej školy* v obci Rakúsy. Tento pilotný projekt predstavuje významný krok k podpore skvalitnenia rómskeho národnostného školstva na Slovensku.

Aktivity v oblasti výchovy a vzdelávania zahŕňajú

- *Analýzu učebníc spoločenskovedných predmetov, obsahujúcich informácie o rómskej menšine*

V roku 2023 bol vypracovaný zoznam učebníc s platnou doložkou za posledných 5 rokov a uskutočnil sa výber z hľadiska ich dostupnosti v tlačenej verzii v spolupráci s pedagogickou knižnicou NIVaM a boli vypracované metodologický rámec a kritériá analýzy. V rokoch 2023 a 2024 prebehla priebežná analýza vybraných učebníc (dejepis, geografia, občianska náuka, etika) so schvaľovacou a odporúčacou doložkou MŠVVaM SR podľa stanovených kritérií s aktualizáciou metodológie. Koncom roka 2024 bola vypracovaná záverečná správa výskumnej úlohy, ktorá sa realizovala v rámci aktivity 2.1.1. Akčného plánu Boja s protirómskym rasizmom 2022 – 2024 Stratégie rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030, ktorej cieľom je znížiť predsudky a stereotypy o Rómoch a Rómkach, posilniť ľudskoprávnu výchovu a výchovu k tolerancii.

- *Súťaž Poznaj slovenskú reč*

Po zániku Štátneho pedagogického ústavu je gestorom súťaže NIVaM. V sledovanom období sa zrealizovali dva ročníky so všetkými postupovými kolami prezenčne. V súčasnosti má manažovanie súťaže *Poznaj slovenskú reč* na starosti Odbor podpory neformálneho vzdelávania NIVaM, zatiaľ čo Oddelenie vzdelávania národnostných menšín z Odboru podpory formálneho vzdelávania NIVaM má v gescii obsahové zabezpečenie súťaže.

- *Súťaž Pekná maďarská reč – Szép Magyar Beszéd*

Vyhlasovateľom súťaže je MŠVVaM SR a gestorom súťaže je NIVaM, konkrétne Oddelenie vzdelávania národnostných menšín Odboru podpory formálneho vzdelávania. V školských rokoch 2022/2023 a 2023/2024 sa postupové kolá súťaže organizovali prezenčnou formou. Organizačným zabezpečením celoštátnych kôl bolo poverené

Gymnázium a základná škola Sándora Máraiho s vyučovacím jazykom maďarským v Košiciach. Všetky dokumenty a formuláre súťaže sú priebežne aktualizované a zverejňované na webovom sídle NIVaM.

- Súťaž *Amari romaňi čhib – Naša rómčina*

Organizátorom súťaže je Súkromná pedagogická a sociálna akadémia, Požiarnická 1, Košice, vyhlasovateľom súťaže je Kultúrne združenie občanov rómskej národnosti Košického kraja n. o. a jej gestorom Oddelenie vzdelávania národnostných menšín NIVaM. Súťaž je určená pre žiakov základných a stredných škôl. Jej poslaním je podporiť rozvoj talentu žiakov základných a stredných škôl v prednese poézie a prózy v rómskom jazyku a rozvíjať ich tvorivosť a kultivovaný ústny prejav.

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v roku 2023 vypracoval

- úpravy a zmeny diagnostických postupov v obsahových a výkonových štandardoch: Štandard k diagnostike kognitívnych schopností *„Diferenciálna diagnostika kognitívnych schopností detí zo sociálne znevýhodneného prostredia“*,
- odborné a diagnostické postupy orientované na deti a mládež rómskej národnosti a
- metodické a metodologické manuály, vzdelávacie aktivity v oblasti inovovanej psychodiagnostiky a implementácie systému podporných opatrení.

Okrem spomenutého Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie realizoval taktiež

- prezenčné vzdelávanie *„Špecifiká rómskeho jazyka v kontexte diagnostiky detí z marginalizovaných rómskych komunít“*,
- vzdelávanie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov prostredníctvom informačnej kampane implementácie systému podporných opatrení zameraných na desegregáciu z Plánu obnovy a odolnosti SR.

Nadalej sa realizuje Spoločný projekt EÚ a Rady Európy *„INSCHOOL – Inclusive schools: Making difference for Roma children“*, ktorý sa začal realizovať na Slovensku v roku 2017, s plánovaným rokom jeho ukončenia v roku 2027. Spoločný projekt sa zameriava na podporu sociálneho začleňovania Rómov prostredníctvom podpory inkluzívnych vzdelávacích politík a praxe v Bulharsku, v Českej republike, v Maďarsku, v Rumunsku, v Slovenskej republike a v Spojenom Kráľovstve.

- *Druhá študijná návšteva projektu INSCHOOL* v Lisabone na tému *„Úspech Portugalska v oblasti vzdelávania: Vývoj politiky a praxe inkluzívneho vzdelávania“* sa konala v máji 2023 za účasti zástupcov MŠVVaM SR a Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity (ďalej len „ÚSVRK“). Cieľom študijnej návštevy bolo čerpať z pozitívnych skúseností Portugalska v oblasti vzdelávania a podporiť výmenu poznatkov medzi zainteresovanými stranami zapojenými do projektu *INSCHOOL*.
- *Kurz odbornej prípravy* sa v rámci projektu *INSCHOOL* uskutočnil v júli 2023 v Budapešti. Poskytol účastníkom (aj zástupcom MŠVVaM SR) príležitosť zažiť, premýšľať a diskutovať o otázkach súvisiacich s tvorbou vzdelávacej politiky, a to najmä o možnostiach politiky na podporu učiacich sa zo znevýhodneného prostredia. Kurz odbornej prípravy bol prvým stretnutím Programu odbornej prípravy, ktorý sa realizoval od júla 2023 do februára 2024 prostredníctvom série pravidelne a včas plánovaných podujatí. Záverečná konferencia spoločného projektu EÚ a Rady Európy *Inkluzívne školy - zmena pre rómske deti (INSCHOOL)* sa uskutočnila v Bruseli v máji 2024.

MŠVVaM SR realizuje spoločný projekt s Radou Európy *Romani - Plurilingual Policy Experimentation // Inklúzia rómskych detí vo vzdelávaní - plurilingválny prístup*. Realizácia projektu prebieha od roku 2022 až do roku 2025, zapojené sú základné školy z 3 krajín EÚ - Slovenska, Slovinska a Grécka. Na Slovensku sa do pilotného overovania

zapojili tri základné školy. Cieľom projektu je vytvárať príležitosti pre rozvoj povedomia rómskym i nerómskym žiakom o rómskom jazyku, kultúre a histórii a pre pochopenie praxe viacjazyčného vzdelávania. Pilotné overovanie všeobecnejšie prispeje k pochopeniu spôsobov, akými by sa koncept viacjazyčného a interkultúrneho vzdelávania Rady Európy mohol premietnuť do praxe v triede, s cieľom zabezpečiť inkluzívne vzdelávanie žiakov z jazykových menšín.

V. Opatrenia ústredných orgánov štátnej správy na dodržiavanie práv príslušníkov národnostných menšín

Vedľa ministerstiev, do ktorých pôsobnosti patria otázky prezentované v predchádzajúcich kapitolách sa splnomocnenec obrátil aj na ostatné ÚOŠS s cieľom získať komplexný obraz o vykonaných krokoch v oblasti dodržiavania práv príslušníkov národnostných menšín za obdobie 2023 – 2024. Pri hodnotení odpovedí jednotlivých ministerstiev je potrebné zohľadniť, že problematika ochrany práv príslušníkov národnostných menšín sa v agende jednotlivých ÚOŠS prejavuje v rôznom rozsahu a s rôznou intenzitou.

Táto kapitola reflektuje najdôležitejšie konštatovania jednotlivých odpočtov a zohľadňuje verejný záujem na prehľadnej komunikácii o opatreniach prijatých ústrednými orgánmi štátnej správy na dodržiavanie práv príslušníkov národnostných menšín. ÚSVNM však zdôrazňuje, že celkové odpočty jednotlivých ministerstiev obsahujú aj ďalšie dôležité údaje, ktoré sa týkajú systémových opatrení plánovaných do budúcnosti a preto nie sú zahrnuté v tejto správe. Niektoré relevantné odpočty zo strany ústredných orgánov štátnej správy sú zároveň zhrnuté v iných kapitolách tejto správy, ktoré sa osobitne venujú oblastiam patriacim do ich pôsobnosti. Z tohto dôvodu sa tieto informácie v tejto kapitole neopakujú.

5.1 Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky

Z odpočtu Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky (ďalej len „MZ SR“) vyplýva, že každý zdravotnícky pracovník je v zmysle zákona povinný dodržiavať Etický kódex zdravotníckeho pracovníka ustanovený zákonom č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Medzi všeobecné povinnosti zdravotníckeho pracovníka patrí podľa článku 2 Etického kódexu aj povinnosť zachovávať život, chrániť, podporovať a obnovovať zdravie, predchádzať chorobám a zmierňovať utrpenie bez ohľadu na národnosť, rasu, vierovyznanie, sexuálnu orientáciu, politickú príslušnosť, spoločenské postavenie, morálnu či rozumovú úroveň a povesť pacienta.

Agenda zdravotníckych zariadení a zariadení sociálnych služieb sa vedie v štátnom jazyku. Komunikácia personálu s pacientmi alebo klientmi prebieha spravidla v štátnom jazyku. Ak však ide o pacienta alebo klienta, ktorého materinský jazyk je iný ako štátny jazyk, komunikácia sa môže podľa § 8 ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 270/1995 Z. z.“) viesť v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom alebo klientom porozumieť. Hoci členovia personálu nie sú povinní ovládať cudzí jazyk ani jazyk národnostnej menšiny, pacient alebo klient, ktorý patrí k národnostnej menšine, môže v týchto zariadeniach v obciach, kde sa v úradnom styku používa jazyk národnostnej menšiny podľa osobitného predpisu, používať svoj materinský jazyk v komunikácii s personálom podľa § 5 ods. 3 zákona č. 184/1999 Z. z.

Integrovaný záchranný systém

Špecifickou oblasťou používania regionálnych alebo menšinových jazykov, ktoré spadá do kompetencie MZ SR, sú tiesňové volania na privolanie záchranných zložiek integrovaného záchranného systému na čísle 112, ktorá je dlhodobo v pozornosti ÚVNM. Z vyjadrenia MZ SR vyplýva, že všetky koordinačné strediská integrovaného záchranného systému pôsobiace na území SR každodenne pri výmene pracovnej zmeny operátorov čísla 112 zasielajú zoznam počtu operátorov ovládajúcich konkrétny cudzí jazyk na stálu službu sekcie, ktorá tieto údaje vyhodnocuje.

Ak príslušné stredisko nie je schopné vybaviť volanie na číslo tiesňového volania 112 z dôvodu neznalosti cudzieho jazyka operátormi prítomnými na zmene, zabezpečí vybavenie hovoru konferenčným volaním s operátorom iného strediska, ktoré v hlásení o prevzatí zmenovej služby oznámilo prítomnosť operátora ovládajúceho požadovaný cudzí jazyk.

Ministerstvo uviedlo, že na základe doterajších skúseností neboli zaznamenané žiadne problémy s riešením tiesňových volaní v jazyku národnostnej menšiny a dodalo, že systém vybavovania hovorov na číslo tiesňového volania 112 v jazyku menšiny funguje efektívne a prispieva k ochrane života a zdravia občanov, ktorí sa ocitli v tiesňovej situácii. Ako uviedlo MZ SR, operačné stredisko záchrannej zdravotnej služby SR tiež disponuje operátormi linky tiesňového volania 155, ktorí majú certifikované preskúšanie v komunikácii v cudzích jazykoch.

Informovaný súhlas pacienta

ÚSVNM považuje za dôležité upriamiť pozornosť na oblasť, kde sa vyskytujú výzvy z pohľadu používania jazykov národnostných menšín. Ide o zabezpečenie informovaného súhlasu pacienta so zdravotnou starostlivosťou, ktorému má predchádzať zrozumiteľné poučenie o navrhovanom postupe. Táto téma bola predmetom diskusie aj počas monitorovacej návštevy Výboru expertov Charty, pri ktorej sa riešila skutočnosť, že aj pacienti, ktorí neovládajú slovenský jazyk na dostatočnej úrovni, v praxi podpisujú informovaný súhlas len v slovenskom jazyku.

Táto prax poukazuje na dôležitosť zabezpečenia právnej istoty a ochrany základných práv pacientov, keďže ide o informácie bezprostredne ovplyvňujúce ich život a zdravie. Poskytovanie takýchto informácií by malo prebiehať spôsobom, ktorý je pre pacienta jednoznačne zrozumiteľný. V prípade príslušníkov národnostných menšín to často znamená potrebu komunikácie v ich materinskom jazyku. Ak pacient nie je schopný dostatočne porozumieť obsahu právneho úkonu, ktorým je udelenie informovaného súhlasu, vyvstáva aj otázka platnosti takéhoto úkonu podľa pravidiel ustanovených v štvrtej hlave zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka.

Zabezpečenie komunikácie v menšinovom jazyku však do značnej miery závisí aj od personálneho obsadenia zdravotníckeho zariadenia a nie je vždy bez výnimky možné. ÚSVNM preto považuje za vhodné, aby v prípadoch, keď to charakter a okolnosti prípadu umožňujú, boli informované súhlasy pre pacientov patriacich k národnostným menšinám na požiadanie vyhotovované v dvojazyčnej forme – v slovenskom jazyku a zároveň v jazyku príslušnej menšiny. ÚSVNM je za týmto účelom pripravený pokračovať v aktívnej spolupráci s MZ SR a poskytovať odbornú podporu a súčinnosť pri príprave dvojazyčných podkladov a vzorov, ktoré zabezpečia, aby aj pacienti neovládajúci slovenský jazyk na dostatočnej úrovni v čo najväčšej miere porozumeli navrhovanému zdravotnému postupu a súvisiacej dokumentácii.

Regionálne úrady verejného zdravotníctva

MZ SR uvádza, že regionálne úrady verejného zdravotníctva v Dunajskej Strede, Galante, Komárne, Nových Zámkoch a Rožňave pri výkone svojich kompetencií zabezpečujú plnenie požiadaviek občanov národnostnej menšiny v súlade so zákonom č. 184/1999 Z. z. Uvedené regionálne úrady sa organizačne členia na jednotlivé odborné útvary, pričom podľa MZ SR je na každom z nich zamestnanec, ktorý ovláda jazyk národnostnej menšiny slovom a písmom a je schopný komunikovať s občanmi národnostnej menšiny v prípade potreby. MZ SR tiež uviedlo, že na vymenovaných regionálnych úradoch verejného zdravotníctva ovláda jazyk národnostnej menšiny približne 95 % zamestnancov slovom a písmom, preto doposiaľ nebolo potrebné zabezpečiť kompetenčné vzdelávanie zamerané na zlepšenie úrovne ovládania jazyka

národnostných menšín pre štátnych zamestnancov vykonávajúcich štátnu službu v obciach vymedzených v nariadení vlády SR č. 35/2023 Z. z.

Asistenti podpory zdravia

MZ SR ako sprostredkovateľský orgán Programu Slovensko, zodpovedné za implementáciu fondov v programovom období 2021 – 2027, v roku 2024 podporilo projekt „Zdravé komunity“, ktorého cieľom je zlepšenie zdravotnej gramotnosti a podmienok pre zdravie marginalizovanej rómskej populácie.

Aktivity projektu sú realizované najmä na komunitnej úrovni a v prostredí nemocníc. Projekt implementuje štátna príspevková organizácia Zdravé regióny. Na pozíciách asistentov podpory zdravia (ďalej len „APZ“) v marginalizovaných komunitách a v prostredí nemocníc je znalosť jazyka cieľovej skupiny (rómsky, maďarský, slovenský) základnou kvalifikačnou podmienkou na pracovnú pozíciu. APZ priamo v komunitách spolupracujú s lekármi prvého kontaktu pri podpore preventívnych programov a pri ochoreniach klientov. Spolupracujú s Operačným strediskom záchrannej zdravotnej služby SR pri núdzových volaniach, kde často tlmočia z materinského jazyka klientov. Spolupracujú s príslušnými Regionálnymi úradmi verejného zdravotníctva pri výskyte infekčných ochorení (depistáž, pozývanie na testy, očkovanie a iné – v jazyku klientov). Podpora zdravia sa okrem jednotlivcov a rodín zameriava aj na skupiny ľudí a to najmä v spolupráci s miestnymi materskými, základnými a strednými školami ako aj s komunitnými centrami – aktivity prebiehajú podľa potrieb klientov v slovenskom, maďarskom alebo rómskom jazyku. V prípade, že skupinové osvetové podujatie vedie prizvaný odborník (zdravotníci, medici, verejní zdravotníci a pod.), sú to práve APZ, ktorí v prípade potreby zabezpečujú tlmočenie a porozumenie preberaného obsahu cieľovou skupinou.

Okrem uvedených spoluprác je každodennou náplňou práce asistencia klientom – meranie tlaku, teploty, osвета o chronických ochoreniach, dozor nad doliečovaním a pod. APZ v roku 2024 pôsobili vo vyše 270 obciach s prítomnosťou MRK. APZ v prostredí nemocníc pôsobia v 16 zariadeniach ústavnej zdravotnej starostlivosti, najmä v spádových nemocniciach v okresoch, kde obyvateľstvo z prostredia MRK tvorí viac ako 20 %. Priamo v nemocniciach pomáhajú pacientom z prostredia MRK pri komunikácii s lekármi. Na požiadanie klienta taktiež pomáhajú s porozumením nevyhnutnej dokumentácii (lekárske správy, informovaný súhlas, špecifiká liečby, doliečovací režim a pod...) vykonávajú osvetové a edukačné aktivity, napríklad o starostlivosti o maloleté deti.

Štátna príspevková organizácia Zdravé regióny spolupracuje aj so Slovenským národným strediskom pre ľudské práva (ďalej len „SNSLP“). V rámci tejto spolupráce absolvovali v roku 2023 vybraní APZ školenie o správnom podávaní podnetov pri podozrení na menej priaznivé zaobchádzanie alebo diskrimináciu pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti. V rámci tejto spolupráce SNSLP tiež v roku 2024 uskutočnilo výjazdy do vybraných obcí, kde priamo s klientmi diskutovali o ich skúsenostiach s poskytovaním zdravotnej starostlivosti.

Všetky vyššie uvedené činnosti sú nízkoprahové a vzájomne prepojené a majú za cieľ eliminovať bariéry v prístupe k zdravotnej starostlivosti, jazykové bariéry nevynímajúc. Projekt bude trvať do roku 2029 a víziou MZ SR je, aby pokračoval aj v budúcom programovom období. Organizácia Zdravé regióny priebežne hľadá a vyvíja nástroje na zvýšenie dopadov tohto projektu a to aj na základe vlastnej výskumnej činnosti (priebežné meranie dopadov) a uvádzania zistení do praxe.

5.2 Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky

Ústredný portál verejnej správy

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky (ďalej len „MIRRI SR“) je podľa § 6 zákona č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o e-Governmente) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o e-Governmente“) správcom ústredného portálu verejnej správy (ďalej len „ÚPVS“), prostredníctvom ktorého je možné centrálne vykonávať elektronickú úradnú komunikáciu s ktorýmkoľvek orgánom verejnej moci a pristupovať k spoločným modulom, a to najmä prostredníctvom siete internet. Služi rovnako ako jednotné kontaktné miesto pre publikovanie elektronických služieb štátu podľa jednotlivých životných situácií.

MIRRI SR dodalo, že orgány verejnej moci sú povinné na účely výkonu verejnej moci umožniť elektronickú komunikáciu s nimi prostredníctvom ústredného portálu, a rovnako sú povinné zabezpečiť prístup k elektronickým službám verejnej správy prostredníctvom tohto portálu, bez ohľadu na to, či tieto služby poskytujú aj cez špecializovaný portál. MIRRI SR však poznamenalo, že ako správca má len úlohu naplňať obsah ústredného portálu údajmi poskytnutými od iných orgánov verejnej moci.

MIRRI SR poukázalo na § 6 ods. 3 písm. a) zákona o e-Governmente, podľa ktorého za správnosť a úplnosť kontaktných údajov a tvorbu informačného obsahu o činnosti orgánu verejnej moci vždy zodpovedá príslušný gestor danej činnosti, v ktorého kompetencii je predmetný úsek verejnej správy. Uviedlo aj vyhlášku MIRRI SR č. 335/2023 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o e-Governmente, a ktorá upravuje tvorbu informačného obsahu o činnosti orgánu verejnej moci pre verejnosť aj v jazyku podľa osobitného predpisu. Vyhláška ukladá orgánom verejnej moci povinnosť zabezpečiť tvorbu informačného obsahu o svojej činnosti pre verejnosť za podmienok stanovených zákonom o e-Governmente. Na základe uvedených predpisov MIRRI SR uviedlo, že nezabezpečuje tvorbu informačného obsahu ÚPVS, ktorá nespadá do jeho pôsobnosti. Takýto obsah publikujú orgány verejnej správy prostredníctvom redakcie ÚPVS.

Podľa vyjadrenia MIRRI SR, ÚPVS ako centrálny komunikačný bod, zabezpečuje centrálne virtuálne prostredie pre elektronickú komunikáciu bez ohľadu na to, z akej obce určitá osoba cez ÚPVS komunikuje. MIRRI SR poznamenalo, že občan v tomto prípade nekomunikuje priamo s úradníkom v konkrétnej obci, kde je zaručené právo na používanie menšinového jazyka v úradnom styku, ale s ÚPVS, ktorý v súčasnosti umožňuje komunikáciu iba v slovenskom a anglickom jazyku. MIRRI SR však tiež dodalo, že napriek tomu, že portál slovensko.sk aktuálne nepodporuje publikovanie článkov v jazykoch národnostných menšín, pripravovaná nová verzia ÚPVS, ktorá je v súčasnosti v produkčnej prevádzke, umožní publikovanie obsahu aj v rôznych jazykoch. Na publikovanie takýchto materiálov bude podľa MIRRI SR potrebná podpora príslušných úradov pre národnostné menšiny, keďže redakcia musí kontrolovať obsah pred jeho zverejnením.

ÚSVNM v tejto súvislosti uvádza, že aj vyššie stanovisko MIRRI SR poukazuje na nepripravenosť súčasnej právnej úpravy používania jazykov národnostných menšín na ich využitie v digitálnej komunikácii so štátom. Zákon č. 184/1999 Z. z. v aktuálnom znení neupravuje digitálnu úradnú komunikáciu a ani zákon o e-Governmente či vyhláška MIRRI SR č. 335/2023 Z. z. neobsahujú možnosť vytvárania informačného obsahu ÚPVS v jazykoch národnostných menšín. Podľa čl. 2 Ústavy Slovenskej republiky môžu štátne orgány konať iba na základe ústavy, v jej medziach a spôsobom ustanoveným zákonom. Z toho vyplýva, že v súčasnosti nie sú splnené legislatívne predpoklady na tvorbu obsahu ÚPVS aj v jazykoch národnostných menšín.

ÚSVNM sa domnieva, že ÚPVS ako centrálna elektronická platforma na komunikáciu s orgánmi verejnej správy na celom území Slovenska by mal do budúcnosti umožňovať

komunikáciu aj v jazykoch národnostných menšín v čo najväčšom možnom rozsahu. Použiteľnosť jazykov národnostných menšín v prostredí ÚPVS by podporilo plnenie medzinárodných záväzkov SR v oblasti ochrany týchto jazykov a zároveň by pomohlo zaistiť, aby digitalizácia v rámci úradnom styku vo výsledku neznižovala štandard menšinových jazykových práv, ale naopak zlepšovala dostupnosť a kvalitu služieb pre všetkých. Z tohto dôvodu bude ÚSVNM presadzovať legislatívne úpravy, ktoré reflektujú meniace sa potreby aj v oblasti úradnej komunikácie a umožnia čo najširšie uplatnenie menšinových jazykov aj v elektronickej verejnej správe.

Aj z vyššie uvedených dôvodov ÚSVNM podporuje zámer umožniť publikovanie obsahu v rôznych jazykoch na portáli slovensko.sk v rámci uvedenej novej verzie portálu. Ako už uvádza aj MIRRI SR, pre sprístupnenie ÚPVS v jazykoch národnostných menšín bude kľúčová aj spolupráca ďalších ÚOŠS, ktoré sú zodpovedné za tvorbu obsahu dokumentov dostupných na tejto platforme, ÚSVNM je preto pripravený aktívne spolupracovať s MIRRI SR a ďalšími ÚOŠS pri tvorbe obsahu ÚPVS v jazykoch národnostných menšín, aby sa zabezpečili čo najkvalitnejšie služby pre všetkých používateľov portálu.

Elektronické dvojazyčné formuláre

V rámci akčného plánu je MIRRI SR jedným z gestorov opatrenia podľa kapitoly 4 (Oblasť zlepšovania podmienok vymožitelnosti jazykových práv národnostných menšín a etnických skupín v praxi). Ide o opatrenie č. 4 akčného plánu : „Zverejnenie elektronickej databázy prekladov formulárov, žiadostí, tlačív rozhodnutí, iných úradných dokumentov a informatívnych materiálov“.

Z vyjadrenia MIRRI SR však vyplýva, že samotné vytváranie dvojazyčných formulárov na účely výkonu verejnej moci v elektronickej podobe podľa zákona o e-Governmente je plne v kompetencii ústredných orgánov štátnej správy. Rovnako aj vytváranie dvojazyčných formulárov pre obce a mestá v oblastiach výkonu prenesených právomocí je v kompetencii tých ústredných orgánov štátnej správy, do ktorých pôsobnosti patrí prenesený výkon štátnej správy. Vzhľadom na to, že sa písomný úradný styk presúva do elektronickej podoby a komunikácia bude prebiehať predovšetkým prostredníctvom ÚPVS, predpokladá MIRRI SR do budúcnosti vytvorenie jazykových mutácií existujúcich formulárov dostupných na ústrednom portáli.

MIRRI SR sa však vyjadrilo, že v súlade s ustanoveniami citovanými v súvislosti s ÚPVS nemá povinnosť zverejňovať viacjazyčné formuláre v oblastiach, ktoré nepatria do jeho pôsobnosti. Ako správca má len úlohu naplňovať obsah ÚPVS údajmi poskytnutými od iných orgánov verejnej moci. Z tohto dôvodu MIRRI SR nepredpokladá, že by elektronické dvojazyčné formuláre po obsahovej a jazykovej stránke vytváralo vo vlastnej réžii.

Podľa vyjadrenia MIRRI SR v súčasnom riešení pre modul elektronických formulárov publikovali orgány verejnej moci

- 9 formulárov s jazykom nemeckým k 31.12.2022; stav bez zmeny k 31.12.2024,
- 33 formulárov s jazykom anglickým k 31.12.2023; 42 formulárov k 31.12.2024,
- 176 formulárov s jazykom maďarským k 31.12.2023; 197 formulárov k 31.12.2024.

Štatistiku pre MIRRI SR poskytol prevádzkovateľ ÚPVS – NASES.

MIRRI SR dodalo, že zákonnú povinnosť zverejnenia dvojazyčných formulárov vo vzťahu k zákonu č. 184/1999 Z. z. má Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „MV SR“). Taktiež je podľa vyjadrenia MIRRI SR otázka možnosti zverejnenia elektronickej databázy prekladov formulárov, žiadostí, tlačív rozhodnutí, iných úradných dokumentov a

informatívnych materiálov a súvisiacich podrobností predmetom komunikácie medzi MIRRI SR a MV SR.

5.3 Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

V období 2023 – 2024 presadzovalo Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „MS SR“) uplatňovanie práv príslušníkov národnostných menšín predovšetkým prostredníctvom RVLP. Zhrnutie činnosti RVLP je obsiahnuté v kapitole 2.5.1 tejto správy.

Okrem RVLP je MS SR kompetentným orgánom aj pre dotačnú schému zameranú na presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv a slobôd, ako aj na prevenciu všetkých foriem diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ďalších prejavov intolerancie. V rámci tejto schémy sa každoročne udeľuje finančná podpora na realizáciu projektov, pričom v roku 2023 bolo podporených 45 a v roku 2024 28 projektov. Celková alokácia finančných prostriedkov predstavovala v oboch rokoch sumu 769 500 eur. V sledovanom období boli zo zdrojov tejto schémy podporené aj viaceré projekty zamerané na podporu práv príslušníkov národnostných menšín. V roku 2023 boli schválené štyri takéto projekty s dotáciami v celkovej výške 56 000 eur

- Asociácia pre kultúru, vzdelávanie a komunikáciu – *Roma Spirit 2023* – 10 000 eur
- in minorita – *Pobedim – história spolužitia, biele miesta.* – 10 000 eur
- TACHLES – *TACHLES TV: DESATORO* – 20 000 eur
- Nadácia Cvernovka – *30 rokov ochrany a porušovania ľudských práv v Slovenskej republike* – 16 000 eur

V roku 2024 boli schválené tri projekty na podporu národnostných menšín v celkovej výške 57 465 eur

- SVET TICHÁ – *TVORÍME SPOLU komunitu Nepočujúcich Rómov* – 21 940 eur
- Impact Games – *Príbehy z Dolnej Medze: mainstreaming „rómskej“ životnej skúsenosti* – 30 600 eur
- Asociácia pre kultúru, vzdelávanie a komunikáciu – *Roma Spirit 2024* – 4 925 eur

5.4 Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

V kontexte sociálnych aktivít Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ďalej len „MPSVR SR“) nesleduje mechanizmy ani postupy zavedené na informovanie orgánov o aktivitách zameraných na odrádzanie od používania regionálnych alebo menšinových jazykov. MPSVR SR sa tiež vyjadrilo, že v Informačnom systéme sociálnych služieb neeviduje zariadenia sociálnej starostlivosti, ktoré by ponúkali možnosť prijímať a ošetrovať používateľov regionálnych alebo menšinových jazykov. Na základe osobných návštev zariadení a praktických skúseností však MPSVR SR vo svojom odpočte konštatuje, že v jazykovo zmiešaných regiónoch nie je problém poskytovať služby aj prijímateľom, ktorých materinským jazykom je jazyk danej národnostnej menšiny.

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

Podľa informácií sprostredkovaných v odpočte MPSVR SR Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „ústredie PSVR“) metodicky usmernilo postup zamestnancov Ústredia PSVR, úradov práce, sociálnych vecí a rodiny a centier pre deti a rodiny (ďalej len „CDR“) pri výbere CDR, ktoré vykonávajú opatrenia pobytovou formou. Podľa usmernenia sa pri tomto výbere má klásť dôraz na minimalizáciu vzdialenosti centra od pôvodného prostredia dieťaťa, čím sa podporuje aj udržiavanie kontaktu dieťaťa s rodinou. Tento prístup zároveň vytvára

priestor pre používanie jazykov národnostných menšín, najmä maďarského a rómskeho jazyka, ktorý sa využíva v komunikácii medzi dieťaťom a jeho rodinou.

Ústredie PSVR, podľa vyjadrenia MPSVR SR, tiež podporuje profesijný rozvoj zamestnancov CDR prostredníctvom rôznych vzdelávacích programov, ktoré sú realizované v spolupráci s organizáciami a inštitúciami ako Národný inštitút vzdelávania a mládeže. Príkladom takéhoto vzdelávania je projekt InklusRoma, ktorý sa zameriava na inklúziu príslušníkov rómskej národnostnej menšiny. Okrem toho ústredie PSVR v spolupráci s Fórom zamestnancov CDR organizuje vzdelávacie konferencie a odborné semináre, ktoré sa venujú tematike medzikultúrnych rozdielov národnostných menšín, vrátane problematiky generačnej chudoby v rómskych komunitách alebo špecifik rómskej kultúry. Súčasťou vzdelávania je aj distribúcia kurzu základného rómskeho jazyka, ktorý zamestnanci CDR absolvujú na účely lepšieho pochopenia a komunikácie pri práci s rómskymi deťmi a rodinami.

Ústredie PSVR sprístupnilo na svojom webovom sídle viacero vzorov žiadostí, potvrdení, vyhlásení a informačných dokumentov aj v jazykoch vybraných národnostných menšín – predovšetkým v maďarskom, ukrajinskom a nemeckom jazyku. Tieto dokumenty sú dostupné na odkaze: https://www.upsvr.gov.sk/vzory-ziadosti-v-slovenskom-jazyku-a-inych-jazykoch.html?page_id=282. ÚSVNM víta túto skutočnosť, ktorá je dôležitým krokom k zvýšeniu jazykovej prístupnosti verejnej správy.

V tejto súvislosti ÚSVNM tiež podotýka, že podľa § 2 ods. 7 zákona č. 184/1999 Z. z. majú občania patriaci k národnostným menšinám možnosť požiadať o dvojjazyčné úradné formuláre – teda dokumenty určené na právne účely, ktoré obsahujú rovnocenný text v štátnom jazyku aj v jazyku národnostnej menšiny. Za účelné sa v tomto smere preto javí zlúčenie existujúcich prekladov s ich slovenskými verziami do jedného spoločného dokumentu.

ÚSVNM vníma ako dôležité pokračovať v priaznivom trende sprístupňovania informácií a podkladov v menšinových jazykoch zabezpečením čím väčšieho množstva preložených dokumentov a dvojjazyčných úradných dokumentov. ÚSVNM preto spolupracuje s MPSVR SR na prepracovaní a doplnení existujúcich prekladov, aby výsledkom neboli len informatívne jazykové verzie dostupné pre verejnosť, ale plnohodnotné dvojjazyčné dokumenty priamo použiteľné na právne účely.

5.5 Ministerstvo dopravy Slovenskej republiky

MD SR vo svojom odpovedi uviedlo, že od roku 2023 je účinný technický predpis VL (Vzorové listy stavieb pozemných komunikácií) 6.1 „Zvislé dopravné značky“, ktorý obsahuje aj nové vzorové listy dopravných značiek reflektujúce novelu zákona č. 184/1999 Z. z. Medzi týmito značkami sú napríklad dopravné značky označujúce začiatok a koniec obcí a ich častí, miestne návěsti, smerové a pruhové predzvesti, tabuľové smerníky a ďalšie dopravné tabule. Zároveň je účinný aj technický predpis TP (Technické podmienky) 117 – „Spoločné zásady používania dopravných značiek a dopravných zariadení“, ktorý v kapitole 3.4.2.4 podrobnejšie upravuje zásady uvádzania informácií na dopravných značkách v jazyku národnostných menšín na území obcí v súlade so zákonom č. 184/1999 Z. z. Tieto technické podmienky tak presnejšie určujú spôsob používania menšinových jazykov na dopravnom značení v dotknutých oblastiach. Bližšie podrobnosti sú uvedené TP 117 a dostupné na webovej stránke SSC.

ÚSVNM sa v ostatnom období intenzívne venuje problematike dopravného značenia v jazykoch národnostných menšín, ktorá sa v aplikačnej praxi ukazuje ako komplexná a v niektorých aspektoch nejednoznačná. V tejto súvislosti ÚSVNM uvádza, že technický predpis TP 117, účinný od 20. januára 2023, významne ovplyvňuje praktickú realizáciu legislatívnych zmien prijatých zákonom č. 417/2021 Z. z., ktorým sa menil a dopĺňal zákon č. 184/1999 Z. z. Novela priniesla možnosť používania jazykov národnostných menšín na dopravných značkách

prostredníctvom dvojazyčného alebo viacazyčného prevedenia textov určených účastníkom cestnej premávky.

Už počas prípravy a pripomienkovania TP 117 ÚSVNM aktívne komunikoval s MD SR a predložil zásadné pripomienky týkajúce sa niektorých ustanovení. Viaceré z týchto podnetov boli zohľadnené – napríklad umožnenie použitia cyriliky pri rusínskom jazyku a ukrajinskom jazyku či výklad pojmu „obec“ tak, aby zahŕňal aj extravilán. Niektoré ďalšie otázky však podľa názoru ÚSVNM zostali nevyjasnené. Na základe skúseností z praxe je vhodné všestranne zvážiť prípadné upresnenie a doplnenie technických podmienok z hľadiska používania jazykov národnostných menšín zohľadňujúc dosahovanie ďalších verejných záujmov.

V súvislosti s uplatňovaním jazykových práv v oblasti dopravného značenia sa ÚSVNM venuje aj postupom v prípade ciest I. triedy, ktorých správcom je SSC, rozpočtová organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti MD SR. V konaniach o určení dopravného značenia dochádzalo v sledovanom období k zamietaniu žiadostí o osadenie dvojazyčných značiek, pričom ako dôvody sa uvádzali najmä požiadavky na zjednodušenie textov alebo predpokladané zvýšené náklady. Práve preto ÚSVNM inicioval odborné konzultácie, ktorých cieľom je zlepšiť aplikačnú prax vzhľadom na platný legislatívny rámec.

ÚSVNM víta, že v uplynulých mesiacoch, aj na základe spomínaných konzultácií, došlo k prehodnoteniu niektorých stanovísk a k väčšej otvorenosti pri posudzovaní žiadostí o osadenie dvojazyčného značenia. ÚSVNM je naďalej pripravený aktívne spolupracovať s MD SR, SSC a ďalšími dotknutými subjektmi s cieľom identifikovať a odstraňovať praktické prekážky, ktoré môžu brániť dôslednému uplatňovaniu jazykových práv príslušníkov národnostných menšín aj v oblasti dopravnej infraštruktúry.

Slovenská pošta

V ostatnom období nadviazal ÚSVNM intenzívnu spoluprácu so Slovenskou poštou pri prekladoch pre verejnosť v jazykoch národnostných menšín. Slovenská pošta identifikovala oblasti, v ktorých je povinná uvádzať informácie a oznamy v jazykoch národnostných menšín, a následne spracovala zoznam dokumentov a oznamov, ktoré je potrebné preložiť. Tieto dokumenty a oznamy boli v príslušnom jazyku národnostnej menšiny distribuované na dotknuté pošty a iné verejne prístupné objekty, kde boli umiestnené na viditeľnom mieste.

Pre zabezpečenie dodržiavania zákona vypracovala Slovenská pošta interný dokument s názvom „Organizačná smernica OS-114 Zákon o používaní jazykov národnostných menšín v podmienkach Slovenskej pošty, a. s.“, v ktorom je stanovený postup a zodpovednosť organizačných útvarov pri aplikácii tohto zákona.

Slovenská pošta deklaruje, že identifikované informácie týkajúce sa ohrozenia zdravia, bezpečnosti alebo majetku občanov SR sú umiestňované na miestach prístupných verejnosti popri štátnom jazyku aj v jazykoch národnostných menšín, a to v súlade s nariadením vlády SR č. 35/2023 Z. z.

Železnice Slovenskej republiky

Označovanie železničných staníc a zastávok označeniami v jazykoch národnostných menšín spadá do kompetencie Železníc Slovenskej republiky (ďalej len „ŽSR“). ŽSR majú podľa § 34 ods. 6 písm. h) zákona č. 513/2009 Z. z. o dráhach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov označovať železničné stanice a zastávky, na ktorých sa vykonáva pravidelná osobná doprava, aj v jazyku národnostných menšín v obciach podľa § 2 ods. 1 zákona č. 184/1999 Z. z. K 31. decembru 2024 bolo celkovo označených 135 dopravných bodov (železničných staníc a zastávok) v jazykoch národnostných menšín. Z tohto počtu bolo 124 označení v maďarčine a 11 v rusínčine. Označenie siedmich z týchto dopravných bodov

(piatich v rusínčine a dvoch v maďarčine) sa uskutočnilo v priebehu roka 2023, ktorý spadá do sledovaného obdobia. Išlo o stanice alebo zastávky v obciach Mikušovce, Rapovce, Čirč, Stakčín, Radvaň nad Laborcom, Volica a Medzilaborce.

Podľa vyjadrenia ŽSR boli na vybraných dopravných bodoch umiestnené v súlade s § 4 ods. 7 zákona č. 184/1999 Z. z. aj informácie o ohrození života, zdravia, bezpečnosti alebo majetku občanov SR v jazykoch národnostných menšín, kde to zákon vyžadoval, resp. kde to bolo účelné. Keďže ÚSVNM nedisponuje vlastnými údajmi na presné vyhodnotenie rozsahu informácií zverejnených v menšinových jazykoch, vychádza z podkladov poskytnutých príslušným ÚOŠS. Podľa vyhlásenia ŽSR boli v jazykoch národnostných menšín zverejnené aj ďalšie výstražné, informačné a zákazové nápisy či oznamy. Celkovo bolo ku koncu sledovaného obdobia vybavených označeniami v jazykoch národnostných menšín 134 dopravných bodov. Podľa dostupných informácií ÚSVNM naďalej prebieha postupné osádzanie ďalších tabúľ s názvami dopravných bodov v jazykoch národnostných menšín.

ÚSVNM pozitívne vníma opatrenia realizované ŽSR v sledovanom období v oblasti označovania železničných staníc a zastávok v jazykoch národnostných menšín, ako aj zverejňovania dôležitých bezpečnostných a informačných oznamov v týchto jazykoch, ktoré vyplývajú zo zákona č. 184/1999 Z. z. Presný spôsob označovania staníc a zastávok upravuje technický dokument ŽSR TNŽI 73 6390 o označovaní dopravných bodov a železničných priestorov, ktorý stanovuje postup označovania dopravných bodov v jazykoch národnostných menšín v súlade s platnou legislatívou a praktickými požiadavkami.

Popri vizuálnom označovaní dopravných bodov je však dôležité venovať pozornosť aj zabezpečeniu dostupnosti informácií pre cestujúcich v menšinových jazykoch v rámci samotnej prevádzky železničnej dopravy.

Osobitné zohľadnenie si vyžaduje zabezpečenie hlasových a písomných informácií v jazykoch národnostných menšín vo vlakových súpravách. V súčasnosti sú na trase Komárno – Dunajská Streda – Bratislava, kde dopravu zabezpečuje súkromný dopravca, poskytované základné hlasové pokyny o vystupovaní aj v maďarskom jazyku, pričom by podľa informácií ÚSVNM mali byť v blízkej dobe doplnené aj hlásenia názvov staníc a zastávok v maďarskom jazyku. Na ostatných tratiach v oblastiach s výrazným podielom menšinového obyvateľstva zatiaľ nie sú takéto informácie v menšinových jazykoch poskytované, preto ÚSVNM v spolupráci s MD SR a príslušnými dopravcami hľadá riešenia, ktoré by prispeli k lepšej jazykovej dostupnosti cestovných a bezpečnostných informácií. ÚSVNM je zároveň pripravený poskytovať odbornú súčinnosť pri navrhovaní a realizácii takýchto riešení.

5.6 Ministerstvo financií Slovenskej republiky

Ministerstvo financií SR (ďalej len „MF SR“) vo svojom odpočte uviedlo, že finančná správa sa pri plnení svojich úloh najčastejšie stretáva s právami národnostných menšín v oblasti používania jazykov národnostných menšín v úradnom styku, predovšetkým na daňových a colných úradoch. Tieto úrady zabezpečujú komunikáciu v jazykoch národnostných menšín na základe požiadavky občana prostredníctvom zamestnancov, ktorí ovládajú príslušný jazyk. Informácie o možnosti komunikácie v menšinových jazykoch sú zverejnené na úradných tabuliach príslušných pracovísk.

V súlade so zákonom č. 184/1999 Z. z. a nariadením vlády SR č. 35/2023 Z. z. má byť právo na použitie jazyka národnostnej menšiny zaručené na nasledujúcich daňových a colných úradoch

- *Maďarský jazyk:* Colné úrady v Dunajskej Strede, Galante, Veľkom Mederi, Štúrove, Komárne, Nových Zámkoch, Čiernej nad Tisou, Veľkých Slemenciach, Maťovciach a Rožňave. Daňové úrady v Senci, Dunajskej Strede, Galante, Komárne, Nových Zámkoch, Štúrove, Šali, Šahách, Rimavskej Sobote, Rožňave a Kráľovskom Chlmcí.

- *Rusínsky jazyk:* Colné úrady v Ubli a Svidníku. Daňový úrad v Svidníku.

MF SR dodalo, že v rámci aplikácie zákona č. 184/1999 Z. z. finančná správa zabezpečuje aj označenie budov všetkých dotknutých colných a daňových úradov v jazykoch národnostných menšín, ako aj dvojazyčné dokumenty vo svojej pôsobnosti. Finančné riaditeľstvo SR, na základe Metodického usmernenia MF SR k zákonu č. 184/1999 Z. z. a po predchádzajúcich rokovaníach s ÚSVNM, zabezpečilo preklad vybraných daňových formulárov do maďarského jazyka. Následne boli tieto preložené formuláre sprístupnené na Portáli finančnej správy a v aplikácii eDane/Java, pričom sú pravidelne aktualizované.

Finančné riaditeľstvo SR sa v minulých sledovaných obdobiach zapojilo do práce medzirezortnej pracovnej skupiny, ktorá sa venuje koordinácii vydávania dvojazyčných formulárov pre obce a orgány štátnej správy. Na základe výsledkov tejto pracovnej skupiny boli podľa vyjadrenia MF SR preložené ďalšie formuláre, týkajúce sa colnej časti, do maďarského a rusínskeho jazyka. Tieto formuláre sú zverejnené na webovej stránke finančnej správy. MF SR zároveň uviedlo, že Finančné riaditeľstvo SR zabezpečilo distribúciu Metodického usmernenia MF SR k zákonu č. 184/1999 Z. z. na príslušné daňové a colné úrady, pričom v súlade s týmto usmernením budú dokumenty vydávané dvojazyčne, ak o to daňový subjekt požiada.

Finančné riaditeľstvo SR tiež uviedlo, že vybrané daňové formuláre – poučenia na vyplnenie daňových priznaní – a vyššie spomínané colné formuláre, vrátane poučení k spotrebným daniam a formulára na ohlásenie peňažných prostriedkov v hotovosti, boli preložené do maďarského a rusínskeho jazyka. Tieto jazykové verzie sú dostupné na webovej stránke finančnej správy, pričom poučenia k jednotlivým daniam je možné stiahnuť spolu s dokumentmi v slovenskom jazyku vo formáte zip súborov. Formulár „Oznámenie peňažných prostriedkov v hotovosti“ v jazykoch národnostných menšín je na webovej stránke zverejnený v časti Zákazy a obmedzenia. ÚSVNM víta tieto kroky a v záujme ďalšieho rozširovania dostupnosti dokumentov v jazykoch národnostných menšín je pripravený spolupracovať s MF SR a Finančným riaditeľstvom SR pri príprave ďalších prekladov a dvojazyčných formulárov.

5.7 Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

Okresné úrady

MV SR vo svojom odpočte uviedlo, že zabezpečuje komunikáciu v jazykoch národnostných menšín prostredníctvom okresných úradov nachádzajúcich sa v obciach uvedených v nariadení vlády SR č. 35/2023 Z. z. Komunikáciu v menšinových jazykoch zaisťujú zamestnanci ovládajúci príslušné jazyky. Informácie o možnosti používania menšinového jazyka sú zverejnené na úradných alebo informačných tabuliach a webových sídlach úradov. Dvojazyčné formuláre sú dostupné len čiastočne a to v oblasti živnostenského podnikania.

V súlade so zákonom č. 184/1999 Z. z. a nariadením vlády SR č. 35/2023 Z. z. má byť právo na použitie jazyka národnostnej menšiny zaručené na nasledujúcich okresných úradoch

- *Maďarský jazyk:* Okresný úrad Senec, Okresný úrad Dunajská Streda, Okresný úrad Galanta, Okresný úrad Komárno, Okresný úrad Nové Zámky, Okresný úrad Šaľa, Okresný úrad Rimavská Sobota, Okresný úrad Rožňava, ako aj pracoviská okresných úradov v Štúrove (Okresný úrad Nové Zámky), Šahách a Želiezovciach (Okresný úrad Levice), Moldave nad Bodvou (Okresný úrad Košice – okolie), Veľkých Kapušanoch (Okresný úrad Michalovce) a Kráľovskom Chlmci (Okresný úrad Trebišov).
- *Rusínsky jazyk:* Okresný úrad Medzilaborce, Okresný úrad Svidník, ako aj pracovisko Okresného úradu Humenné v Medzilaborciach.

MV SR vo svojom vyjadrení uviedlo, že občania pomerne často využívajú svoje právo komunikovať v jazyku národnostnej menšiny v ústnom styku na dotknutých okresných úradoch, pričom na niektorých úradoch sa tak deje na dennej báze. Za sledované obdobie však nebolo doručené žiadne písomné podanie v jazyku národnostnej menšiny, ktorým by sa začalo správne konanie, a nebolo vydané ani žiadne rozhodnutie v správnom konaní v jazyku menšiny.

Odbory živnostenského podnikania zabezpečujú dvojazyčné formuláre v maďarskom a rusínskom jazyku v elektronickej forme, ktoré sú dostupné na webovej stránke MV SR.

Podľa vyjadrenia MV SR sa sekcia verejnej správy v rámci implementácie národného projektu „Podpora okresných úradov poskytujúcich integrované proklientsky orientované služby v menej rozvinutých regiónoch za účelom zlepšovania prístupu občanov k verejným službám“ podieľala v spolupráci so sekciou personálnych a sociálnych činností MV SR na zabezpečení odborného jazykového vzdelávania v maďarskom jazyku pre účely aplikácie zákona č. 184/1999 Z. z. V roku 2023 vzdelávanie odborne zaisťoval Ústav maďarskej jazykovedy a literárnej vedy Fakulty stredoeurópskych štúdií Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre online formou. Celkovo bolo v rámci projektu vyškolených 99 zamestnancov okresných úradov.

MV SR tiež uviedlo, že v roku 2024 sekcia personálnych a sociálnych činností neevidovala žiadne realizované jazykové vzdelávanie v jazykoch národnostných menšín, avšak naďalej spolupracuje s okresnými úradmi a útvarmi MV SR a podieľa sa na zabezpečení požiadaviek na jazykové vzdelávanie v súlade s Plánom kontinuálneho vzdelávania. Na účely získania nových skúseností v oblasti komunikácie v jazyku národnostných menšín sekcia oslovila Univerzitu Konštantína Filozofa v Nitre (Fakultu stredoeurópskych štúdií) a Prešovskú univerzitu v Prešove (Centrum jazykov a kultúr národnostných menšín) so žiadosťou o ďalšiu spoluprácu.

Sekcia krízového riadenia MV SR

MV SR vo svojom odpovedi tiež poznamenalo, že Sekcia krízového riadenia MV SR v spolupráci s tlačovým odborom v roku 2024 vypracovala a zabezpečila preklad 16 plagátov zo série „Ako postupovať“, ktoré pokrývajú rôzne krízové situácie. Plagáty boli preložené do rôznych jazykových mutácií vrátane maďarčiny, rómčiny, ruštiny a ukrajinčiny. Následne boli distribuované na okresné úrady s požiadavkou, aby ich ďalej rozoslali obciam vo svojej územnej pôsobnosti. V priebehu roka bola séria rozšírená o ďalšie dva plagáty v maďarskom a anglickom jazyku.

Prezídium Policajného zboru

Z odpovedi MV SR vyplýva, že pri výkone služby a plnení úloh vyplývajúcich zo zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov sú príslušníci Policajného zboru (ďalej len „PZ“) povinní podľa § 3 zákona č. 270/1995 Z. z. v úradnom styku používať štátny jazyk. Zároveň však MV SR dodalo, že PZ sa usiluje o minimalizovanie jazykových bariér pri verbálnej komunikácii s občanmi patriacimi k národnostným menšinám.

Jazykové znalosti príslušníkov PZ sa využívajú v obciach, kde občania môžu používať jazyk menšiny podľa § 7 ods. 4 zákona č. 184/1999 Z. z. MV SR sa vyjadrilo, že najčastejšie ide o využívanie znalostí maďarského, ukrajinského, rusínskeho a rómskeho jazyka. Na útvaroch PZ a na pracoviskách klientskych centier sa využívajú jazykové znalosti príslušníkov PZ a zamestnancov, ktorí ovládajú príslušný menšinový jazyk, a v prípade potreby poskytujú občanom informácie aj v jazyku národnostnej menšiny.

V záujme realizácie prevencie medzi príslušníkmi rómskej národnostnej menšiny boli na vybraných obvodných oddeleniach PZ zriadené funkčné miesta „starší referent pre prácu v

komunitách“. Úlohou týchto referentov je zabezpečovanie preventívnej činnosti v komunitách, poskytovanie odbornej pomoci a informácií.

MV SR tiež uviedlo, že v rámci preventívnej činnosti distribuuje PZ príslušníkom národnostných menšín letáky a brožúry aj v maďarskom a poľskom jazyku. Príkladom sú letáky/brožúry „Seniori, zbystrite pozornosť“, „Auto nie je výklad“, „Som obeťou trestného činu“. PZ taktiež využíva DVD nosiče s tematikou obchodovania s ľuďmi v rómskom jazyku a projekt „Ovce.sk“, ktorý obsahuje animované rozprávky určené pre deti z národnostných menšín.

Pri poučení osoby obmedzenej na osobnej slobode o dôvodoch jej obmedzenia disponujú príslušníci PZ aj písomným poučením vypracovaným v jazykoch národnostných menšín a ďalších svetových jazykoch³³. MV SR tiež dodalo, že v rámci priestupkového konania a trestného konania sa osobám, ktoré neovládajú úradný jazyk, zabezpečuje v súlade so zákonom preklad úkonov, tlmočenie úkonov a písomností, ako aj celý priebeh konania prostredníctvom tlmočníkov do príslušného jazyka.

ÚSVNM víta snahu PZ minimalizovať jazykové bariéry a podporuje iniciatívy smerujúce k zabezpečeniu efektívnej komunikácie s príslušníkmi národnostných menšín vo všetkých situáciách. Zároveň však považuje za dôležité poznamenať, že § 3 ods. 1 zákona č. 270/1995 Z. z. obsahuje výslovný odkaz na zákon č. 184/1999 Z. z., ktorý priznáva občanom patriacim k národnostným menšinám právo používať svoj jazyk v úradnom styku v obciach, kde tvoria najmenej 15 % obyvateľov. Z uvedeného vyplýva, že v takýchto obciach je príslušník PZ povinný umožniť príslušníkom národnostných menšín používať svoj jazyk aj v úradnom styku, pričom tieto prípady predstavujú zákonnú výnimku zo všeobecného pravidla uvedeného v § 3 ods. 1 zákona č. 270/1995 Z. z.

ÚSVNM sa dlhodobo zasadzuje za to, aby boli budovy PZ, v ktorých prebiehajú správne konania, označené aj v jazykoch národnostných menšín v súlade s § 2 ods. 6 zákona č. 184/1999 Z. z. MV SR v tejto súvislosti poukazuje na zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov, podľa ktorého PZ plní špecifické úlohy v oblasti bezpečnosti a poriadku a nespadá do pôsobnosti zákona č. 184/1999 Z. z. V prípadoch, keď príslušné útvary Policajného zboru vedú správne konania podľa osobitných predpisov, však konajú ako orgány verejnej správy, preto by sa na ne mali vzťahovať aj niektoré povinnosti vyplývajúce zo zákona č. 184/1999 Z. z., vrátane povinnosti zabezpečiť označenie pracovísk a komunikácie v jazykoch národnostných menšín v obciach, kde tieto menšiny tvoria najmenej 15 % obyvateľstva.

Zároveň však ÚSVNM poukazuje na to, že samotné znenie zákona č. 184/1999 Z. z. nie je úplne jednoznačné. Pri interpretácii ustanovení § 2 ods. 1 a § 2 ods. 3 zákona č. 184/1999 Z. z. možno dospieť k rozdielnym záverom o tom, ktoré orgány verejnej správy majú povinnosť zabezpečovať komunikáciu v jazykoch národnostných menšín. ÚSVNM preto vedie diskusiu s MV SR, týkajúcu sa aj oblasti pôsobnosti PZ, so zámerom zlepšiť dostupnosť verejných služieb pre príslušníkov národnostných menšín a podporiť uplatňovanie ich jazykových práv. Zároveň sa bude ÚSVNM usilovať o legislatívne spresnenie príslušných ustanovení zákona č. 184/1999 Z. z., aby sa odstránili existujúce výkladové nejasnosti a zabezpečil jednoznačný výklad povinností dotknutých orgánov verejnej správy.

5.8 Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity

ÚSVRK ako poradný orgán vlády SR pre problematiku rómskych komunít realizuje systémové opatrenia zamerané na zlepšenie ich postavenia a podporu integrácie do spoločnosti. V rámci svojich kompetencií zabezpečuje tvorbu, realizáciu a koordináciu verejných politík

³³ Predmetné poučenia sú vypracované okrem slovenského jazyka v ďalších 14 svetových jazykoch a jazykoch národnostných menšín, a to v anglickom, francúzskom, macedónskom, maďarskom, nemeckom, poľskom, rómskom, rumunskom, ruskom, srbskom, španielskom, ukrajinskom, vietnamskom a čínskom jazyku.

zameraných na prevenciu sociálneho vylúčenia a inklúziu rómskych komunít, pôsobí ako ÚOŠS pre túto oblasť a zároveň plní úlohy sprostredkovateľa vybraných komponentov Plánu obnovy a odolnosti SR a národného kontaktného bodu v rámci strategického rámca EÚ pre inklúziu Rómov.

Kým teda ÚSVNM dbá na dodržiavanie a ochranu špecifických práv rómskej národnostnej menšiny, najmä v oblasti jazykových práv garantovaných zákonom č. 184/1999 Z. z., cieľom ÚSVRK je najmä podpora sociálneho začleňovania rómskych komunít. ÚSVRK pravidelne vypracováva monitorovacie správy, ktoré hodnotia plnenie Akčných plánov Stratégie rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030. Tieto správy predstavujú kľúčový nástroj na sledovanie pokroku v oblasti zlepšovania postavenia rómskej národnostnej menšiny na Slovensku.

Konkrétne ide o Monitorovaciu správu plnenia akčných plánov Stratégie rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030 za rok 2022 zverejnenú v roku 2023,³⁴ a Monitorovaciu správu plnenia akčných plánov Stratégie rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030 za rok 2023 zverejnenú v roku 2024.³⁵ Tieto správy obsahujú hodnotenie realizácie opatrení v prioritných oblastiach Stratégie 2030 (vzdelávanie, bývanie, zamestnanosť, zdravie a boj s protirómskym rasizmom a podpora participácie), a slúžia ako základ pre transparentné vyhodnocovanie efektívnosti verejných politík zameraných na rómske komunity.

ÚSVRK je spolupracujúcim subjektom v rámci akčného plánu, ktorého gestorom je ÚSVNM. ÚSVRK je zapojený do troch operačných cieľov, a to v oblasti participácie príslušníkov národnostných menšín na verejnom živote, v oblasti kontinuálneho zlepšovania podmienok rozvoja kultúry národnostných menšín a v oblasti zlepšovania podmienok národnostného školstva. V sledovanom období sa aktivity uskutočnili v dvoch z týchto oblastí.

Oblasť participácie príslušníkov národnostných menšín na verejnom živote (Oblasť č. 2)

V rámci opatrenia č. 4, ktoré sa zameriava na zabezpečenie možnosti stáží pre študentov patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám aj na ÚVSRK došlo v roku 2023 k uzatvoreniu Dohody o spolupráci medzi Univerzitou Komenského v Bratislave, Fakultou sociálnych a ekonomických vied a ÚV SR. Táto dohoda umožňuje realizáciu odborných stáží študentov a študentiek, ako aj ich participáciu na výskumných aktivitách. Jedným z útvarov, kde môžu študenti absolvovať odborné stáže, je aj ÚSVRK, ktorý v rámci tejto dohody ponúkol možnosť vykonávať oficiálne odborné stáže študentom fakulty. Dohoda predstavuje formálny dokument, ktorý vytvára priestor na dlhodobú spoluprácu, pričom v nej nie je zakotvený princíp etnicity či národnosti.

V rokoch 2023 a 2024 absolvovali odbornú stáž na ÚSVRK dve stážistky – jedna stážistka v roku 2023 a jedna v roku 2024. V roku 2023 nastúpila na šesťmesačnú stáž (október 2023 – marec 2024) stážistka, ktorá sa aktívne zapojila do činnosti a výskumu odboru koncepcií a analýz. Jej úlohou bola realizácia aktivity „3.1.1 Podpora aktívneho a participatívneho prístupu k integrácii prostredníctvom zapojenia mladých Rómov a Rómkov do tvorby, vykonávania, monitorovania, preskúmania a vykazovania opatrení a politík zameraných na Rómov“ v rámci akčného plánu prioritnej oblasti Boj s protirómskym rasizmom a podpora participácie ku Stratégii rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030. Medzi konkrétne výstupy jej práce patrilo spracovanie „Stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2030 – verzia pre mládež“. Ďalej sa podieľala na aktivite „1.3.1 Vypracovať analýzu prekážok nedostatočného uplatňovania antidiskriminačnej legislatívy vo vzťahu k Rómom a

³⁴ Správa je dostupná na odkaze: https://romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/1113/ms_2022_sprava_final.pdf

³⁵ Správa je dostupná na odkaze: https://romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/1113/ms_2023_sprava_final-1.pdf

Rómkam“, v rámci ktorej vykonávala zber a vyhodnocovanie dát vrátane terénneho zberu dát pre účely vytvorenia analýzy.

V roku 2024 absolvovala trojmesačnú odbornú stáž jedna študentka Fakulty sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského (ďalej len „FSEV UK“) v Bratislave, v rámci spolupráce na základe Dohody o spolupráci medzi ÚV SR a FSEV UK. Pôsobila na odbore koncepcií a analýz, kde participovala na výskumných aktivitách, oboznamovala sa s poslaním úradu a jeho pracovným prostredím, a spolupracovala pod vedením koordinátorky pre oblasť bývania na zbere dát v oblasti bývania. Po úspešnom ukončení stáže bola následne zamestnaná na ÚSVRK na plný úväzok.

Stáže na ÚSVRK poskytli študentom možnosť získať praktické skúsenosti v oblasti verejných politík týkajúcich sa rómskych komunít. Stážisti sa aktívne zapájali do výskumných a analytických činností úradu, realizovali úlohy vyplývajúce z Akčných plánov Stratégie 2030 a prispievali k výstupom úradu. Dôležitým prínosom stáží je aj budovanie odborných kapacít a možnosť pokračovať v profesionálnom pôsobení v oblasti inklúzie a rovnosti – ako ukazuje príklad stážistky z roku 2024, ktorá sa po stáži stala súčasťou tímu odboru, na ktorom stážovala. V roku 2025 stáže na ÚSVRK pokračujú, a to na základe spomínanej dohody medzi FSEV UK a ÚV SR.

Oblasť zlepšovania podmienok národnostného školstva (Oblasť č. 6)

Podľa vlastného vyjadrenia realizoval ÚSVRK v rámci opatrenia zameraného na účinnejšie vytváranie možností výchovy a vzdelávania detí v rómskom materinskom jazyku (opatrenie č. 2) v období od januára 2017 do októbra 2023 národný projekt „Podpora predprimárneho vzdelávania detí z marginalizovaných rómskych komunít II“. Cieľom projektu bolo vytváranie inkluzívneho prostredia v materských školách pre deti z rómskych komunít prostredníctvom práce s rodinami, materiálneho zabezpečenia škôl a skvalitnenia výchovno-vzdelávacieho procesu. V materských školách pôsobili pedagogickí asistenti, školskí špeciálni pedagógovia a rodičovskí asistenti, ktorí pochádzali z rómskych komunít a ovládali jazyk detí, čím sa zvyšovala dôvera rodičov vo výchovu a vzdelávanie v škôlkach. Inovatívnym prvkom bolo pôsobenie školského špeciálneho pedagóga, ktorý individuálne pracoval s deťmi a odstraňoval kognitívne deficity cez špeciálny stimulačný program. Prvoradým zámerom projektu bolo umožniť čo najväčšiemu počtu detí z rómskych komunít dostať sa do materských škôl a zároveň zaviesť podporné opatrenia na ich rýchlu integráciu do zmiešaných kolektívov. Do školského roka 2022/2023 nastúpilo približne 1226 rómskych detí, pričom celkovým výsledkom projektu bolo viac ako 11 tisíc detí, ktoré absolvovali minimálne jeden školský rok predprimárneho vzdelávania. V 133 materských školách boli vytvorené inkluzívne tímy využívajúce inovatívne postupy, zaviedla sa a overila pozícia rodičovských asistentov, ktorí poznali jazyk aj prostredie komunity, a vypracoval sa špeciálny stimulačný program pre deti vo veku 3-4 rokov na odstraňovanie kognitívnych deficitov spolu s metodikou pre prácu s rodinami v prostredí MRK.

V rámci snahy o posilnenie vzdelávania smerom k budovaniu inkluzívneho povedomia väčšinovej spoločnosti a prevencii intolerancie voči osobám patriacim k národnostným menšinám a etnickým skupinám (opatrenie č. 6) vytvoril ÚSVRK v roku 2022 antidiskriminačnú rubriku, ktorej cieľom je prinášať pozitívne príklady zo života rómskych osobností pôsobiacich v rôznych oblastiach spoločenského a kultúrneho života. Dôraz sa kladie na predstavenie ich práce, talentu a úspechov, ktoré dosiahli vďaka svojmu úsiliu a schopnostiam. V rokoch 2023 a 2024 bolo publikovaných 15 článkov a rozhovorov s osobnosťami, ktoré sa otvorene a hrdo hlásia k svojmu rómskemu pôvodu.

Závery a odporúčania

Správa o postavení a právach príslušníkov národnostných menšín za roky 2023 – 2024 poukazuje na právny stav a plnenie záväzkov v oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín v podmienkach SR. V jednotlivých častiach materiál informuje o vnútroštátnych a medzinárodných záväzkoch SR v oblasti práv národnostných menšín, o dodržiavaní práv príslušníkov národnostných menšín v oblasti jazykových práv, výchovy a vzdelávania, práva na účinnú účasť vo verejnom živote so zvláštnym zreteľom na účasť v oblasti kultúry, a to aj na základe podkladov od ÚOŠS. Na základe analýzy dostupných informácií a spracúvaných údajov splnomocnenec vyvodil tieto závery:

- V oblasti vnútroštátnych záväzkov došlo v sledovanom období k viacerým legislatívnym zmenám, ktoré mali pozitívny vplyv na postavenie a práva príslušníkov národnostných menšín. V sledovanom období boli vládou SR schválené pre danú oblasť významné legislatívne materiály, ako napr. nariadenie vlády SR č. 35/2023 Z. z., alebo novela kompetenčného zákona. V oboch prípadoch sa priamym alebo nepriamym spôsobom posilnili práva národnostných menšín a posilnilo sa aj inštitucionálne zabezpečenie ich ochrany. V sledovanom období boli pripravené a schválené aj nelegislatívne materiály, v prvom rade nový Štatút splnomocnenca a Štatút RVNM. V oblasti medzinárodných záväzkov SR prebehli ďalšie kolá monitoringu implementácie jednotlivých odporúčaní Rámcového dohovoru a Charty. Splnomocnenec zdôrazňuje, že odporúčania predmetných monitorovacích cyklov je potrebné v dohľadnej dobe efektívne a koordinovane implementovať.
- Inštitucionálne formy participácie národnostných menšín prešli zmenou a vytvorila sa nová RVNM ako priamy poradný orgán vlády SR, ktorej hlavným cieľom je posilnenie agendy národnostných menšín vyčlenením problematiky zo širšej RVLP. Nemenej dôležitou úlohou splnomocnenca je príprava komplexného zákona o postavení národnostných menšín, ktorý ucelene a systematicky určí formy participácie národnostných menšín v zmysle Ústavy SR a Rámcového dohovoru.
- V oblasti kultúry je potrebné vyzdvihnúť novelu zákona č. 138/2017 Z. z., ktorá priniesla viacero zmien, predovšetkým v súvislosti s uznaním vietnamskej komunity za národnostnú menšinu v roku 2023. V dôsledku tohto kroku sa do zákona doplnili aj odborné rady pre kultúru vietnamskej národnostnej menšiny. Novela priniesla aj zvýšenie príspevku zo štátneho rozpočtu do FPKNM na minimálne 8,8 milióna eur za rozpočtové obdobie, aby boli zachované existujúce podiely pre ostatné národnostné menšiny.
- V oblasti národnostného školstva došlo v sledovanom období k viacerým legislatívnym zmenám, ku ktorým patrí presnejšie vymedzenie pojmov „národnostné školstvo“, „škola s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny“, „trieda s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny“ a zavedenie nového pojmu „škola s vyučovaním jazyka národnostnej menšiny“. Taktiež sa v školskom zákone spresnila definícia toho, čo sa považuje za segregáciu vo vzdelávaní, čím sa tiež zohľadnili medzinárodné záväzky a do cieľov výchovy a vzdelávania sa doplnila kompetencia žiakov komunikovať aj v jazyku národnostnej menšiny. Štátny vzdelávací program bol rozšírený o osobitosti výchovy a vzdelávania detí a žiakov v národnostnom školstve.

So zreteľom na vyššie uvedený vývoj možno konštatovať, že aj keď v oblasti inštitucionálnej ochrany práv príslušníkov národnostných menšín nastal určitý posun, naďalej pretrvávajú určité výzvy a úlohy, ktoré sa doteraz nepodarilo vyriešiť. Preto splnomocnenec predkladá nasledovné odporúčania v oblasti postavenia a práv príslušníkov národnostných menšín

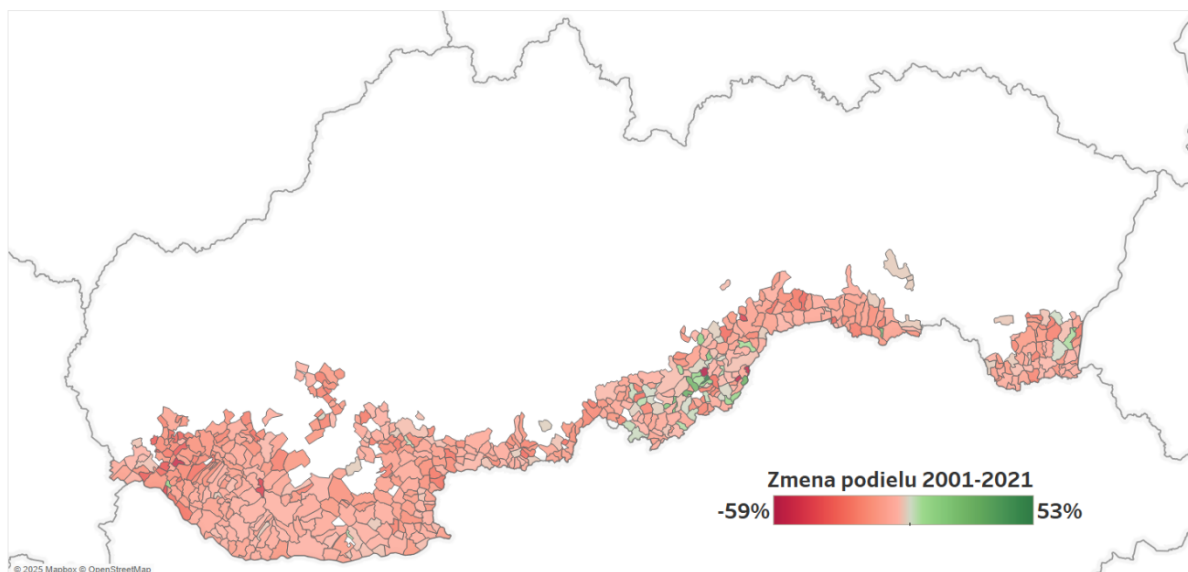
- v rámci legislatívnej činnosti prihliadať na potreby príslušníkov národnostných menšín a zapojiť existujúce štruktúry do legislatívnej tvorby;
- kontinuálne, systematicky a bez prieťahov zabezpečiť uplatňovanie jazykových práv v úradnom styku, v rámci digitalizácie verejnej správy, v oblasti dopravných značení, poskytovania zdravotnej starostlivosti, ako aj v súkromnom sektore;
- prijať komplexný zákon o postavení príslušníkov národnostných menšín, ktorého cieľom bude systematicky vymedziť ich práva, odstrániť roztrieštenosť právnej úpravy a pokryť aj oblasti doteraz právne neupravené;
- posilniť mechanizmy na podporu účinnej účasti národnostných menšín na verejnom živote;
- v oblasti kultúry dbať na potreby príslušníkov národnostných menšín, intenzívne zapájať aktérov menšinovej kultúry a zástupcov národnostných menšín do tvorby štátnych a regionálnych politík a adekvátne reagovať na zmeny potrieb národnostných menšín, taktiež dbať na riadne zabezpečenie dostatočnej finančnej podpory;
- stálou konzultáciou s RVNM prijať opatrenia na zvýšenie efektivity fungovania FPKNM;
- podporovať zapájanie národnostných organizácií do tvorby národnostných politík na všetkých úrovniach verejnej správy;
- posilniť inštitucionálne zabezpečenie poskytovania metodologickej pomoci v oblasti práv národnostných menšín na centrálnej, regionálnej a miestnej úrovni;
- rozvíjať a skvalitňovať národnostné vysielanie STVR;
- zohľadňovať špecifiká výchovno-vzdelávacích potrieb osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám vychádzajúcich z rozdielnych podmienok a požiadaviek, vrátane vzdelávania v ich materinskom jazyku;
- identifikovať a odstrániť z právneho poriadku obmedzenia, ktoré sa týkajú používania menšinových jazykov a ktoré v praxi odrádzajú od ich používania alebo znemožňujú ich zákonom predpokladané uplatnenie.

Príloha – Vybrané ukazovatele počtu a územného rozloženia niektorých národnostných menšín podľa výsledkov sčítaní obyvateľstva

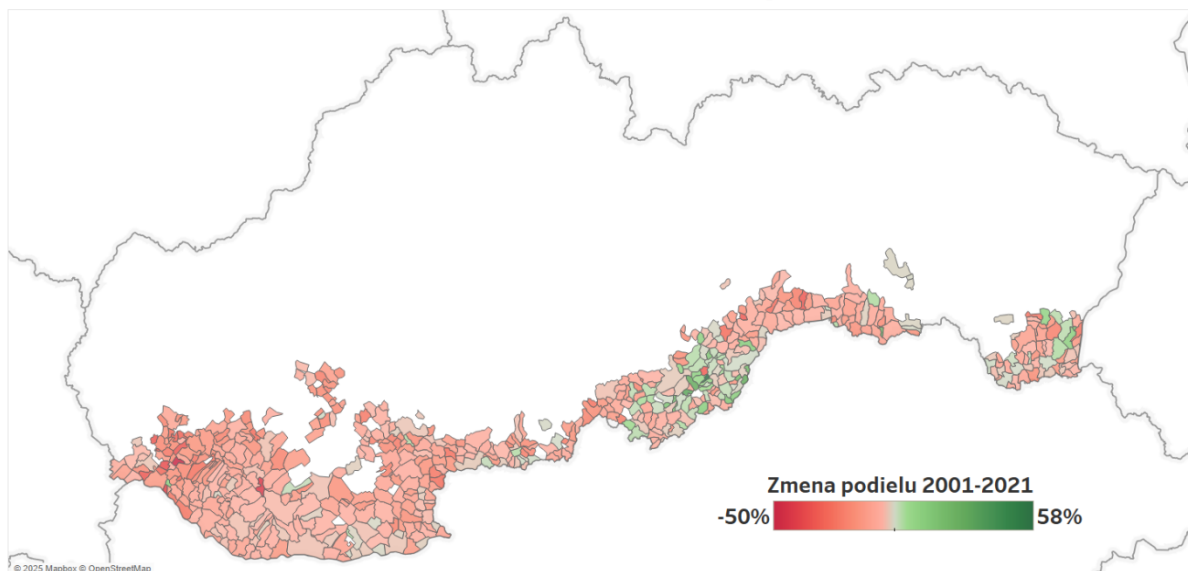
Priložené mapové a grafické výstupy poskytujú prehľad o geografickom rozmiestnení a počtoch vybraných³⁶ národnostných menšín podľa údajov zo sčítania obyvateľstva.

Obrázok č. 1: Mapy znázorňujúce zmenu percentuálneho podielu obyvateľov patriacich k maďarskej národnostnej menšine v obciach SR v období medzi rokmi 2001 a 2021 – samostatne podľa národnosti a následne podľa súčtu národnosti a ďalšej národnosti

Maďarská národnosť

Maďarská národnosť a ďalšia národnosť spolu

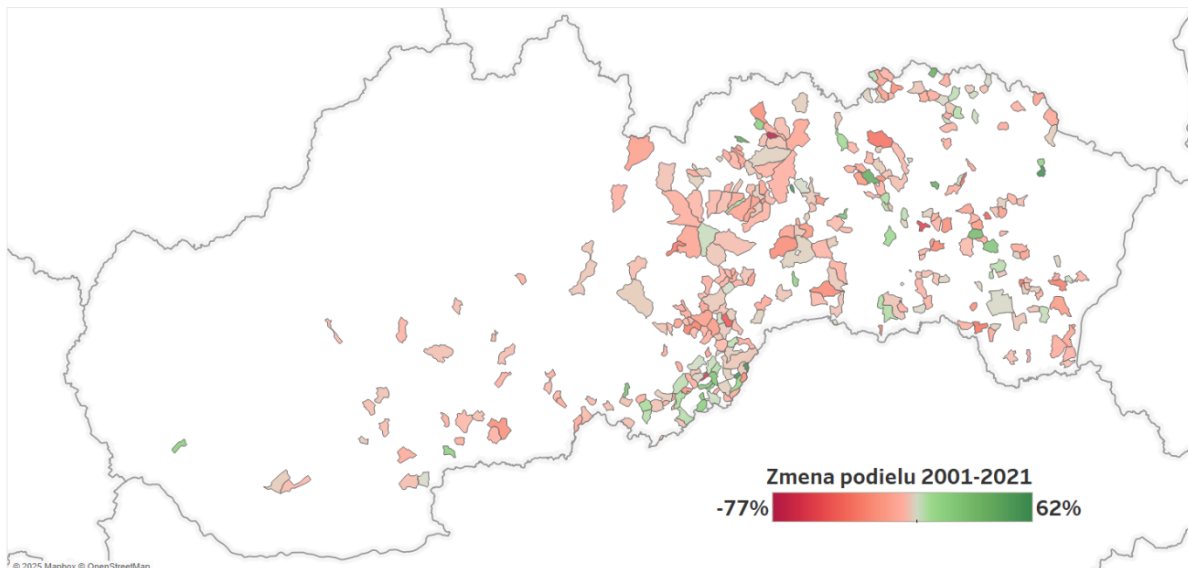

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.
Hranice územno-správneho usporiadania ©ÚGKK SR, 2022

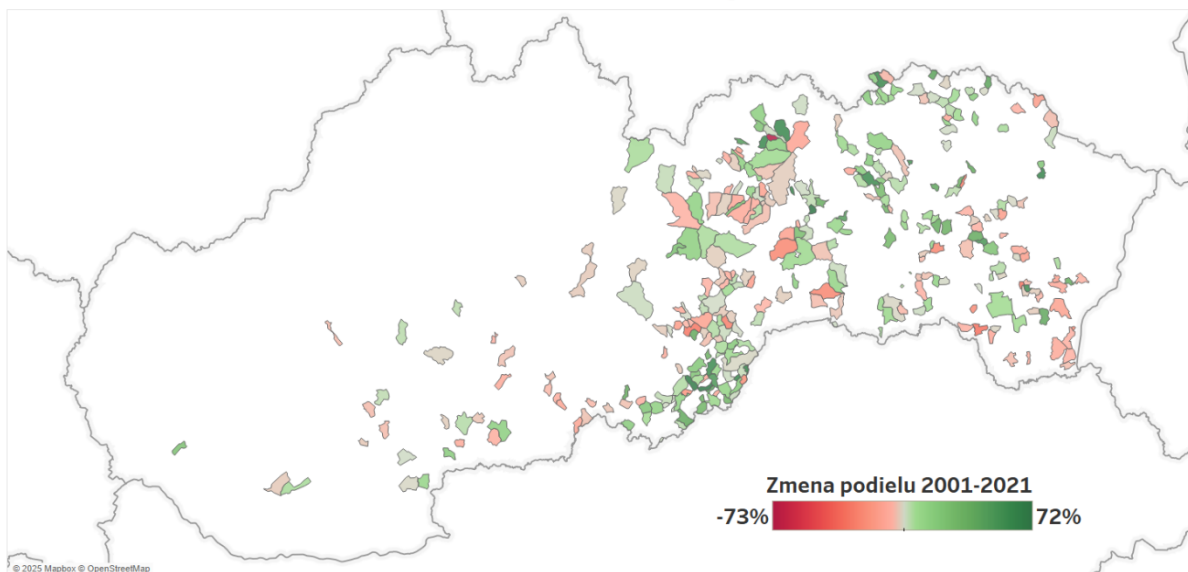
³⁶ V tejto prílohe sú analyzované národnostné menšiny, ktorých príslušníci podľa zákona č. 184/1999 Z. z. tvoria aspoň 15 % obyvateľstva minimálne v jednej obci.

Obrázok č. 2: Mapy znázorňujúce zmenu percentuálneho podielu obyvateľov patriacich k rómskej národnostnej menšine v obciach SR v období medzi rokmi 2001 a 2021 – samostatne podľa národnosti a následne podľa súčtu národnosti a ďalšej národnosti

Rómska národnosť

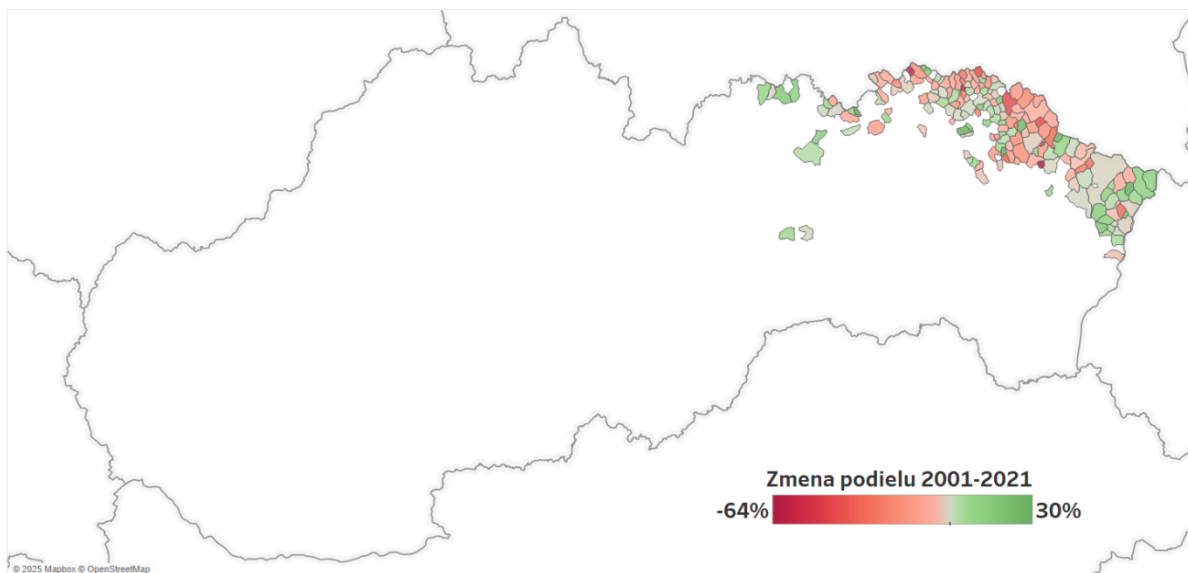
Rómska národnosť a ďalšia národnosť spolu

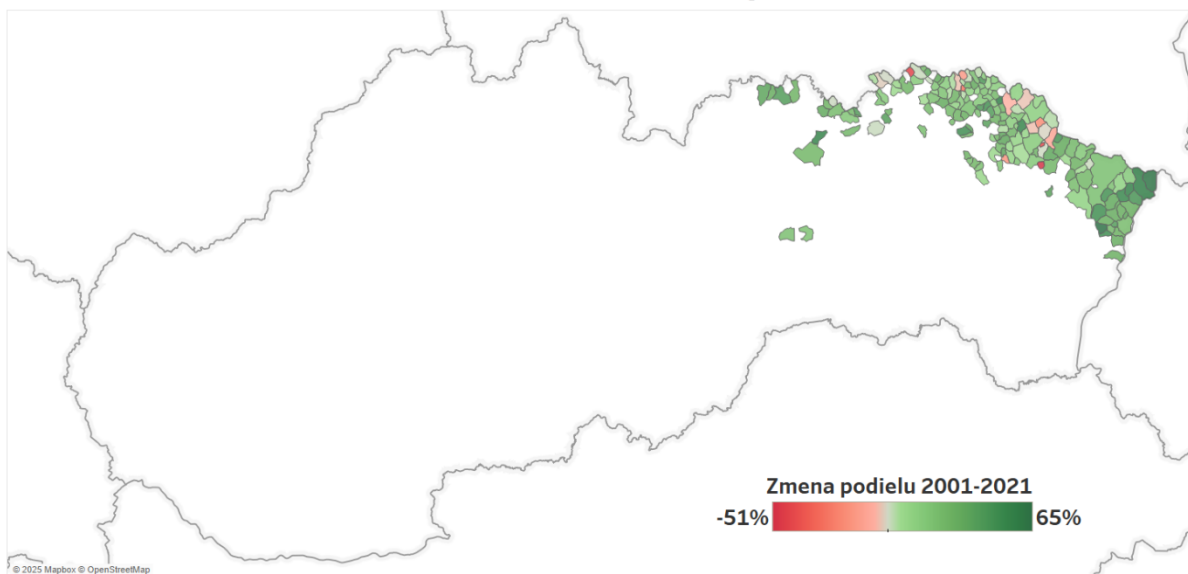
Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.
Hranice územno-správneho usporiadania ©ÚGKK SR, 2022

Obrázok č. 3: Mapy znázorňujúce zmenu percentuálneho podielu obyvateľov patriacich k rusínskej národnostnej menšine v obciach SR v období medzi rokmi 2001 a 2021 – samostatne podľa národnosti a následne podľa súčtu národnosti a ďalšej národnosti

Rusínska národnosť

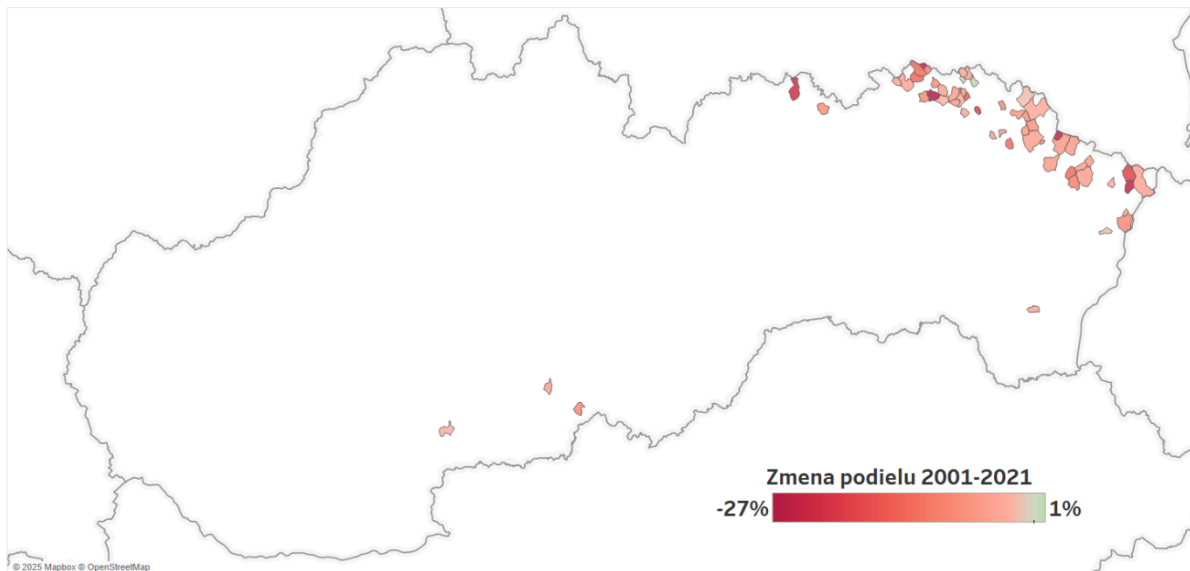
Rusínska národnosť a ďalšia národnosť spolu

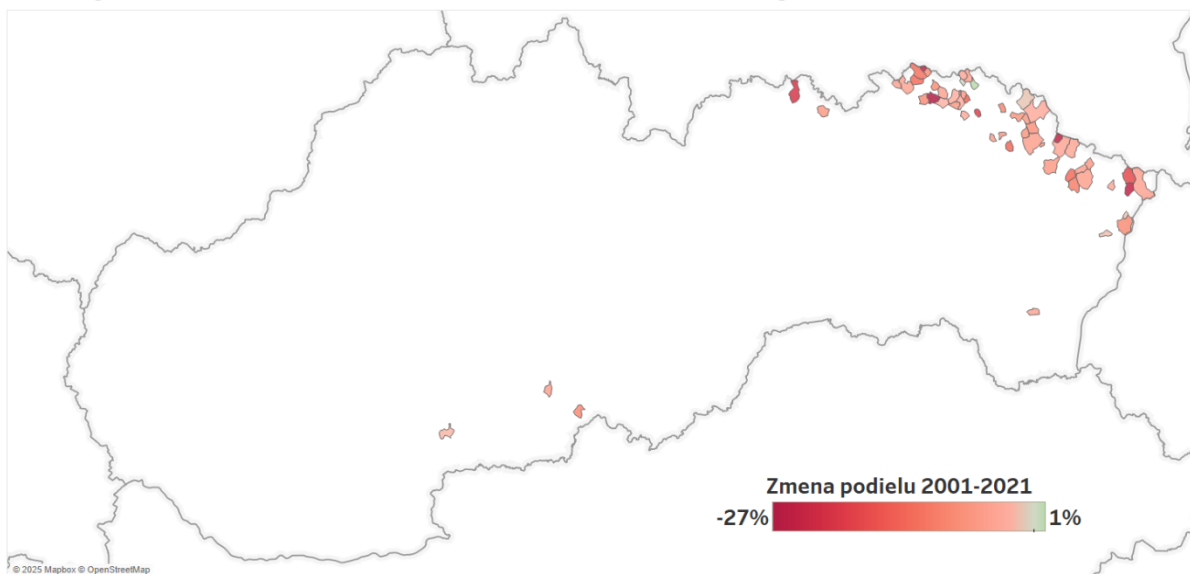
Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.
Hranice územno-správneho usporiadania ©ÚGKK SR, 2022

Obrázok č. 4: Mapy znázorňujúce zmenu percentuálneho podielu obyvateľov patriacich k ukrajinskej národnostnej menšine v obciach SR v období medzi rokmi 2001 a 2021 – samostatne podľa národnosti a následne podľa súčtu národnosti a ďalšej národnosti

Ukrajinská národnosť

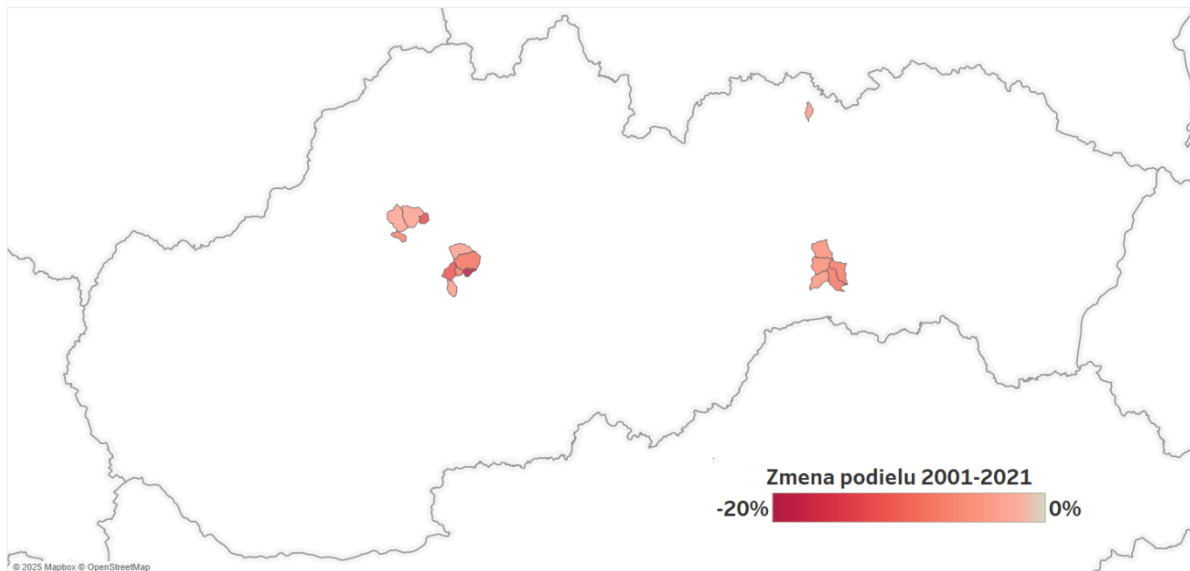
Ukrajinská národnosť a ďalšia národnosť spolu

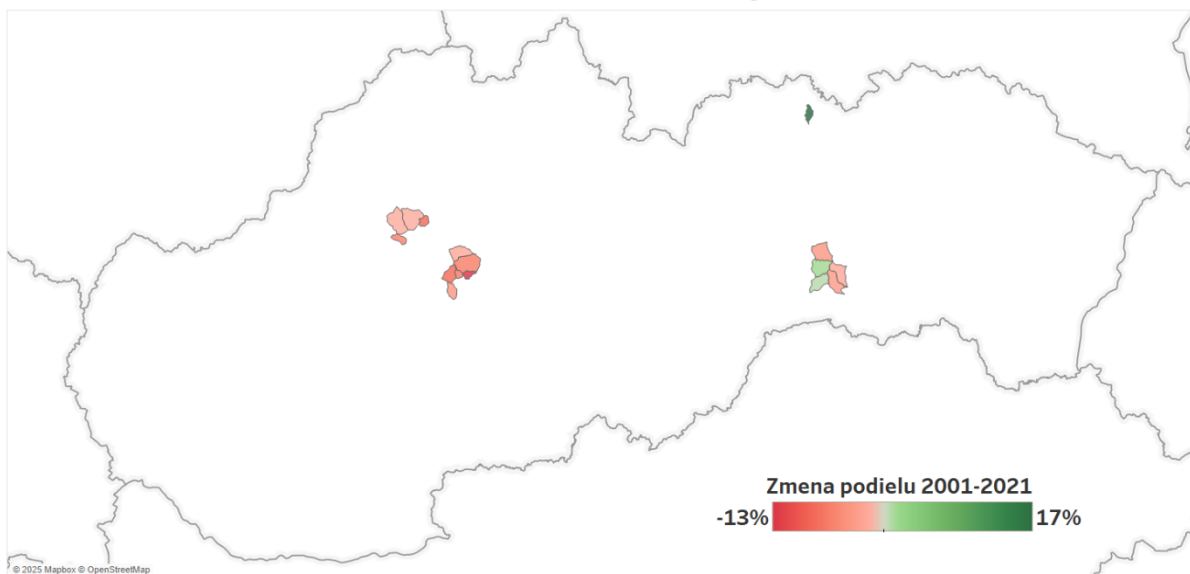
Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.
Hranice územno-správneho usporiadania ©ÚGKK SR, 2022

Obrázok č. 5: Mapy znázorňujúce zmenu percentuálneho podielu obyvateľov patriacich k nemeckej národnostnej menšine v obciach SR v období medzi rokmi 2001 a 2021 – samostatne podľa národnosti a následne podľa súčtu národnosti a ďalšej národnosti

Nemecká národnosť

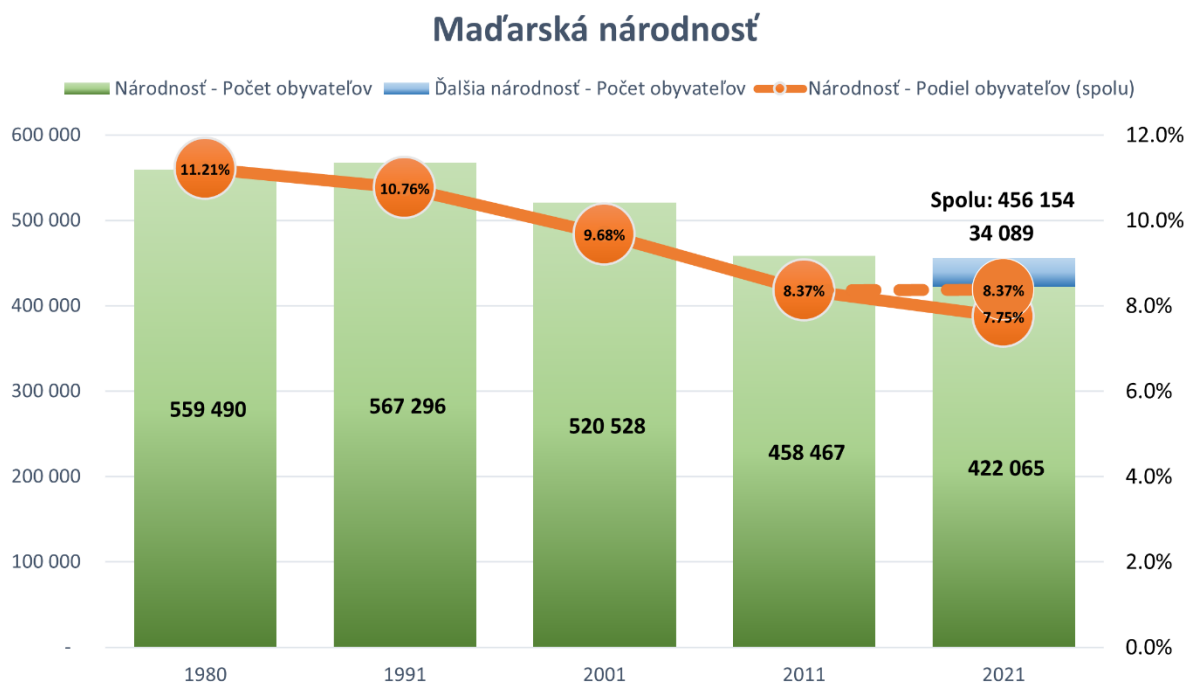

Nemecká národnosť a ďalšia národnosť spolu

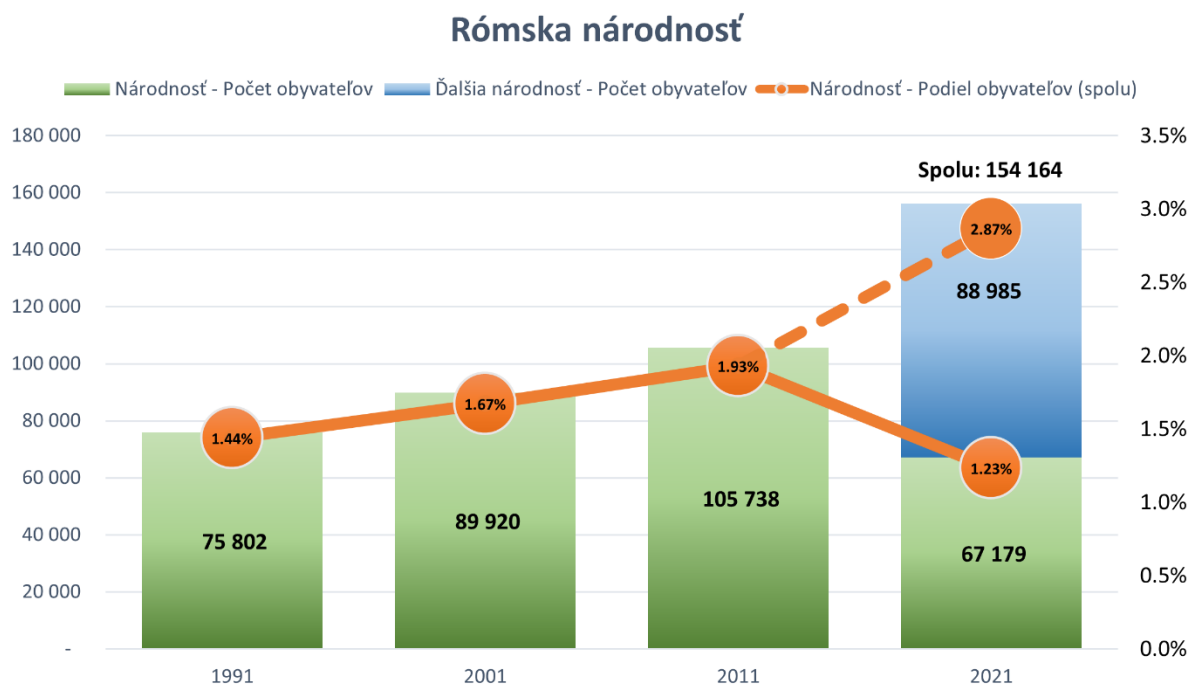
Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.
Hranice územno-správneho usporiadania ©ÚGKK SR, 2022

Obrázok č. 6: Graf znázorňujúci vývoj počtu osôb, ktoré v rámci sčítania obyvateľstva uviedli maďarskú národnosť a ich percentuálneho podielu z celkového počtu obyvateľov v období rokov 1980 až 2021

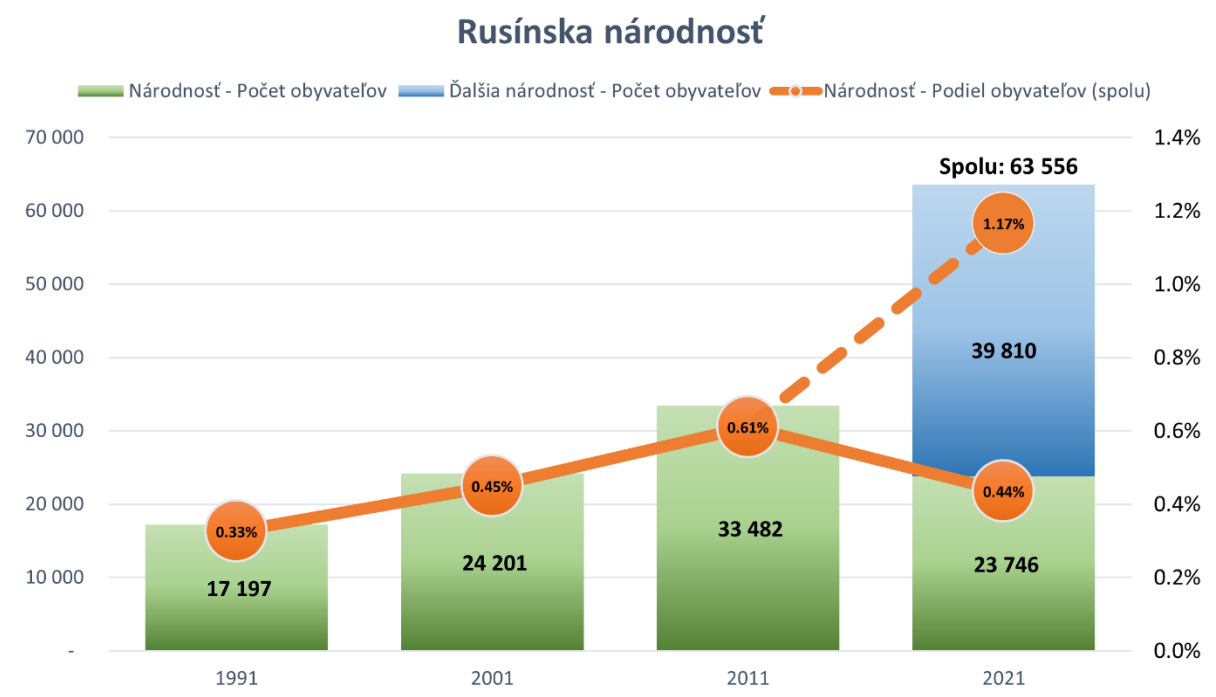
Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.

Obrázok č. 7: Graf znázorňujúci vývoj počtu osôb, ktoré v rámci sčítania obyvateľstva uviedli rómsku národnosť a ich percentuálneho podielu z celkového počtu obyvateľov v období rokov 1991 až 2021

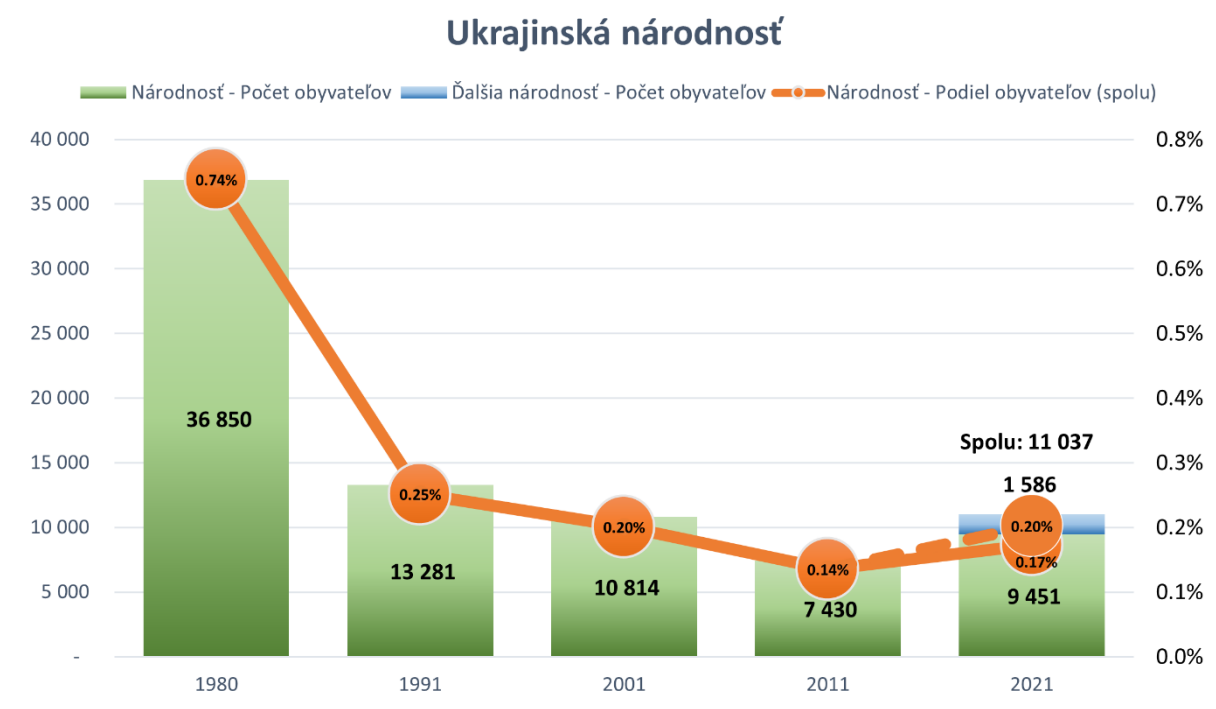
Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.

Obrázok č. 8: Graf znázorňujúci vývoj počtu osôb, ktoré v rámci sčítania obyvateľstva uviedli rusínsku národnosť a ich percentuálneho podielu z celkového počtu obyvateľov v období rokov 1991 až 2021

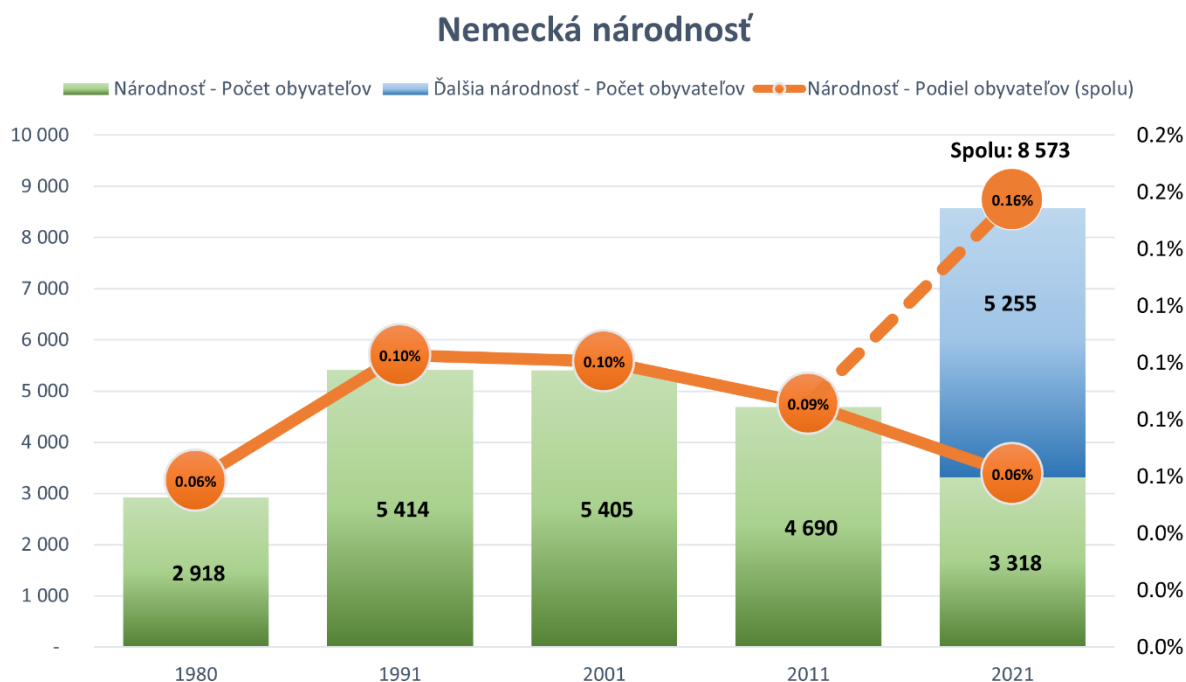
Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.

Obrázok č. 9: Graf znázorňujúci vývoj počtu osôb, ktoré v rámci sčítania obyvateľstva uviedli ukrajinskú národnosť a ich percentuálneho podielu z celkového počtu obyvateľov v období rokov 1980 až 2021

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.

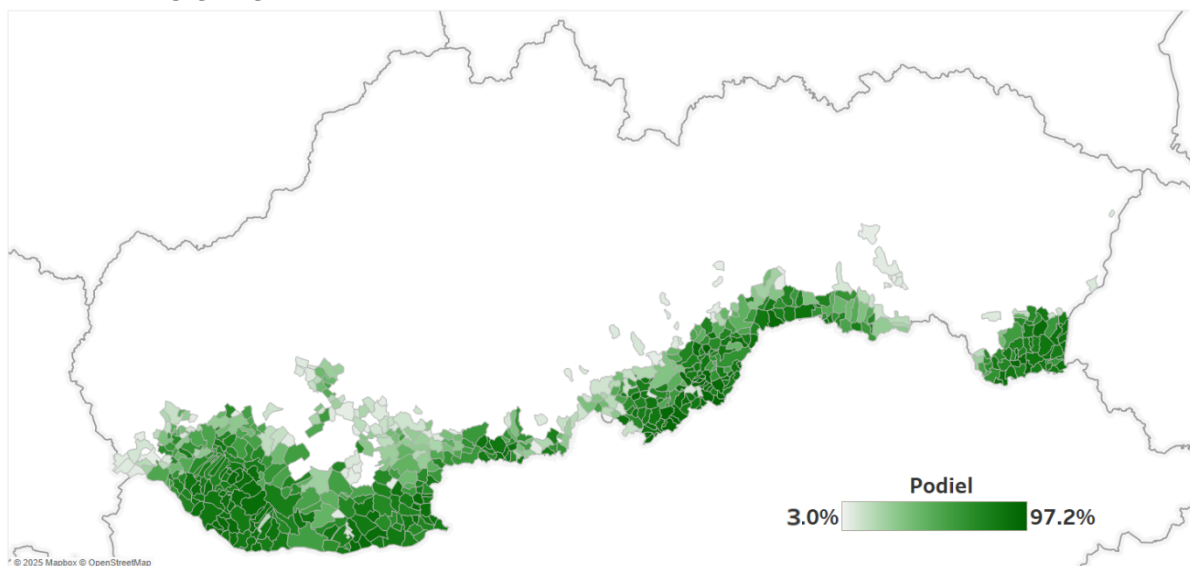
Obrázok č. 10: Graf znázorňujúci vývoj počtu osôb, ktoré v rámci sčítania obyvateľstva uviedli nemeckú národnosť a ich percentuálneho podielu z celkového počtu obyvateľov v období rokov 1980 až 2021

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.

Obrázok č. 11: Mapa zobrazujúca percentuálny podiel obyvateľov s maďarským materinským jazykom v obciach SR podľa výsledkov SODB 2021

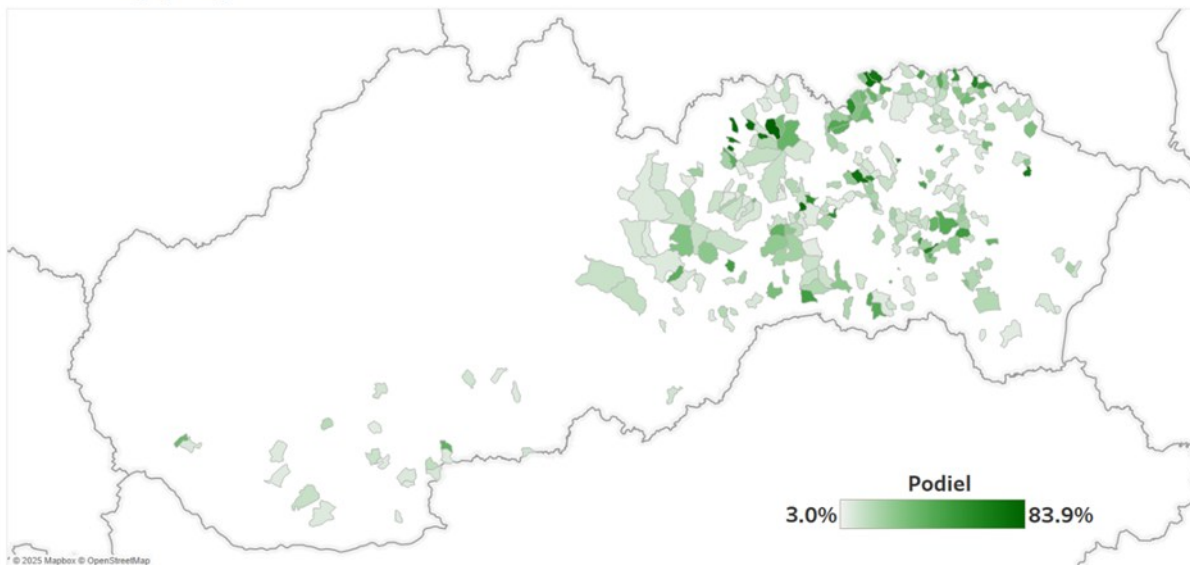
Maďarský jazyk

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.
Hranice územno-správneho usporiadania ©ÚGKK SR, 2022

Obrázok č. 12: Mapa zobrazujúca percentuálny podiel obyvateľov s rómskym materinským jazykom v obciach SR podľa výsledkov SODB 2021

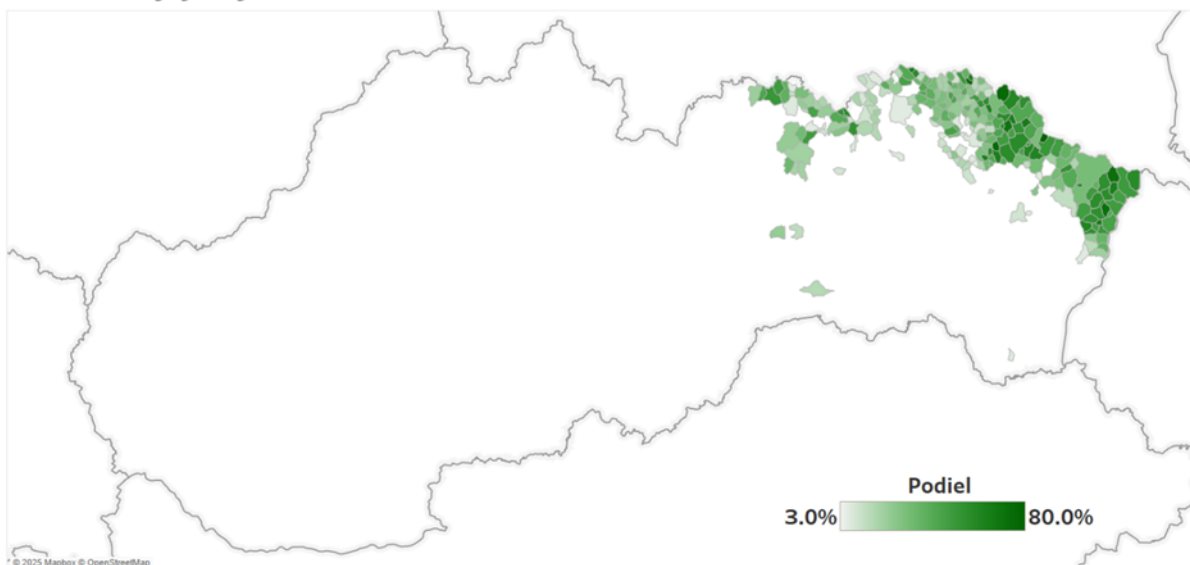
Rómsky jazyk

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.
Hranice územno-správneho usporiadania ©ÚGKK SR, 2022

Obrázok č. 13: Mapa zobrazujúca percentuálny podiel obyvateľov s rusínskym materinským jazykom v obciach SR podľa výsledkov SODB 2021

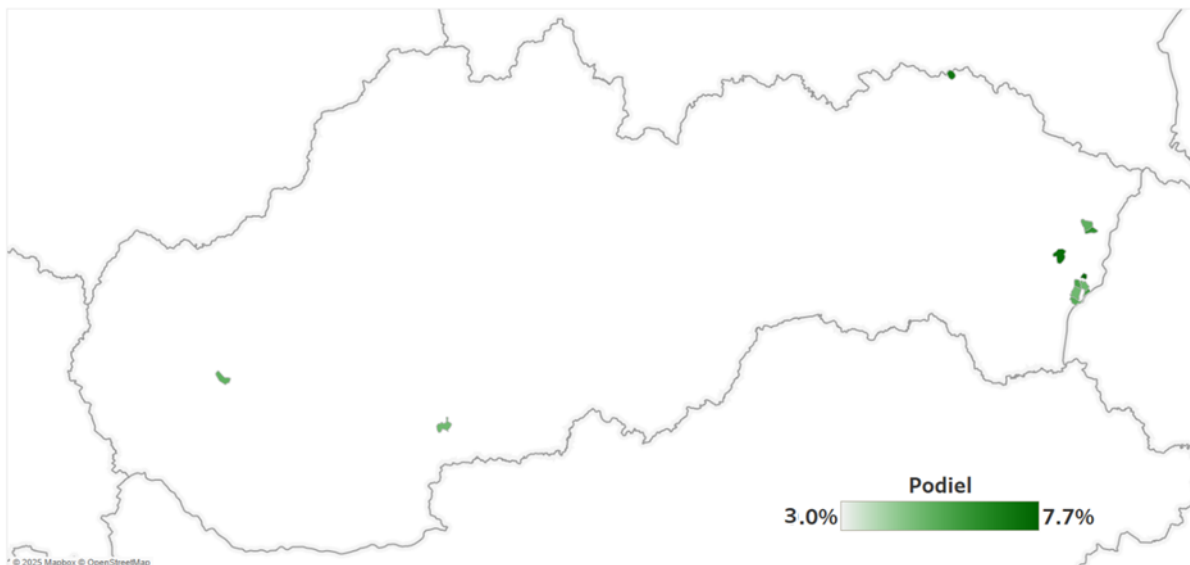
Rusínsky jazyk

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.
Hranice územno-správneho usporiadania ©ÚGKK SR, 2022

Obrázok č. 14: Mapa zobrazujúca percentuálny podiel obyvateľov s ukrajinským materinským jazykom v obciach SR podľa výsledkov SODB 2021

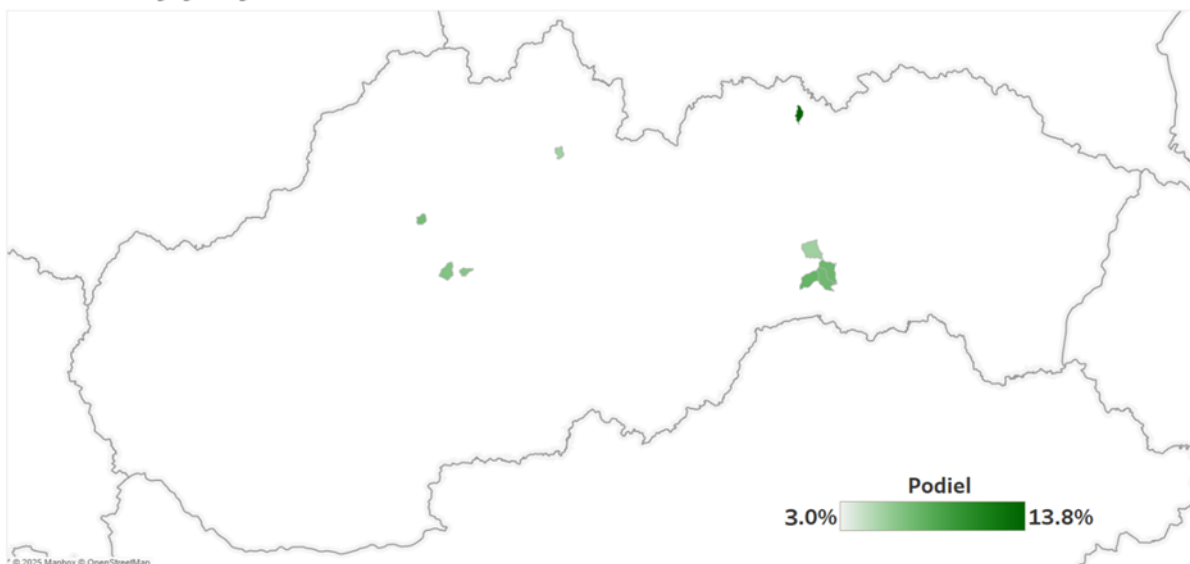
Ukrajinský jazyk

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.
Hranice územno-správneho usporiadania ©ÚGKK SR, 2022

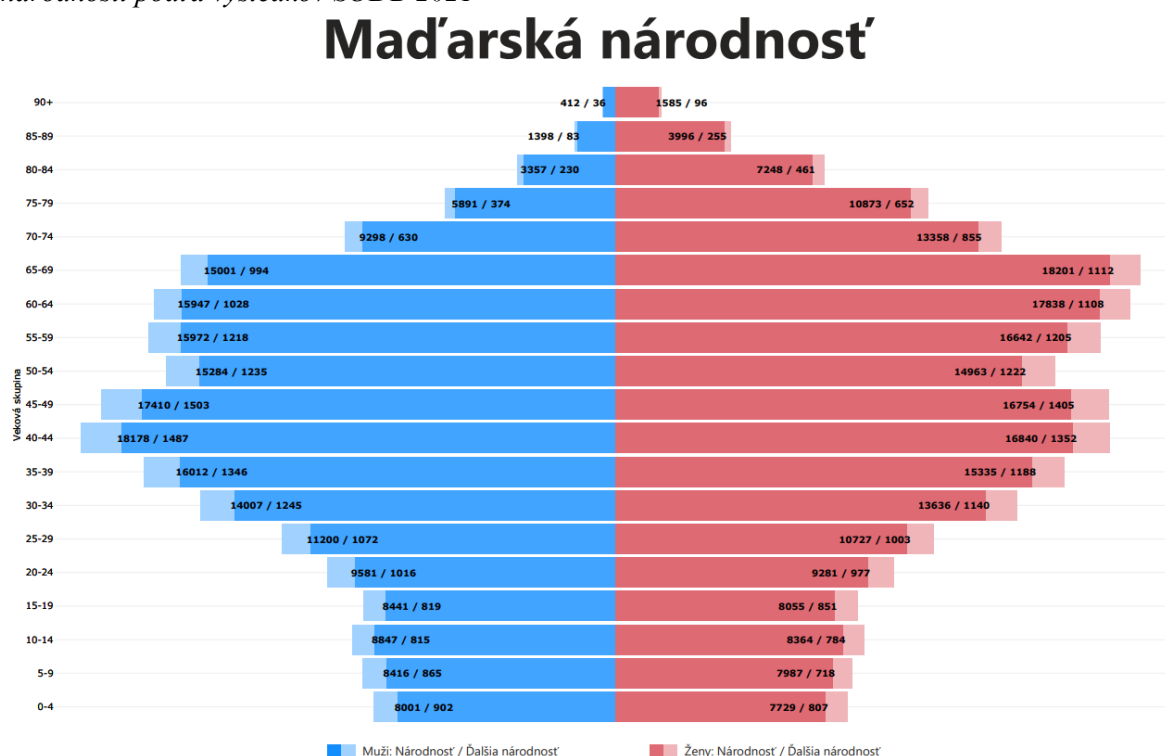
Obrázok č. 15: Mapa zobrazujúca percentuálny podiel obyvateľov s nemeckým materinským jazykom v obciach SR podľa výsledkov SODB 2021

Nemecký jazyk

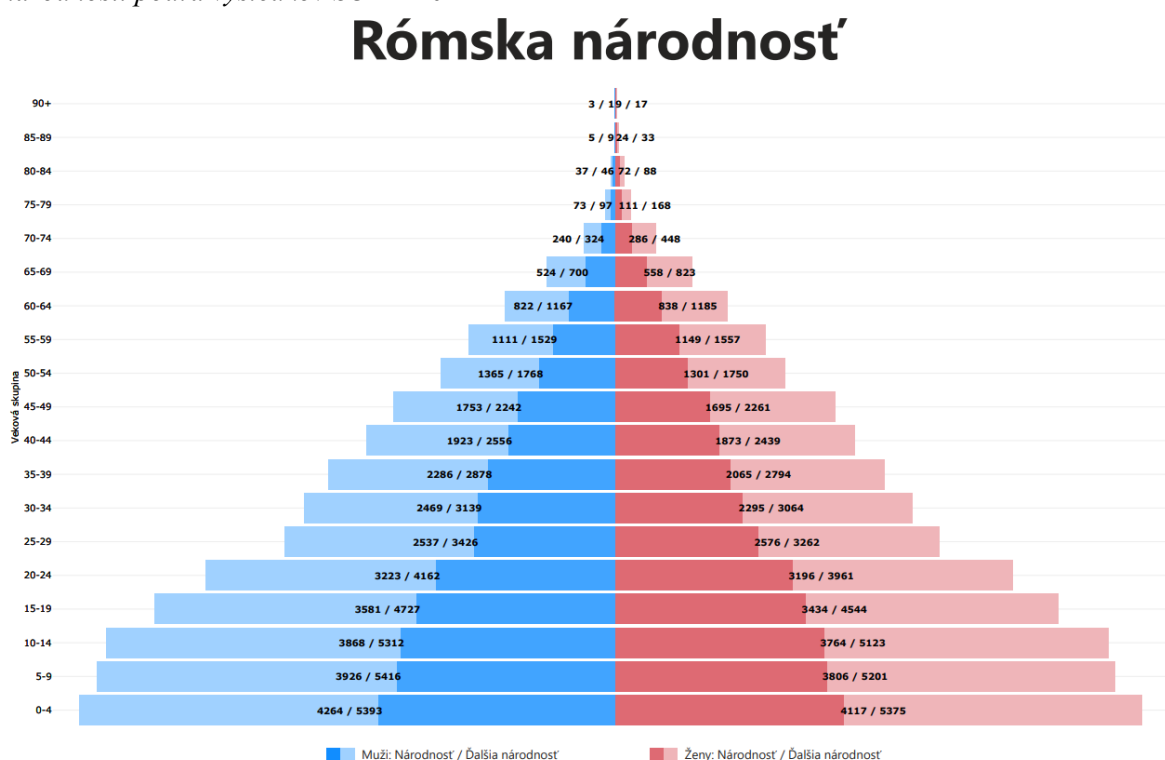
Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.
Hranice územno-správneho usporiadania ©ÚGKK SR, 2022

Obrázok č. 16: Veková pyramída obyvateľov hlásiacich sa k maďarskej národnosti a maďarskej ďalšej národnosti podľa výsledkov SODB 2021

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.

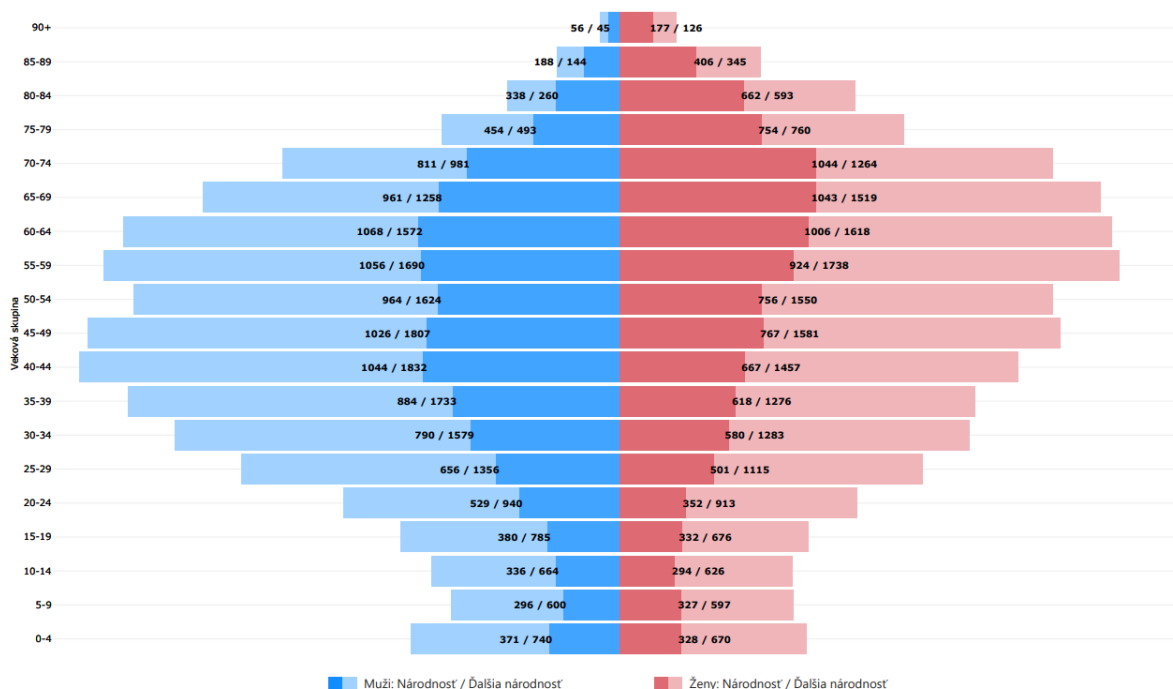
Obrázok č. 17: Veková pyramída obyvateľov hlásiacich sa k rómskej národnosti a rómskej ďalšej národnosti podľa výsledkov SODB 2021

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.

Obrázok č. 18: Veková pyramída obyvateľov hlásiacich sa k rusínskej národnosti a rusínskej ďalšej národnosti podľa výsledkov SODB 2021

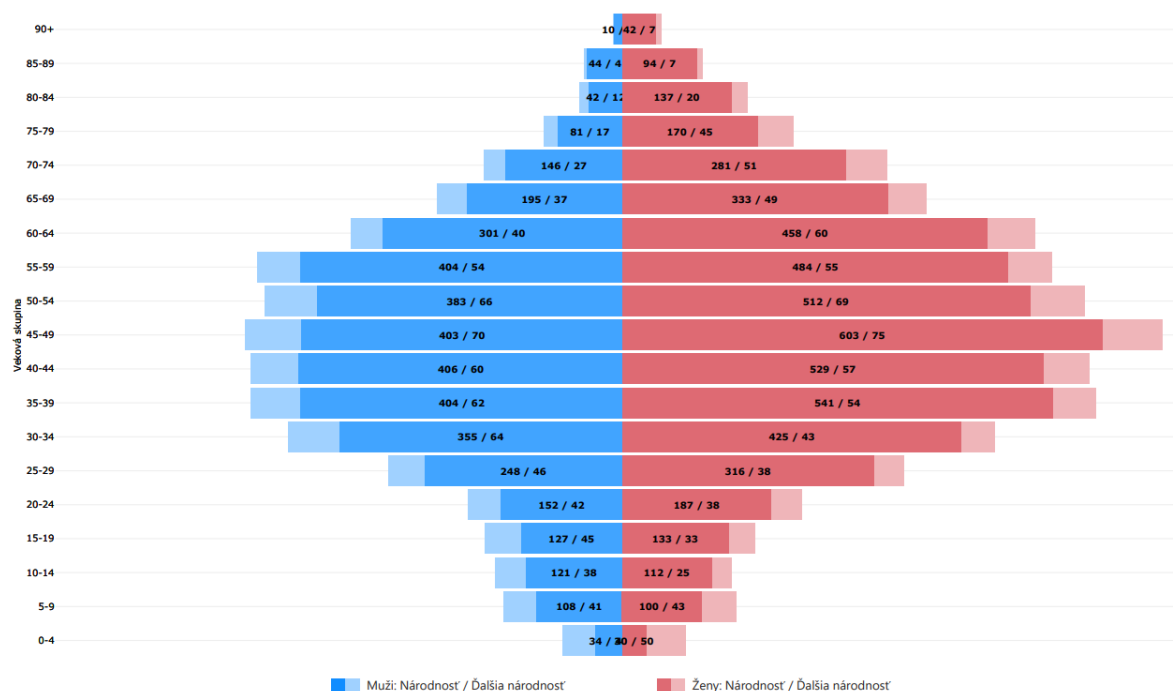
Rusínska národnosť

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.

Obrázok č. 19: Veková pyramída obyvateľov hlásiacich sa k ukrajinskej národnosti a ukrajinskej ďalšej národnosti podľa výsledkov SODB 2021

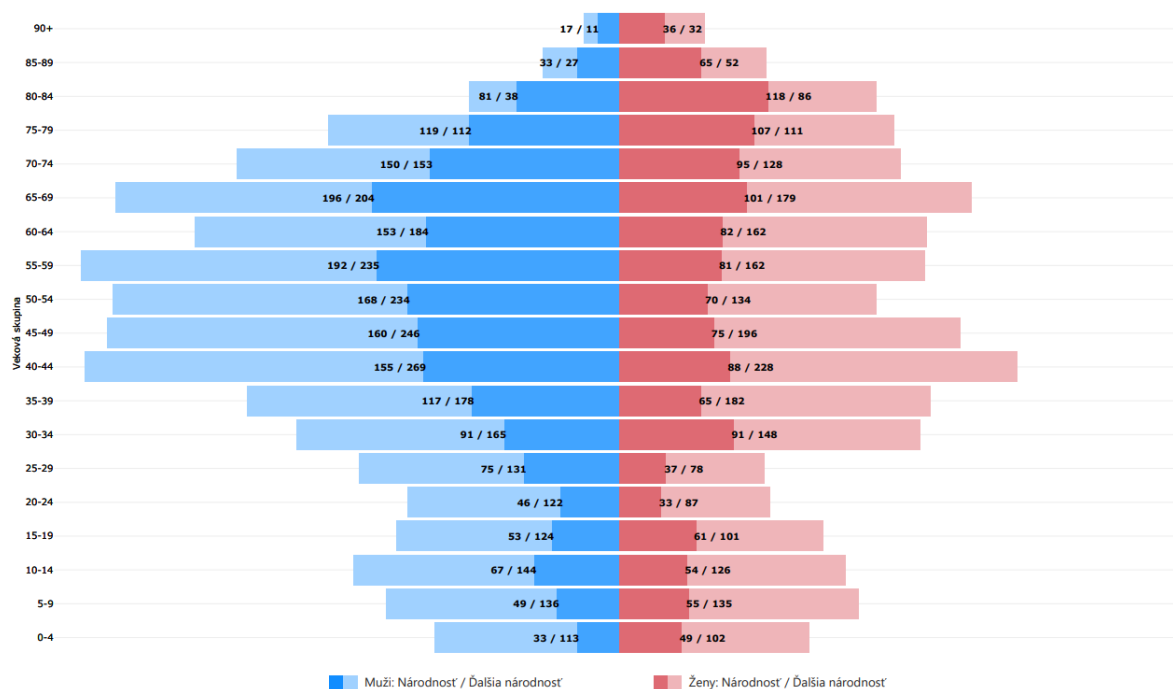
Ukrajinská národnosť

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.

Obrázok č. 19: Veková pyramída obyvateľov hlásiacich sa k nemeckej národnosti a nemeckej ďalšej národnosti podľa výsledkov SODB 2021

Nemecká národnosť

Zdroj údajov: Štatistický úrad SR, Spracovanie údajov: PRO CIVIS, o. z.